

Romarbrevet

författat av aposteln Paulus år 56/57 e Kr,
i Korint och under den tredje missionsresan

en bibelteologisk kommentar, del 7

av

Håkan Sunnliden

Copyright: © Håkan Sunnliden, Värnamo 2017
Inget i denna bok får publiceras utan författarens skriftliga tillstånd.

Omslag:

Tryck:

ISBN:

Förord

Det var med stort intresse jag tog mig an Romarbrevet. Brevet är nästan mytomspunnet. Det sägs till exempel att varje gång Romarbrevet blir viktigt sker någon form av uppvaknande. Brevet blev som bekant en vändpunkt för reformatorn Martin Luther när han upptäckte principen att rättfärdiggörelsen sker genom tron på Herren Jesus. Det är genom tron på honom som vi tas upp i Guds hushåll, inlemmas i Kristikropp och blir levande stenar i den helige Andes tempel. Den upptäckten påverkade inte bara Martin Luther utan kom att bli en grund för den fortsatta reformationen och en tolkningsnyckel för dem som ville fördjupa sig i Romarbrevet. Men den moderna forskningen gjorde nya upptäckter som kom att förskjuta tyngdpunkten. Nu frågades inte så mycket efter Martin Luthers upptäckt som efter Paulus vilja med brevet.

I takt med den tilltagande sekulariseringen minskade intresset för lärosatser och ökade intresset för Bibelns egna förutsättningar, anspråk och utmaningar. Den moderna forskningen tog allt större hänsyn till antikens kultur. Juden Paulus sattes in i sitt sammanhang. Hans relation till sitt folk blev viktig. Inte ville väl Paulus överge sitt judiska arv? Var det verkligen hans tanke att medverka till en kyrkans framväxt? Är det inte ganska uppenbart att Paulus, trots att han är hedningarnas apostel, först vänder sig till judarna? I mitten av 1960-talet kastades nytt ljus över dessa centrala frågor.

Svenska forskare som Anders Nygren och Krister Stendahl var bland dem som fick bryta ny mark när det gällde att försöka förstå Paulus. Det visade sig att kapitlen 9-11 i Romarbrevet väl kunde utgöra tolkningsnyckeln till Romarbrevet i sin helhet. Budskapet om rättfärdiggörelsen genom tro på Jesus Kristus var främst riktat till judarna. Det var Paulus försök att förklara för judarna hur också hedningarna kunde tas upp i Guds hushåll. De som var utan Gud och utan lag kunde tas upp genom tron på Herren Jesus. Den utgångspunkten blev också min när jag tog mig an Romarbrevet.

Denna populärvetenskapliga bok kom att utgöra kulmen på de bibelförklaringar jag hållit i Värnamo kyrka sedan år 2003. Året efter kunde jag färdigställa ett kompendium över Evangelium enligt Matteus (ett studium över 79 timmar). Sedan följde Apostlagärningarna (44 t), Galaterbrevet (20 t), Jakobs brev (19 t), 1 och 2 Thessalonikerbrevet (19 + 9 t), de unika verserna i Markusevangeliet (8 t), 1 och 2 Korintierbrevet (61 + 32 t) och så Romarbrevet (57 t). Sammanlagt hann det bli inte mindre än 348 bibelförklaringar om 60 minuter per gång. Det är möjligt att lyssna till dem genom att antingen klicka på <http://www.varnamopastorat.se/bibelforklaring>

Håkan Sunnliden
Värnamo, Påskveckan 2017

PS Bibelöversättning är *Den svenska Folkbibeln 2015* som jag använt efter benäget tillstånd DS

Innehåll

Förord	3
INLEDNING	7
1. Roms historia	7
2. Församlingen i Rom.....	12
3. När skrev Paulus Romarbrevet?.....	14
4. Hur ska vi förstå Romarbrevet?	16
5. Det nya förbundet.....	18
6. Varför skrev Paulus Romarbrevet?	21
7. Några teologiska begrepp.....	24
8. Strukturen i Romarbrevet.....	24
B. KOMMENTAR	26
1:1–15, Brevets inledning	26
1:1-7, Hälsning	26
1:8-9, Tacksägelse	29
1:10–15, Paulus längtan att få komma till Rom.....	30
FÖRSTA HUVUDDALEN 1:16–4:25	31
1:16–17, Brevets tema.....	31
1:18–3:20, Guds vrede	34
1:18–32, Guds vrede anas i tiden.....	34
2:1–11, Guds dom över alla människor	39
2:12-16, Lagen kan inte rädda oss	41
2:17- 3:9, Guds vrede mot judarna	42
3:10-20, Vi står alla i skuld till Gud	47
3:21–31, Guds rättfärdighet uppenbaras i Kristus.....	49
4:1–25, Abraham förklarades rättfärdig genom tron.....	54
4:1-8, Abraham trodde Gud	54
4:9-12, medan han ännu var oomskuren	56
4:13-25, Löftet står fast för alla hans avkomlingar.....	57
ANDRA HUVUDDALEN 5:1–8:39	61
5:1–11, Rättfärdiggörelsens resultat.....	61
5:12–21, Från Adam till Kristus	64
6:1–23, Förenade med Kristus	67
6:1-11, döda från synden	68
6:12-23, lever för Gud	71
7:1–8:13, Fria från lagen	74
7:1-6, dödade från lagen	74
7:7-13, genom lagen lärde jag känna synden.....	76
7:14-25, ”det onda som jag inte vill”	79
8:1-13, Livets Andes lag.....	83
8:14–39, Livet i Anden	91
8:14-17, Barnskapets Ande	91
8:18-23, Skapelsen suckar och våndas	93
8:24-25, I hoppet är vi frälsta	94
8:26-27, Anden ber för oss	94
8:28-30, Allt samverkar till det bästa.....	95
8:31-39, En hymn till Gud	96

TREDJE HUVUDELLEN 9:1–11:36	101
9:1-5, Paulus sorg och vända över Israels fall.....	101
9:6–29, Israels fall ändrar inte Guds frälsningshistoria.....	104
9:6–13, Guds löften hör samman med utkorelsen av Abraham och hans säd	104
9:14–23, Gud använder också motsträvighet för sina syften.....	106
9:24–29, Guds plan är förutsagd i Skriften.....	108
9:30–10:21, Israels fall kommer från deras egen vägran	110
9:30–33, Israel tänkte sig vinna rättfärdigheten genom gärningar	110
10:1-4, Paulus sörjer att Israel inte förstår att Kristus är lagens fullbordan.....	112
10:5-13, Gärningarnas väg är svår men trons är lätt, skriftenlig och tillgänglig för alla	113
10:14-21 Israel har inte rätt använt sig av sina företräden.....	115
11:1-36, Israels fall är tillfälligt och meningsfullt	117
11:1-10, Inte alla har fallit	117
11:11-24, Israels fall är tillfälligt och meningsfullt	120
11:25-32, Hela Israel ska bli frälst.....	126
11:33-36, En hymn till Gud.....	130
FJÄRDE HUVUDELLEN 12:1–15:13	133
12:1-13:14, allmänna påminnelser	134
12:1-2, den dagliga gudstjänsten	135
12:3-8, varandras lemmar	136
12:9-21, syskonkärlek.....	138
13:1-7, de kristnas relation till överheten	141
13:8-10, skyldiga att älska	143
13:11-14, ett eskatologiskt perspektiv	144
14:1-15:13, särskilda påminnelser	145
14:1-13a, om de svaga i tron.....	145
14:13b-23, om de starka i tron.....	148
15:1-6, Jesus Kristus är vårt föredöme	151
15:7-13 Ta emot varandra.....	151
15:14-16:27, Brevets avslutning	153
15:14-33, uppdrag, resplaner och vädjan om förbön	153
15:14-24, Paulus uppdrag	153
15:25-29, Paulus resplaner.....	155
15:30-33, vädjan om förbön	156
16:1-23 Rekommendationer och hälsningar	157
16:1-2, Febe, diakonen	157
16:3-16, hälsningar	158
16:17-20, se upp för dem som skapar splittring.....	161
16:21-23, medarbetarna hälsar.....	162
16:24-27, avslutande doxologi.....	163
C. SÄRSKILDA KOMMENTARER.....	165
D. APPENDIX	166
1. Paulus liv – en kronologi.....	166
2. Inspelningar	167
3. Romarbrevet i den Svenska Evangelieboken 2003	168
4. Litteraturlista	169

INLEDNING

Paulus är på vad vi kallar den tredje missionsresan när han skriver Romarbrevet. Han har varit i Efesus i nästan tre år, men lämnar nu för Troas. Titus är i Korint men de bestämmer sig för att mötas i Troas. När Paulus inte finner Titus i Troas reser han till Makedonien och dit kommer också Titus, nu med goda nyheter. Paulus skriver 2 Korintierbrevet år 55 e Kr och inte långt därefter reser han till Grekland och Korint. Där vistas han under några vintermånader. Det är härifrån han skriver Romarbrevet vid årsskiftet 56/57, 15:25ff. Enligt Apg 20:2-5 lämnade Paulus Korint så att han och hans följe kunde fira det osyrade brödets högtid veckan efter påsk i Troas för att om möjligt hinna tillbaka till Jerusalem till pingsten, v 16.

Men innan vi kommenterar brevet så låt oss säga något om Roms historia, den kristna församlingen i Rom, om varför Paulus skrev Romarbrevet och hur det är strukturerat.

1. Roms historia

Rom var på 800-talet f Kr endast en liten italiensk by. Byn beboddes mestadels av herdar som vallade sina får på de sju omkringliggande kullarna, Palatinen, Capitolium, Arentinen, Esquilinen, Caelio, Quirinalen och Viminalen. Ibland nämns också Vatikanen, Oppio och Janiculum. Roms historia kan delas in i tre perioder och jag följer denna indelning.

a) 753-509 f Kr, kungadöme

Roms grundande brukar tillskrivas Romulus och Remus, tvillingarna som strandade på Tiberön 21/4 753 och togs om hand av en varginna. I början av 600-talet f Kr växte befolkningen som styrdes av kungar. Det romerska kungadömet räknas mellan **åren 753–509 f Kr**. En av kullarna, den högsta, är Palatinen som också betraktas som ”Roms vagga”. Kungen av Palatinen besegrade så småningom dem som bodde på de andra kullarna och tillsammans bildade de staden Rom. 509 f Kr övergick Rom till att vara republik och den ene kungen efter den andre besegrades.

b) 509-27 f Kr, republik

Den romerska republiken räknar sin historia mellan **åren 509–27 f Kr**. År 275 f Kr regerade Rom hela Italien för att sedan fortsätta expansionen och inrätta provinser. Till en början skedde expansionen västerut mot bland annat Sardinien, Sicilien och Spanien, men sedan fortsatte expansionen också österut mot Makedonien och Grekland. Expansionen öster ut förtjänar här en utvikning.

När Romarriket expanderade skedde det inom det grekiska herraväldet. Det grekiska väldet var i grund mer intresserat av filosofi, utbildning och annan kultur än av att föra krig. Grekerna vägledades av personer som Sokrates (469-399 f Kr), Platon(428-348 f Kr) och Aristoteles (384-322 f Kr). Grekernas kultur kom att tas upp i det framväxande Romarriket. Den grekisk-makedoniske fältherren Alexander den store (356-323 f Kr), son till Filip II av Makedonien utgjorde ett undantag. Hans fälttåg gick österut och han övertog Persien och Egypten. I Egypten grundade han staden Alexandria. Hans fälttåg hotade ända bort i Indien. Det är hans välde som gett upphov till hellenismen, den epok då det grekiska språket blev

världsspråk och den grekiska högkulturen var förhärskande. Han dog 323 f Kr och efter hans död delades riket upp i fyra större stater, *Makedonien* med Pella som huvudstad, *Mindre Asien* med Thrakien, *Seleukiderriket* med Antiokia i Syrien och Selukia som huvudstäder och *Egypten* med Alexandria som huvudstad.

I seleukiderriket var Antiokos IV Epifanes (215-164 f Kr) kung. Han var ivrig att utbreda den hellenistiska kulturen och att i samband med detta undertrycka den judiska tron, det andra exemplet på den rådande antisemitismen. Det första exemplet utgörs av agatiten Hamans försök att utrota det judiska folket.¹ Antiokos IV Epifanes trängde till och med in i templet i Jerusalem, rensade det och satte upp en staty av sig själv i det allra heligaste.² Judarna stod emot och gjorde uppror, ett uppror som beskrivs i 1 Mackabéerboken 1:54ff, 167 f Kr. Något senare läser vi i 1 Mack 8:17–22 om hur en delegation med judar reste till Rom för att förhandla om bistånd från dem, jämför 2 Mack 11:34–37. Det fanns med andra ord täta förbindelser mellan Jerusalem och Rom och det finns skäl att tro att judar också bosatte sig i Rom.

Men romarna utvecklade andra sidor än grekerna hade gjort. Den romerska rätten, diplomatin och militären kom att expandera långt utöver den egna halvön. 264–146 f Kr utkämpades och vanns de så kallade puniska krigen mot Kartago i Nordafrika. Och i det tredje makedoniska kriget, 171–168 f Kr besegrades den siste makedonske kungen. Romarnas expansion skedde snabbt, men det dröjde innan de formellt annekterade de besegrade.

Vid den här tiden kämpade en grupp som kallas mamertimer, uppkallade efter krigsguden Mars. De var legosoldater och har fått ge namn åt vad som kallas för världens äldsta fängelse, det mamertinska fängelset. Nu beläget under en kyrka nordväst om *Forum Romanum*. *Forum Romanum*, det romerska torget, var till en början dalsänkan mellan Palatinen och Capitolium. Här byggdes avloppskanalen *Cloaca Maxima* redan på 600-talet f Kr för att samtidigt också torrlägga dalen och i stället ovanpå anlägga *Forum Romanum*. Kloaken brukas än idag och mynnar ut i Tibern. *Forum Romanum* var redan på 500-talet f Kr en samlingsplats. Idag är platsen en av Roms förnämsta turistmål. Här finns den svarta sten, *Lapis niger*, som utpekats som Romulus grav. Den är från 500-talet f Kr.

Det går att besöka det mamertinska fängelset där både Petrus och Paulus lär ha förvarats innan de avrättades. Petrus vittnade frimodigt om Herren Jesus och både fångar och fångvaktare kristnades. Legendan säger att de uppmanade Petrus att fly. Han gick då söderut på Via Appia mot hamnen. På vägen mötte han en främling men när denne passerat Petrus vände de båda sig om och Petrus kände igen blicken. Det var Herren på väg in i staden. Petrus frågar *Quo vadis, Domine?* Vart går du Herre och Herren svarade att eftersom Petrus flydde går Herren in i staden och tar hans plats. Då gick Petrus tillbaka. I dag finns en kyrka uppförd på den utpekade platsen.

¹ Antisemitismen kan härledas hundratals år f Kr. Den består av trakasserier, intolerans, hat och förföljelser av judar. Israels barn förskingrades först genom nordrikets fall 722 f Kr och sedan genom Jerusalems fall 586 f Kr. Från cirka 550 f Kr utövade perserna världsherravälde. Den persiske kungen Xerxes härskade 486–465 f Kr. Han regerade från en borg i staden Susa där det fanns många judar, bland dem Mordokaj med dottern Ester. Ester kom att ingå i hovet och lyckades rädda det judiska folket från den totala förintelse agagiten Haman planerade, Ester 3:6–14. Hamans argument till Xerxes var: ”Det är mot dina intressen att låta dem hållas”, Ester 3:8

² Denna förödelsens styggelse ägde rum 167 f Kr och ansågs vara förutsagd i Dan 11:31 och omnämns av Jesus i Matt 24:15.

Romarna gjorde år 148 f Kr Makedonien till sin provins och bara ett par år senare intog de och jämnade de staden Korint med marken. Nu blir Rom en världsmetropol och får sitt första tempel. I Rom uppfördes mer än 400 helgedomar till en mängd olika gudar. Här fanns tempel byggda till Cybeles ära, till Jupiters, till Apollos och Vestas ära. Rom kom att överta de grekiska gudarna, men när riket växte tog man också till sig gudar från Östern och Egypten.

Efter att romarna besekrat kartagerna och jämnat staden med marken var de praktiskt taget i besittning av hela västra och södra Medelhavsområdet. Öster om Grekland var det seleukidiska riket fortfarande det starkaste. Det omfattade Mindre Asien och Mesopotamien.

Under de närmaste åren dominerades Romarriket av inbördes strider och 107 f Kr inrättades därför en diktatur. Krigsmaskinen leddes av ett första triumvirat som år 60 f Kr slöts mellan Julius Caesar, Marcus Crassus och Pompeijus den store. År 44 f Kr byggde Julius Caesar upp Korint på nytt och gjorde den till huvudstad i provinsen Akaja. Pompeijus den store erövrade land österut och lade bland annat Jerusalem och det judiska riket under sina fötter år 63 f Kr. Organisatoriskt kom det att sortera under provinsen Syrien.³

Redan på 100-talet f Kr bodde antagligen en stor skara judar i Rom. När Paulus kom till Rom bodde sannolikt tiotusentals judar där. Siffran 50 000 nämns av jesuitprästen och exegeten Joseph A. Fitzmeyer (1920-). Man förmodar att en hel del av dessa kommit till Rom som krigsfångar tillsammans med Pompeijus och hans segertåg.

År 59 f Kr försvarade Cicero (146-43 f Kr) Valerius Lucius Flaccus vars administration över provinsen Asien anklagats för utsvävningar och för att ha förbjudit judarna att sända gåvor till Jerusalem. I sitt försvarstal, som får bli ett tredje exempel på antisemitism, använder sig Cicero bland annat av följande argument:

Du vet vilken väldig hop judarna utgör, vilket inflytande de har i de politiska sammanhangen ... de är många som sätter sig upp mot mig och mot varje god medborgare.

Och så hänvisar Cicero till judarnas *barbara superstitio*, det vill säga judarnas barbariska vidskepelse. Under det första århundradet fanns en klart uttalad motvilja till judarna i Rom.

Också i Alexandria fanns många judar bosatta och bland dem den med Paulus samtida Philo (30 f Kr – 50 e Kr). Han var jude och skrev bland annat kommentarer till vad vi kallar Gamla Testamentet. Han var en framstående apologet för judisk tro och filosofiskt skolad. Det finns en historisk händelse kopplad till hans liv. Flaccus var tillsatt av romarna och skulle svara för att lag och ordning upprätthölls i Alexandria. År 38 f Kr utfärdade han en rad antijudiska förordningar som resulterade i en våldsam förföljelse av judarna. Philo har skrivit om detta. Flaccus fick stå till svars för det hela, avrättades och lugnet la sig. Men något senare sänds en delegation av judiska företrädare till Rom för att tala inför kejsaren Caligula. Philo ledde denna delegation och kejsaren Claudius som efterträdde Caligula skrev redan år 41 e Kr ett brev till staden Alexandria där han redogjorde för judarnas rättigheter. Detta brev som finns bevarat på papyrus utgör ett fjärde exempel på antisemitismen. I det står:

Det är min uttryckliga order att judarna inte ska resa mer anspråk på mer rättigheter utöver de som de redan har och att inte i framtiden sända delegationer som om de levde

³ Se Luk 2:1f.

i en egen stad. Det är exempellöst ... de har redan stora fördelar i en stad som inte är deras egen och de ska inte ta emot judar som kommer från Syrien eller Egypten ett tillvägagångssätt som får mig att ana oråd. Annars kommer jag att göra allt för att hämnas på den allmänna plåga som infekterar hela världen.

(min övers)

Tonen i brevet avslöjar de antijudiska stämningarna och detta tycks gälla hela världen. Dessa stämningar var inte sällan orsakade av de spänningar som rådde inom den judiska gemenskapen sedan ett stort antal av dem börjat sätta sin lit till Jesus som Messias. De judar som ”kom från Syrien eller Egypten” kan mycket väl vara kringresande predikanter, se Apg 18:24 som sades utgöra en samhällsfara, se Apg 24:5. I Bibel 2000 talas om dem som en ”smitthärd”. Men dessa uppgifter är från tiden *efter* Kristus. Hur som helst utgör enligt min mening dessa stämningar en väsentlig del av bakgrunden till Romarbrevet.⁴

Det första triumviratet upplöstes och ersattes av ett andra triumvirat år 43 f Kr bestående av Marcus Antonius, Octavianus⁵ och Lepidus. Av dessa tre utnämnde den romerska senaten Octavianus till ensam herre och gav honom namnet eller titeln Augustus. Nu vidtar det romerska kejsardömet och det består mellan **åren 27 f Kr-476 e Kr.**

c) 27 f Kr – 476 e Kr, Kejsardöme

Rom drog under den här tiden till sig massor av människor med allt vad det innebär. Befolkningsmängden uppskattas av forskarna till ungefär 450 000 invånare.⁶ Inte mindre än elva akvedukter försåg befolkningen med vatten. Akvedukten *Aqua Virgo* förser än idag *Fontana di Trevi* med vatten.

Romarna övertog de grekiska gudarna, men satte romerska (latinska) namn på dem. De accepterade också gudar från Orienten, till exempel dyrkan av Mithras och från Egypten Isis och Osiris.

Kejsare Augustus levde mellan åren 63 f Kr–14 e Kr. Bortsett från fortsatta frontkrig påbörjades nu en era av relativ fred, känd som *Pax Romana*. Denna fred upprätthölls i mer än 200 år och det var främst med fredliga metoder som kejsare Augustus säkrade det romerska imperiets gränser. Sedan tidigare dominerade den hellenistiska kulturen. Det gemensamma språket var grekiska, *koine*. Augustus tog vara på detta och fortsatte med att bygga ut infrastrukturen. Han genomförde en skattskrivning som finns omtalad i Luk 2 och han genomförde en skolreform som innebar att det skulle talas grekiska i hela riket. Därför var till exempel Paulus modersmål grekiska. Vid kejsarens död förklarades Augustus vara en gud och skulle också bekännas och dyrkas som sådan.

Det byggdes ett altare (latin *Ara pacis Augustae*, Augustus freds altare) till hans ära som än idag finns kvar i Roms. Senaten bytte också namn på månaden sextilits till augusti. Augustus efterträddes av sin styvson Tiberius.

⁴ Ferguson, sid 468

⁵ Octavianus adopterades av Julius Ceasar (100-44 f Kr) och ersatte honom vid hans död år 44 f kr. Octavianus fulla namn var Gaius Julius Ceasar Octavianus.

⁶ Stark, sid 106. Enligt Tergel skulle antalet slavar vara 300 000. Det talar i sådana fall för en större befolkning, kanske det dubbla ca 900 000 inv.

Altaret uppfördes år 9 f Kr efter att Augustus vunnit ett slag i Spanien. Det blev inledningen på *Pax Romana*. Altaret på bilden är en rekonstruktion med inlagda originaldelar. Lägg märke till kvinnan som står i dörröppningen för att få en uppfattning av altarets storlek.

I samband med utgrävningar av katakomberna har man funnit tusentals judiska inskriptioner. Av dessa inskriptioner framgår att judarna var fördelade på 13 namngivna synagogor. Den judiske historieskrivaren Josephus (37-100 e Kr) berättar om hur kejsare Tiberius år 19 e Kr förvisade judarna från Rom, om hur 4 000 judar beordrades in i det militära och om hur dessa förpassades till Sardinien. Detta faktum är det femte exemplet på rådande antisemitism.

Siffran 50 000 judar i Rom förefaller rimlig. Det fanns nära och täta förbindelser mellan Jerusalem och Rom. Romerska judar betalade tempelskatt till Jerusalem och de reste gärna till Jerusalem i samband med de stora högtiderna.

Kronologiska hållpunkter

Roms kejsare

Romerska ståthållare⁷

27 f Kr – 14 e Kr	Augustus (Luk 2:1)	26-36 e Kr	Pontius Pilatus (Matt 27:2)
14 – 37 e Kr	Tiberius (Luk 3:1)	-44 e Kr	Herodes Agrippa I (Apg 12:1ff)
37 – 41 e Kr	Caligula	52-59 e Kr	Antonius Felix (Apg 23:26)
41 – 54 e Kr	Claudius	59-61 e Kr	Porcius Festus (Apg 24:27-25:1)
54 – 68 e Kr	Nero (Apg 25:10)		
68 – 69 e Kr	Galba		
69 – 69 e Kr	Otho		
69 – 69 e Kr	Vitellius		
69 – 79 e Kr	Vespanianus		
79 – 81 e Kr	Titus		
81 – 96 e Kr	Domitianus		

⁷ I våra svenska översättningar används orden landshövding (1917, Hedegård, Reformationsbibeln), prokonsul (Giertz) och här ståthållare (FB, Bibel 2000). Romarriket delades in i provinser. Senaten i Rom utsåg ämbetsmän av olika slag och här är inte platsen att redogöra för ett system som dessutom ändrades gång efter annan.

Herodes Agrippa omnämns i Apg 12:1, 6, 21 och 23. Hans rätta namn var Marcus Julius Agrippa. Han hade levt i Rom och hade goda relationer med framför allt kejsarna Caligula och Claudius. Caligula gjorde honom till lydkonung över Judéen. Det var Herodes Agrippa I som avrättade Jakob, Johannes bror, med svärd år 42 e Kr.

År 49 e Kr utvisade kejsare Claudius samtliga judar från Rom. Detta är det sjätte exemplet på den rådande antisemitismen.

En annan känd ståthållare var Gallio i Akaja 51 e Kr (Apg 18:12).

Bland kejsarna kan också nämnas Nero som stack Rom i brand år 64 e Kr. Han förföljde de kristna och sannolikt avrättade han också Petrus genom korsfästelse och Paulus genom halshuggning. Titus var överbefälhavare när romarna jämnade Jerusalem med marken år 70 e Kr och till hans ära uppfördes sedan Titusbågen som finns kvar än idag. År 79 e Kr blev han kejsare. Titus efterträddes av Domitianus som också han svårt förföljde de kristna. Vespanianus hade påbörjat bygget av Colosseum, men det var Titus son som förfärdigade denna väldiga arena. Colosseum invigdes år 80 e Kr med spel som varade oavbrutet i etthundra dagar till folkets förtjusning. Arenan kunde ta emot mellan 50 000 och 80 000 åskådare. Ännu ett fantastiskt turistmål.

Från och med 216 e Kr hade romarna också tillgång till *Caracallas termer*.⁸ Här fanns 900 badbassänger och *Caracallas termer* kunde ta emot 1 500 badande gäster. Här fanns också idrottsanläggningar, bibliotek med mera.

Den så kallade aurelianska stadsmuren uppfördes av kejsaren Aurelianus under åren 271-275 e Kr. Vid den här tiden hade befolkningen vuxit till oanade proportioner. Innanför muren fanns uppskattningsvis 46 000 hyreshus, latin *insulae* och cirka 1 800 privatpalats, latin *domus*. Befolkningsmängden uppskattas nu till mellan 750 000 och 1 500 000.⁹

Konstantin (272-337 e Kr), son till den kristna Helena, regerade som kejsare från och med år 324 e Kr. Han ville till varje pris hålla samman det stora riket och grundade därför den nya huvudstaden Konstantinopel år 325 e Kr i öst. Han inte bara tillät kyrkans tro utan sammankallade också det första ekumeniska kyrkomötet i Nicaea, en förstad till Konstantinopel samma år¹⁰. Senare, omkring år 381, blev kyrkans tro påbjuden i hela riket. Konstantin är helgonförklarad i den Ortodoxa kyrkan.

2. Församlingen i Rom

Det finns skäl att tro att romerska judar och proselyter kommit till tro redan på Pingstdagen. I Apg 2:10f, 41 berättar Lukas att det fanns romerska judar och proselyter närvarande på Pingstdagen. Det är troligt att flera av dessa kommit till tro och att de vid hemkomsten till Rom kommit att utgöra kärnan i en kristen gemenskap. Det betyder att det fanns en liten kristen gemenskap där omkring år 33 e Kr.¹¹ Den första information vi alls har om

⁸ Caracalla regerade som kejsare mellan åren 186-217 e Kr.

⁹ De statistiska uppgifterna är hämtade från Magnusson.

¹⁰ Den nicenska trosbekännelsen bekräftades vid det andra ekumeniska kyrkomötet, det i Konstantinopel 381 e Kr.

¹¹ Herodes Agrippa I hade en bror som hette Aristobulus och som bodde i Rom. Kan det vara denne Aristobulus som Paulus syftar på när han hälsar till Aristobulus hus i 16:10? Några forskare tror det och i sådana fall kan dessa ha hört till de första kristna i Rom.

församlingen återfinns just i Romarbrevet. **Rufus** som är omnämnd i Rom 16:13 brukar nämligen identifieras med den Rufus som också är omnämnd i Mark 15:21. Då skulle han vara en av de första kristna i Rom. Paulus skriver i Rom 15:23 att han ”sedan många år har längtat efter att komma till er”. Paulus kan ha blivit omvänd år 35 e Kr och fick med andra ord vänta mer än 20 år innan han fick möta de kristna i Rom.

Det går inte att knyta någon av apostlarna till grundandet av den kristna församlingen i Rom. Det mesta talar för att församlingen aldrig har evangeliserats utan att judekristna, proselyter och hednakristna funnit varandra efter Pingstdagen. Det betyder att församlingen i Rom är en av de allra äldsta. På ett liknande sätt tror man för övrigt att församlingen i Alexandria i Egypten uppstod. Det finns ändå en intressant not i Rom 16:7 där Paulus hälsar till ”**Andronikus och Junias** ... som är *högt ansedda* bland apostlarna.” Kan de höra till ”grundarna” av församlingen? Vi vet inte mer än vad som står här om dem. Men dessförinnan omnämns **Prisca och Aquila**. Dem vet vi mer om. De är omnämnda på sex olika ställen i NT; Apg 18:1-3, 18-19, 26-27, 1 Kor 16:19, Rom 16:3 och 2 Tim 4:19.

Den förste kyrkohistorikern biskop Eusebius (263–339 e Kr) skriver att Petrus kom till Rom under det andra året av kejsare Claudius regering, det vill säga år 42, jämför uppgiften i Apg 12:17b-18. Det finns i sådana fall en antydning i 1 Kor 1:12 om att Petrus skulle ha passerat Korint på sin väg till Rom. Eusebius menar att Markus följt med Petrus till Rom och att romarna lyckades få Markus att härifrån skriva Markusevangeliet och Petrus 1 Petrusbrevet redan år 42-45. Härom är dagens forskare oeniga.

Judarna hade tvingats bort från Rom år 49 av kejsare Claudius, bland dem var Aquila och hans hustru Prisca. Orsaken sades vara att de ständigt ställde till oroligheter genom att inte vara överens om en viss *Chrestos*. Men det fanns flera och djupare orsaker till förvisningen.

Den första orsaken står att finna i den allmänna antisemitism som rådde i Rom. Judarna utövade ett starkt inflytande inom politik och handel. De kristna utgjorde på 40-talet en del av den judiska gemenskapen i Rom. Den andra orsaken handlade om judar som kom till tro på Jesus Kristus och som sedan diskuterade om Torahn¹² fortfarande skulle gälla och om eller hur hedningar kan bli rättfärdiga. Den diskussionen gällde inte bara teologi utan rörde vid den judiska identiteten.¹³ För det tredje är det troligt att de som kom till tro på Jesus som Kristus förbjöds närvara i den judiska gudstjänsten och att detta tvingade fram husförsamlingarna. I samband med detta kom alltfler hedningar till tro och spänningarna ökade.

Aquila och Prisca tvingades till Korint år 49 där de befann sig när Paulus kom dit på sin andra missionsresa, Apg 18:1-3. Efter att församlingen i Korint grundats följde de med Paulus till Efesus, Apg 18:18-19, 26-27. Paulus skriver 1 Kor från Efesus och sänder då hälsningar från Aquila och Prisca. År 54 dog kejsare Claudius och därmed blev det möjligt för Aquila och Prisca att återvända till Rom. När Paulus skriver sitt brev till församlingen i Rom hälsar han särskilt till dem. I Rom 16:5 står också att läsa att de bland andra samlades hemma hos Aquila och Prisca. I 16:10 omnämns Aristobulus och hans familj eller hushåll, grekiska *oikos*. Vidare i v 11 **Narcissus** hushåll. Så det fanns flera husförsamlingar. Forskarna beräknar antalet

¹² Torah är den hebreiska beteckningen på de fem Moseböckerna. Ordet betyder undervisning eller läran. Den svenska översättningen ”lagen” blir ibland helt missvisande eftersom Moseböckerna också innehåller israeliternas historia och en hel del instruktioner för hur judar ska leva.

¹³ I Galaterbrevet har Paulus särskilt behandlat den judiska identiteten och hedningarnas rättfärdiggörelse.

kristna till knappt 1 000 personer fördelade på 10-15 husförsamlingar¹⁴. De var väl organiserade och antalet kristna växte snabbt. Kanske var de 4 000 kristna år 150 e Kr och närmare 20 000 år 200 e Kr, enligt religionssociologen Rodney Stark.¹⁵

Kejsare Claudius efterträddes år 54 e Kr av kejsare Nero som var väl så negativ till judar och kristna som Claudius varit. Historieskrivarna Suetonius (75-160 e Kr) och Tacitus (56-117 e kr) berättar om den stora branden som år 64 hotade hela Roms befolkning. Kejsaren gjorde då de kristna till syndabockar. Anklagelsen om vidskepelse som tidigare riktats mot judarna fördes nu vidare till de kristna.

När Paulus skrivit Romarbrevet och återvänt till Jerusalem från sin tredje missionsresa sannolikt vid pingsthelgen år 57 fängslades han. Han satt två år i fängelse i Caesarea vid havet, en plats som arkeologerna nu grävt fram, en plats där Pontius Pilatus hade sitt palats och som idag är ett uppskattat turistmål. Paulus vädjade till kejsaren i Rom och förflyttades dit. Han beräknas ha kommit till Rom år 60 e Kr. Apostlagärningarna slutar hastigt med att Paulus satt i husarrest i hela två år, men att han var fri att undervisa under tiden. Härifrån ska Paulus ha skrivit de så kallade fångenskapsbrevet och pastoralbrevet, något vi ska återkomma till i senare kommentarer

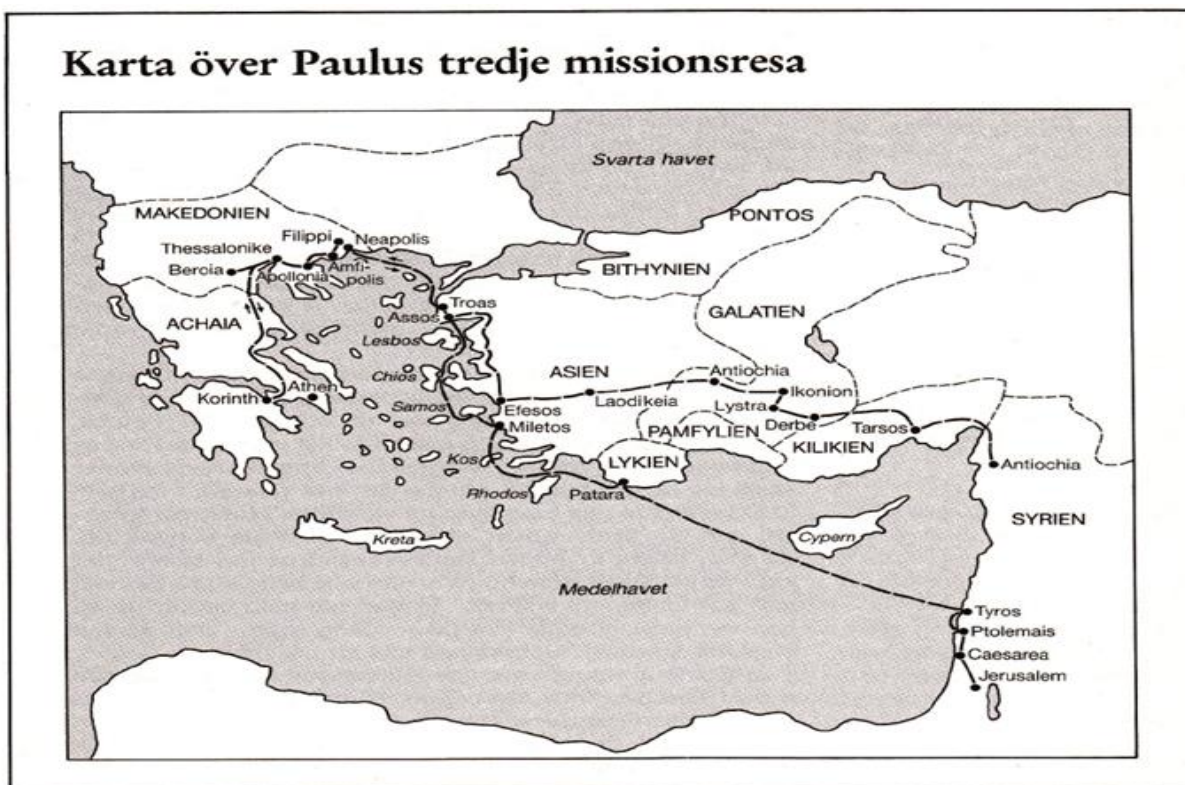
Det är osäkert vad som hände med Paulus efter de två åren i husarrest. Det kan ha varit så att en fjärde missionsresa ägde rum mot Spanien och att han senare återvände till Rom. Han sägs ha lidit martyrdöden år 64 under kejsaren Neros regeringstid genom halshuggning. Romarna ville inte korsfästa romerska medborgare. Petrus däremot, som led martyrdöden under samma förföljelse, korsfästes. Legenden säger att Petrus bad att få bli korsfäst upp och ner eftersom han inte ansåg sig värdig att dö på samma sätt som sin Herre Jesus Kristus. Kejsare Nero regerade till och med år 68 e Kr och det kan ha hänt att de båda apostlarna led döden så sent som 68 e Kr.

3. När skrev Paulus Romarbrevet?

Av Rom 16:23 får vi veta att Paulus befinner sig i Korint. Han är på sin tredje missionsresa och ska strax återvända till Jerusalem. I Korint bor han hemma hos sin värd Gajus, se också 1 Kor 1:14. Erastus som vara kassör i Korint omnämns också i v 23, jämför 2 Tim 4:20. Paulus talar också i v 1f om Febe som är diakon, grekiska *diakonon*, i församlingen i Kenkrea, Korints hamnstad. Det var tydligen hon som rest till Rom och haft med sig brevet, 16:1f. Brevet skrevs ner av Tertius, enligt 16:22. I 15:25ff berättar Paulus att han är på väg bort från Korint till Jerusalem med insamlingen till de fattiga i Jerusalem.

¹⁴ Stark, sid 59. Stark citerar den norske forskaren Reidar Hvalvik, 2007 som säger att det vid tiden när Paulus skrev Romarbrevet fanns "minst sju husförsamlingar i Rom"

¹⁵Stark, sid 163.

Det är därför rimligt att tro att Paulus har skrivit brevet från Korint och att han har skrivit det efter 2 Kor, förmodligen under de tre månader han enligt Apg 20:2f uppehöll sig i Grekland. Enligt den kronologi jag har valt att följa skulle det varit på vintern år 56–57 e Kr.¹⁶

Enligt Rom 15:19 och 23 har Paulus gjort sitt i öst och vill efter denna tredje missionsresa vända sig mot väst, mot Spanien. På vägen till Spanien har han för avsikt att hälsa på i Rom och han vill att de utrustar honom för den fortsatta resan.

Det har diskuterats om Romarbrevet är ett brev eller en epistel,¹⁷ om inte aposteln Jakob redan har varit i Spanien utan Paulus vetskap¹⁸ och varför ett brev till församlingen i Rom skrivits så utförligt. Det är framför allt det senare som är viktigt för vår tolkning.

Eftersom Romarbrevet så utförligt behandlar rättfärdiggörelsen genom tron på Jesus Kristus har flera exegeter hävdade att brevet är tänkt att kunna läsas i alla sammanhang och att det först

¹⁶ Forskarna är inte eniga om exakt vilket år brevet skrevs. C E B Cranfield (1915-) som har en längre utläggning om dateringen fastnar till sist för åren 55-56, men håller öppet att det kan ha varit någon gång mellan 54 och 59 e Kr. F.F. Bruce daterar Romarbrevet till vintern 56-57 e Kr. Fitzmeyer menar att det troliga datumet är 57-58. Skillnaden uppstår när Fitzmeyer hävdar att prokunsuln Gallio i Apg 18:12 drog Paulus inför domstol år 52 e kr, inte år 51 e Kr som jag tidigare antagit.

¹⁷ Den protestantiske exegeten Adolf Deismann skilde mellan brev och epistel. Det förra skulle ha mer personlig karaktär och det senare vara mer formaliserat. Ett sådant val kan påverka tolkningen. Fitzmeyer menar att distinktionen är svår och mindre viktig. Det har visat sig att det finns en rad olika sätt att skriva brev och epistlar på. Några har visat att det finns en genre som kan kallas "greek letter-essay", ett epitet som enligt Fitzmeyer passar väl in på Romarbrevet.

¹⁸ Enligt en tradition från 600-talet förkunnade aposteln Jakob i Spanien innan han led martyrdöden i Jerusalem år 42. Efter sin död ska hans kvarlevor ha tagits till Santiago de Compostela. År 813 menade man sig ha funnit apostelns grav. Santiago de Compostela kom att bli ett betydande pilgrimsmål. Bland andra färdades den heliga Birgitta och hennes man dit

i efterhand adresserats till församlingen i Rom. Brevet liknar närmast en encyklika, en kyrklig rundskrivelse. Men Fitzmeyer anser att det är mindre troligt. Fitzmeyer gör en jämförelse med Paulus tidigare brev och visar att Paulus också där har reflekterat och bearbetat sin teologi även om han presenterat den mer genomtänkt i Romarbrevet. Romarbrevet är inte apologetiskt. Här finns ingen polemik.

Självt menar jag att situationen sådan den var i Rom, inte minst med tanke på antisemitismen, kan ge oss nyckeln till brevets struktur. Det är en slutsats jag drar inte minst av vad som följer nedan där jag ska försöka förklara hur vi ska närma oss Romarbrevet. Men först ger jag en lätt exposé av hur Romarbrevet tolkats tidigare.

4. Hur ska vi förstå Romarbrevet?

Romarbrevet har haft och har en enorm betydelse för kristenheten. Det var Rom 1:17 som förvandlade Martin Luthers förståelse av evangeliet. Versen lyder:

I evangeliet uppenbaras nämligen en rättfärdighet från Gud, genom tro till tro, som det står skrivet: Den rättfärdige skall leva genom tron.

Bibel 2000

I den latinska översättningen heter rättfärdighet från Gud eller Guds rättfärdighet *iustitia dei*. Osökt leddes Luthers tankar till Guds stränghet, hans rätt. Ordet *iustitia* har gett upphov till begreppet juridik. Den stora förändringen, upphovet till reformationen, skedde när Luther såg att det judiska begreppet rättfärdighet på hebreiska *sedeka* inte är en juridisk term utan en gemenskapsterm. Ordet förekommer till exempel i Ps 5:9 och Jes 61:10. Det handlar med andra ord om en rätt relation mellan Gud och människan. Luther insåg att Gud vill ha gemenskap med människan.¹⁹ Plötsligt löstes Luther ur kampen och krampen att bli rättfärdig i juridisk mening. Nu kunde han i stället inrikta sig på gemenskapen med Gud. Det blev möjligt genom tron på Jesus Kristus. Luther skriver själv om den omedelbara konsekvensen:

Då kände jag mig helt och hållet född på nytt, och genom öppna portar trädde jag in i paradiset självt. Då visade hela Skriften för mig ett helt annat ansikte.²⁰

Denna upptäckt att icke-juden, hedningen, blir försonad och förklarad rättfärdig genom tron på Jesus kastar nytt ljus över hela Skriften. Jesus blir Skriftens kärna och stjärna.

Under senare medeltid, inte minst under reformationstiden, blev det vanligast att man tolkade Romarbrevet strikt dogmatiskt. William Tyndale (1494–1536) som gett namn till serien *Tyndale New Testament Commentaries* menar till exempel att Romarbrevet ska betraktas som en introduktion till ... Gamla Testamentet. Philip Melancton (1497–1560) skrev senare att Romarbrevet ”utgör summan av den kristna läran”, på engelska ”a summary of all christian doctrine”.²¹ Och så har många efter honom förstått och tolkat brevet. Men varför skriver då Paulus ingenting om synen på Kyrkan och församlingen? Ingenting om nattvardsfirandets betydelse? Ingenting om Jesu återkomst? Kanske är Romarbrevet inte alls en dogmatik?

¹⁹ Trots denna upptäckt förblev Luther oförstående inför den judiska tron. Skriftställerna talar ju faktiskt också om judar och om hur de genom tron ska ha gemenskap med Gud och bli rättfärdigförklarade.

²⁰ Aurelius, sid 27.

²¹ Fitzmeyer, sid 74.

1836 vågade den tyske teologen F. C. Baur (1792–1860) bryta med gängse uppfattning. Han hävdade bestämt att tolkningen måste ta hänsyn till den historiska situationen, särskilt till de förhållanden församlingen i Rom levde under. Idag är denna insikt närmast självklar och inte alls något som karaktäriserar just Romarbrevet. De historiska hänsynen gäller alla breven. Bours insikt ledde bort från den strikt dogmatiska tolkningen mot vad som senare kom att kallas den historisk-kritiska tolkningen.

Engelsmannen C. H. Dodd (1884–1973), känd nytestamentlig forskare, betonade att Romarbrevet var ett sätt för Paulus att introducera evangeliet. Men också det tonas ner av Fitzmeyer som frågar varför det skulle behövas. Var Paulus så osäker på de kristna i Rom? Knappast, dessutom är brevet underordnat syftet att han ska vidare till Spanien.

Den första vetenskapliga kommentaren jag läste över Romarbrevet var skriven av den svenske professorn Anders Nygren (1890–1978). Den håller märkligt nog fortfarande god teologisk klass även om forskningen har gått vidare sedan han skrev den. Han tar upp de besvärliga kapitlen 9-11. Han skriver:

man har brukat betrakta kap. 9-11 som en stor parentes och gjort sig allsköns möda att förklara, huru Paulus från den föregående tankegången råkat in på detta sidospår.²²

Nygren skriver i sin kommentar från 1947 att kapitlen i själva verket ligger helt i linje med kapitlen 1-8. Paulus har visat hur människan blivit fri från vreden (kap 5), synden (kap 6), lagen (kap 7) och döden (kap 8). Följdfrågan, som också jag hör till och från, är hur går det då för Israel? I kapitlen 9-11 visar Paulus att tron inte står i emot de löften Gud har gett Israel. Nygren löser problemet med kap 9-11 genom att låta dessa kapitel klargöra att vare sig judar eller greker blir rättfärdiga genom lagen. Han är mån om att stryka under att Guds löften inte kan göras om intet, att Israels förkastelse är tillfällig och att ett slutgiltigt upptagande av Israel kommer. Jag ska återkomma till dessa tankar.

En annan svensk har på ett mer radikalt sätt tagit tolkningen av Paulus vidare. Det är professorn vid *Harvard Divinity School* Krister Stendahl (1921–2008), biskop i Stockholm stift (1984–89). Redan år 1963 presenterade han en artikel som sedan kom ut som boken *Paul among Jews and Gentiles*. I den tar han fasta på självklarheten att Paulus är jude, är judiskt uppfostrad och mån om sitt folk. Stendahl påstår att Paulus syfte med Romarbrevet är Guds frälsningsplan för hedningarna. Den stora upptäckten är att rättfärdiggörelsen sker genom tron, det vill säga då kan *också* hedningar bli frälsta. Också hedningarna kan tas upp i Guds förbund utan lagen. Och i det perspektivet menade Stendahl att just kap 9-11 är brevets höjdpunkt. Kap 1-8 är snarast ett förord till kap 9-11 där Paulus argumenterar för att också hedningar kan bli frälsta.²³

²² Nygren, sid 42.

²³ Stendahl, sid 42. Stendahls bok finns översatt till svenska och där kan man också läsa att Stendahl menar att det är bättre att tala om Paulus förnyade kallelse till hedningarna snarare än om hans omvändelse. Paulus bekymmer var inte hur man ska bli rättfärdig utan hur hedningarna ska kunna bli frälsta. Stendahl beskriver vidare lagen som en god beskyddare av judarna, inte som en uppfostrare, se Gal 3:24, en lag som Paulus var för, Rom 3:31, men inte som en frälsningsväg för hedningarna eftersom lagen aldrig varit given till dem. Hedningarna har kommit in genom ren nåd, något som också Jesus talar om i liknelsen om arbetarna i vingården, Matt 20:1-16. Hedningarnas frälsning är möjlig genom tron. Stendahls bok var tveklöst banbrytande och väl värd att läsa även om jag menar att Stendahl senare drar alltför långtgående slutsatser av sin upptäckt.

Stendahls artikel väckte stor uppståndelse men fick snart sina efterföljare. En av de mer kända är E.P. Sanders²⁴ som skrev boken *Paul and Palestinian Judaism* 1977. Med den boken vill Sanders bryta ned den fördom som säger att judarna är lagiska men att Paulus gör vad han kan för att bryta med dem. Sanders visade istället att Gud har ingått ett förbund med Israel av nåd och att judarna hade att svara med lydnad och så förbli i förbundet. Utgångspunkten för Paulus tänkande, är enligt Sanders, att alla människor är syndare, judar och greker, och av nåd kallas in i förbundet. Detta måste ske genom tron eftersom annars bara judar kan komma in i och förbli i förbundet. Den gemensamma Herren och Frälsaren är Jesus Kristus.

En annan erkänd exeget som har anammat linjen ovan är professorn James Dunn²⁵ som 1983 gav ut boken *The New Perspective on Paul*. I den tar han upp Paulus orden om att ingen blir rättfärdig genom laggärningar (utan tro, min anm.). Dunn påminner om att själva kärnan bland laggärningarna är sabbatsbudet, matföreskrifterna och omskärelsen. Dessa tre utgör identitetsmarkörer för *judisk* tro. Paulus är inte emot dessa, men är emot att de ska ha betydelse för hedningarnas frälsning. Judarna ska inte berömma sig av förbundet och hedningarna ska inte uteslutas genom att de inte står under Lagen. Dagens debatt handlar därför inte så mycket om rättfärdiggörelsen som om Lagens plats och betydelse.

Eftersom jag själv ansluter mig till den nya synen på Paulus och eftersom det kan komma att påverka tolkningen av Romarbrevet har jag skjutit in en exkurs om det nya förbundet som inte direkt berör Romarbrevet men ändå hör till bakgrunden.

5. Det nya förbundet

När prästen celebrerar mässan citerar han Jesus som säger: Drick av den alla. Denna kalk är *det nya förbundet* genom mitt blod, som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse ... Det regelbundna nattvardsfirandet utgör själva hjärtslagen för livet i Kristus. Detta är riktigt, men hur ser då relationen ut mellan det gamla förbundet och det nya ut?

Juden Paulus startade inte en ny religion. Paulus förblev jude under hela livet, se Rom 11:1, 2 Kor 11:22, Fil 3:3ff. Han stod under judisk jurisdiktion eftersom judarna kunde gissla honom, 2 Kor 11:24. Troligen var han en observant jude, det vill säga han iakttog lagen, Rom 1:25c, 9:5, 3:31, Apg 21:24ff. Paulus såg snarast sig själv som en reformator. Hans livslånga utmaning blev att förklara för judarna att Guds rike hade kommit och att hedningarna fick del av detta – utan lag. Frågan var om och hur hedningarna ska bli frälsta.

Vår fråga har blivit den motsatta. Hur ska judarna bli frälsta? Ska vi missionera bland judarna? Dessa frågor leder oss fel, bort från våra judiska rötter och in i ersättningsteologin. Det finns inte två förbund eller två frälsningsvägar, som Stendahl kom att hävda, en för judar och en för hedningar. Tyvärr har detta blivit en vanlig uppfattning i den judisk-kristna dialogen. Paulus talar om *en* väg till frälsning. Vi måste därför börja på nytt upptäcka och tala om hur det gamla förbundet blev det nya förbundet.

²⁴ Ed Paris Sanders (1937-) är amerikan och har särskilt forskat efter den historiske Jesus. Han var professor vid Duke University, North Carolina, USA.

²⁵ James Dunn (1939-) är en protestantisk professor i bibliska teologi vid universitetet i Durham, England.

a) Hur det gamla förbundet blir nytt

Utgångspunkten är att det bara finns ett förbund, det som Gud ingick med Abraham, som utvidgades på Sinai berg och ytterligare förklarades för kung David, 1 Mos 15:18, 2 Mos 19:5, 21-23, 2 Sam 7:11b ff. Men förbundet var ofullkomligt i så måtto att människan kunde bryta det. Det var defekt på grund av synden. Människan kan aldrig i egen kraft hålla sig till det. Därför ger Gud ett särskilt uppdrag till profeten Jeremia, se Jer 1:10, att bryta ner och att bygga upp. I kap 31 talas för första gången om ett nytt förbund som om det gamla inte längre duger. Detta är svårsmält på mer än ett sätt. Men vad menas med det nya förbundet? Det förklaras i Jer 31:31-40, men låt oss först se på övergången v 29-30.

V 29-30 Där sägs att i det gamla förbundet drabbas barnen av fädernas missgärningar, men i det nya ska det inte vara så eftersom var och en, den enskilde själv, ska svara för sina gärningar. Det nya förbundet riktar sig med andra ord till den enskilde.

V 31-32 Gud ska ingå det framtida nya förbundet med Israels hus och Juda hus. *Det är ett nytt förbund eftersom Gud själv ska göra så att det judiska folket kan leva i gemenskap med honom* utan att falla ifrån. Redan det gamla förbundet syftade till något invärtes, till beskydd, vägledning och till Israels lycka, men på grund av synden kunde Israel aldrig räcka till. Det nya förbundet innebär att Gud tar bort synden, omskär våra hjärtan, 5 Mos 30:6 och så gör att vi vandrar efter hans stadgar, Hes 36:26f.

V 33 Orden ska ”sluta ett nytt förbund” betyder att han ska slutföra eller fullborda vad han påbörjat, se Jer 7:22f. De båda förbunden skiljer sig bara till sitt väsen på så sätt att människan inte av egen kraft kan gå in i det nya förbundet. Paulus beskriver det nya förbundets härlighet i 2 Kor 3:3–18. Gud ska skriva in sitt liv i hjärtat/anden och låta den helige Ande bli livsprincipen för människan.

V 34a Det nya förbundet kännetecknas av att *alla, var och en*, känner Herren. Var och en har överflöd av Guds nåd i sitt inre, vet sig vara försonade, förlåtna, upptagna som Guds barn och kan närma sig nådens tron utan rädsla, Ef 3:12, Hebr 4:16. Det hindrar inte att de kan lyssna till undervisning.

V 34c Själva grundvalen för det nya förbundet är försoningen och förlåtelsen. Den grundvalen kan bara vara en gåva, en nåd. Förvisso hade judarna tillgång till detta också i det gamla förbundet genom offersystemet. Säkerligen kunde de glädja sig över förlåtelsen och utkorelsen. Men detta var ändå bara en skugga av vad som skulle komma, Hebr 10:1.

V 35-40 Det nya förbundet ska bestå för alltid, så länge solen lyser. Då skall staden (Jerusalem) bli uppbyggd åt Herren och aldrig mer raseras eller förstöras.

b) Det nya förbundet var fördolt i det gamla

Förbundet kan förstås dels ur ett mänskligt perspektiv och dels ur ett gudomligt perspektiv. Ur ett mänskligt perspektiv ingicks förbundet med Israel men det var defekt genom människans synd. Människan måste hela tiden brottas med Gud. Ur ett gudomligt perspektiv fulländar Gud förbundet genom försoning, omskär våra hjärtan och blir själv livsprincipen i människans liv. Jesus säger till de sina lärjungar att ”om er rättfärdighet inte går långt utöver de skriftlärdas och fariséernas skall de inte komma in i himmelriket”, Matt 5:17–20. Han säger också att han har kommit, inte för att upphäva, utan för att fullborda lagen. I Matt

15:24 säger han att han är ”sänd till de förlorade fåren av Israels hus”. Natten då han blev förrådd tog han kalken och sa: Denna kalk är *det nya förbundet* genom mitt blod, *som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse ...* Så uppfylldes vad som sagt genom profeten Jeremia.

Det nya förbundet i **Jer 31:31-34** är förverkligat. Gud har gjort vad som krävdes genom sin Son Jesus Kristus, Luk 24:27, Gal 4:21–31, jämför Hebr 8:6–13. Detta nya förbund är evangelium för var och en som tror. Genom det har också hedningarna tillträde till Guds försoning och rättfärdiggörelse, Rom 1:17 och Gal 3, inte minst v 28.

Det ”nya” förbundet är dolt i GT och syns bara som löften, 1 Mos 3:15, med det finns där hos den rättfärdige Abel, Matt 23:35, Abraham såg Jesus, Joh 8:56–58, israeliterna åt bröd från himlen, drack vatten ur klippan, 1 Kor 10:3f. Det ”nya” förbundet finns där i ”det äkta olivträdets näringsrika rot”, Rom 11:17. Det är en central tanke att det alltid har funnits och alltid kommer att finnas en räddad kvarleva av Israel, 1 Kon 19:18, 2 Kon 19:4, 31Jes 1:9, 10:20ff, 11:11, 16, 12. Det nya förbundet är fördolt för dem som inte tror, 1 Kor 2:6–10, men uppenbaras i evangelium, Rom 1:16, 16:25, 1 Kor 2:6–10, 1 Petr 1:20. Det som tidigare var dolt ska nu uppenbaras genom förkunnelsen, först för juden och sedan för greken, Apg 3:25f, Rom 9:4-5, 1:16 och 2:10. Paulus predikar Guds hemlighet som bland annat innebär att också hedningarna kan upptas i förbundet med Israel, av nåd och genom tron utan att behöva konvertera till judendomen. Detta måste han få sina judiska bröder att förstå. I vilken utsträckning lyckades han? Vi ska komma ihåg att den första kristna församlingen bestod av judar. De utgjorde Olivträdets förstlingsfrukt, i GT kallas de för ”kvarlevan” eller ”den heliga resten”, Rom 11:5.

Problemet var att de stod emot Paulus. Jag kan tänka mig flera förklaringar. **För det första** därför att Gud har låtit förstokelse komma över dem, Rom 11:7f, 25, 2 Kor 3:14–16. **För det andra** därför att deras motstånd ingår i Guds hemliga rådslut, Rom 11:25-36. Till exempel kan jag tänka mig att Gud, vid den här tidpunkten, inte ville ha in alla hednafolk i det judiska. **För det tredje** på grund av på grund av teologiska skäl som till exempel judaiseringen i Galaterbrevet, Kristi uteblivna återkomst omvitnat i Thessalonikerbrevet eller församlingsutvecklingen i Rom. Paulus skriver inte Romarbrevet för att i första hand förklara hur rättfärdiggörelsen går till utan som hedningarnas apostel för att förklara hur hedningarna blivit delaktiga av förbundet. Judarna är redan i förbundet med ett förbehåll, Rom 9:8. Men också Guds suveräna handlande, förföljelserna och diasporan var förutsagda i Skriften. **Ett fjärde skäl** till att Israel dröjer är det historiska skeendet som syns i antisemitismen, ersättningsteologin och förföljelserna. Har då Gud förskjutit sitt folk?

I kap 9-11 förklarar Paulus hemligheten.

c) Det nya förbundet uppenbaras i Jesus Kristus

Förbundet med Israel och Juda, som det beskrivs i **Jer 31:31-34** är ett eskatologiskt förbund förverkligat ”i Kristus”. Vi behöver inte konvertera till judendomen. Vi tas upp, utan lag, enligt 1 Mos 12:3 även om det gamla, det etniska Israel inte förstod eller ville ta emot oss. Vi togs ändå in i kvarlevan.

För Paulus är skiljemuren mellan judar och hedningar riven, Ef 2:11f. Det finns bara en Gud, Rom 3:29–31, 4:9–12, 15:5-12, 1 Kor 8:5f, Gal 3:38f och ”i Kristus” är vi förenade i en

eskatologisk gemenskap. Ska vi missionera för judar? Svaret hittar vi i Jes 40:1. Vi ska trösta, tala ljuvligt och förkunna såsom Jesus gjorde.

Det nya förbundet förmedlas genom förkunnelsen och människan svarar med tro. Det gäller först juden och sedan greken. Förbundet förvekligas när jag blir döpt i den helige Ande och jag införlivas i det eskatologiska Israel, Rom 11:16-24. Olivträdet är emellertid också att förstå i etnisk mening och när det sägs att hela Israel ska bli frälst 11:26-27 tror jag det sker oväntat och paradoxalt.²⁶ Se Sak 13 men också Jes 27:9 och 59:21.

Detta är sannolikt hur Paulus såg på saken och det utgör en väsentlig del av bakgrunden till varför Paulus skrev Romarbrevet. Just när jag skrivit detta fick jag ett intressant mail där direktorn för *Jews for Jesus in Europe*, Avi Snyder, vädjar till de kristna att berätta för judarna om hur vi uppfattar Guds verk i och genom Jesus.²⁷

6. Varför skrev Paulus Romarbrevet?

Professorn i Nya Testamentet i Melbourne, Australien Brendan Byrne, S.J. menar att forskarna på 1970-talet och därefter alltmer började släppa sin fixering på det historisk-kritiska perspektivet. Det är inte meningsfullt att endast förlägga texterna i sin tid eller kritisera deras tillkomst. Istället behöver vi fråga oss vad vill författaren säga oss? Det betyder att det numera läggs större vikt vid författarens intention, innehåll och relationen till mottagaren. Byrne anser att Paulus först och främst skriver brevet av personliga skäl.

I Rom har den judiska gemenskapen blivit ett orosmoment för kejsaren Claudius och makthavarna. I Rom fanns som vi konstaterat kanske 50 000 judar och bland dessa blev alltfler kristna. Efter att det blev möjligt för de av Claudius förvisade judarna att återvända till Rom år 54 e Kr befanns sig de kristna i en helt ny situation. De möttes i hemmen. Många hedningar kom till tro och de hade nu distans till judarna och den situation som rådde innan

²⁶ En alt tolkning är att Herren ska fullborda det gamla förbundet utan Jesus. En annan tolkning är att hela Israel ska bli frälst i samband med parusin. Den tredje tolkningen jag ansluter mig till är att hela Israel ska erkänna Jesus som Herren. Det betyder inte att de kommer att konvertera till kristendomen. Se kommentaren till 11:25-32.

²⁷ Mailet lyder i sin helhet: Ett effektivt sätt att förmedla evangeliet till det judiska folket, menar någon, är att visa att man älskar oss genom att stödja Israel, fördöma antisemitism, och utföra goda gärningar för det judiska folket. Att stödja Israel och säga klart nej till antisemitism är helt klart viktigt. Att visa barmhärtighet mot vårt judiska folk genom hjälp och kärlek är helt klart riktigt. Men om man tror att vårt folk kommer att förstå evangeliet på grund av dessa handlingar, då förstår man inte hur vårt judiska folk tänker. Vi judar tolkar inte stöd till Israel, kärleksfulla handlingar eller fördömelse av antisemitism som ett uttryck för evangeliets budskap. Vi tolkar dem som ett uttryck för ett dåligt samvete. Med andra ord, dina handlingar berättar inte för oss om vår skuld och vårt behov av förlåtelse från Gud. I stället berättar de för oss om din skuld och din önskan om att bli förlåten av oss. Dina handlingar blir tolkade endast som en ursäkt för allt som vi behövt genomgå. Handlingar gjorda i kärlek är riktigt och bibliskt och det är helt klart ett vittnesbörd. Men enbart sådana handlingar förmedlar inte budskapets innehåll, däremot befäster de att budskapet – evangeliets innehåll - är sant. **Om det hade räckt att bara leva ett liv som demonstrerade Guds kärlek utan att förklara evangeliets innehåll, skulle Yeshua själv ha vunnit våra hjärtan genom det liv Han levde. Men Han förkunnade själv evangeliet om Guds rike.** Om inte Jesus fullkomliga liv överbevisade oss, hur kan du och jag i dag tro att våra ofullkomliga liv är ett tillräckligt starkt vittnesbörd för människor omkring oss? Visa mig gärna kärlek genom att stödja Israel, och säg klart nej till antisemitism. Men bli inte överraskad om vårt folk inte förstår innehållet i evangeliet genom detta, med mindre än att du förklarar varför du stödjer oss och utför dessa handlingar. Det är din kärlek till Jesus, den judiske Messias, som motiverar din ståndpunkt. Då måste du berätta detta för oss! Om det inte hade varit för Jesus, hade du trots allt inte brytt dig. Och om du inte berättar detta för oss, kommer vi kanske aldrig att förstå det.

judarna förvisats år 49 e Kr. De hade lämnat de judiska, interna diskussioner som lett till oroligheterna bakom sig och frestades därmed att förkasta Guds förbund med Israel, det vill säga att tillämpa ersättningsteologin.

a) Av personliga skäl

Det övergripande skälet till att Paulus skrev Romarbrevet syns vara att han är färdig med den östra delen av Romarriket och nu vill ge sig in i den västra. Han vill med Rom som utgångspunkt bege sig vidare mot Spanien. Han skriver detta viktiga brev till en församling han själv inte har grundat och till en församling som säkerligen har hört talas om turerna i Korint. Detta tillsammans med att Paulus särskilt med hjälp av Prisca och Aquila känner till situationen i Rom utgör bakgrunden.

Det finns flera personer i Rom som han känner sedan tidigare. Han vet att judarna svärtat ner hans rykte, att de vanställer hans undervisning, se Rom 3:8 och att de inte minst i Rom kan ha synpunkter på honom. Paulus vill uppnå en större samhörighet med romarna. Han vill att de alla, judar och greker, ska vara förenade i Jesus Kristus som är den sanne israeliten. Han vill gärna se Rom som en del av hans ansvar eftersom han är hedningarnas apostel, Rom 1:5, 13–15, 11:13 och 15:16. Han vill ha samma relation till dem som till andra hednakristna och det finns mycket som förenar dem.

b) Mot ersättningsteologin

Paulus såg vad som skulle hända om han förkastade lagen. Vi skulle då få en ny religion. Därför kämpar Paulus för att hålla ihop det ”gamla” och det ”nya” förbundet. Han vill förklara att det senare är uppfyllelsen av det förra och att hedningarna nu fått plats i förbundet. Han ansträngde sig för att visa sambandet till exempel i Gal 3:1–14 och 2 Kor 3:6. Tyvärr, i historiens perspektiv, tycks detta att tänka i ersättningstermer både dröjt sig kvar, rotat sig och växt till inom Kyrkan, så det idag är förhärskande.

Under senare tid växer emellertid kristnas förståelse av och samhörighet med det judiska folket. Judarna är, som P-I Storm brukade säga "våra andliga fäder", vilka ska hedras och äras. Inte därför att de alltid har rätt, utan därför att de är våra föräldrar. Att vanhedra Israel är att bryta mot fjärde budet. Det har fått fruktansvärda följder för Israel och skapat stor förvirring i Kyrkan. Vi har inte förstått utkorelsens två faser, ”först juden och sedan greken”, löftet Gud gav Abraham, 1 Mos 12:3.

Göran Larsson visar i sin kommentar till 2 Mos *Uppbrottet* hur besvärligt det är för oss kristna att förklara vårt förhållande till lagen. Martin Luther var tydlig i en predikan "En undervisning i hur de kristna ska förhålla sig till Moses", där han skriver: lagen är inte för oss, utan för judarna." Men skriver ändå, i samma predikan; "Här har Mose lag sin plats. Den är inte längre bindande för oss, ty den gavs endast till Israels folk". Men, frågar Göran Larsson: "Hur kan den vara "inte längre bindande för oss" om den gavs "endast till Israels folk"? ²⁸

Här har vi ersättningsteologins grundbult. Det är viktigt att se att Paulus inte är emot lagen, än mindre försöker avskaffa den. Paulus är, som Jesus, för lagen! I lagen står att vi ska vara "heliga som Han är helig", 3 Mos 19:2 och Jesus bekräftar med orden "Ni ska vara

²⁸ Larsson, Göran. Sid 234.

fullkomliga som er himmelske Far är fullkomlig", Matt 5:48. Men detta är inte möjligt för oss eftersom vi är syndare. Problemet är sålunda inte lagen utan vi. Vi bejakar lagen och dess uppgift, men förnekar våra möjligheter att hålla den. Rom 3:31, 15:8f.

Lagen är därför ingen väg till frälsning. Den är viktig för oss av helt andra skäl. Här följer sex skäl varför Moses ändå är viktig också för oss hednakristna:

1. lagen är en makt som finns nerskriven i allas hjärtan, Rom 2:14f.
2. i den skrivna lagen finns löftena om Kristus, 1 Mos 3:15, 22:18, 5 Mos 18:15.
3. den skrivna lagen ger fina exempel på tro och kärlek, liksom varnande exempel.
4. lagen beskriver hurudan Gud är.
5. Skrifterna kan tjäna oss som handbok för livet.
6. Kännedom om GT är nödvändig för att kunna förstå NT.

c) För rättfärdiggörelsen genom tron

När Paulus skriver Romarbrevet skriver han att rättfärdiggörelsen sker genom tron på Jesus Kristus och att det är lika för judar och greker. Särskilt visar han i kapitlen 1-3 att såväl judar som greker kommer till korta inför lagen. I kapitel 4 lyfter han fram Abraham som den som tror, som därför är stamfader för både judar och greker. Med detta sätt att tänka får kap 9-11 en central plats i strukturen. I dessa kapitel visar Paulus hur också hedningar kommer att inympas i Guds frälsningsplan.

Jag har i arbetet med Romarbrevet anammat denna förståelse och valt att bland andra använda en kommentar skriven av Joseph A. Fitzmeyer. Kommentaren som kan betraktas som ekumenisk är från år 1993 och han är därför väl förtrogen med det nya perspektivet även om han inte vill överdriva det. Fitzmeyer skriver:

No explanations of the occasion and purpose of Romans can be given without reckoning with the place that these chapters (kap 9-11, min anm.) have in this writing. They are not merely afterthoughts, as they have been treated by Bultmann, Dodd, Sanday and Headlam and others. They are part of the one gospel which Paul writes to the divided Christians of Rome ...²⁹

d) Sammanfattning

Vad gäller Romarbrevet har vi nu hittat flera orsaker till varför Paulus skriver som han gör:

1. Han vill besöka dem på sin väg till Spanien.
2. Han presenterar sig själv och sin undervisning eftersom han aldrig har varit i Rom och kan befara att han efter sin mission bland hedningar är känd och omstridd
3. Han vill visa hur *alla* människor är syndare
4. Han adresserar några av de meningsskiljaktigheter som han hört om från Rom
5. Han vill visa hur *både* judar *och* greker rättfärdiggörs genom tron på Jesus Kristus

Med dessa insikter har det i nyare bibelforskning blivit allt viktigare att veta något om den antika retoriken och att ha grundläggande sociologiska insikter. Till de senare hör begrepp som identitet, processer, relationer i allmänhet och kulturer i synnerhet. Genom att gå utöver

²⁹ Fitzmeyer, sid 80

den historisk-kritiska forskningen får också de teologiska begreppen allt större betydelse. Det gäller att veta vad Paulus menar med ”ande”, ”kött”, ”lag” och så vidare.

7. Några teologiska begrepp

Paulus använder sig av en uppsjö teologiska begrepp. Det kunde ha varit på sin plats att här säga något om begrepp som Gud, synd, lag, tro, Guds vrede, den helige Ande och så vidare ... men jag tror inte det skulle hjälpa bibelläsaren att här gå igenom alla dessa begrepp. Det skulle snarare försvåra läsningen och i värsta fall förvirra. Därför kommenterar jag de teologiska begreppen löpande i texten.

Jag vill särskilt påminna om att jag i kommentaren till Galaterbrevet ganska utförligt redogjorde för begreppet lag och jag hänvisar till denna. Inne i kommentaren till Galaterbrevet tog jag särskilt upp begrepp som *laggärningar*, *ersättningsteologi* och vår *nya livssituation*. Det är begrepp som återkommer i Romarbrevet som av många betraktas som en utvidgning av Galaterbrevet.

I genomgången av 1 Thessalonikerbrevet talade vi om Paulus uppfattning av det judiska hoppet, framförallt av det som kallas *Tusenårsriket* och även något om hans syn på *ande*, *själ* och *kropp*. Det senare utvidgade vi i kommentaren till 1 Korintierbrevet, om paulinsk *människosyn*. I kommentaren till 2 Korintierbrevet behandlade jag begreppet *försoning* i del 12 och 13, ett begrepp som måste aktualiseras på nytt när vi kommer till Rom 5.

Det går inte att gå förbi begrepp som dessa när vi går igenom Romarbrevet samtidigt som jag inte tycker mig finna anledning att varje gång upprepa sådant jag redan behandlat. Min avsikt är att när det blir aktuellt påminna om vad som sagts tidigare, hänvisa eller eventuellt repetera och belysa på nytt när det är angeläget.

8. Strukturen i Romarbrevet

Den välkände rektorn em. och bibelläraren John R.W. Stott vid All Souls Church i London är ansvarig utgivare för kommentarserien *The Bible Speaks Today* och har själv skrivit en kommentar till Romarbrevet. Han menar att Paulus har två huvudsakliga intressen med Romarbrevet och att Paulus väver de två samman på ett enastående sätt. Det första intresset kan beskrivas som rättfärdiggörelsen av syndare genom tron på Jesus Kristus. Denna rättfärdiggörelse sker på grund av Guds nåd alldeles bortsett från laggärningar. Paulus andra intresse menar Stott vara Paulus vilja att omdefiniera begreppet Guds folk som tidigare varit helt knutet till det etniska Israel. Alla människor kan sätta sin tro till Jesus Kristus vilket exemplet med Abraham visar, se också 3:21ff, 27f, 4:9ff och 10:11.

Sammanlänkat med dessa två intressen visar Paulus att förbundet inte är upphävt utan tvärtom fullbordat och så är det också med Lagen, Matt 5:17, Rom 8:2-4. Att förbundet är fullbordat genom tron på Jesus Kristus innebär att alla folk är inkluderade och att alla människor kan leva i gemenskap med Gud.

Romarbrevets struktur är inte komplicerad. I vanlig ordning består det förutom inledning och avslutning av undervisning, 1:16–11:36 och av tillämpning 12:1–15:13. John Stott delar upp de två delarna i fyra huvuddelar:

1:18-3:20 Guds vrede

3:21-8:39 Guds nåd
9:1-11:36 Guds plan
12:1-15:13 Guds vilja

Fitzmeyer specificerar undervisning och tillämpning på följande sätt:

1:16-4:25 Guds rättfärdighet uppenbaras
5:1-8:39 Guds kärlek garanterar frälsningen
9:1-11:36 Guds rättfärdighet och frälsning motsäger inte löftena
12:1-15:13 Det kristna livet

Om tidigare kap 9-11 var svårplacerade är det idag snarare kap 5 som är svårplacerat. Ska det förstås som en sammanfattning och avslutning av kap 1-4? Ska det förstås som ett kapitel som står för sig själv eller ska det förstås som en inledning till kap 6-8? Fitzmeyer menar att 5:1-11 utgör en avslutning av kap 1-4 och 5:12-21 en inledning till kap 6-8. Kap 5 utgör på så sätt en övergång till fortsättningen.

Som vi vet sedan tidigare kan olika kommentatorer uttrycka sig på olika sätt. Några verser kan utgöra övergångar hit eller dit. Varje huvuddel kan delas in i mindre delar, avsnitt och stycken och så vidare. Jag följer de fyra huvuddelar Fitzmeyer anger.

Jag följer Fitzmeyers indelning av brevet i fyra huvuddelar.

1:16 – 4:25
5:1 – 8:39
9:1 – 11:36
12:1 – 15:13

De tre första består av undervisning och den fjärde av tillämpning. Därefter kommer avslutningen i 15:14-16:27.

B. KOMMENTAR

I vanlig ordning börjar ett brev från den här tiden med namnet på avsändaren och mottagaren och därefter följer själva hälsningen. Paulus vill i god ordning först presentera sig och sedan något utvidga brevvets inledning. De första sju verserna utgör en enda mening på grekiska.

1:1–15, Brevets inledning

1:1-7 hälsning

1:8-9 tacksägelse

1:10–15 Paulus längtar till Rom

1:1-7, Hälsning

1:1 Från Paulus, Kristi Jesu tjänare, kallad till apostel och avskild för Guds evangelium,² som han har utlovat genom sina profeter i de heliga Skrifterna.³ Evangeliet handlar om hans Son,

som till sin mänskliga natur är född av Davids ätt

⁴ och som genom helighetens Ande

med kraft har bevisats vara Guds Son

efter uppståndelsen från de döda:

Jesus Kristus, vår Herre.

⁵ Genom honom har vi fått nåd och apostlaämbete för att föra människor av alla folk till trons lydnad för hans namns skull. ⁶ Bland dessa är också ni, som är kallade att tillhöra Jesus Kristus. ⁷ Jag hälsar er alla Guds älskade som bor i Rom, hans kallade och heliga. Nåd vare med er och frid från Gud vår Far och Herren Jesus Kristus.

V 1-2 Paulus presenterar sig själv och sitt uppdrag på tre sätt. För det första skriver han att han är **Kristi Jesu tjänare**, kallad till apostel och avskild för Guds evangelium. Han säger med andra ord för det första att han är en tjänare, grekiska *doulos*. När han kallar sig själv för en tjänare eller slav förstår vi att han också säger något om den tjänst han är satt i, Rom 6:16f. Det är troligt att han övertagit tanken från Skriften där till exempel Abraham kallas Guds tjänare i Ps 105:42, Moses i 2 Kung 18:12 och kung David i 2 Sam 7:5, Ps 78:70, 89:4. Paulus placerar sig själv i raden av Herrens tjänare.³⁰ Han fortsätter vad de har påbörjat.

Han är, för det andra, **kallad till apostel och avskild**. Av Gal 1:15 framgår att han var utvald redan i moderlivet, se Jes 49:1. Han var kallad och avskild för Guds evangelium. Här finns en anknytning till hans tid som farisé eftersom det grekiska verbet för avskild har samma rot som ordet farisé. Om ens Paulus tänkte på detta eller ville knyta an till historien är osäkert.

Däremot är det säkert att det faktum att han är en apostel och att han är avskild för evangelium hör samman. De två går inte att skilja åt. Men den historiska anknytningen finns i nästa faktum.

³⁰ I Gal 1:15 kunde vi se att Paulus likt profeten Jeremia var utvald redan i moderlivet, se Jer 1:5 och jämför med Jes 49:1. Att vara Guds tjänare var en hederstitel i Skriften men det finns kommentarer som i stället associerar till den grekisk-romerska världen där tjänaren/slaven i regel är ägarens livegne. Paulus skrev på grekiska till romare. Även om jag förordar den första betydelsen behöver de två tolkningarna inte spelas ut mot varandra.

Paulus fortsätter för det tredje med att förkunna det **evangelium som Gud har utlovat**. *Evangeliet har funnits från begynnelsen även om det tidigare endast hörts som ett löfte*. Det är först i Jesus Kristus som det uppenbaras, se utläggningen till 1 Kor 2:6–10. Paulus hänvisar inte här i inledningen till några särskilda profetior utan skriver bara att evangeliet utlovats genom profeterna **i de heliga Skrifterna**. Det är de 39 böckerna som åsyftas.

V 3-4 Den presentation av evangeliet som följer nu är formulerad på ett sådant sätt att det liknar en urkristen trosbekännelse.³¹ Det finns skäl att tro att formuleringen fanns innan Paulus. Uttrycket Jesus, Davids son har han aldrig använt tidigare och inte heller senare (förutom i 2 Tim 2:8). På samma sätt är uttrycket helighetens Ande och sättet att använda ordparet kött – ande olikt Paulus, men visar att den kristna tron är sprungen ur ett judiskt sammanhang. Vidare finns här ingenting om det paulinska talet om korset. Vi kan därför ana att formuleringen i v 3-4 är helt igenom judisk.

... som till sin mänskliga natur, grekiska *kata sarka* som betyder ”efter köttet”. Uttrycket står här i motsats till grekiska *kata pneuma* ”enligt anden” ... När Paulus i vanliga fall använder ordparet köttet/anden är det just som varandras motsatser. Så är inte fallet här utan här används det som att Jesus är kommen i köttet, har blivit människa för att uttrycka sig som aposteln Johannes. I uttrycket ”efter sin mänskliga natur” finns också en underton av svaghet och bräcklighet. Jämför denna kommentar med kommentaren till 9:5. **... är född av Davids släkt**. Det var genom att först stryka under Jesu historiska och jordiska härstamning som judekristna, Paulus och hednakristna stod på samma mark. Jesu ursprung var också något som betonades i till exempel Matt 1:1, 6 och 17, Luk 1:32, 3:31 och Apg 2:30. Det var ju ur Davids släkt Messias skulle komma. Men så fortsätter Paulus med en precisering. Han skriver

... och som genom helighetens ande ... Uttrycket finns inte i Septuaginta (LXX) och Paulus använder det aldrig någon annanstans. I Skriften (GT) syftar anden inte som i hellenismen på en del av människan utan på Guds närvaro.³² I Skriften var denna Guds närvaro främst eskatologisk. Den var något människorna skulle få del av i ändens tid.³³ Men hos Jesus är det annorlunda. Han är (har) helighetens ande från begynnelsen. Uttrycket talar inte om den helige Ande utan på Jesus själv som är ”ande och liv”.

Han har **med kraft (har) bevisats vara Guds Son efter uppståndelsen från de döda**. Det här påståendet ska vi förstå som en förlängning av det förra. Genom uppståndelsen får vi veta vad som hela tiden varit för handen nämligen att Jesus inte bara är människa utan också Gud. När han vandrade på jorden vandrade han i svaghet, men i uppståndelsen visade det sig med kraft att han är den Guds Son som det talas om i Ps 2:7 och Apg 13:33. V 3-4 talar i och för sig inte om Jesu natur, den mänskliga och gudomliga, utan snarare om att alla såg människan Jesus. Men de som såg honom efter uppståndelsen kunde se det gudomliga, något som för övrigt Petrus, Jakob och Johannes anat redan på Förklaringsberget i Matt 17 och 2 Kor 5:16.

I v 3-4 nämns ingenting om korset, det sätt att tala som var så typiskt för Paulus. Också det har tagits som ett tecken på att v 3-4 sannolikt var delar i den urkristna bekännelsen snarare än

³¹ Den tidiga muntligt formulerade trosbekännelsen går under den latinska beteckningen *Regula fidei* eller *Regula Veritatis*, se Hägglunds *Sanningens regel*.

³² Skriften (eller skrifterna kallar vi för Gamla Testamentet, GT) skrevs på hebreiska. Den hebreiska texten bearbetades av massoreterna och därför benämns den endast för MT. På 200-talet f Kr översattes den hebreiska texten till grekiska, *Septuaginta* förkortat LXX. När jag fortsättningsvis talar om Skriften syftar det på GT. När Paulus skrev Romarbrevet fanns bara Skriften, inte Nya Testamentet.

³³ I Romarbrevet talar Paulus en hel del om Guds Andes närvaro hos de kristna, se 8:9–11.

paulinska ord. Paulus citerar den trosbekännelse som de romerska kristna var väl förtrogna med när de talade om **Jesus Kristus, vår Herre**. Den titel Jesus får här, grekiska *kyrios*, visar med tydlighet vem han är, se också 10:9. Det grekiska ordet *kyrios* har att göra med makt, kraft och huvud. Det är någon man böjer sig för och lyder. Paulus använder uttrycket Jesus är HERREN 265 gånger i sina brev.

V 5-6 **Genom honom har vi fått nåd och apostlaämbete** upprepar Paulus, se v 1. Vi har fått nåden, grekiska *charis*, som en gåva från Gud, 6:23b. Alla kristna har fått nåd från Gud, men här talar Paulus om en särskild nåd, den att få vara Jesus Kristi utsände, apostel, 1 Kor 12:28. Denna gåva har han fått **för att föra människor av alla folk** till trons lydnad för hans namns skull. Av dessa rader förstår vi att Paulus med bestämdhet hävdar att evangeliet är till för alla människor, judar som icke-judar. Evangeliet har universella följder. Det är därför Paulus redan från början vill att vi ska förstå att judar och hedningar hör samman i Guds frälsningsplan. I denna plan finns inga etniska, kulturella eller sociologiska gränser. Guds frälsning ska nå ut till alla, 8:28f och 9:24. Det är ett huvudtema i Romarbrevet som vi ska se när Paulus kontrasterar Adam och Kristus mot varandra i kapitel 5.

Paulus talar om **trons lydnad**. Det grekiska ordet *hypakoe* betyder i grund att göra som man blir tillsagd. Tron tar sig alltid uttryck som bekännelse eller gärning, se 10:9f. Det gäller att tron inte stannar vid en västerländsk mening där tron är subjektiv, ett intellektuellt försanthållande eller en ansträngning utan också vidgas till handling.³⁴

Vad är tro, del 1?

Paulus använder verbet att tro 50 gånger i sina brev och substantivet tro 139 gånger. Det viktiga för oss är att fylla ordet med ett hebreiskt innehåll och inte med ett grekiskt. Tro i biblisk mening är att tro på Gud, inte tro på sin egen tro. Gud är trons subjekt. Det hebreiska ordet *emunah* eller *aman* betyder snarast trofasthet, att uthålligt hålla fast vid något stadigt och pålitligt. Gud har visat att han i trofasthet står fast vid sitt förbund och sina löften. Människan är ostadig och falsk, men Gud är trofast. Vi ska sätta vår lit till honom.

Tron, grekiska *pistis*, är därför enligt Paulus människans svar på Guds tilltal. Den är en tillit som säger att Gud håller vad han lovar. Det betyder att tron inte stannar vid ett intellektuellt försanthållande utan omfattar hela din personlighet, 6:16f. Den är inte en lagens lydnad, inte en ansträngning utan en förtröstan på honom. En sådan tro är en gåva ifrån Gud på samma sätt som frälsningen är en gåva från Gud, 3:24f, 6:14, 11:26 och 12:3. Se vidare kommentaren till v 16 och 17.

V 5-6 Paulus avslutar v 5 med att ange förkunnelsens motiv när han skriver att den sker **för hans namns skull**. Paulus ser förkunnelsen som sin förpliktelse. Han är Jesu Kristi tjänare och han har en skyldighet mot hedningarna, se nedan v 14. **Bland dessa är också ni, som är kallade att tillhöra Jesus Kristus**.

V 7 Paulus **hälsar er alla Guds älskade som bor i Rom**. Dessa är vid den här tiden mestadels hednakristna, se v 6 och 13 och som hedningarnas apostel, 11:13 och 15:15f, har han en särskild kallelse till dem. Men som vi vet ingick även en stor grupp judekristna.

³⁴ Tron kan vara ett sammanfattande ord på den kristna läran (tron), 6:30, 10:16 eller 1 Petr 1:22. Då blir lydnaden en objektiv lydnad mot läran. Här skulle det också kunna vara en kvalitativ genitiv så att det talas om den lydnad som finns i tron. Det rimligaste alternativet här är ändå att förstå trons lydnad subjektivt som ett svar på evangeliets tilltal. Då förstår vi vår lydnad som just trons lydnad till skillnad mot lagens lydnad.

Den vanliga grekiska hälsningen lyder *charein*. Det betyder just ”hälsa”. Paulus gör om formuleringen till grekiska *charis* och *eirene*. Det förra betyder nåd och det senare frid. **Nåd vare med er och frid från Gud vår Far och Herren Jesus Kristus.** Det är möjligt att han också har den hebreiska så kallade aronitiska välsignelsen från 4 Mos 6:24ff i minne. ”Herren vare dig nådig och give dig frid.” Dessa ord är en standardhälsning hos Paulus som vi har mött i tidigare brev, se Gal 1:3, 1 Thess 1:1, 2 Thess 1:2, 1 Kor 1:3, 2 Kor 1:2, men också i de kommande breven som Ef 1:2, Fil 1:2 och Kol 1:2.

1:8-9, Tacksägelse

1:8 Först och främst tackar jag min Gud genom Jesus Kristus för er alla, eftersom man i hela världen talar om er tro.⁹ Gud, som jag tjänar i min ande när jag förkunnar evangeliet om hans Son, är vittne till hur jag ständigt nämner er¹⁰ i mina böner

Så följer, också det i sedvanlig ordning, en tacksägelse. Paulus tackar **Gud genom Jesus Kristus**, jämför 1 Thess 1:2-5, 1 Kor 4:9 och 2 Kor 1:3-11. Tacksägelsen fungerar också som en bön och den är riktad till Gud. Det kan vara värt att känna till att just det grekiska ordet för Gud *theos* förekommer hela 153 gånger i Romarbrevet. Gud är helt allmänt till exempel

evig, gudomlig, 1:20
odödlig, 1:23
sann, 1:25, 3:4, 7
god och mild, 2:4
domare, 2:3-6, 11:22
trofast, 3:3, 15:8
judarnas och hedningarnas Gud, 3:29
en, 3:30
ärad och prisad, 4:20, 9:5
vår Fader, 1:7, 6:4, 8:15
den levande Guden, 9:26
barmhärtig, 11:32
vishet och kunskap, 11:33
uthållig och trösterik, 15:5
hopp 15:13
frid 15:33, 16:20

Jesus Kristus är medlaren. Det är genom honom Gud kommer till oss och det är genom honom vi ber till Fadern, se också 8:34. Paulus ber **för er alla** vilket betyder att han är medveten om svårigheterna men inte tar ställning för ”de starka” eller ”de svaga”, se kap 14. Han tackar Gud därför att **man i hela världen förkunnar er tro**, grekiska *pistis*.

När Paulus skriver att han **tjänar i min ande** ska det inte förstås som att han endast tjänar Gud i sitt inre. Hela Paulus, som du och jag, är intagen i Kristus och lever i Anden. Vårt liv kommer till uttryck i *allt* vad vi är och gör och Paulus tjänst i anden kommer särskilt till uttryck **när jag förkunnar evangeliet om hans son**. Paulus berättar att han **ständigt nämner er i mina böner**. Han överdriver inte när han skriver ständigt eftersom vittnesbördet, bönerna, förkunnelsen och så vidare är integrerade i hans person. Han har dem i sig och själv är han i Kristus. Han bär ständigt på dem ...

1:10–15, Paulus längtan att få komma till Rom

1:10 i mina böner och alltid ber om att nu äntligen få möjlighet att komma till er, om Gud vill. ¹¹ Jag längtar efter att få träffa er och dela med mig av någon andlig gåva åt er så att ni blir styrkta, ¹² alltså att vi tillsammans ska få hämta uppmuntran ur vår gemensamma tro, er och min. ¹³ Bröder, jag vill att ni ska veta att jag många gånger har bestämt mig för att komma till er och skörda någon frukt bland er liksom bland andra folk, men hittills har jag varit förhindrad. ¹⁴ Jag har skyldigheter både mot greker och barbarer, både mot lärda och olärda. ¹⁵ Därför är det min önskan att få predika evangeliet också för er i Rom.

V 10-12 ... och ber om att nu äntligen få möjlighet att komma till er. Nu har tacksägelsebönen gått över till en önskebön. **Jag längtar efter att få träffa er.** Han vill så gärna besöka dem. Här finns emellertid två mer specifika önskemål. För det första att det sker **om Gud vill** och för det andra att de **tillsammans ska få hämta uppmuntran ur vår gemensamma tro.**

Vad menar Paulus när han talar om att **få dela med mig någon andlig gåva**, grekiska *charisma pneumatikon*? Kommentarererna verkar vara ganska överens om att det inte är fråga om andlig gåva i den mening ordet används i 1 Kor 12. Skälet är att när Paulus talar om Andens gåvor i 1 Kor 12:6-11 heter det att Anden verkar efter sin vilja, v 11. Och angående gåvorna i Rom 12:6-8 sägs i v 3 att det sker efter hur Gud tilldelar dessa åt var och en. I Ef 4:7-11 heter det också att Kristus mäter ut dessa gåvor, v 7. Det är med andra ord ingenting som Paulus kan bestämma över. Därför ska ordet om att dela med sig av någon andlig gåva sannolikt förstås i en mer allmän mening, se Rom 6:23b, 11:29 och 15:27, så att han talar om att de ska dela det andligt goda med varandra. Detta styrks av fortsättningen, **jag menar: för att vi tillsammans skall få hämta uppmuntran ur vår gemensamma tro, er och min.**

V 13 Paulus skriver till sina **bröder**, grekiska *adelphoi*. Men begreppet är ett samlingsbegrepp för bröder och systrar. Ordet är visserligen i sig maskulint, men säger i grund inget om kön. Det är ett familjeord och talar om de inbördes relationerna. Med tanke på den diskussion om kön som förs i vårt land kunde FB lika gärna valt att översätta med ”bröder och systrar”. Det var självklart både bröder och systrar som samlades i husförsamlingarna. Paulus hänvisar till detta syskonskap i 7:1, 4, 8:12, 10:1, 11:25, 12:1, 14:10, 13 15, 21, 15;14, 30, 16:14, 17 och 23.

Han upprepar sin längtan eftersom han anser att hans insats i östriket, från Jerusalem till Illyrien, nuvarande Albanien, enligt 15:19, går mot sitt slut och tänker sig att med Rom som utgångspunkt sprida Guds rike västerut, mot Spanien, 15:24. När han kommer till Rom vill han gärna **skörda någon frukt bland er liksom bland andra folk**. Stott hänvisar till John Murray's kommentar när han skriver att Paulus vill predika och se hur ytterligare hedningar kommer till tro. Fitzmeyer tolkar ordet frukt i mer allmän betydelse medan Byrne hänvisar till orden ”bland er” och menar att frukten står att finna i gemenskapen, jämför orden i v 12 ”ur vår gemensamma tro”.

V 14-15 **skyldigheter både mot greker och barbarer** är ett grekiskt sätt att benämna icke grekisktalande folk. Paulus säger att han har skyldigheter **både mot lärda och olärda**. Hans skyldigheter består i att förkunna evangelium. Han är ju hedningarnas apostel och är därför skyldig att ge dem det evangelium han har fått. Då följer den sista meningen naturligt. **Därför är det min önskan att få predika evangelium också för er i Rom.** Därmed har vi gått igenom inledningen och kan ta oss an brevets huvuddelar.

FÖRSTA HUVUDDALEN 1:16–4:25

Den första huvuddelen består naturligt av två delar, nämligen 1:18–3:20 och 3:21–4:25. Den förra halvan handlar om hur hela mänskligheten lever oförsonad med Gud, hur den är under Guds vrede. Den visar också att lagen inte kan rädda oss eftersom den inte åtgärdar synden som är det verkliga problemet. Den andra halvan, 3:21–31, handlar om hur vi kan förklaras rättfärdiga och kan läsas som en övergång. Den uppenbarar Guds rättfärdighet och visar hur Gud på grund av försoningen i Jesus Kristus har rätt att förklara människor rättfärdiga. I 4:1–25 grundar sedan Paulus dessa påståenden i Skriften och visar hur Guds rättfärdighet tas emot genom tron.

Innan vi tar oss an undervisningen presenterar Paulus brevet tema.

1:16–17, Brevets tema

I v 16–17 anges temat för Romarbrevet. I bakhuvudet ska vi ha att Paulus adresserar hedningar som påverkade av tidens antisemitism tenderar att lägga sig till med ersättningsteologi. Paulus som är hedningarnas apostel vill förklara att och hur hedningarna blir delaktiga i förbundet.

*1:6 Jag skäms inte för evangeliet. Det är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror, juden först men också greken.¹⁷ I evangeliet uppenbaras rättfärdighet från Gud, av tro till tro, som det står skrivet: **Den rättfärdige ska leva av tro.***

V 16 De första orden i v 16 fungerar som en fortsättning på v 15 eller en övergång till vad som ska komma. Paulus är frimodig eftersom han har förstått betydelsen av korset och uppståndelsen som en Guds visdom, som en Guds uppenbarelse. Detta evangelium är inte bara ord om vem Gud är eller vad Gud har gjort utan det **är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror**. Redan i v 4 fick vi lära oss att denna Guds kraft, grekiska *dynamis*, är direkt relaterad till Jesus Kristus och ligger bakom vad som skedde på korset. När Paulus förkunnar evangelium, det vill säga budskapet om korset fungerar det som en fortsättning av Guds kraft, 1 Kor 1:18, 24.

Guds kraft frälsar **var och en som tror**. Tron är människans svar på evangeliet. Genom tron accepterar vi Gud och hans sätt att frälsa. Tron är helt avgörande för att rättfärdigförklarandet och frälsningen ska äga rum. Paulus stryker under genom att göra bruk av ordet tro fyra gånger i dessa två verser. Detta gäller alla människor, **juden först men också greken**. Paulus delar in hela mänskligheten i judar och greker (barbarer, icke-judar). Redan här får vi del av Romarbrevets huvudpoäng att evangeliet räcks till alla människor, inte bara till judar.

V 17 I och genom Jesus Kristus, hans död och uppståndelse uppenbaras också **rättfärdighet från Gud**, grekiska *dikaiosyne theo*, latin *iustitia deus*. Uttrycket kommer igen i 3:5, 21, 22, 25, 26 och 10:3. Det finns också i 1 Kor 1:30 och 2 Kor 5:20 där Paulus säger att vi blir till Guds rättfärdighet, jämför Fil 3:9. Översättningen i *Versio Vulgata*³⁵ visar på den osäkerhet

³⁵ *Versio Vulgata* är den första översättningen till latin. År 328 fick kyrkofadern Hieronymus uppdraget att översätta Bibeln från hebreiska och grekiska. Översättningen blev kyrkans officiella översättning fram till 1979 då den på uppdrag av Andra Vatikankonciliet omarbetades under beteckningen *Nova Vulgata*.

som rådde under Medeltiden vad beträffar Guds rättfärdighet som förstods på åtminstone tre olika sätt.

Vad menas med Guds rättfärdighet?

För det första har denna vers om Guds rättfärdighet förstått som en moralisk kvalitet hos Gud. Gud är rättfärdig därför att han har visat det. Det Gud hade lovat har han nu uppfyllt. Den som har tagit emot denna sanning bekräftar därmed att Gud är rättfärdig. Även om det är rätt och riktigt kan det knappast var Paulus enda avsikt med v 17.

För det andra har uttrycket i denna vers förstått som den rättfärdighet Gud ger eller distribuerar till oss människor, människan ska vara eller bli rättfärdig, - fortfarande i juridisk mening. Det var så Martin Luther förstod Guds rättfärdighet innan han gjorde sin upptäckt. Men han kunde inte för egen del tro att det var sant eftersom han så starkt upplevde sin egen ångest. Var Guds rättfärdighet till honom något han nu skulle leva upp till?

Det tredje sättet att förstå Guds rättfärdighet i denna vers är forensisk.³⁶ Gud förklarar eller kommunicerar sin rättfärdighet till oss medan vi ser på. Gud vill leva i gemenskap med oss och därför sände han sin Son till världen. Detta blev Martin Luthers upptäckt, att Gud förklarade honom rättfärdig inte därför att han förtjänat det utan på grund av att Jesus Kristus uppfyllt all rättfärdighet. Detta Guds eget verk skänks sedan oss människor som en gåva. Vad gäller Martin Luthers omvälvande upptäckt, se under inledningen A.1. och rubriken *Hur ska vi förstå Romarbrevet?*

Såväl Stott som Fitzmeyer menar att det inte är meningsfullt att spela ut de tre olika uppfattningarna mot varandra. Det kan på en och samma gång sägas att Gud är rättfärdig, agerar rättfärdigt, förklarar och skänker rättfärdighet.

V 17 Denna rättfärdighet är sedan länge utlovad, v 2, men **i evangeliet uppenbaras ...** Genom dessa ord förstår vi något viktigt. Evangelium har funnits tidigare men det har varit fördolt! Nu uppenbaras det. Paulus använder det grekiska ordet *apokalyptein* som närmast betyder avtäcka (en staty) eller avslöja, jämför 3:21 och Ps 98:2. Förkunnelsen om korset och uppståndelsen avslöjar vem Gud är.³⁷ Förkunnelsen står i direkt förbindelse med vad Gud gjorde, det vill säga med rättfärdighet och kraft. Därför är ”budskapet om korset” Guds sätt att rättfärdiggöra och frälsa, 1 Kor 2:1-5, 6:14, 2 Kor 13:4, jämför Fil 3:10.³⁸

... en rättfärdighet från Gud. Gud har agerat med kraft och rättfärdighet. Han har ensam genom Jesus Kristus, hans död och uppståndelse, lagt en försoningens grund utifrån vilken Han sedan frälser, 1 Kor 3:11. När vi är försonade med Gud kan Han förklara oss rättfärdiga.

³⁶ Ordet forensisk har att göra med att antikens domstol samlades på torget, latin *forum*. Där skedde förhandlingarna och där fälldes domen.

³⁷ Prästen och psalmförfattaren Olof Hartman beskriver träffande denna Guds gärning i psalmen “För att du inte tog det gudomliga ... vet vi vem Gud är”, Svpsb 38;-.

³⁸ Det har under många år pågått ekumeniska samtal om hur vi ska förstå rättfärdiggörelsen. Den 31 oktober 1999 undertecknar representanter för den Romersk-katolska kyrkan och för Lutherska världsförbundet i en högtidlig akt i Augsburg, Tyskland en ”Gemensam deklaration om rättfärdiggörelsen” – en händelse av stor ekumenisk betydelse. Efter 450 år av kyrkosplittring når man i dokumentet en ”grundläggande konsensus” i den frågan som splittrade kyrkorna på 1500-talet. I dokumentet sägs bland annat: ”Det är av nåd allena och genom tron på Kristi frälsargärning och inte på grund av någon vår förtjänst som vi accepteras av Gud och mottar den heliga Anden, som förnyar våra hjärtan och rustar oss för och kallar oss till goda gärningar.”

Rättfärdiggörelsen hör samman med försoningen. Med detta som utgångspunkt vill Gud frälsa var och en som tror. Vi kan sammanfatta:

1. Guds kraft frälser var och en som tror, v 16
2. Först juden och sedan greken, v 16
3. Rättfärdighet från Gud uppenbaras i evangelium, v17
4. Den rättfärdige skall leva av tro, v17

De här verserna, 16 och 17, kommer Paulus att förklara steg för steg. Först visar han, negativt, vad som händer människan när hon inte vill ha med Gud att göra, 1:18–3:20. Sedan, positivt, hur Gud visar sin rättfärdighet genom Jesus Kristus och hur människor tar emot den genom tron, 3:21–31. Slutligen visar Paulus hur detta skedde redan med Abraham, 4:1–25. Paulus gjorde en liknande genomgång i 1 Kor 1:17–2:16.

Vad är tro, del 2?

Men vad menas med uttrycket **av tro till tro**? Samma sätt att uttrycka sig ”av/från ... till”, på grekiska *ek ... eis* står att läsa i Ps 84:8, de går från kraft till kraft. Också här har ersättningsteologin emellanåt gjort sig gällande genom att hävda att Paulus går från judisk tro till kristen tro, men det kan inte vara vad Paulus avser. I Ps 84 handlar det snarare om att gå från en nivå till en annan. Så använder Paulus uttrycket i 2 Kor 2:16 och 3:18 och det är möjligt att det ska förstås så också här. Då betyder det att vi växer och mognar i Kristus. Det är också möjligt att förstå uttrycket som att vi går genom tro till tro, det vill säga att vi förklaras rättfärdiga genom tron för att sedan leva av och gå vidare mot tron. Hur som helst, skriver Fitzmeyer, menar Paulus att allt är tro, helt och hållet, från början till slut.

Paulus avslutar med att citera från Hab 2:4: **Den rättfärdige ska leva av tro**. Detta ord är ett nyckelord i Skriften genom att det summerar vikten av att lyda lagen. Tron är målet för eller uppfyllelsen av laglydnaden. Paulus förstår med andra ord laglydnaden som det yttre medan tron är det inre. Eller annorlunda uttryckt *är tron grunden för laglydnaden*. Så Paulus inte bara citerar denna vers från Habackuk. Han gör den till utgångspunkten för frälsning genom tron. Han bryter loss detta nyckelord från lagen och lägger det som grund för evangeliet. Här stryker Paulus under, med hjälp av Hab 2:4, vad han redan sagt i v 2. Det är inte första gången Paulus gör så, se Gal 3:8.

När profeten Habackuk uppträdde ca 600 f Kr var Israel ett skövlad land. Efter en tid av materiell välfärd hade folket vänt Gud ryggen. Landet hade råkat i krig. Gud var inte längre med dem. De kunde inte höra Hans röst. De var ensamma och övergivna. Jerusalem låg öde och templet var rivet. Situationen var omöjlig. Då talar Herren till profeten Habackuk och säger att den rättfärdige, den som lever i gemenskap med Gud, ska leva genom sin tro, genom *att förlita sig på Guds trofasthet*.

Det finns också en känd rabbinsk utläggning där de 613 buden ställs samman i Ps 15 till 11 bud, sedan, via Jes 33:15 där vi finner sex villkor, till Mika 6:8 med tre villkor, Jes 56:1 med två, Amos 5:4 med ett villkor som slutligen landar i Hab 2:4. Den rättfärdige skall leva av tro. I Gal 3:11 går Paulus ett steg längre genom att stryka under att denna tro inte är en laggärning, utan just avsaknaden av sådana. Människan kan till sist *"bara" tro på Gud*. Så förstods Hab 2:4. I LXX från 200-talet f Kr översätts Hab 2:4 på följande sätt: "den rättfärdige skall leva genom (min, det vill säga Guds) tro (-fasthet)" därför att så förstods den versen.

Den första kommentaren jag läste över Romarbrevet, jag tror det var år 1990, skrevs av Anders Nygren 1947. I den kastar han om orden så att det kom att heta: ”Den genom tron rättfärdige skall leva”. På det sättet menade han att kap 1-4 behandlade rättfärdiggörelsen genom tron och kap 5-8 hur den rättfärdige skall leva. Det går att översätta så och Nygren menade att just den översättningen ger rätt ingång åt fortsättningen. Fitzmeyer är inte lika övertygad. Han menar att den översättning vi har i FB är säkrare. Så frågan blir då om ”den genom tron rättfärdige skall leva” eller om ”den rättfärdige skall leva genom tron”? Stott skriver retoriskt: Är inte båda översättningarna riktiga? Stott lutar sig också mot exegeten F.F. Bruce. Det finns tre eller fyra komponenter i den kristnes liv rättfärdiggörelsen, tron, leva livet och naturligtvis Guds trofasthet.

1:18–4:25 handlar om hur Guds rättfärdighet uppfattas av oss. Denna rättfärdighet uppfattas på två sätt, dels som Guds vrede 1:18–3:20 och dels som Gud kärlek, 3:21–4:25. Tron på Guds närvaro och handlande i allt löper som en röd tråd genom framställningen. Genom tron uppfattar vi vreden eller kärleken. I 4:1–25 får vi veta hur var och en tar emot Guds rättfärdighet vilket han illustrerar med hjälp av texter om Abraham. Resultatet blir att vi har frid med Gud, 5:1–11. Kapitel 5 utgör en brygga till livet i Jesus Kristus, kap 6-8.

1:18–3:20, Guds vrede

Guds kärlek avslöjas, grekiska *apokalyptein*, i evangelium. Paulus säger *inte* att också Guds vrede uppenbaras i evangelium. Guds vrede finns *inte* i det evangelium som erbjuds. Tvärtom tar evangelium oss bort från Guds vrede. Gud inlemmar oss i Jesus Kristus, ställer oss på försoningens grund, föder oss på nytt och upptar oss i sin kärlek. Detta är den rättfärdighet som kommer från Gud.

Innan vi kommer till evangelium ska vi se hur Guds vrede uppenbaras. Vi delar in denna del i fem avsnitt. Först skriver Paulus, i 1:18–32, om hur Guds vrede uppenbaras över de gudlösa hedningarna. Därefter, 2:1–11, om hur Gud fäller sin dom över alla människor. I en sådan situation är inte lagen till någon hjälp, 2:12–16 vare sig för hedningar eller judar, 2:17–3:8. Avslutningsvis sammanfattar Paulus i 3:9–20 med att alla människor står med skuld inför Gud. Detta konstaterande utgör sedan bakgrunden till den evangeliska betydelsen. Paulus börjar därför med Guds vrede.

1:18–32, Guds vrede anas i tiden

Jag inleder kommentaren med att påminna om hur Jesus åt med ”publikaner och syndare”, Matt 9:9–13. Jesus försvarar sig med att de rättfärdiga inte behöver någon läkare, men de sjuka. Gud har blivit människa för att rädda oss, Joh 3:16f, inte för att vredgas över oss.

Det är ett allmänskligt problem att människor är självcentrerade och egenrättfärdiga på ett sådant sätt att de inte tycker sig behöva Gud. Paulus är mån om att ställa och förkunna en rätt diagnos för att människor ska hitta tillbaka gemenskapen med Gud. Evangeliet lär oss att Gud först söker oss.

Hur ska vi förstå Guds vrede?

Vi behöver fördjupa vår förståelse av själva begreppet Guds vrede. Det grekiska ordet för vrede *orge* förekommer 12 gånger i Romarbrevet. Det är naturligt att människor reagerar negativt på talet om Guds vrede. Guds vrede kan emellertid inte jämföras med människors ilska eller nyckfullhet. Guds vrede är inte motsatsen till hans kärlek. Guds vrede är ett

gammatestamentligt eskatologiskt uttryck som hör samman med hans helighet, se till exempel Ps 78:29-31, Jes 13:9, 13, 26:20. Guds vrede har att göra med att han är den Helige och är en beskrivning av den Heliges förhållande till synden. Denna vrede har därför kosmiska dimensioner, se Sef 1:14f, 18 och 2:3 Den berör alla människor och knyts främst till ”Herrens dag”, ”den yttersta dagen” eller ”den kommande vreden” som i 2:5, 8, 1 Thess 1:10 eller 5:9.

Men Guds vrede kan också vara synlig på ett föregripande och därmed varnande sätt, 1:18, 2:2, 3:5, 13:4. Guds vrede riktas inte i tiden mot all ondska i allmänhet. Då skulle inte världen bestå, men Paulus skriver att det finns människor som känner till det goda och ändå väljer att göra det onda. Sådant väcker Guds vrede. Det är mot denna bakgrund vi kan förstå evangelium. Gud vill rädda oss undan vreden, i tid och evighet. När vi sätter vår lit till Herren Jesus och förtröstar på honom räddas vi från Guds vrede och ställs under Guds kärlek. Paulus varnar de människor som står emot Guds evangelium eftersom de lever under och förblir under Guds vrede, 2:4, 9:22 och 12:19. Denna insikt finner vi hos Johannes döparen, Matt 3:12 och hos Herren Jesus, Matt 18:8. Att efter Vredens dag förbli under Guds vrede kallas i Uppenbarelseboken för den andra döden, Joh Upp 20:10, 14 och 21:8.

Hur uppenbaras då Guds vrede i tiden? Människor tänker vanligtvis att Guds vrede uppenbaras i naturkatastrofer som jordbävningar, översvämningar eller epidemier, men enligt Paulus sker det främst på andra sätt.

För det första talar Paulus mer om andliga och moraliska fällor som vi ska se i kapitel 1. När människan går bort från Gud, när hon överger den uppenbara sanningen låter Gud det ske, v 24, 26 och v 28 och vi riskerar att fastna i fällorna. Vi kommer nära det svenska ordspråket: synden straffar sig själv.

För det andra talar Paulus om Guds lag, hebreiska *torah*, som vore den en fördärvmakt. Det är den visserligen inte i sig, men den blir det för den människa som bryter mot den, 4:15 och 7:9–11.

För det tredje uppenbaras Guds vrede i och genom överheten, främst genom de allmänna domstolarna. Paulus tar upp relationen till överheten i kap 13.

1:18 Guds vrede uppenbaras från himlen över all ogudaktighet och orättfärdighet hos människor som i orättfärdighet undertrycker sanningen.¹⁹ Det man kan veta om Gud är uppenbart bland dem, eftersom Gud har uppenbarat det för dem.²⁰ Ända från världens skapelse syns och uppfattas hans osynliga egenskaper, hans eviga makt och gudomliga natur, genom de verk han har skapat. Därför är de utan ursäkt.

V 18 Guds vrede är främst knuten till Domens dag, men Paulus menar att den kan vara synlig också i tiden. Det är angeläget att notera att Guds vrede inte uppenbaras över **all ogudaktighet och orättfärdighet** i allmänhet utan **hos människor som i orättfärdighet undertrycker sanningen**. Människor som medvetet undertrycker sanningen lever farligt. De kan redan här i tiden få skörda vad de sår, Gal 6:7f, 2 Kor 2:15f.

V 19 Människor känner till Gud, men väljer bort honom, trots att **man kan veta om Gud**. Den osynlige Guden har gjort sig synlig genom sin skapelse, se Ps 19:2ff och Jes 6:3b. När det i v 19 talas om att det **är uppenbart bland dem** använder Paulus det grekiska ordet *phaneroun*, inte ordet *apokalyptein* och det är knappast en tillfällighet. Uppenbarelsen genom

skapelsen har inte samma tyngd som uppenbarelsen i Kristus. I teologins värld skiljer vi mellan den naturliga teologin och uppenbarelsens teologi. Den förra äger rum på skapelsens plan och den senare på frälsningens plan. Inte desto mindre talar Paulus om människor, som mot bättre vetande, står emot Gud.

V 20 Gud har uppenbarat sig **ända från världens skapelse**. Gud har gjort sig känd genom skapelsen och genom skapelsens ordningar. Det betyder att varje enskild människa får del av Guds **osynliga egenskaper, hans eviga makt och gudomliga natur** hela tiden. **Därför är de utan ursäkt.**

Det som nu återstår av kap 1 framstår som en nedåtgående spiral och kan delas in på följande sätt, v 21–24, 25–27 och 28–32. Tanken att Gud låter oss gå våra egna vägar om vi insisterar kommer igen i v 24, 26 och 28.

1:21 Trots att de kände till Gud prisade de honom inte som Gud eller tackade honom, utan förblindades av sina falska föreställningar, så att mörkret sänkte sig över deras oförståndiga hjärtan. 22 De påstod att de var visa, men de blev dårar 23 och bytte ut den odödlige Gudens härlighet mot bilder av dödliga människor, av fåglar, fyrfotadjur och kräldjur. 24 Därför utlämnade Gud dem åt deras hjärtans begär så att de orenade och förnedrade sina kroppar med varandra.

V 21-23 Först konstaterar Paulus att **de kände till Gud** men att de trots detta bytte bort honom mot diverse avgudar. Därför har Gud utlämnat dem så att de följde sina egna begär.

När det heter att de kände till Gud syftar det på vad man kan veta om Gud genom skapelsen. Det vanligast är att uttrycket känna Gud vittnar om gemenskap med Gud. Här är den kunskapen reducerad till en intellektuell insikt om än grumlad av de egna begären. Människorna prisade inte **Gud eller tackade honom**, jämför 1 Kor 1:21. Denna otacksamhet gjorde att de **förblindades av sina falska föreställningar** och än mer **så att mörkret sänkte sig över deras oförståndiga hjärtan**. Det var tveklöst så att Paulus som skrev Romarbrevet från Korint, en stad med uppskattningsvis 26 ”heliga” platser för dyrkan av Poseidon, Afrodite, Apollon och så vidare, med egna ögon kunde se hur de falska föreställningarna ledde till religiösa ceremonier av olika slag med offer, dryckenskap, extas och sexuella utsvävningar. Omoralen är, enligt Paulus, ett resultat av felaktiga föreställningar.

V 24 **Därför utlämnade Gud dem** ... Uttrycket kommer igen i v 26 och 28. Även om vreden främst uppenbaras på yttersta dagen kan den bli synlig här i tiden genom att Gud låter människorna följa **åt deras hjärtans begär**. Denna tillåtelse ska främst förstås som ett syndens resultat. När människan byter bort den odödlige Gudens härlighet förlorar hon kontrollen och synden tar över. Paulus kan här haft Salomos Vishet 11:15-16, se också Salomos Vishet 13:1-19 och 14:22-31 i minne.

1:25 De bytte ut Guds sanning mot lögnen och dyrkade och tjänade det skapade i stället för Skaparen, han som är välsignad i evighet. Amen.²⁶ Därför utlämnade Gud dem åt förnedrande lidelser. Deras kvinnor bytte ut det naturliga umgänget mot det som är onaturligt.²⁷ På samma sätt lämnade männen det naturliga umgänget med kvinnan och upptändes av begär till varandra. Män gjorde skamliga saker med män och fick själva ta det rättvisa straffet för sin förvillelse.

V 25 Paulus konstaterar att de **bytte ut Guds sanning mot lögnen**. Men vad är sanning, frågar vi oss. Guds sanning är den verklighet Gud har uppenbarat i evangeliet, men det är just den människan byter ut mot lögn. Eftersom hon till varje pris vill finna sin egen sanning, vara betydelsefull och ingå i ett större sammanhang tar **hon sig för att dyrka och tjäna det skapade i stället för Skaparen**. Budet i Lagen lyder: Du skall inte ha andra gudar vid sidan av mig, 2 Mos 20:3, och just frestelsen att skaffa sig andra, för den fallna människan bekvämare gudar, är genomgående, se Jes 44:9f, 15ff, 19f. På det sättet blir avguden en källa till horeri (i relation till Gud) och död.³⁹ Frälsningen innebär att vi genom omvändelsen blir befriade från sådant avgudereri, se 1 Thess 1:9. Minns att Paulus skriver Romarbrevet ifrån Korint, en stad fylld av avgudereri och otukt, laster som är strängt förbjudna i den judiska traditionen.

Att Paulus är en sann, kanske observant jude avslöjar han då han välsignar Gud med orden: **Han som är välsignad i evighet, amen.**

V 26 När Paulus skriver att Gud **utlämnade dem åt förnedrande lidelser** visar fortsättningen av texten att han syftar på homosexuella aktiviteter. Det finns ett fåtal forskare som vill betona och begränsa Paulus så att orden endast handlar om **det onaturliga**, som till exempel sexuellt våld, sex med barn eller djur, men nästa vers, v 27, pekar på att det knappast var Paulus tanke.⁴⁰

V 27 De **upptändes av begär till varandra**. Paulus bekänner sig till den ende Guden, Skaparguden och den ordning Gud har gett oss. Lagarna om förbjudna sexuella förhållanden i 3 Mos 18: 22, 29, 20:13 eller 5 Mos 23:17 grundar sig på denna ordning. Grundproblemet syns mig vara upproret mot Gud och risken att fastna i det. Homosexuella aktiviteter är enligt Paulus en andlig fälla.⁴¹

³⁹ Tempelprostitution var vanligt förekommande. Dessa i Paulus ögon avskyvärda företeelser fanns tidvis också bland judarna, 1 Kung 14:24, 15:12, 22:47 och 23:7.

⁴⁰ Dessa verser är omstridda därför att homosexualitet idag anses vara naturligt. Om jag har läst på rätt har förespråkarna för homosexualitet framför allt tre invändningar mot Paulus. För det första finns det forskare som helt avvisar frågeställningen genom att säga att Paulus här inte talar specifikt om kristen etik eller sexuella laster utan om Guds vrede. Men om homosexualitet orsakar Guds vrede faller resonemanget på eget grepp. För det andra talar några forskare om genuin eller medfödd homosexualitet, något som Paulus inte förstod att särskilja från missbruk som kultisk prostitution, pederasti eller grovt utnyttjande av svagare personer. Till missbruk kan också räknas när heterosexuella människor begår homosexuella handlingar. Den medfödda homosexualiteten betraktar förespråkarna däremot vara naturlig. Detta sätt att skilja mellan sexuell läggning och sexuell praktik är den moderna människans sätt att hantera svårigheten, men var fullständigt främmande för Paulus. Naturligt var för Paulus den ordning Gud skapat och onaturligt var att gå emot skapelsens ordning. 3 Mos 18 talar om förbjudna sexuella förbindelser. Där sägs att folket inte ska göra som de gör i Kanaans land där de begår incest, utövar homosexualitet eller tidelag. Dessa lagar grundar sig på skapelseordningen och det är den tradition Paulus lever med. För det tredje hävdar förespråkarna att Paulus inte kände till naturlig homosexualitet. Det är sant att den vanligaste formen av homosexualitet var pederastisk, kärlek till tonårspojkar, särskilt den mellan lärare och elev. Men det finns åtskilliga exempel på naturlig homosexualitet också från antiken, till exempel hos Akilles Tatios eller Plutarchos (46-120 e Kr). Under det romerska imperiets tid var naturlig homosexualitet vanlig också bland kejsarna, dokumenterat till exempel hos kejsare Tiberius (42 f Kr – 37 e Kr), Nero (37-68 e Kr) och Hadrianus (76-138 e Kr). Det är osannolikt att Paulus inte skulle ha känt till naturlig homosexualitet. Paulus talar om homosexualitet i tre olika texter, 1 Kor 6:9–10, Rom 1:26–27 och återkommer till det i 1 Tim 1:9–10.

⁴¹ Se min kommentar till 1 Kor 6:9. Där översätter FB det grekiska ordet *malakoi* som i grund betyder ”mjuk”, ”vekling” eller ”omanlig” med ”de som utövar homosexualitet”. Ordet användes närmast om den unge pojken i en homosexuell relation, den vanligaste formen av homosexualitet under antiken. Den unge betecknades som mjuk, vek och feminin. Det var inte ovanligt att unga män eller slavar sålde sexuella tjänster till sina herrar. Det andra grekiska ordet *arsenokoitai*, här översatt med ”de som låter sig utnyttjas för sådant” är snarligt det första.

1:28 Och eftersom de inte satte värde på kunskapen om Gud, utlämnade Gud dem åt ett ovärdigt sinnelag så att de gjorde sådant som inte får göras.²⁹ De har blivit fyllda av all slags orättfärdighet, ondskas, girighet och elakhet, de är fulla av avund, mordlust, stridslystnad, svek och illvilja.³⁰ De skvallrar och förtalar, de hatar Gud och brukar våld. De skrävlar och skryter, de är påhittiga i det onda och olydiga mot sina föräldrar,³¹ vetlösa, trolösa, kärlekslösa och hjärtlösa.³²

Så sammanfattar Paulus vad han redan skrivit i v 18, 20-21, 23 och 25 med orden att hedningarna **inte satte värde på kunskapen om Gud**. Det är detta faktum som i sig uppenbarar Guds vrede. Allt annat vore märkligt. När vi kommer till 2:1–11 kommer vi att se att Guds vrede, vredens dag i 2:5, är eskatologisk. Vi får därför inte se det faktum att **Gud utlämnade dem åt ett ovärdigt sinnelag** som ett slutgiltigt faktum. Det finns en gradskillnad mellan vad som visar sig nu och vad som uppenbaras på vredens dag, se kommentaren till v 19.

V 29-32 Paulus räknar upp ett antal exempel som visar sig redan här i tiden och det är mer än tillräckligt. Paulus har sådana syndakataloger också i Gal 5:19–21 där han menar att köttets gärningar är lätta att känna igen och i 1 Kor 5:10f, 6:9f, 2 Kor 12:20f, bibelställen jag tidigare kommenterat. Han kommer att göra det igen i Ef 4:31, 5:3-4, Kol 3:5, 1 Tim 1:9f och 2 Tim 3:2-5. Människan är en moralisk varelse och stoikerna som i stor utsträckning satte den moraliska agendan använde sig både av så kallade dygde- som lastkataloger. Paulus knyter an till dessa och det gjorde även senare de apostoliska fäderna i stor utsträckning. Att här kommentera de 21 laster Paulus räknar upp leder våra tankar för långt och bort ifrån grundproblemet. I v 32 sammanfattar Paulus och sätter fingret på grundproblemet: **De känner mycket väl till Guds rättvisa dom, att de som handlar så förtjänar döden. Ändå gör de sådant, och de samtycker dessutom till att andra gör det.** Människor i allmänhet känner inte Guds evangelium men de vet att de gärningar Paulus räknat upp är felaktiga och att det leder till döden, 6:23. Och ändå utövar de det onda, bortser från Gud och drar med sig andra människor in i sitt mörker.

Vi har kommit till slutet på Paulus beskrivning av hedningarna sådana de är skilda från Gud. De är utan ursäkt, v 20, 32 och 2:1. J Stott återger vad Charles Hodge skrev:

Dark as the picture here drawn is, it is not so dark as that presented by the most distinguished Greek and Latin authors, of their own countrymen.

Paulus överdrev med andra ord inte. Samtidigt, och det är särskilt viktigt för våra sammanhang, varnar Paulus oss från att vredgas eller att döma någon enda människa i hennes ofullkomlighet eftersom vi alla är ofullkomliga och eftersom hämnden är Guds, 2:1 och 12:17-20.

Nu går Paulus över till att ytterligare beskriva Guds dom. Han vänder sig då till en tänkt jude eftersom judarna knappast kunde identifiera sig med vad Paulus skrivit om hedningarna. En jude är inte en hedning. Det troligaste verkar vara att Paulus i 2:1–16 vänder sig till både judar och greker, se v 9 och 10 och först i v 17 vänder sig mer uttalat till juden.

Bibel 2000 översätter det med ”män som ligger med andra män”. I Korint hade hednakristna tidigare gått till de prostituerade, men Paulus vänder sig emot och varnar för detta.

2:1-11, Guds dom över alla människor

2:1 *Därför är du utan ursäkt, du människa, vem du än är som dömer. När du dömer en annan fördömer du dig själv, eftersom du som dömer handlar på samma sätt.* ² Vi vet att Guds dom med rätta drabbar dem som handlar så. ³ Men menar du att du ska komma undan Guds dom, du människa som dömer dem som handlar så och själv gör samma sak? ⁴ Eller föraktar du hans rika godhet, mildhet och tålmod? Förstår du inte att Guds godhet vill föra dig till omvändelse? ⁵ Med ditt hårda och envisa hjärta samlar du på dig vrede till vredens dag, då Guds rättfärdiga dom ska uppenbaras.

V 1-5 Paulus börjar med ordet **därför är du utan ursäkt**, knyter an till och upprepar vad han skrivit i 1:20 men börjar nu utvidga tanken på domen att gälla **vem du än är som dömer**. Såväl i v 1 som v 3 skriver Paulus endast **människa**. Han riktar sig ännu inte särskilt till juden men juden inkluderas här. Juden tänkte i regel sig själv som undantagen eftersom han till skillnad mot hedningen kände Gud och levde i förbundet, Ps 59:6, 9 och 14. Fram till och med 1:32 kunde juden hålla med Paulus. Paulus fortsätter: **eftersom du som dömer handlar på samma sätt**. Det är ofta lätt att se andras fel men svårare sina egna. Meningen skrevs i tempus perfekt och pekar på det faktum att jag dömer andra. Det visar på *min* ofullkomlighet. Det finns inga skäl att någon enda människa ska komma undan Guds dom. Även om juden känner Gud och är insatt i förbundet finns ingen ursäkt för missgärningar, Matt 3:9. Den Guds **rika godhet, mildhet och tålmod** juden och vi som kristna känner har ett syfte. Den ska föra **dig till omvändelse**, till fördjupad självinsikt, ödmjukhet och goda gärningar. Tanken är ett nästan ordagrant citat från Salomos vishet 11:23, 12:10, 19. När omvändelsen inte sker **samlar du på dig vrede till vredens dag**. Kallelsen för dem som känner Gud och är insatta i förbundet är att göra goda gärningar men istället för att samla skatter i himlen, Matt 6:20, samlar du på dig vrede. Vad gäller uttrycket **vredens dag** hänvisar jag till kommentaren till 1:18. Paulus sammanfattar och fortsätter sedan på temat genom att tala om det liv vi kallats till.

2:6 *Han ska löna var och en efter hans gärningar:* ⁷ evigt liv åt dem som uthålligt gör det goda och söker härlighet, ära och odödlighet, ⁸ men vrede och straff åt dem som söker sitt eget och inte följer sanningen utan orättfärdigheten. ⁹ Nöd och ångest över varje människas själ som gör det onda, juden först men också greken, ¹⁰ men härlighet, ära och frid åt var och en som gör det goda, juden först men också greken, ¹¹ för Gud är inte partisk.

V 6-7 **Han skall löna var och en efter hans gärningar** är ett citat från Ps 62:13 eller Ordspr 24:12. Det är viktigt för oss att inse att Paulus citerar detta ord för att stryka under vad han sagt. Citatet är inte ett retoriskt knep för att tydliggöra utan ett viktigt inslag i hans undervisning. Han menar vad han skriver. Jesus använder det i Matt 16:27 och Paulus använde det i 1 Kor 3:8. Paulus talar om lönen (nådes-lönnen) med orden **evigt liv**, grekiska *zoe aionion*. Uttrycket kommer från Dan 12:2, 2 Mack 7:9 och betyder att människan ska få del av livet i nästa tidsålder, jämför Gal 6:8, Rom 5:21, 6:22f. Paulus uttrycker samma sanning genom att skriva att vi ska få del av härligheten från Gud i 3:23 och 5:2. Vi ska få leva det nya livet, 6:4 och för alltid vara med Herren, 1 Thess 4:17, 5:21 och 6:23. Det handlar med andra ord inte om tid utan om kvalitet. Vi ska därför **uthålligt gör det goda och söker härlighet, ära och odödlighet**.

V 8-11 På motsvarande sätt skriver Paulus om **vrede och straff åt dem som söker sitt eget och inte följer sanningen**. Just ordparet vrede och dom, grekiska *orge kai thymos*, förekommer bland annat i Jes 13:9, 30:30, Jer 7:20 och 21:5. I den svenska översättningen

står där ”vrede och förbittring”. Vi får vidare veta att detta drabbar dem som söker sitt eget det vill säga är självupptagna och inte söker Sanningen. Återigen handlar det om livsinriktning och livsstil. *Paulus kontrasterar med andra ord två olika slag av liv, livsinriktning och livsstil.* De som gör det goda och de som gör det onda. Och detta gäller såväl judar som greker. Det är riktigt att Paulus anser att juden känner Gud och är insatt i förbundet, men det rättfärdigar inte att göra det onda, därför kommer **nöd och ångest ... juden först men också greken, för Gud är inte partisk, se 5 Mos 10:17, 2 Krön 19:7 och Job 34:19.**

Sammanfattningsvis kan sägas att alltför många kristna blir oroliga när de läser att de ska dömas efter sina gärningar och tycker att Paulus motsäger sig själv eftersom han betonar att vi blir rättfärdiggjorda genom tron, 1:16. Det gäller här att hålla isär tro och gärningar. Vi blir rättfärdiggjorda genom tron men döms efter gärningar. Det är ingen motsägelse i detta. Domen är offentlig och synlig för alla. I den meningen kommer Gud att behandla alla lika. Det enda som kommer att synas offentligt är våra gärningar *men* dessa är resultatet av vår tro. Våra gärningar kommer att visa om Jesus är Herren i våra liv eller inte. Vi har redan här i tiden hans liv eller saknar vi honom i våra liv. Kanske syns det inte alltid, men på den Dagen kommer det att bli synligt. I v 7-10 utvecklar Paulus vad han sagt i v 6. Jämför Matt 25:31-46.

Lagen i Romarbrevet

Efter att ha jämfört alla människor måste Paulus försöka förklara Lagens, hebreiska *Torahns*, betydelse. Han är medveten om att det i Rom finns ett stort antal judar och jude-kristna som är väl medvetna om Lagen och dess betydelse. Det här är första gången Paulus använder ordet, på grekiska *nomos*, lag i Romarbrevet. Jag har tidigare, i kommentaren till Galaterbrevet, mer utförligt försökt beskriva vad Paulus menar när han använder begreppet Lagen och kortar ner kommentaren här. Sammanhanget visar hur vi ska förstå begreppet Lagen. I Romarbrevet använder Paulus begreppet mer positivt än i Galaterbrevet. Här finns fyra olika nyanser.

För det första och det är det vanligaste, syftar han på *den mosaiska lagen* det vill säga på de fem Moseböckerna eller de tio orden som i 2:12-14a, 15, 17-18, 20, 23, 25-27, 3:19-21, 28, 4:13-15a, 16, 5:13, 20, 6:14f, 7:1a, 2-9, 12, 14, 16, 22, 23b, 25, 8:3f, 9:4, 31. 10:4, 13:8f. Här handlar det om det avtal Gud ingått med Israel.

För det andra, kan Paulus syfta på *hela Skriften* som sådan. Det vi kallar Gamla Testamentet, se 3:31b, eller delar av det, 3:19a.

För det tredje talar han om lagen mer i *symbolisk mening*, som en makt eller princip vi har att förhålla oss till, 3:27, 7:21, 23a, som avslöjar vår synd, 7:23c, 25b, 8:2b, ger oss dåligt samvete eller visar på vår mänsklighet, 2:14. Lagen kan här vara positiv som i 3:27b eller 8:2a.

För det fjärde talar Paulus om lagen *mer allmänt*, som i 2:14c, 4:15b och i 7:1b.

Paulus vet att Lagen är given som en gåva till det judiska folket. Genom Lagen får det judiska folket en särskild möjlighet att lära känna Gud, hans person och vilja. Men den är inte vägen till frälsning, se A 5 om Det nya förbundet, eftersom då bara judar skulle kunna bli frälsta.

I det avsnitt vi nu har framför oss, 2:12-16, talar Paulus om den lag som inte hedningarna har, det vill säga den mosaiska lagen. I v 15 talar han om att den lagen kräver också finns i hedningarnas hjärtan, jämför 1:19.

2:12-16, Lagen kan inte rädda oss

2:12 Alla som har syndat utan lag ska också gå under utan lag, och alla som har syndat under lagen ska dömas genom lagen.¹³ Det är inte lagens hörare som är rättfärdiga inför Gud, utan lagens görare ska förklaras rättfärdiga.¹⁴ För när hedningar som inte har lagen av naturen gör vad lagen befäller, då är de sin egen lag trots att de saknar lagen.¹⁵ De visar att det som lagen kräver är skrivet i deras hjärtan. Om detta vittnar också deras samveten och tankar som sinsemellan anklagar eller till och med försvarar dem.¹⁶ Det ska visa sig på den dag då Gud dömer det som är fördolt hos människorna, allt enligt det evangelium jag fått genom Jesus Kristus.

V 12 Nu möter vi för första gången det grekiska verbet *hamartanein*, att synda.

Vad är synd?

Synd betyder att ”missa målet” och används till exempel om bågskytte. Paulus använder termen när han vill visa hur vi människor helt missar att leva upp till Guds önskade standard, se också 3:9, 20 och 23. Det är avgörande för oss att förstå att Paulus talar om synden som en väldig makt, en makt som härskar över människorna, se 3:9, 6:11, 12 och 14. Synden är en herre som leder oss fel, men från vilken vi kan bli friköpta. Denna förståelse har Paulus vuxit upp med, se 1 Mos 6:5, 1 Kung 8:46, Job 4:17, 15:14ff och Jes 64:5ff. Synden har beretts plats av människan och sedan börjat härska över människorna.

Hedningarna **har syndat utan lagen**, utan att ha haft tillgång till den mosaiska lagen. Men som vi såg redan i 1:19f är Gud nära redan genom sin skapelse. Judarna har däremot **syndat under lagen**, en lag de hört om och fått lära sig från barnsben.

V 13 Så fortsätter Paulus med att först adressera judarna med orden: det är inte **lagens hörare som är rättfärdiga inför Gud, utan lagens görare ska förklaras rättfärdiga**. Påståendet kräver en förklaring. Paulus knyter an till den judiska förståelsen att man ska göra lagen för att vara rättfärdig, 3 Mos 18:5, Apg 10:35 och Gal 3:12. Det är naturligtvis riktigt, men vi får inte ta dessa verser från sitt sammanhang. I Rom 3:20 säger Paulus att ingen förklaras rättfärdig genom laggärningar. Detta är första gången i Romarbrevet Paulus talar om att bli förklarad rättfärdig, men han förtydligar vad han menar i 3:20, 24, 26, 28, 4:2, 5:1, 9, 6:7, 8:30, 33 så vi återkommer till det.

Vårt sammanhang här visar att Paulus kommer att vända denna sanning om att vara ”lagens görare” emot judarna. Judarna gör inte lagen som de skulle. De är lika lite fullkomliga som hedningarna.

V 14-15 Här sägs att hedningarna gör det rätta **av naturen**, spontant och instinktsfullt. Utan att ha tillgång till den mosaiska lagen gör de emellanåt **vad lagen befäller** och ändå bli de förtappade, v 12. När det här sägs att de har **sin egen lag** förstår vi att Paulus inte syftar på den mosaiska lagen utan på lagen i allmänhet. Paulus talar här om lagen i positiva ordalag. Det är bra att göra lagen även om det inte är det sätt på vilket vi förklaras rättfärdiga, 3:20, 28. Lagens gärningar är goda i sig. **Om det vittnar också deras samveten och tankar, som sinsemellan anklagar eller till och med försvarar dem**, det vill säga att vi använder oss av en hjärtats lag eller måttstock, se särskild kommentar *Om samvetet* i anslutning till 8:7b-8.

V 16 Denna vers är som en fortsättning på v 13, samtidigt som den utgör ett eko av v 5. På Domens dag tvingas människorna ge Gud rätt. Det fanns judar vid den här tiden som menade att Gud ska ha en Utvald som måttstock, till exempel Abel, Enok eller Melkisedek. Paulus

kan ha haft denna tanke när han skriver **enligt det evangelium jag fått genom Jesus Kristus**, 2 Kor 5:10, 2 Thess 1:7–10, 2 4:1, Joh 5:27 och Upp 22:12.

Paulus tänker sig att judar lyssnar till vad han skrivit. Han ser dem framför sig och kan höra deras invändningar vilket blir tydligare när vi nu fortsätter. Den längre delen 2:17–3:8 delar vi in i tre mindre avsnitt

- 2:17-24 Också judar överträder lagen
- 2:25-29 Omskärelsen gör inte en sann jude
- 3:1-9 Vilket företräde har judarna?

2:17- 3:9, Guds vrede mot judarna

2:17 Du kallar dig jude och har din trygghet i lagen och din stolthet i Gud. ¹⁸ Du känner hans vilja och kan avgöra vad som är rätt, eftersom du är undervisad av lagen. ¹⁹ Du ser dig som en vägledare för blinda, ett ljus för dem som vandrar i mörker, ²⁰ en uppfostrare för oförnuftiga och en lärare för omogna, eftersom du har kunskapen och sanningen formulerad i lagen.

V 17-18 Paulus vänder sig till judarna som menade sig ha vissa företräden gentemot hedningarna. Ungefär vid tiden för mackabéerna, 100-talet f Kr, övergick judarna från att kalla sig hebreer eller israeliter till att kalla sig judar. Det betydde också att de behövde stärka sin identitet. **Du kallar dig jude.** Tilltalet är smått ironiskt därför att juden i yttre mening naturligtvis är jude, men samtidigt vill Paulus att de ska vara judar i inre mening, v 29, det vill säga genom tron på Jesus komma att ingå i det nya förbundet. När vi studerade Galaterbrevet kunde vi konstatera att juden levde under lagen och att sabbatsbudet, matföreskrifterna och omskärelsen var kännetecknande för observanta eller praktiserande judar. Naturligtvis var ingen fullkomlig men juden fann ändå **trygghet i lagen**. Självklart var de både stolta och glada över att tillhöra en sådan Gud även om de inte har nått målet, 10:4. Här anspelar Paulus förmodligen på Jer 9:23f:

Så säger HERREN: Den vise skall inte berömma sig av sin vishet, den starke inte av sin styrka och den rike inte av sin rikedom. Den som vill berömma sig, han skall berömma sig av att han har insikt och känner mig: Att jag är HERREN, som verkar med nåd, rätt och rättfärdighet på jorden. Ty däri har jag min glädje, säger HERREN.

Paulus använder sig av citatet också i 1 Kor 1:31 och 2 Kor 10:17. Så långt borde det inte vara något problem om det inte vore så att *just detta har blivit det stora hindret för evangelium*. Eftersom juden **känner hans vilja och kan avgöra vad som är rätt**, behöver han inte lyssna till evangelium. Så blir det näst bästa det bästas fiende. Eftersom stoltheten över lagen har blivit överordnad evangeliet vill Paulus göra ”de visas vishet om intet” för att citera Jes 29:14 och 1 Kor 1:19.

V 19-20 Paulus fortsätter att bejaka den judens stolthet han sedan ska ifrågasätta. Han pekar på fyra vanliga uppfattningar. För det första ansåg de sig vara **vägvisare för blinda**, för det andra var juden **ljus för dem som vandrar i mörkret**. För det tredje kunde juden därför betrakta sig själv som **en uppfostrare för oförnuftiga och** för det fjärde var han **en lärare för omogna**, grekiska *nepios*. Det bakomliggande skälet till denna stolthet var, **eftersom du har kunskapen och sanningen formulerad i lagen**. Paulus syns instämma men korrigerar denna trygghet eller stolthet med fem ytterst kritiska frågor.

2:21 *Du som undervisar andra, du lär inte dig själv. Du som predikar att man inte ska stjäla, du stjälar.* ²² *Du som säger att man inte ska begå äktenskapsbrott, du begår äktenskapsbrott. Du som avskyr avgudarna, du plundrar templet.* ²³ *Du som berömmar dig av lagen, du vanärar Gud genom att bryta mot lagen.* ²⁴ *Det står ju skrivet: **För er skull hånas Guds namn bland hedningarna.***

V 21-24 Fitzmeyer tror inte att Paulus går så hårt fram som vår översättning visar. Fitzmeyer, som själv nyöversatt Romarbrevet, anser att v 17 fortsätter i v 21-23 som fem kritiska frågor snarare är påståenden. Det är fullt möjligt att översätta så eftersom översättaren själv måste bestämma om vi har att göra med påståenden eller frågor.⁴² Hur som helst vänds judens anknytning till det judiska till en anklagelse. Paulus vill visa att också judar är syndare och eftersom de har lagen blir de till och med värre syndare än hedningarna. För att stryka under sin argumentation citerar Paulus från Jes 52:5.

För er skull hånas Guds namn bland hedningarna.

Men vi har två GT, dels den hebreiska så kallade masoretiska texten MT, och dels den grekiska översättningen Septuaginta, LXX. FB är en översättning från hebreiskan (MT) men Paulus citerar från grekiskan (LXX) och så uppstår en skillnad i återgivningen. I FB, Jes 52:5, läser vi endast:

”mitt namn hånas ständigt, dagen lång.”

men sammanhanget visar att det sker på grund av judarnas otro. Sammanhanget visar, och det framgår av MT, att hedningarna smädar Herren genom att förtrycka det judiska folket, ”för er skull” eller ”på grund av er”. Översättningen i LXX blev därför att hedningarna smädar Herren på grund av judarna. Paulus har också Hes 36:20f i sinnet när han citerar Jes 52:5 så Paulus skriver

För er skull hånas Guds namn bland hedningarna.

Sammanhanget och meningen i LXX och därmed också i Romarbrevet blir att hedningarna smädar Herren på grund av judarna, det vill säga på grund av att judarna själva vanärade Guds namn. Det är inte tillräckligt att vara omskuren för att vara upptagen i det nya förbundet. Vem är då en sann jude?

2:25 *Omskärelsen är till nytta om du håller lagen. Men är du en lagbrytare har du trots din omskärelse blivit oomskuren.* ²⁶ *Om nu en oomskuren uppfyller lagens krav, ska han då inte räknas som omskuren?* ²⁷ *Den som av naturen är oomskuren men fullgör lagen ska döma dig som har lagens bokstav och omskärelsen men ändå är en lagbrytare.* ²⁸ *Jude är man ju inte till det yttre, inte heller är omskärelsen något yttre på kroppen.* ²⁹ *Jude är man i sitt inre, och hjärtats omskärelse sker genom Anden och inte genom bokstaven. Då får man sitt beröm inte av människor utan av Gud.*

V 25-27 Paulus förnekar inte värdet av omskärelsen, det tecken som visar att juden tillhör Gud och har fått löften om evigt liv, men omskärelsen hör samman med lagen. Den som är omskuren ska leva av, i och för lagen, 3 Mos 18:5 och 5 Mos 30:6 och 16, se också Gal 5:3. Paulus vet att juden **håller lagen**. Det är judens norm och längtan, men här vänder Paulus

⁴² Giertz översätter meningarna som fem frågor.

detta mot juden för att visa att ingen är bättre än någon annan. Om du **är en lagbrytare** är du inte bättre än någon annan, skriver han. Som om det inte räckte lägger Paulus till att också en **oomskuren** i vis utsträckning **uppfyller lagens krav**, se 1 Kor 7:19. Det blir till och med så att den som är oomskuren **ska döma dig som har lagens bokstav ... men ändå är en lagbrytare**. Dessa tankar fanns redan hos Jesus, se Luk 11:32.

V 28-29 Nu formulerar Paulus huvudpoängen, nämligen skillnaden mellan gamla och nya förbundet. Den tid har kommit då Gud själv ska omskära deras hjärtan, 5 Mos 30:6. Det är en hjärtats omskärelse som sker genom Anden. Plötsligt får vi en skenbar motsägelse när Paulus hävdar att denna omskärelse sker genom Anden och inte genom bokstaven, det vill säga inte genom laggärningar. Paulus ställer dessa två emot varandra också i 7:7 och 2 Kor 3:6f. Denna tankegång har ofta missförstått och gjort att ersättningsteologin fått kraft i det att de två enheterna spelas ut mot varandra. Det gamla ersätts av det nya. Förhållandet mellan bokstaven och Anden svarar emellertid enligt min mening mot förhållandet mellan gamla och nya förbundet, se A 5 om det nya förbundet.

Paulus menar att det gamla förbundet, lagen, bokstaven eller det yttre aldrig kan utgöra grundvalen för det nya, evangeliet eller Anden. Tvärtom, bokstaven, utan Anden, dödar. Det gamla, lagen eller bokstaven måste fyllas med det nya, evangeliet eller Anden för att alls få betydelse. Anden gör levande. Sålunda är inte Paulus emot det gamla utan för det nya, enligt till exempel Jer 31:33 eller Hes 36:27. Juden, först och främst, men sedan också hedningen måste förlita sig på det nya, på evangeliet eller Anden, inte på det gamla. Paulus försöker inte bryta ner det gamla utan introducera och bekräfta det nya, se vidare kommentaren till 4:9–13.

Samtidigt, och detta är viktigt, öppnar Paulus upp för en helt ny dimension. Det nya livet äger rum i Anden, det vill säga har ett eskatologiskt perspektiv. Gud kommer till oss genom evangeliets ord och upprättar sitt rike ibland oss ”i hjärtat”, Rom 5:5. Gud frigör oss att ”tjäna på ett nytt sätt”, 2 Kor 3:6. Så ”uppfylls lagens krav i oss”, Rom 8:4 och vi får ”liv och frid”, Rom 8:6. **Då får man sitt beröm inte av människor utan av Gud.**

Frågan och avsnittet som nu följer är logisk: Vilket företräde har då judarna? Paulus vill visa att judens fördel inte har sin grund i vad de är eller har, utan i vad Gud har gjort för dem. All rättfärdighet kommer från Gud. Här vill nu juden protestera och därför måste Paulus bemöta de tänkta invändningarna. Det gör han i 3:1-8 för att därefter konstatera att alla människor är syndare.

V 1-8 har formen av en diatrib, det vill säga som debatt eller stridssamtal. Formen är känd inom retoriken och vi mötte den redan i 2:1-5 och 2:17–20. Där som ett samtal med en tänkt jude. Diatriben nedan är uppbyggd kring fyra frågor, ovan fet stil, frågor eller invändningar som Paulus måste ta upp innan han går vidare.

*3:1 Vilken fördel har då juden? Eller vilken nytta ger omskärelsen? ²Stor nytta på alla sätt. Först och främst att Guds ord har anförtratts dem. ³För vad betyder det om några inte trodde? Kan deras otro upphäva Guds trofasthet? ⁴Verkligen inte! Låt det stå fast att Gud är sann och varje människa en lögnare, som det står skrivet: **För att du ska få rätt i dina ord och vinna när man går till rätta med dig.***

Brendan Byrne har i sin kommentar ställt upp detta tänkta stridssamtal som Paulus för med sig själv, en tänkt partner eller en jude, på följande sätt:

v 1, Paulus: **Vilken fördel har då juden?** Eller vilken nytta ger omskärelsen

v 2, Partner: Stor nytta på alla sätt. Först och främst att Guds ord har anförtratts dem.

v 3, Paulus: **För vad betyder det om några inte trodde?** Kan deras otro upphäva Guds trofasthet?

V 4, Partner: Verkligen inte! Låt det stå fast att Gud är sann och varje människa en lögnare, som det står skrivet: *För att du ska få rätt i dina ord och vinna när man går till rätta med dig.*

V 5, Paulus: **Men om vår orättfärdighet visar Guds rättfärdighet, vad ska vi då säga?** Inte kan väl Gud, mänskligt talat, vara orättfärdig när han straffar i sin vrede?

V 6, Partner: Verkligen inte! Hur skulle Gud då kunna döma världen?

V 7-8, Paulus: **Men om Guds sanning genom min falskhet framstår så mycket klarare till hans ära, varför blir jag då dömd som syndare?** ⁸ Eller varför inte säga, så som vissa hånfullt påstår att vi lär: "Låt oss göra det onda för att framkalla det goda"? De ska få den dom de förtjänar.

Vi delar in diatriben i två delar, 3:1-4 och 3:5-8, och låter v 9 hänga kvar för att sedan utgöra en övergång till slutet av första halvan.

V 1 Om lagen inte kan rädda oss och omskärelsen saknar avgörande betydelse måste en första invändning göras: **vilken fördel har då juden?** Paulus tar sats för att påbörja en uppräknings eftersom han menar att omskärelsen ger **stor nytta på alla sätt**. I FB 98 användes ordet "företråde" i stället för som här "fördel". Paulus börjar så uppräkningsen med att säga **först och främst att Guds ord anförtratts dem**, men sedan blir det inte mer. En invändning avbryter och först i 9:4f återkommer han till Israels företräden. Där räknar han upp sju sådana

Barnskapet
Härligheten
Förbunden
Lagen
Tempelgudstjänsten
Löftena
Fäderna

V 2-3 I de verser vi har framför oss skjuter Paulus vikten från judarna till Gud och Guds ord. Med Guds ord menas knappast här endast löftena eller lagen utan hela Skriften, alla ord som utgår från Gud. Samma uttryck "Guds ord" finns i 4 Mos 24:4, 16 eller Ps 106:12. Detta ord har kommit till judarna, ord som är tillförlitliga och som Gud står fast vid. Judarna har inte något företråde förutom Guds ord och trofasthet. Allting utgår från, uppehålls av och syftar till Gud. Denna uppenbarelse har getts till judarna och nu är det judarnas sak att ta emot evangelium. Då ställs en andra fråga: om de inte vill det ... **vad betyder det om några inte trodde?** Det förändrar ingenting i Guds väsen, önskan eller plan. Judarnas företräden kan inte i sig påverka Gud, inte ens deras otro kan **göra Guds trofasthet om intet**.

V 4 Det finns ingenting som kan ändra på Guds väsen. **Gud är sann**, grekiska *alethes* (*aletheia*), och trofast. Detta är en viktig och absolut sanning för Paulus och hans förståelse av rättfärdighet. Ordet används till exempel i Ps 89:2, 6, 9, 15, 25 och 34 som handlar om Guds eviga rike. Eftersom Gud är sann och trofast står Han fast vid sitt förbund om så **varje människa är en lögnare**. Ju fler lögnare det finns desto härligare framstår Gud i sin trofasthet. Paulus avslutar med att citera Ps 51:6. Skälet till att Paulus inte fortsätter att räkna upp och gå igenom Israels företräden är att han redan efter första företrädet, Guds ord, sanning och trofasthet, inser att här är det möjligt att dra fel slutsatser. Om Gud alltid är trogen spelar det ingen roll om vi är otrogna. Därför avbryter han sin uppräknings av företräden och tar upp den tredje invändningen.

3:5 Men om vår orättfärdighet visar Guds rättfärdighet, vad ska vi då säga? Inte kan väl Gud, mänskligt talat, vara orättfärdig när han straffar i sin vrede? ⁶ Verkligen inte! Hur skulle Gud då kunna döma världen? ⁷ Men om Guds sanning genom min falskhet framstår så mycket klarare till hans ära, varför blir jag då dömd som syndare? ⁸ Eller varför inte säga, så som vissa hånfullt påstår att vi lär: "Låt oss göra det onda för att framkalla det goda"? De ska få den dom de förtjänar.

V 5-8 I dessa verser ställs **vår orättfärdighet** mot **Guds rättfärdighet**. Det finns forskare som menar att "vår" här syftar på hela mänskligheten liksom "jag" i v 7 och "vi" i v 8. I den tolkning jag företräder identifierar sig Paulus främst med judarna. Men om vår orättfärdighet tjänar som en inbjudan till Gud att visa sin rättfärdighet har då inte vår orättfärdighet tjänat Gud. Är det inte till och med så att ju sämre vi uppför oss desto härligare framstår Gud? Är det då inte orättvist att jag ska dömas som syndare? **Verkligen inte!** svarar Paulus. Hur kan någon ens tänka tanken att Gud skulle vara orättfärdig? **Hur skulle Gud då kunna döma världen?** Det var allmänt känt att Gud ska skall **döma världen**, se Ps, 94:2, 96:13, Jes 66:16, Joel 3:12. Och han kommer att döma rättfärdigt. Gud är rättfärdig, sann och trofast om så varje människa är en lögnare. Gud kan inte mätas på mänskligt vis. Gud är alltid rättfärdig. Det är hans väsen att vara rättfärdig, sann och trofast.

Men invändningen nöjer sig inte med ett sådant svar utan anklagelsen fortsätter i v 7. Nu ställs en fjärde fråga ... **varför inte säga: "Låt oss göra det onda, för att framkalla det goda"?** Paulus försöker inte här besvara frågan eller invändningen utan bygger i stället upp spänningen och återkommer till den i 3:21–26. Han nöjer sig med att säga att de som säger så **skall få den dom de förtjänar**.

Härefter kommer v 9: *Hur är det då? Har vi någon fördel? Inte alls. Vi har ju redan anklagat alla, både judar och greker, för att stå under syndens välde.*

Fitzmeyer låter denna vers utgöra en *inclusio* till v 1.⁴³ V 9 blir då en upprepning av den tes som präglar 1:18–3:20, att människan **lever under syndens välde**, se särskild kommentar Vad är synd? till 2:12-16. Andra kommentatorer ser v 9 som inledningen till nästa avsnitt v 10-20. Det är inte nödvändigt att föra v 9 bakåt eller framåt. Den kan vara både ock, och få utgöra en övergång. Efter att Paulus slagit fast tesen att alla är under syndens välde följer citat från Skriften.

⁴³ En *inclusio* är en litterär figur som innebär att man inramar ett textavsnitt genom att låta inledningen och avslutningen se likadana ut. Paulus använder sig gärna av denna form.

3:10-20, Vi står alla i skuld till Gud

Det är värt att lägga märke till att nedanstående skriftcitat från Predikaren, Psaltaren och Jesaja är just skriftcitat riktade till det judiska folket, till det folk som vill leva under lagen. Därför utgör dessa citat höjdpunkten på första halvan av första huvuddelen. Den andra halvan handlar om Guds rättfärdighet och hur vi kan få del av den.

3:10 Det står skrivet: **Ingen rättfärdig finns, inte en enda**, (Pred 7:21)

¹¹ **ingen finns som förstår** (Ps 14:2b)

ingen som söker Gud. (Ps 14:2b)

¹² **Alla har avfallit,** (Ps 14:3a)

alla är fördärvade. (Ps 14:3a)

Ingen finns som gör det goda, inte en enda. (Ps 14:3b)

¹³ **Deras strupe är en öppen grav** (Ps 5:10)

Sina tungor använder de till svek. (Ps 10:7)

De har huggormsgift bakom sina läppar (Ps 140:4)

¹⁴ **Deras mun är full av förbannelse och bitterhet.** (Ps 10:7)

¹⁵ **Deras fötter är snabba till att utgjuta blod.** (Jes 59:7a)

¹⁶ **Förödelse och elände råder på deras vägar,** (Jes 59:7b)

¹⁷ **och fridens väg känner de inte.** (Jes 59:8)

¹⁸ **De har ingen gudsfuktan för ögon.** (Ps 36:2)

V 10-12 Citatet **ingen rättfärdig finns, inte en enda** är snarare hämtat från Pred 7:21 än Ps 14:3. Paulus betonar genom att upprepa att ingen, grekiska *ouk estin*, är rättfärdig. Uttrycket upprepas sex gången, v 10, 11x2, 12(x2) och 18c.⁴⁴

V 13-18 Vi har tidigare konstaterat att människan lever under synden. Nu förstår vi att varje människa personligen är en syndare och som om det inte räckte adresserar Paulus här snart sagt varje kroppsdel, strupen, tungan, läppar, mun, fot och ögon. Hela människan fungerar som ett redskap för synden.

3:19 Men vi vet att allt som lagen säger är riktat till dem som står under lagen, för att varje mun ska tystas och hela världen stå skyldig inför Gud.²⁰ Ingen människa förklaras rättfärdig inför honom genom laggärningar. Vad som ges genom lagen är insikt om synd.

V 19-20 Här slår Paulus i den sista spiken, **varje mun skall tystas och hela världen**, grekiska *kosmos*, **stå skyldig inför Gud**. Det finns inte längre några möjligheter att säga något annat. Slutsatsen är given; **ingen människa förklaras rättfärdig inför honom genom laggärningar**. Detta är första gången Paulus använder ordet laggärningar, grekiska *erga nomou*, i pluralis. Det återkommer i 3:28 och 9:32 och i förkortad form i 3:27, 4:2, 6:9 och 32. Ordet förekom i singularis i 2:15 där FB översatt ”det som lagen kräver”. Men det diskuteras vad detta uttryck betyder och syftar på.

⁴⁴ När det står (x2) eller någon gång (x3) betyder det att ordet eller uttrycket förekommer två eller tre gånger i samma vers.

Laggärningar

Jag diskuterade detta i kommentaren till Galaterbrevet, se Gal 2:16. James Dunn och Ed P. Sanders hävdar att detta uttryck syftar på de viktigaste *markörerna för judisk tro*, det vill säga sabbatsbudet, matföreskrifterna och omskärelsen. Dessa ansågs vara det minsta att iaktta för att en jude ska kunna erkännas som jude.⁴⁵

När Fitzmeyer kommenterar Romarbrevet vidgar han förståelsen av begreppet laggärningar till att omfatta allt vad "lagen kräver" och motsätter sig därför Dunns förståelse. Fitzmeyer menar att Paulus i Rom 2 och 3 talar om lagen och dess krav i allmänhet och att begreppet laggärningar *här* måste förstås i sitt sammanhang. Till detta lägger han att begreppet inte alls förekommer i Skriften, men däremot återfunnits i Qumranlitteratur från 100 f Kr. Paulus är förtrogen med den för-kristna och judiska tradition som rådde i Qumran. Här används begreppet i den vida omfattning Fitzmeyer förordar. Den svenska professorn Samuel Byrskog som skrivit Romarbrevet i KNT-serien följer Fitzmeyer liksom John R.W. Stott.

Vad som ges genom lagen är insikt om synd. För Paulus stod det klart att lagen gavs för att juden skulle lära känna Gud och Guds vilja. Därmed lärde han också känna vad som är synd, det vill säga vad som inte är Guds vilja. Det betyder samtidigt att lagen för syndaren blir destruktiv. Lagen blir ett uttryck för Guds vrede, något Paulus återkommer utförligt till i 7:7–8:4.

Härmed är den första halvan av första huvuddelen, 1:18–4:25, avslutad enligt följande:

1:18-4:25

1:18-3:20

1:18-1:32

2:1-11

2:12-16

2:17-3:8

(3:9)

3:10-20

Första huvuddelen

första halvan

Guds vrede anas i tiden

Guds dom över alla människor

Lagen kan inte rädda oss

Guds vrede mot judarna

Vi står alla i skuld till Gud

Vi ska nu ta oss an den andra halvan, 3:21–4:25, som handlar om hur Gud uppenbarar sin rättfärdighet och om hur vi får del av den.

3:21-31 Guds rättfärdighet uppenbaras i Kristus

4:1-25 Abraham förklarades rättfärdig genom tron

Nu ska den spänning som har uppstått mellan att Gud på ena sidan är heligt vred och alla människor syndare och på andra sidan vill frikänna och frälsa alla människor redas ut.

⁴⁵ Göran Larsson diskuterar hur begreppet ska förstås i Galaterbrevet. Larsson menar att begreppet *där* beskriver vad som krävs av hedningar som vill konvertera till judisk tro. Galaterbrevet är ett brev som förklarar att hedningarna inte behöver göra laggärningar för att upptas i Guds folk. År 2010 kom kommentaren *The Jewish Annotated New Testament* ut. Det är en kommentar till NT skriven av judiska exegeter. Kommentaren till Romarbrevet är skriven av Mark D Nanos vid University of S:t Andrews i Skottland. Han kopplar begreppet laggärningar på samma sätt som Göran Larsson.

3:21–31, Guds rättfärdighet uppenbaras i Kristus

Dessa verser utgör en av de absoluta höjdpunkterna i Romarbrevet. Här förklarar Paulus först hur Gud visar sin rättfärdighet och sedan hur han rättfärdiggör människan. Paulus visar hur Guds rättfärdighet förhåller sig till lagen och profeterna (v 21), till hela mänskligheten (v 22), varför den är nödvändig (v 23), dess natur och nåd (v 24), hur den visar sig (v 24b-25a), hur Gud fullbordar det han tidigare lämnat ostraffat (v 25b-26) och sedan dess konsekvenser (vv 27-31). I dessa verser formulerar Paulus sin undervisning om rättfärdiggörelsen, återlösningen, försoningen och förlåtelsen.

3:21 Men nu har det uppenbarats en rättfärdighet från Gud utan lag, en som lagen och profeterna vittnar om,²² en rättfärdighet från Gud genom tro på Jesus Kristus för alla som tror. Här finns ingen skillnad.²³ Alla har syndat och saknar härligheten från Gud,²⁴ och de förklaras rättfärdiga som en gåva, av hans nåd, därför att de är friköpta av Kristus Jesus.

V 21 Det första ordet vi måste stanna vid är det lilla ordet **nu**, grekiska *nyni*, därför att det markerar något alldeles nytt i frälsningshistorien, något utöver lagen och profeterna. Nu bryter det eskatologiska, det eviga gudsriket in i mänsklighetens historia. Detta nu återkommer i v 26, 5:9, 11, 6:22, 7:6, 8:1, 18, 11:5, 30, 31 och 13:11. Med Jesus kom Guds rike, den nya tidsåldern bröt in och **nu har det uppenbarats en rättfärdighet från Gud**. Jag blir fundersam över FB:s översättning ”en rättfärdighet från Gud” därför jag tycker den blir otydlig. Det är inte fråga om någon annan rättfärdighet än den Paulus talade om i inledningen, 1:17 och i 3:5. Denna rättfärdighet uppenbaras oberoende av lagen, det vill säga är oberoende av laggärningar, men **som lagen och profeterna vittnar om**.

Rättfärdiggörelsen

Guds rättfärdighet är central i hela Skriften. Begreppet, hebreiska *sedeka*, grekiska *dikaiosyne*, förekommer mer än 500 gånger i Skriften (GT). Begreppet hör helt hemma i förbundsätten. Det är ett religiöst begrepp, inte ett etiskt. Det beskriver det tillstånd som råder när båda parterna håller sig till förbundet, till det förbund Gud har ingått med det judiska folket. Rättfärdig är den som håller sig till förbundet. Paulus har ägnat 1:18–3:20 åt att visa att ingen människa är rättfärdig. Endast Gud är rättfärdig. Gud håller fast vid förbundet och visar sin trofasthet därför att han är rättfärdig och trofast även om folket sviker, se v 21, 22, 25b, 26a (x2).

I senjudendomen blev folket mer upptaget av att leva trogna det förbund Gud ingått med dem. Då sker en förskjutning från Guds rättfärdighet till den egna rättfärdigheten. Då blev det möjligt för observanta judar att stoltsera med sin strävan liksom det blev för hedningarna att vara noggranna med sina laggärningar. Paulus är inte emot folkens strävan, 10:2f, men menar att den är otillräcklig och inte alls kan rädda oss. Hade vår rättfärdighet varit tillräcklig hade inte Gud behövt sända Jesus till oss.

Eftersom Gud inte kan överge sitt förbund blir han själv människan Jesus och gör vad vi inte förmådde. Han lever som sann och rättfärdig människa, utstår lagens strängaste straff och uppfyller hela lagen. I och genom honom upprätthålls förbundet, se till exempel Jes 42:6, 49:8 och 55:3. Rättfärdigheten kommer från Gud och förbundet fullbordas genom Jesu trofasthet, se kommentaren nedan till v 22. Men sedan återstår frågan om rättfärdiggörelsen, hur vi blir rättfärdiga och Paulus svar lyder: genom att Gud placerar oss i Jesus Kristus, något kapitel 5-8 handlar om. Vi tar emot Guds rättfärdighet genom tron på Jesus Kristus, v 22, 24a och 26b.

V 22 Här formuleras den klassiska tron att vi blir förklarade rättfärdiga eller gjorda rättfärdiga **genom tro på Jesus Kristus**, grekiska *pistis Iesou Christou*, samma uttryck användes tidigare i Gal 2:16, 20, 3:26 och i Rom 3:22, 26 och Fil 3:9. Här har emellertid på senare tid uppstått en intressant diskussion kring översättningen. Paulus använder sig av en genitivform, men frågan är vilken, jämför Gal 1:7. Jag tror att det i praktiskt taget alla översättningar, åtminstone alla svenska, översätts som vore det en objektiv genitiv, det vill säga ”genom tro på Jesus Kristus”. Om Paulus däremot tänkte sig en subjektiv genitiv skulle översättningen bli ”genom Jesu Kristi tro(-fasthet)”. Den svenske exegeten Samuel Byrskog tycks luta åt att detta senare är en möjlighet eftersom sammanhanget visar att Gud uppenbarar *sin* rättfärdighet.

Fitzmeyer vet att en sådan översättning är möjlig men menar att den strider mot paulinsk teologi i övrigt. Om Paulus hade tänkt sig en subjektiv genitiv hade han hellre skrivit ”genom Jesu Kristi lydnad” hävdar Fitzmeyer.

Av denna vers förstår vi också att Guds rättfärdighet vänder sig till hela mänskligheten och att han rättfärdiggör **alla som tror**, se 1:17.

V 23 Här talas om **härligheten från Gud**, den vi människor förlorat. Uttrycket, hebreiska *kabod*, grekiska *doxa*, beskriver den syndfria människan. Det sägs att Adam och Eva inte var nakna i vår bokstavliga mening utan att de var klädda i Guds härlighet. De strålade. Så skriver också aposteln Johannes i sin prolog om Jesus: vi såg hans härlighet, Joh 1:14. Det handlar om den himmelska härlighet med vilken han kläder oss, se också Rom 5:2, 8:18, 21, 9:23, 1 Thess 2:12, 1 Kor 2:7, 15:40f, 2 Kor 3:18, 4:6, Fil 3:21 jämför med Kol 1:27, Ef 1:17 och 2 Thess 2:14.

V 24 Genom tron på Jesus Kristus **förklaras (de) rättfärdiga som en gåva**. Här stryker jag under att vi står som rättfärdiga. Det har för mig blivit otillräckligt att reducera ”vår rättfärdighet” till att vi förklaras rättfärdiga i juridisk mening, underförstått fast vi egentligen inte är rättfärdiga. Det är förvisso sant att Gud dömer oss rättfärdiga genom en domsakt som sker utanför oss, men det är lika sant att han placerar oss i Jesus Kristus som är ”vår rättfärdighet”. Så blir vi rättfärdiga i den meningen att vi genom tron håller fast vid förbundet. *Det är inte att vara syndfri, inte en etisk dom utan ett uttryck för att vi har ett rätt förhållande till Gud.* Därmed är villkoren för vårt fortsatta liv och leverne förändrade. Allt detta gjordes möjligt **av hans nåd därför att de är friköpta av Kristus Jesus**. Jesu Kristi död och uppståndelse är källan för rättfärdiggörelsen och den förverkligas i våra liv genom tron på honom.

FriköpanDET eller återlösningen

Begreppet återlösa eller friköpa, grekiska *apolytroxis*, engelska *redemption*, är ett andra sätt att uttrycka vad Jesus Kristus har gjort för oss. Bakgrunden hittar vi i 2 Mos 6:6, 15:13-16, 21:8, 30, 30:11-16, Ps 19:5, 78:35, Jes 41:14, 43:14, 44:6. HERREN har friköpt folket från slaveriet i Egypten därför att Han vill ha folket för sig själv. Mönstret återupprepas när HERREN friköper folket från den babyloniska fångenskapen, Jes 51:11 och 52:9. Än senare talas det om en slutlig, eskatologisk återlösning i Ps 130:7f, Jes 59:20 och Hos 13:14. Det är denna slutliga återlösning Paulus förkunnar i v 24 och som får kosmiska dimensioner i 8:21ff. Vi läser om den också i Apg 20:28, 1 Kor 6:20, 7:23, 1 Tim 2:6, 1 Petr 1:18f, 2 Petr 2:1 och i Joh Upp 5:9. Återlösningen är legalt möjlig eftersom vi är friköpta från Synden.

Försoningen, grunden för förlåtelsen

3:25 *Honom har Gud ställt fram som en nådastol genom tron på hans blod. Så ville han visa sin rättfärdighet, eftersom han i sitt tålmod hade lämnat de tidigare begångna synderna ostraffade.* ²⁶ *I den tid som nu är ville han visa sin rättfärdighet: att han både är rättfärdig och förklarar den rättfärdig som tror på Jesus.*

V 25-26 Nu talar Paulus mer i detalj om försoning, engelska *expiation* eller *sacrifice of atonement*. Denna äger rum i och genom Jesus Kristus som här framställs som en nådastol, grekiska *hilasterion*. Ordagrant betyder ordet försoningsställe, platsen på vilket försoningsblodet stänktes.⁴⁶ Första gången vi läser om detta är i 2 Mos 25:17-22, sedan vidare i 26:34, 30:6, 31:7, 35:12, 37:6ff, 39:35, 40:20, 3 Mos 16:2-15, 4 Mos 7:89 och 1 Krön 28:11. I NT förekommer ordet endast i Rom 3:25 och Hebr 9:5. Nådastolen är platsen på vilken Herren ska göra sig känd. V 25 och 26 innehåller fem delar och jag markerar dem med siffrorna 1-5.

1. **Har Gud ställt fram Jesus Kristus som en nådastol.** Av den grekiska texten framgår att Gud syfte är just att synligt ställa fram sin rättfärdighet. Byrne hävdar bestämt att Paulus har den stora Försoningsdagen i tankarna, dagen då översteprästen en gång om året offerar för folkets synder. Jesu Kristi död utgör kulmen på de gammaltestamentliga offren och blir samtidigt grundvalen för det nya förbundet. Med denna bakgrund faller sig översättningen i Bibel 2000 naturlig och enkel: *Gud har låtit hans blod bli ett försoningsoffer för dem som tror. Så ville han visa sin rättfärdighet ...*
2. Också Fitzmeyer och Byrskog menar att detta är Paulus tanke. Jesus är i sin död ett försoningsoffer. Det är i eller **genom** eller på grund av **hans blod**, grekiska *en to avtou aimati*, vi blir försonade, Apg 20:28, Ef 1:7, 2:13 eller Hebr 9:11-14. Jesu Kristi blod är ett försoningsblod, ett medel som sonar, det vill säga som utgör betalning för, gottgör eller tar bort synderna från människorna. Det utgjutna blodet är Guds sätt att demonstrera sin rättfärdighet. Detta sker offentligt. Det sker inte i det osynliga, i någon avkrok, Apg 26:26. Alla kan se det. Golgata är platsen för försoningsoffret.
3. Denna officiella hemlighet är fördold men kan tas emot **genom tron**, se 1 Kor 2:6-10. Tron är både positiv och negativ. Den gör oss delaktiga av Guds verk *eller* den stänger oss ute.
4. Stott är ännu tydligare när han tänker vidare på försoningsoffret. Han skriver att försoningen är nödvändig med tanke på 1:18-3:20 som handlar om Guds vrede. Han betonar att det inte är Guds helighet eller Guds vrede som ska utplånas utan våra synder. Det är Gud ensam som utför detta. Det finns inget mänskligt inblandat, som om vi kunde eller borde blidka Gud. Nej, det är Gud som **visar sin rättfärdighet**.

Gud sonar världens samlade skuld på Golgata med en eskatologisk akt, det vill säga genom att handla en gång för alla **eftersom han i sitt tålmod hade lämnat de tidigare begångna synderna ostraffade**, se Esra 9:13-15, Ps 143:1f och Dan 9:16-18. V 26 **han i sitt tålmod** eller Bibel 2000 ”under uppskovets tid”.

⁴⁶ Det hebreiska ordet *kapporüt* av *kippär* betyder måla över, ta bort eller sona för att på så sätt försona. Beteckningen nådastol, tyska *Gnadenstuhl*, kommer från Luthers översättning. Han inspirerades av 3 Mos 16:2, 11-17 och av Rom 3:25. På engelska använder översättarna *expiating*.

5. Det lilla ordet nu återkommer, **i den tid som nu** är, Apg 13:38f och Hebr 9:15, sker en skuldsanering, en avskrivning av kosmiska dimensioner, **ville han visa sin rättfärdighet**. Paulus upprepar att Gud visar sig rättfärdig när han **förklarar den rättfärdig som tror på Jesus**. Mer ordagrant översätter jag att Gud *rättfärdiggör den som tror på Jesus* alternativt *rättfärdiggör på grund av Jesu Kristi trofasthet*, se kommentar till v 22 och 4:6-8. Genom att människan sätter sin lit till Jesus Kristus och det han gjort får hon del av Guds rättfärdighet och kan följaktligen förklaras rättfärdig. Detta sker utan laggärningar.

Guds rättfärdighet är nu uppenbarad i och genom Jesus Kristus, i hans död och uppståndelse. Försoningen utgör grunden för och ger Gud rätten att förlåta människorna. När Paulus väljer att använda det grekiska ordet *hilasterion* betraktar han Jesu blod som ett blod som sonar mänsklighetens synd. Jesu Kristi död på Golgata är den plats på vilken detta sker. Där är det slutliga försoningsstället.

Martin Luther skriver:

Om syndaförlåtelsen talar vi på två sätt. Å ena sidan hur den förvärvats och vunnits och å andra sidan hur den utdelas och skänkes. Att Kristus erövrat den på korset är sant. Men han har inte utdelat eller givit den på korset. I nattvardens sakrament har han inte erövrat den men där har han utdelat och givit densamma genom Ordet, vilket också sker när evangelium predikas⁴⁷

När Paulus talat om hur Guds rättfärdighet uppenbarats återgår han till den tänkta dialogen som nu handlar om utesluten berömmelse. Han argumenterar mot den judiska bakgrunden som säger att troheten mot lagen är sättet att hålla fast vid förbundet, det vill säga vara rättfärdig. Men Paulus har visat att detta inte räcker. Samtidigt avvisar han inte Moses utan tvärtom menar att Moses menade detsamma som han. Det som sker i det nya förbundet sker inte genom gärningar utan genom tro. Det lilla ordet ”tro” förekommer nio gånger i v 22-31. I de verser vi nu har framför oss fem gånger.

3:27 Vad kan vi då berömma oss av? Beröm är uteslutet. Genom vilken lag? Gärningarnas? Nej, genom trons lag.²⁸ Vi hävdar nämligen att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar.²⁹ Eller är Gud bara judarnas Gud? Är han inte också hedningarnas? Jo, också hedningarnas,³⁰ lika sant som att Gud är en, han som förklarar den omskurne rättfärdig av tro och den oomskurne genom tron.³¹ Upphäver vi då lagen genom tron? Verkligen inte! Vi upprätthåller lagen.

V 27-28 **Beröm är uteslutet** i den nya tidsåldern, Jer 9:22f, 1 Kor 1:29, 31, jämför Ef 2:9. Bibel 2000 använder ordet ”stolthet”. Ingen kan berömma sig av eller vara stolt över den egna rättfärdigheten.⁴⁸ I varje fall är den egna rättfärdigheten alldeles otillräcklig vad gäller vår status inför Gud. Vår status inför Gud har inte med gärningar att göra utan med tron. Inom det nya förbundet används **trons lag**. I den grekiska texten används ordet *nomos*, som vanligtvis översätts med ordet ”lag” som i Bibel 2000, i FB 1998 översatt med ”regel”. I den engelska översättningen läser vi riktigt ”the principle of deeds” och ”the principle of faith”, eftersom ordet här inte syftar på Mose lag eller Skriften som sådan utan används i mer symbolisk mening, som en makt eller princip vi har att förhålla oss till, som i 7:21.

⁴⁷ WA 18, 203, 28-35. Citatet har jag hämtat från Aurelius, sid 34.

⁴⁸ I min kommentar till Galaterbrevet bifogade jag Luthers 50 lysande förtjänster hos den egna rättfärdigheten. Luther.

Det är avgörande för Paulus att frälsningen, räddningen från denna tidsålder in i den nya, uteslutande är Guds. Den sker utan mänsklig medverkan även om den sedan tas emot genom tron och åtföljs av gärningar. **Människan förklarar rättfärdig genom tro.** Martin Luther som upptäckte detta betonade denna sanning genom att lägga till ordet ”allena” och så formulerades dogmen ”rättfärdig genom tron allena” vilket i vårt perspektiv är alldeles riktigt.⁴⁹ Avsikten med det lilla ordet ”allena” måste vara att betona Guds verk och människans oförmåga, inte att utesluta de gärningar som är följden av tron, se 2:6f, Gal 5:6 och Fil 2:12f.

Det lilla ordet ”allena”, formulerat som en dogm utgjorde brännpunkten i konflikten mellan Romersk-katolska kyrkan och protestanterna på 1500-talet, en konflikt som nu genom Guds nåd är överbryggad.⁵⁰ Luther hade anslutit sig till en tidigare tradition där man också använt ordet ”allena”. I den traditionen fanns bland andra kyrkofäderna Origenes och Johannes Chrysostomos, ja till och med Thomas av Aquino.

V 29-31 Eller är Gud bara judarnas Gud? Är han inte också hedningarnas? Ingen jude förnekar att Gud också är hedningarnas Gud. Alla människor är skapade till Gud, men judarna menade att just de hade i kraft av förbundet företräde, Ps 47:9, 66:7, Malaki 1:11 och Rom 10:12. Det Paulus skriver här återkommer han till i kap 9-11. **Jo, också hedningarnas, lika sant som att Gud är en**, 1 Kor 8:6. Denna tro på Gud som En är grundläggande i judisk tro, 5 Mos 6:4, 32:29, Jes 43:10ff. 44:6 och 45:6.

Paulus fortsätter med att skriva att Gud **förklarar den omskurne rättfärdig av tro och den oomskurne genom tro.** Han använder ett uttryck för de omskurna, (judarna) grekiska *ek pisteos*, och ett annat för de oomskurna (hedningarna) *dia pisteos*. Frågan är varför?

Paulus skriver fem gånger, nämligen i Rom 3:22, 25, 30, Gal 2:16, Fil 3:9 (jfr även Ef 2:8), att vi rättfärdiggörs genom tron. Här är tron som vi har sett skild från gärningarna och Guds rättfärdighet kommer till människan genom tron. Tron är medlet genom vilket vi tar emot rättfärdigheten. Vi förlitar oss på Guds gärning. Detta är en huvudpunkt. Men han är också en mästare i att hålla ihop tro och gärningar, vilket alltför sällan lyfts fram. Han använder då uttrycket rättfärdiggöras av, på grund av tro eller ur tro. Uttrycket finns tio gånger, nämligen i Rom 3:30, 5:1, Gal 2:16, 3:8, 24, Rom 1:17, 9:30,32, 10:6 och Gal 5:5. Han tänker då att rättfärdigheten finns i och springer fram ur tron. Tron är en verksam kraft.

Fitzmeyer noterar uttrycken men menar att poängen är att judar och hedningar blir rättfärdiggjorda av/genom tron, inte att det sker på olika sätt. Självt är jag böjd att tro att här

⁴⁹ I min *kommentar till Jakobsbrevet* berättade jag att Luther var mycket kritisk mot Jakobsbrevet där Jakob visar på nödvändigheten av gärningar. Luther trodde felaktigt att Jakobsbrevet var skrivet efter Paulusbrevet och i polemik mot Paulus. Saken är den motsatta. Jakobsbrevet skrevs före Paulus och i en judisk miljö där tro och gärningar hör samman. Tro utan gärningar är död. Paulus skriver i en helt annan miljö och adresserar främst hedningar.

⁵⁰ Den 31 oktober 1999 undertecknar representanter för den katolska kyrkan och för Lutherska världsförbundet i en högtidlig akt i Augsburg, Tyskland en ”Gemensam deklaration om rättfärdiggörelsen” – en händelse av stor ekumenisk betydelse. Efter 450 år av kyrkosplittring når man i dokumentet en ”grundläggande konsensus” i den fråga som splittrade kyrkorna på 1500-talet. I dokumentet sägs bland annat: ”Det är av nåd allena och genom tron på Kristi frälsargärning och inte på grund av någon vår förtjänst som vi accepteras av Gud och mottar den heliga Anden, som förnyar våra hjärtan och rustar oss för och kallar oss till goda gärningar.”

finns en skillnad nämligen de företräden som judarna ändå har vilket också fortsättningen talar för.

Upphäver vi då lagen genom tron? Verkligen inte! Vi upprätthåller lagen. Paulus menar här med lagen Mose lag, alla fem böckerna inklusive texter som handlar om högtider, bestämmelser om tempelgudstjänsten, renhetslagar och så vidare. Han lägger inte här ut texten. Det gör han till dels i kap 4, men framför allt i kap 8, 10 och 13.

Som jag förstår det måste sägas att lagen är given till det judiska folket. Därför behöver ingen hednakristen förskräckas. Vidare förstår vi att lagen inte endast ska kopplas till dess gärningar utan att den förutsätter tron. Lagens underliggande bärkraft är tron. Tron på Jesus Kristus kan inte omintetgöra den lag som Gud har gett sitt folk utan måste tvärtom förverkliga den. Att detta för en judekristen sedan sker på ett annat sätt än tidigare blir klart i de följande kapitlen.

Jag konstaterar med Stott att Paulus så här långt uteslutet all egen berömmelse, all diskriminering i det att han jämställt judar och hedningar och uteslutet all laglöshet eftersom tron gör lagen gällande.

Så fortsätter Paulus att med hjälp av exemplet Abraham stärka sin tes att Gud är rättfärdig och att han rättfärdiggör människan genom tron. Tron är det medel genom vilket Gud verkar det nya förbundet. Paulus vet att Abraham är det judiska folkets stamfader, Jes 51:1f, att förbundet ingicks med Abraham och att löftena knutits till honom och hans säd, 1 Mos 12:1ff, 15:1ff och 17:1ff.

4:1-25, Abraham förklarades rättfärdig genom tron

Paulus hävdar med bestämdhet att Guds sätt att rättfärdiggöra genom att sona, återlösa och försona alltid har varit detsamma. Guds rättfärdighet kan bara tas emot av eller genom tron och den upphäver inte det gamla förbundet eller dess lag. Den fullbordar. I det följande stryker Paulus under denna Guds rättfärdighet genom att hänvisa till att det skett förr att Gud rättfärdiggör människor genom deras tro, tillit och förtröstan. Vi delar in detta kapitel i tre avsnitt.

- 4:1-8 Abraham trodde Gud
- 4:9-12 medan han ännu var oomskuren
- 4:13-25 löftet står fast för alla hans avkomlingar

Det finns forskare som menar att detta kapitel är irrelevant och därför meningslöst för de flesta av oss idag. Det är krångligt därför att det knyter an till den tidens diskussioner och därför inte tillför något idag. Stott menar att Paulus här fördjupar och förtydligar vad som menas med rättfärdighet och tro, särskilt i relation till gärningar. Kanske är v 1 ett uttryck för detta.

4:1-8, Abraham trodde Gud ...

*4:1 Vad ska vi då säga att Abraham fann, vår förfader efter köttet? ² Om Abraham förklarades rättfärdig genom gärningar, då har han något att berömma sig av – men inte inför Gud. ³ För vad säger Skriften? **Abraham trodde Gud, och det räknades honom till rättfärdighet.** ⁴ Den som har gärningar får sin lön, inte av nåd utan som förtjänst. ⁵ Men den som utan gärningar tror på honom som förklarar den ogudaktige rättfärdig, han får sin tro tillräknad som rättfärdighet. ⁶ Därför uttalar också David sin saligprisning över den*

människa som Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar: ⁷ *Saliga är de som fått sina brott förlättna, sina synder övertäckta.* ⁸ *Salig är den som Herren inte tillräknar synd.*

V 1 Denna vers är inte helt enkel att översätta dels på grund av ordföljden och dels på grund av att ordet ”funnit” eller ”vunnit” saknas i en del manuskript. Meningen slutar med de grekiska orden *kata sarka* som ordagrant betyder ”efter köttet”. Men om de orden ska hänföras till Abrahams person så att han blir vår stamfader efter köttet eller om de ska hänföras till hans gärningar sätt så att han ”funnit” eller ”vunnit” något efter köttet är oklart. Om vi också tar hänsyn till att ordet för ”funnit” eller ”vunnit” saknas i några manuskript kan vi få fyra olika översättningar.

- 1. Vad kan vi nu säga att Abraham, vår stamfader efter köttet, fann?** I denna översättning frågas efter vad Abraham har ”funnit” eller ”vunnit” och det tänkta svaret är rättfärdighet! Här nämns ingenting om tro eller om några gärningar. Ordet *kata sarka* har förts till Abrahams person. Så översätter bland andra Bruce, Byrskog, Byrne, Cranfield, Fitzmeyer, Nanos, Stott och så står det i min engelska Bibel, NIV. Det grekiska *kata sarka* ska hänföras till Abrahams person. Paulus knyter an till stamfadern och fortsätter sedan att tala om hur just stamfadern fick del av Guds rättfärdighet.
- 2. Vad kan vi nu säga om vår stamfader Abraham efter köttet?** Frågan ställs nu helt öppet. Ordet *kata sarka* har också här förts till Abrahams person. Här frågas emellertid inte efter vad Abraham har funnit. Ordet ”funnit” eller ”vunnit” saknas i denna översättning.
- 3. Vad kan vi nu säga att vår stamfader Abraham har vunnit genom sina gärningar?** Ordagrant skulle översättningen av de avslutande orden *kata sarka* bli enligt köttet. Det svar Paulus tänker sig är att Abraham genom sina gärningar, i kraft av sitt kött, har funnit trons betydelse. Så översätts meningen i FB 1998.⁵¹ Vid den tid Paulus skriver dessa ord höll rabbinerna Abraham som sin fader och för dem var det självklart att Abraham förklarats rättfärdig på grund av sina gärningar, se Jak 2:21 som skrevs innan Romarbrevet skrevs. Paulus bejakar här detta men låter Abraham upptäcka trons betydelse. Paulus försöker visa vad Abraham funnit.
- 4. Vad kan vi nu säga? Att vi har funnit Abraham vara vår stamfader efter köttet?** Några har delat upp meningen så att upptäckten inte handlar om tro, gärningar eller rättfärdighet, utan om att vi är släkt med Abraham. Detta syns inte alls passa in i sammanhanget. Det blir tydligt när vi går vidare.

Giertz och även Bibel 2000 har skrivit om v 1 och undvikit svårigheten. Giertz skriver: ”Vad kan vi nu lära av Abraham, vår jordiske stamfader?” och Bibel 2000: ”Vad innebär nu detta om vi tänker på Abraham, vårt folks stamfar?”.

V 2-3 I slutet av förra kapitlet, 3:27 har Paulus uteslutit egen stolthet eller eget beröm. Ingen människa kan berömma sig själv inför Gud, inte heller Abraham. Abraham levde rättfärdig, höll sig till förbundet, och gjorde rättfärdiga gärningar, var rättskaffens, men det var Gud som förklarade honom rättfärdig, inte på grund av att Abraham gjorde vad vi alla är skyldiga att

⁵¹ I skrivande stund upptäcker jag att FB 2014 har ändrat i översättningen och följer den här föreslagna; att Abraham är vår stamfader efter köttet.

göra utan för att **Abraham trodde Gud, och det räknades honom till rättfärdighet**, 1 Mos 15:6.

V 4-5 Paulus redogör så för två premisser. För det första säger han att **den som har gärningar** ska ha lön för detta. Det är så många människor uppfattar reglerna i denna värld, men Guds regler är annorlunda eftersom han önskar mer av oss, önskar fullkomlighet. Den andra premissen följer av kapitel 1:18–3:31, nämligen att Gud inte premierar människor på grund av deras präktighet utan att Gud **förklarar den ogudaktige rättfärdig** på grund av sin kärlek, nåd och godhet. Denna Guds storhet övergår mänskligt förstånd och stör henne.

V 6-8 För att bekräfta vad han skrivit citerar Paulus från Ps 32:1f. Det är en psalm där kung David prisar den människa salig **som Gud tillräknar rättfärdighet utan gärningar**. Paulus citerar från LXX där också just ordet ”tillräkna” används. Gud förlåter, överskyler och tillräknar inte människan hennes överträdelser och synder. Istället gör han henne rättfärdig och salig. Detta är möjligt på grund av Jesu Kristi försoningsdöd som också är vår död och befrielse, se kommentaren till 3:22 och 26.

4:9-12, medan han ännu var oomskuren

Omskärelsens betydelse för det judiska folket kan knappast överskattas. Paulus talade om omskärelsens betydelse redan i 2:25–29 och nu knyter han återigen an till den. Omskärelsen är det yttre tecknet på förbundstillhörigheten, 1 Mos 17:11ff. Omskärelsen är med andra ord det yttre tecknet på en inre tillhörighet. Det är därför inte underligt att Paulus talar som han gör i 2:25–29. Den sanne juden skulle vara omskuren både i sitt inre och i sitt yttre, de två verkligheterna hör samman. Seden att omskära antas komma från Egypten. Omskärelsen praktiserades inte av assyrierna, babylonierna eller filistéerna. Av Jer 9:24–26 framgår emellertid att också Edoms, Ammons och Moabs barn var omskurna men att de inte var godkända av Herren eftersom de inte fanns med i förbundet. Under fångenskapen i Babylonien när den judiska identiteten var hotad blev omskärelsen extremt viktig.

I Jubiléerboken⁵² (1:23, 15:31ff) talas om en eskatologisk längtan, en längtan efter att Gud själv ska omskära judens hjärta. Denna längtan kom senare att kopplas till Johannes döparen som förkunnar att ”han som kommer efter mig, ska döpa i helig Ande och eld”. Paulus menar att den tiden är NU!

4:9 Gäller den saligprisningen bara de omskurna eller även de oomskurna? Vi säger ju att Abraham fick tron tillräknad som rättfärdighet.¹⁰ När fick han den tillräknad? Som omskuren eller som oomskuren? Inte som omskuren, utan som oomskuren.¹¹ Han fick omskärelsens tecken som bekräftelse på trons rättfärdighet, och den hade han redan som omskuren. Så skulle han bli far till alla omskurna som tror, och så skulle rättfärdighet tillräknas dem.¹² Han skulle också bli far till de omskurna, de som inte bara tillhör de omskurna utan också vandrar i spåren av den tro som vår far Abraham hade redan som omskuren.

V 9-11 Paulus har i v 1-8 visat hur både Abraham och David blivit förklarade rättfärdiga genom tron. Och för Abraham hade han denna förklaring **som oomskuren**. Budet om omskärelsen fick Abraham *efter* att han blivit förklarad rättfärdig och omskärelsen var endast

⁵² Jubiléerboken tillkom cirka 150 f Kr och räknas som icke kanonisk. Den är som namnet antyder särskilt upptagen med kalendariska frågor. Den anses innehålla den muntliga undervisning Moses fick av Gud när det gäller innehållet i de fem Moseböckerna. Qumranförsamlingen och den etiopisk-ortodoxa kyrkan räknar gärna med boken.

ett yttre tecken på detta, **en bekräftelse på trons rättfärdighet och den hade han redan som omskuren.**

I den av judar skrivna kommentaren till Romarbrevet ställs frågan: Om hedningarna kan bli rättfärdiggjorda utan att upptas i Israel varför måste då Abraham omskäras? Mark D. Nanos svarar med att säga att Abraham och hans ättlingar kallades att visa sin tro. Omskärelsen är således ett tecken på att juden ska leva upp till sin tro.

V 12-13 **Han skulle också bli far till omskurna, till sådana som ...** Redan i 1 Mos 12:3b, 15:5 och 17:4-5 kopplades hedningarna till Abraham. Därför är de hedningar som tror som Abraham också hans barn. De **vandrar i spåren av den tro som vår far Abraham hade ...** De löften som gavs till Abraham och hans barn, gavs innan han blev omskuren och därför gäller löfterna också de hedningar som tror som Abraham. Också hedningarna är löftets barn, Gal 3:8f. Därför är han **vår fader Abraham**, vår, det vill säga både judars och hedningars fader. Paulus inkluderar sannolikt judar, sig själv och kristna i det lilla ordet ”vår”, se v 24.

4:13-25, Löftet står fast för alla hans avkomlingar

Paulus fortsätter att övertyga sina judiska bröder och systrar om att löfterna gäller dem som tror. De gäller inte utan vidare på grund av omskärelsen utan dem som tror som Abraham. Det är ett ganska långt avsnitt så jag delar upp det i tre delar

- 4:13-17a Löftet att ärva landet knyts till tron
- 4:17b-22 Abraham trodde på honom som gör de döda levande
- 4:23-25 Dessa ord skrevs även med tanke på oss

*4:13 Det var inte genom lagen som Abraham och hans avkomlingar fick löftet att ärva världen, utan genom den rättfärdighet som kommer av tro.¹⁴ Om de som håller sig till lagen blir arvingar, då är tron meningslös och löftet upphävt.¹⁵ Lagen framkallar ju vrede. Men där ingen lag finns, där finns inte heller någon överträdelse.¹⁶ Därför heter det "av tro", för att det ska vara av nåd och löftet stå fast för alla hans avkomlingar, inte bara för dem som hör till lagens folk utan också för dem som har Abrahams tro. Han är allas vår far,¹⁷ som det står skrivet: **Jag har gjort dig till far till många folk.***

V 13- 15 Paulus har ur judisk synvinkel omdefinierat tron. Tidigare baserade sig tron på lagen, men enligt Paulus baserar den sig nu på evangeliet, **inte genom lagen.** Men människans leverne slutar inte med att hon rättfärdigförklaras utan detta är endast början på berättelsen. **Abraham och hans avkomlingar**, först juden sedan greken, **fick löftet att ärva världen**, 1 Mos 12:7, 13:14-17, 15:7, 18-21 och 17:8. Också dessa löften gavs till Abraham innan omskärelsen. Vad åsyftas då mer konkret med uttrycket ”världen”?⁵³

För det första pekar löftet på ett geografiskt område om än inte med exakta gränser, 2 Mos 6:8, 32:13, 33:1, 3 Mos 25:2, 4 Mos 15:2, 26:52-56, 27:12 och 32:11. När vi sedan kommer till 5 Mos är tanken på löftet och landet, ord som nu nära nog blivit synonyma, genomgående, se till exempel 5 Mos 1:8, 6:10, 29:13 och 30:20.

⁵³ Paulus använder det grekiska ordet *kosmos* för ”världen”. Det kan förstås som ”hela jorden” likaväl som ”världsalltet”. Den bakomliggande tanken är emellertid att Gud förändrar oordning till ordning, kaos till kosmos. Den nya tidsåldern präglas av fulländad ordning, av shalom.

För det andra kom ordet löftet och landet under den intertestamentala tiden, 400 f Kr och framöver, att utvidgas till att omfatta hela världen. Det står att finna i de icke kanoniska böckerna som till exempel Jubiléerboken, jämför Jesus i Matt 5:5.

För det tredje kom löftet om landet att syfta på den tillkommande världen, det eskatologiska landet och frälsningens välsignelser. Detta redan innan Paulus levde och verkade. Paulus talar helst om löftena i Jesus Kristus, som i Ef 1:11ff.

För att återvända till vår text ser vi att Paulus lägger tonvikten vid att löftet, det eskatologiska, knyts till tron. Jag är inte övertygad om att Guds löften om territorium till det judiska folket är upphävda även om betoningen till följd av syftet här är en annan. Här talar Paulus om att löftet att ärva världen, grekiska *kosmou*, är knutet till **den rättfärdighet som kommer av tro**.

Lägg märke till den starka betoningen i orden **de som håller sig till lagen**. Det handlar inte bara om att juden har fått lagen eller står under lagen utan om den observante juden som ”håller sig till lagen” och dess gärningar. Denna lagens lydnad kräver inte någon tro, **da är tron meningslös och löftet upphävt**. Antingen håller man sig enligt Paulus till lagen eller håller man sig till tron, se min kommentar till Gal 3:18f. Ändå är det viktigt att påminna om att lagens gärningar kan baseras på tro. Men då talar vi hellre om trons lydnad.

V 16-17a Paulus förklarar än en gång att det **heter ”av tro” för att** endast genom tro kan vi förlita oss på Gud. Lagen och våra egna gärningar hjälper oss inte. Det var genom tron vi blev rättfärdiggjorda och fortsättningsvis lever vi av tro och därför är allt **av nåd och löftet står fast för alla ...** det vill säga **inte bara för dem som hör till lagens folk utan också för dem som har Abrahams tro**.⁵⁴ Påståendet att Abraham är stamfader till judarna och till alla dem som tror följs upp i v 17a **Så står det skrivet: Jag har gjort dig till far för många folk**.

Vi har sett att vi tar emot Guds rättfärdighet genom tron. Nu har vi också fått veta att löftet om att ärva världen också knutits till denna tro. Så fortsätter Paulus med att närmare beskriva Abrahams tro.

*4:17b Och det är han inför den som han trodde på, Gud som ger liv åt de döda och kallar på det som inte är till som om det var till.*¹⁸ *Där hoppet var ute hoppades han ändå och trodde och blev så far till många folk, som det var sagt: Så ska din avkomma bli.*¹⁹ *Han vacklade inte i tron när han tänkte på sin döda kropp – han var omkring hundra år – och att Saras moderliv var dött.*²⁰ *Han tvivlade inte i otro på Guds löfte utan blev i stället starkare i tron och gav Gud äran,*²¹ *fullt övertygad om att vad Gud hade lovat var han också mäktig att hålla.*²² **Därför räknades det honom till rättfärdighet.**

v 17b ... **inför den som han trodde på, Gud som ger liv åt de döda**. I 1 Mos 15:4 säger Gud till Abram: ”... en som kommer ur din egen kropp skall bli din arvinge.” Löftet, som förnyas i 1 Mos 17:6 förverkligas först när Isak föds och senare när Jesus föds. Paulus skriver att ”Saras moderliv var dött”, men Gud gjorde det levande så att Sara kunde bära och föda Isak, 1 Mos 17:15-21. Abraham trodde på en Gud som gör de döda levande. Paulus beskriver också samma skeende med att Gud **kallar på det som inte är till, som om det var till**. I dessa ord ligger också tanken på alla de hedningar som Gud kallar att vara Abrahams barn.

⁵⁴ FB har här en bättre översättning när den skriver ”dem som hör till lagens folk”, medan Bibel 2000 som skriver ”dem som håller sig till lagen” är missvisande. Paulus refererar till det judiska folket, inte negativt till att dem håller sig till lagen.

V 18-21 Abraham **hoppades ändå och trodde och blev så far till många folk**. Han kunde självklart inte veta någonting om en sådan framtid. Inte heller hade han en sådan stor eller stark tro att den i sig kunde förverkliga löftet, utan tron förvandlas till ett hopp, en fast förtröstan på Guds löfte. **Han vacklade inte i tron.**

I 1 Mos 17:17 står det att Abraham liksom hustrun Sara ”log” eller ”skrattade” när de hörde Guds löfte, se också 18:12f. Därför fick pojken namnet Isak som betyder just den som skrattar. När Jesus nämner detta faktum i Joh 8:56 är skrattet ett jubel. Abraham var glad därför att han trodde på ”den som skulle komma”, det vill säga Jesus.

Paulus undviker den ovan nämnda händelsen men betonar att Abraham **tvivlade inte i otro på Guds löfte utan blev i stället starkare i tron**. Han själv saknade livskraft och Saras moderliv var dött, men han var övertygad om att **vad Gud hade lovat var han också mäktig att hålla**. Återigen sätts liten till Guds makt. Det är också denna tro som **räknades honom till rättfärdighet**.

Kommen så här långt drar Paulus slutsatser som för alltid förändrar bilden av vad det är att leva i gemenskap med Gud. Att tro på Gud blir nu att tro på Jesus Kristus, ett paradigmskifte äger rum. Vi läser vidare:

*4:23 Men dessa ord **räknades honom till rättfärdighet** skrevs inte bara för hans skull,²⁴ utan även för vår skull. Rättfärdighet kommer att tillräknas oss som tror på honom som uppväckte vår Herre Jesus från de döda,²⁵ han som utlämnades för våra synders skull och uppväcktes för vår rättfärdiggörelses skull.*

V 23-24a Dessa ord ”**räknades honom till rättfärdighet**” gäller Abraham men också alla dem som tror. De skrevs **även för vår skull**. Abraham blir en prototyp för Guds eskatologiska folk, det vill säga för alla dem som tror som Abraham, för alla oss i det nya förbundet. Skriften är för Paulus inte endast historia utan profetisk historia. Profetier och exempel får sin uppfyllelse i den yttersta tiden, det vill säga nu, se liknande exempel i 1 Kor 9:8–10, 10:1-11 och Gal 4:21–31. I en mening är allt fullbordat, se 3:24 och 5:1, i en annan mening väntar vi på fulländningen, 3:30, 5:18f och Gal 5:5. Under denna mellantid är vi kallade att leva ut den rättfärdighet vi förklarats med. Som kristna lever vi med ett annat paradigm. Detta nya paradigm framkommer genom att Abraham och hans rättfärdighet omdefinieras.

1. Abrahams rättfärdighet och löften tas emot genom tron. De begränsningar lagen utgjorde är borta och Gud låter alla som tror bli medlemmar i hans eskatologiska församling och ärva riket.
2. När Paulus i 4:1 talar om ”vår stamfader Abraham” syftar det klart på judarna, men i v 12 har han blivit en fader för alla som vandrar i hans efterföljd och från v 16 och framåt drivs resonemanget till **oss som tror på honom som uppväckte vår Herre Jesus de döda.**
3. Uttrycket ”juden först och greken sedan” har omdefinierats. Nu är det dem som tror på Jesus som utgör kärnan, ”juden först och greken sedan”. Alla inkluderas medan judar kan komma att exkluderas. Paulus återkommer till detta i kapitel 9-11.

V 24b-25 Jesu död och uppståndelse har blivit den nya, eskatologiska utgångspunkten för det nya liv Paulus ska beskriva närmare i kapitel 5-8. Utgångspunkten har med största sannolikhet inte Paulus som upphovsman. Precis som 1:3f går tillbaka på den allra äldsta trosbekännelse

vi har gör också denna det. Bekännelsen har två led. Först talas det om att Gud **uppväckte Jesus** från de döda. Läs gärna Apg 3:15, 4:10, 13:30, Rom 8:11, 10:9, Gal 1:1, Ef 1:20, Kol 2:12, 1 Thess 1:10 och 1 Petr 1:21. Sedan sägs att Jesus är **vår Herre**, Rom 10:9, 1 Kor 6:4, 12:3, 15:5 och Fil 2:11, se kommentar till 1:3f för termen Herre.

Denna trons regel fortsätter i v 25. Jesus **utlämnades för våra synders skull**. Verbets passivform visar att Gud medvetet utlämnade Jesus. Uttryckssättet går tillbaka på ställföreträdaren, den lidande Tjänaren i Jes 53:4f. Han utlämnades för andras skull ”på grund av deras synder”, som ett avslutande försoningsoffer. Han var ”var genomborrad för våra överträdelsers skull”, 11f och ”förklarar de många rättfärdiga”. Han **uppväcktes för vår rättfärdiggörelses skull**. Dessa båda led ska inte förstås var för sig utan tillsammans. Det är inte så att Jesu död tar bort människornas synder och uppväckelsen gör att vi blir rättfärdiga utan dessa båda led hör samman och utgör den juridiska grunden för Guds handlande. De ger Gud rätt att förlåta som han gör. Så har Paulus avslutat den första huvuddelen och vi kan ställa samman dispositionen på följande sätt:

1:18-4:25

Första huvuddelen, sammanställning

1:18-3:20

Guds vrede

1:18-1:32

Guds vrede anas i tiden

2:1-11

Guds dom över alla människor

2:12-16

Lagen kan inte rädda oss

2:17-3:8

Guds vrede mot judarna

(3:9

sammanfattning och inledning)

3:10-20

Vi står alla i skuld till Gud

3:21–31

Guds rättfärdighet uppenbaras i Kristus

4:1-25

Abraham förklarades rättfärdig genom tron

4:1-8

Abraham trodde Gud

4:9-12

medan han ännu var oomskuren

4:13–25

löftet står fast för alla hans avkomlingar

Fitzmeyer diskuterar kapitel 5 i sin kommentar och redovisar hur olika kommentarer ser det på fyra olika sätt. För det första finns dem som menar att kapitel 5 avslutar den första huvuddelen som till exempel Calvin eller Dunn, medan andra anser att kapitel 5 inleder den andra huvuddelen, som till exempel Nygren, Cranfield, Dodd, Käsemann eller Longenecker. För det tredje finns det dem som delar kapitlet så att 5:1–11 avslutar första huvuddelen och 5:12–21 inleder den andra huvuddelen. Det gör en sådan som Black. Slutligen anser till exempel Althaus att kapitel 5 står för sig själv.

Fitzmeyer menar att det naturligtvis är en hopplös diskussion. Själv låter han kapitel 5 utgöra inledningen på den andra huvuddelen. Det gör också Longenecker som dessutom menar att just den andra huvuddelen utgör kulmen på Romarbrevet. Det är i ljuset av den andra huvuddelen som brevet ska förstås enligt honom. Och visst utgör den andra huvuddelen enastående undervisning om det kristna liv till vilket vi kallats. Men med en sådan betoning kommer kapitlen 9-11 åter i skymundan.

I den andra huvuddelen, 5:1–8:39, visar Paulus hur det nya livet backas upp av Guds kärlek. Byrne löser det hela lysande genom att hävda att kap 5-8 beskriver hur den gamla tidsåldern och den nya överlappar varandra.

ANDRA HUVUDDALEN 5:1–8:39

Den andra huvuddelen omfattar 5:1–8:39.

5:1-11	Rättfärdiggörelsens resultat
5:12-21	Från Adam till Kristus
6:1-23	Förenade med Kristus
7:1-8:13	Fria från lagen
8:14-39	Livet i Anden

Paulus har lagt en grund och fortsätter nu att gå igenom följderna av rättfärdiggörelsen, 5:1, 9, frälsningen, 5:9f och försoningen, 5:1, 10f. Han talar om att mänsklighetens samlade behov har mötts i Jesus Kristus. Människor blir rättfärdiga genom hans blod, 5:9, försonade genom Hans sons död, 5:10 och att frälsta genom hans liv, 5:10.

I kapitel 5, 5:1–11, annonserar han först nästa tema som handlar om att vi nu kan erfara frid med Gud och om hur Guds kärlek fortsättningsvis kommer oss till del. Här finns en betoning på den helige Ande som är utgjuten och garantin för vår frälsning. I 5:12–21 kontrasterar han två olika slag av liv, det första ”i Adam” och det andra ”i Kristus”. I v 12-14 presenterar han Adam och Kristus, den förre är en förebild för den senare. I v 15-17 kontrasterar han dem så att Adam och Kristus bli varandras motbilder och i v 18-21 jämför han de båda samtidigt som han visar att de egentligen är ojämförbara eftersom de är väsensskilda.

Vi delar in 5:1–11 i två delar, först v 1-5 och sedan v 6-11.

5:1–11, Rättfärdiggörelsens resultat

5:1 När vi nu har förklarats rättfärdiga av tro, har vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus. ² Genom honom har vi också tillträde till den nåd som vi nu står i, och vi gläder oss i hoppet om Guds härlighet. ³ Men inte bara det, vi gläder oss också mitt i våra lidanden, för vi vet att lidandet ger tålamod, ⁴ tålamodet fasthet och fastheten hopp. ⁵ Och hoppet sviker oss inte, för Guds kärlek är utgjuten i våra hjärtan genom den helige Ande som han har gett oss.

V 1-2 Versen börjar med det grekiska ordet *oun*, översätts med svenska ”när” eller som i Bibel 2000 med ”då”, markerar att något nytt börjar. Det grekiska ordet *oun* är betonat och återkommer i 5:9, 6:22, 7:6, 8:1, 18, 11:5 och 30. Det nya är att **vi har förklarats rättfärdiga** eller gjorts rättfärdiga i eller genom vår Herre Jesus Kristus. Lagg märke till tempusformen.

Rättfärdiggörelsen har skett en gång för alla och den gäller alla människor. Det är kanhända vanligare att först tala om försoningen och sedan rättfärdiggörelsen med betoning på det personliga, men som jag har visat tidigare talar vi närmast om olika sätt att beskriva samma händelse. Guds handlande i, med och genom Jesus Kristus och särskilt hans lidande, död och uppståndelse visar oss Guds rättfärdighet och den utgör grunden för det fortsatta verket med människors liv och syfte. Det kallas för *den objektiva rättfärdiggörelsen* och är något som redan har skett, se 3:22–26, nämligen i och genom Jesus Kristus. Betoningen ligger helt på Guds verk. Denna rättfärdighet ska predikas för att sedan tas emot genom tron. Paulus är tydlig med att vi lever **av tro**. Detta kallas emellanåt för *den subjektiva rättfärdiggörelsen* och den betonas särskilt av den reformerta grenen av kyrkan. Det leder emellertid fel om det sker på bekostnad av den objektiva rättfärdiggörelsen. Gud ensam är rättfärdig och han ensam är den som förklarar och gör rättfärdig.

Det första resultatet vi erfar är att vi **har vi frid med Gud**. Vi har tagits upp i Guds hushåll och fått rätt relation till Honom, se Jes 32:17f. Naturligtvis kan människor uppleva en inre frid eller fyllas med glädje när de förstår detta men viktigare är själva saken. Det heter inte heller att vi fick frid med Gud utan att vi *har* frid med Gud **genom vår Herre Jesus Kristus**. Denna frid har inte så mycket med känslor att göra. Den är ett tillstånd, ett pågående tillstånd.

Det andra resultatet är att vi har fått **tillträde till den nåd som vi nu står i**. Det kan betraktas som en kallelse att ”stå i nåden”, att inte förkasta den eller falla ur den, Gal 1:6, 2:21, 5:4. Eftersom vi står i nåden kan vi också tillägna oss den himmelska friden, Rom 8:6, se också Hebr 4:16. Martin Luther stryker under hur tron håller oss kvar. Jag citerar:

Vill du uppfylla alla buden och bliva fri från dina onda begärelser och din synd, såsom buden påyrka och fordra, se, då skall du tro på Kristus, i vilken jag tillsäger dig all nåd – det är Guds eget ord – rättfärdighet, frid och frihet; tror du, så kan du detta; tror du icke, så kan du det icke.⁵⁵

Det tredje resultatet av rättfärdiggörelsen är att vi äger och jublar i **hoppet om Guds härlighet**. I 3:23 fick vi veta att alla människor gått miste om härligheten från Gud. Genom vår Herre Jesus Kristus har vi fått tillbaka denna härlighet. I FB 2015 har man ersatt ”jublar” med ”gläder” men det grekiska ordet lutar mer åt att vi är ”stolta” över hoppet. Om du ersätter ”jublar” med ”stolta över” kan du göra på samma sätt i v 3 och 11. Tidigare uteslöt Paulus all judisk stolthet, berömmelse och glädje, 2:17, 23, 3:27, men nu tillskriver han de kristna detsamma, se v 11. Skillnaden är vår Herre Jesus Kristus. Som kristna berömmar vi oss av honom och det hopp han ger oss, 5 Mos 10:21 och Ps 5:12. Vi förlitar oss på honom som utan vår medverkan gjort allt för oss för att sedan ge oss del av allt. Paulus återkommer till detta hopp i v 5, se också Kol 1:27 och Tit 2:11–13.

V 3-5 Innan vi kommer till v 5 konstaterar Paulus att vi är så stolta i, så gläder oss i hoppet om Guds härlighet att det gäller **också mitt i våra lidanden**. Paulus talar nu utifrån egen erfarenhet, 8:18 och 35. Vi lever i en skadad värld och vi kan inte fly ifrån den men vi äger hoppet. Och i ljuset av den härlighet som väntar **lidandet ger tålmod, tålmodet fasthet och fastheten hopp**. Det kristna hoppet motiverar, stärker vår karaktär och gör oss uthålliga i vår livsstil. Det är viktigt att förstå att Paulus *inte* säger att vi stärks *på grund av* våra lidanden utan *mitt i* våra lidanden. Dels därför att lidandet alltid är ont i sig och dels att vi inte kan bidra ens med våra svårigheter. Vårt hopp står eller faller helt och hållet med Jesus Kristus.⁵⁶ Vi är förenade med Jesus Kristus och det mönster han fick genomleva får också vi genomleva. Vill jag vara positiv kan jag också tillägga att lidandet är den miljö i vilken vi upplever Guds kärlek som starkast.

Det hopp Gud har gett oss **bedrar oss inte**. Hoppet vilar inte på våra ansträngningar utan på Guds kärlek. Så mycket älskar Gud oss att Han också använder sig av våra motgångar, svårigheter, lidanden, olyckor, sjukdomar och död för att stärka oss.

Det fjärde resultatet är att **Guds kärlek är utgjuten**. Här tänker Paulus på de underbara orden i Jes 44:3 och Joel 2:28. Den väntan som präglade Israels barn beskrivs som ett eskatologiskt skeende i Hes 36-37. Då ska människan få ett nytt hjärta och en ny ande som ska utgöra själva

⁵⁵ W.A. 7, sid 23f i Witte, Carl, sid 59.

⁵⁶ Detta diskuterades av den brittiske munken Pelagius (360-435 e Kr) då han kom till Rom. Han hävdade i en diskussion med kyrkofadern Augustinus den fria viljan, det vill säga att människan genom sina ansträngningar kunde bidra till frälsningen, en lära som har avvisats av den allmänliga kyrkan, se vidare not 50 till 5:12.

drivkraften i det nya livet. Paulus menar bestämt att den tiden har brutit in nu, 2 Kor 1:22, 5:5 och Ef 1:14.

Bibel 2000 skriver att Guds kärlek är ingjuten i våra hjärtan och får oss att se på oss själva. Men Paulus vill att vi ska förstå att Guds kärlek är utgjuten, grekiska *ek-kechytai* som ett vatten, **i våra hjärtan genom den helige Ande, som han har gett oss**, se Apg 2:17 och 1 Kor 12:13. Redan i v 4 visar Paulus hur den helige Ande verkar, något han kommer att förklara tydligare i 8:2, 4-6, 9-11, 13, 15-16, 23, 26-27 varför vidare kommentarer får anstå till dess.

I de verser som nu följer påminner Paulus om att tron inte handlar om våra känslor eller vår andlighet utan den är upphängt på en historisk händelse.

5:6 För när tiden var inne, medan vi ännu var maktlösa, dog Kristus i de ogudaktigas ställe.⁷ Knappast vill någon dö ens för en rättfärdig – jo, kanske vågar någon dö för den som är god.⁸ Men Gud bevisar sin kärlek till oss genom att Kristus dog för oss medan vi ännu var syndare.⁹ När vi nu har förklarats rättfärdiga genom hans blod, hur mycket mer ska vi då inte genom honom bli frälsta från vredesdomen?¹⁰ För om vi som Guds fiender blev försonade med honom genom hans Sons död, hur mycket mer ska vi då inte som försonade bli frälsta genom hans liv?¹¹ Men inte bara det, vi gläder oss också i Gud genom vår Herre Jesus Kristus, genom vilken vi nu har tagit emot försoningen.

V 6-8 Här talar Paulus om hur Guds kärlek övervinner ogudaktiga, v 6, syndare, v 8 och fiender, v10. Det sker genom Jesu Kristi död. Jesus dog **medan vi ännu var maktlösa**. Gång efter annan betonar Paulus att vi inte har kunnat bidra med något, inte ens med våra synder. Vi levde i dem och vår lön var döden, men då **dog Kristus i ogudaktigas ställe**. Paulus har Jes 52:13-53:12, profetian om den lidande Tjänaren i åtanke när han skriver detta, också den associationen är äldre än Paulus, se Matt 20:28 och 26:28. Paulus skrev om detta redan i Gal 1:4, 2:19, 1 Kor 15:3 och 2 Kor 5:14f, se också Rom 4:25 och 14:15.

Det skedde **när tiden var inne** att han blev gjord till ett försoningsoffer i vårt ställe, allt för att vinna oss. Vi får det senare närmare förklarat i 8:3. Gud **bevisar sin kärlek till oss**, 1 Joh 3:16, 4:10. Hur är det efter detta möjligt att tvivla på Guds kärlek?

V 9-10 Det femte mycket påtagliga resultatet är att vi ska bli frälsta. Paulus logik är enkel att följa. **När vi nu har förklarats rättfärdiga genom hans blod, hur mycket mer ska vi då inte genom honom bli frälsta från vredesdomen**. Frälsningen, liksom friden, är något pågående. Det är visserligen redan sant att vi har tagits ut från Guds vrede och placerats i Jesus Kristus. Just därför kommer vi också att bli frälsta undan den kommande slutdomen. Frälsningen äger rum genom hans liv. Nu är vi delaktiga av hans liv och då kommer vi att bli delaktiga i hans uppståndelse från de döda som vi särskilt kommer att se i Rom 8.

Hur mycket mer ska vi då inte som försonade bli frälsta genom hans liv? Här använder Paulus ordet försoning i social mening, inte i teologisk mening. Vi är försonade med Gud betyder att vi har blivit vänner med Gud.

V 11 Det sjätte resultatet av vår rättfärdiggörelse är att **vi gläder oss också i Gud**. Det är inte så att vår stolthet, berömmelse och glädje har något att göra med våra egna insatser. Tvärtom, men vi gläder oss i Gud **genom vår Herre Jesus Kristus**. Detta kan inte nog betonas och därför avslutar Paulus varje kommande sektion med just de orden, se v 17, 21, 6:23, 7:25 och 8:39.

Innan vi går vidare kan vi sammanfatta de sex resultat som vi har kommit till efter att vi har gjorts rättfärdiga.

1. Vi har frid med Gud
2. Vi har tillträde till nåden
3. Vi är stolta över hoppet
4. Vi berömmar oss av våra lidanden
5. Vi blir frälsta
6. Vi gläder oss i Gud

I den del som är kvar av kapitel 5 talar Paulus om det nya livet med Kristus genom att jämföra det med hur det var innan Kristus visade sig. När Paulus talat om hur Kristi död blir till försoning, återlösning (friköpande), rättfärdiggörelse och frälsning (befrielse) kan man fråga sig hur det är möjligt att detta kan gälla alla människor. Paulus är klar över att genom Jesus Kristus, v 11, 17 och 23, förändras allt. Detta är objektivt. För att förklara hur en människas verk kan föras över till alla människor väljer Paulus att jämföra med hur synden och döden kan kopplas till en enda människa, Adam.

5:12–21, Från Adam till Kristus

Han tar oss framåt med tre steg. I v 12–14 presenterar han den första människan Adam mot den andra Kristus. De blir typ och antityp. Denna jämförelse fortsätter i v 15–17 där han kontrasterar värdet eller kvalitén av de bådas insatser trots att de egentligen inte alls går att jämföra. I v 18–21 sammanfattar Paulus.

5:12 Därför är det så: Genom en enda människa kom synden in i världen, och genom synden döden. På så sätt nådde döden alla människor, eftersom alla hade syndat.¹³ Synd fanns i världen redan före lagen, men synd tillräknas inte där ingen lag finns.¹⁴ Ändå regerade döden från Adam till Mose, också över dem som inte hade syndat genom en sådan överträdelse som Adams. Och Adam är en förebild till den som skulle komma.

Dessa verser utgör tillsammans med 3:21–26 en av höjdpunkterna i hela Romarbrevet eftersom Paulus förklarar den stora skillnad som uppstår i och med Kristus. Nygren skriver att såsom Adam är den gamla tidsålderns huvud, dödens tidsålder, så är Kristus huvud för den nya tidsåldern, livets. Detta är med andra ord själva utgångspunkten för livet med Kristus, för hela Romarbrevet. Syftet med denna del är att leda oss in i det överflödande liv vi har i gemenskapen med Kristus. Det är således inte att presentera livet i Adam och tolkningen leder fel om vi stannar för att meditera över det gamla livet. Men Paulus tvingas till denna analogi för att förklara något riktigt svårt, åtminstone svårt för oss västerlänningar. Vi tar en del i taget av denna vers.

V 12 Paulus börjar med att påstå att **genom en enda människa kom synden in i världen**. Han skriver inte först att den människan var Adam men sammanhanget gör det tydligt att Paulus här gör Adam till en historisk person, den första människan. Frågan är varför?

Adam framställs som den person genom vilken synden kom in i världen. Synden är en personifierad, fristående destruktiv makt med stort S, se 6:12–14, 7:7–23 eller 1 Kor 15:56. Adam blir den store boven när han släpper in denne härskare. Synden är som ett dödligt virus som kommit till oss genom Adams överträdelse. I den judiska traditionen är det inte så. Där är Adam ingen historisk person utan mer en samlande symbol för mänskligheten. Inom varje

människa finns en drift som kan vara såväl god som ond. I den judiska tron är därför varje människa i sig ansvarig för denna drift.⁵⁷

och genom synden döden Med synden följde döden. Också döden är personifierad, 5:14, 17. Syndens mål är döden, också den en makt som härskar, 5:21, 6:21, 23, 7:5, 10, 13, 26, 8:2, 6. Den är vår siste fiende, 1 Kor 15:56. Här har Paulus fortfarande 1 Mos i minne och särskilt 1 Mos 2:17 och 3:19 där döden framställs som ett straff för synden. Den judiska tron kopplar förvisso döden till symbolen Adam som Paulus gjorde i 1 Kor 15:22 men här har Paulus gått ett steg längre genom att först koppla synden till Adam och sedan döden. Paulus använder inte ordet arvsynd men det var så kyrkan kom att förstå dessa verser. Trots att den judiska traditionen aldrig har förstått berättelsen i 1 Mos 3 som ett ”syndafall” har kyrkan förklarat dessa verser på det sättet.

Men Guds tanke var aldrig att människan skulle vare sig synda eller dö utan leva för evigt, se Salomos Vishet 1:13f, 2:23f och 15:3.⁵⁸ Synden och döden hör inte hemma ibland oss och Paulus menar att återlösningen genom Jesus Kristus tar bort vår skuld, förklarar oss rättfärdiga och låter oss leva för evigt, Rom 8:10f.

på så sätt nådde döden alla människor, eftersom alla hade syndat. Orden ”på så sätt” säger oss att Adams olydnad är orsaken till att alla människor drabbas av synd och död. Här uppstår lärofrågan. Vad menar Paulus med att säga att ”alla hade syndat” och därför ”kom döden över alla människor”? Det finns rent språkligt två möjliga svar. Antingen har alla människor, var för sig, upprepat Adams synd eller har alla syndat genom att de inkluderats i Adams synd. Det kan tyckas som en lek med tanke och ord men svaret färgar vår förståelse av människan och hennes möjligheter.

V 13-14 John Stott hävdar att den rätta bibeltolkningen är att alla inkluderas i Adams olydnad samtidigt som han inte helt bestämmer sig för att det är den rätta lärosatsen. Det är nog inte så att Paulus här försöker forma en lära om arvsynd utan snarare vill framhäva storheten i Kristi verk, hur överlägsen Jesus Kristus är Adam. Hur som helst vill jag redogöra för den exegetiska hållning som senare ledde fram till den allmänliga kyrkans lära om arvsynd. Stott ger oss tre skäl.

1. Verserna 13 och 14 förstår Stott som en utvidgning av v 12. Här sägs att **synd fanns redan före lagen**, vidare att **synd tillräknas inte där ingen lag** finns och **ändå härskade döden**. Synden är följaktligen en makt under vilken vi människor föds och lever.
2. Det större sammanhanget, v15-19, talar samma språk. *Fem gånger upprepar Paulus* ett och detsamma; det var genom en enda man, Adam, som synd, död och förgängelse drabbade alla människor.

⁵⁷ När munken Pelagius (ca 360-435 e Kr) kom till Rom anslöt han sig till den judiska föreställningen att det inom varje människa finns en fri vilja och själv ansvarar för denna vilja. Det betydde också att det var möjligt för människan att med sin goda vilja samverka med Jesus till sin frälsning. Kyrkofadern Augustinus diskuterade mot Pelagius, och hävdade att alla människor utgör en mänsklighet, personifierad i Adam. Såsom varande ”i Adam” är vi syndare och kan inte göra något åt detta. Varje människa är delaktig av den ursprungliga överträdelsen. Den ursprungliga synden, på engelska *Original Sin*, är en arvsynd. Denna fråga har följt västerländska teologer och forskare genom alla åren. Luther brottas med den fria viljan och frågan är om inte Charles Darwin i sin betydelsefulla bok *Om arternas uppkomst* från 1859 härleder evolutionen till en enda människa, Adam. Jag menar att vi här har om inte vantolkat Paulus så i alla fall övertolkat honom. Det var inte Paulus mening att formulera sig dogmatiskt i denna fråga.

⁵⁸ Det finns två vishetsböcker i Tillägget till GT, *Salomos Vishet* och *Jesus Syraks Vishet*. Båda anses skrivna omkring 200-100 f Kr. Paulus var väl förtrogen med dessa texter som också ingår i den Romersk-katolska kanon.

3. Det tredje skälet är att Paulus *använder sig av en analogi*, en jämförelse. **Adam är en förebild till den som skulle komma.** Såsom alla dör i Adam så görs alla levande i Kristus.

Dessa skäl gör att tanken om en arvsynd är biblisk. Det inte går att bortse från tanken på arvsynd, även om tanken på en kollektiv skuld är främmande och svårsmält för oss västerlänningar, om än inte för afrikanen eller asiaten. Andra exempel på enskilda människor och deras verk som fått avgörande betydelse för de många eller alla hittar vi hos Melkisedek, Hebr 7:9f och hos Akan, Josua 7:1, 11 för att inte tala om hur Jesu Kristi död sker för oss alla, Jes 52:3 eller Mark 10:45. Det slår mig också i skrivande stund att ordalydelsen i en av Svenska kyrkans syndabekännelser lyder: ”Genom min synd är jag skyldig till mer ont än jag själv förstår och *har del i världens bortvändhet från dig.*” Fitzmeyer skriver i sin kommentar att orden ”alla hade syndat” ska förstås som att varje individ har syndat. Det är *inte* fråga om en kollektiv skuld eller om att vi alla är delaktiga i Adams synd. Varje individ syndar. Han hänvisar till 2:12, 3:23, 5:14, 16, 6:15, 1 Kor 6:18, 7:28, 36, 8:12 och 15:34. Adam förde in synden i världen, *men* varje människa ansvarar för sin egen synd. Byrskog skriver i sin kommentar att ”varje människa blev sin egen Adam”.

Huruvida Adam är en historisk person är därför en icke-fråga. Fitzmeyer skriver att Adam är för Paulus vad Jona är för evangelisten Matteus, Matt 12:40 eller Melkisedek för Hebréerbrevets författare, Hebr 7:3. Alla tre är förebilder för Kristus.

Det kan till och med vara så att Paulus själv väl är medveten om att jämförelsen mellan Adam och Kristus kan leda fel om man tar den för långt. Han anar faran och pekar därför i fortsättningen på de kvalitativa skillnaderna.

5:15 Men syndafallet kan inte jämföras med nåden. För om de många dog genom en endas fall, så har Guds nåd och gåva så mycket mer överflödat till de många genom en enda människas nåd, Jesu Kristi nåd.¹⁶ Inte heller kan gåvan jämföras med det som kom genom en endas synd. Domen kom genom en enda och ledde till fördömelse, men gåvan kom efter mångas överträdelser och ledde till ett frikännande.¹⁷ För om döden kom att regera efter en endas fall genom denne ende, hur mycket mer ska då inte de som tar emot den överflödande nåden och rättfärdighetens gåva få regera i liv genom den ende, Jesus Kristus?

V 15 Adam är en förebild till Kristus. **Men syndafallet kan inte jämföras med nåden.** Jag reagerar omedelbart på översättningen. Står det verkligen syndafallet i den grekiska texten? Begreppet finns inte i den judiska föreställningen och är som vi nyss sett teologiskt belastat. Den grekiska texten säger *paraptoma* och borde snarare översättas som Bibel 2000 med ”överträdelser”.

V 16 För det första; det går *inte* att jämföra nåden med synden. Den eskatologiska och överflödande nåden, v 20, får allt annat att blekna. Den är ojämförbar. Guds nåd och gåva har överflödat. I v 20 heter det att nåden överflödade ännu mer. I den grekiska texten har Paulus lagt till prefixet *hyper*, översatt med ”ännu mer”, vilket betyder att överflödandet går bortom överflödandet, det vill säga helt ojämförbart. **Gåvan** är dessutom ett resultat av **mångas överträdelser och ledde till ett frikännande.** Nåd utöver nåd med andra ord.

V 17 För de andra: **döden kom att regera efter en endas fall.** Det är döden som härskar. När vi kommer till nästa led heter det *inte* att Guds nåd ska härska som i v 21 utan att **de som tar emot den överflödande nåden ... ska ... regera i liv.** En enda gjorde att de många kan

regera i liv. Gud har sannerligen vänt allt till det bästa genom Jesus Kristus, 8:28. Lägg ändå märke till tempusformen futurum. Människorna skall härska. Det är något vi ska tillägna oss eller något som ligger i framtiden. När Nygren översätter 1:17 skriver han att ”den genom tron rättfärdige skall leva”. Här finns onekligen en poäng.

5:18 Alltså: liksom en endas fall ledde till fördömelse för alla människor, så har en endas rättfärdighet lett till ett frikännande, till liv för alla människor.¹⁹ Liksom de många stod som syndare genom en enda människas olydnad, så ska också de många stå som rättfärdiga genom den endes lydnad.²⁰ Dessutom kom lagen in för att fallet skulle bli större. Men där synden blev större, där överflödade nåden ännu mer.²¹ Liksom synden regerade genom döden, så skulle också nåden regera genom rättfärdigheten och ge evigt liv genom Jesus Kristus, vår Herre.

V 18 Jesu Kristi **rättfärdighet (har) lett till ett frikännande, till liv för alla människor.** Betoningen ligger helt och hållet på vad Gud gjort för oss genom Jesus Kristus och att han har gjort det för alla människor. Det betyder inte att alla har tagit emot denna välgärning, se v 17 ”de som mottar” och 10:16. ”Men åt alla dem som tog emot honom gav han makt att bli Guds barn”, skriver aposteln Johannes i Joh 1:12. Det nya liv som här bara antyds återkommer Paulus till och förklarar i kapitel 8.

V 19-20 Paulus skriver att de många, läs alla, stod som syndare **genom en enda människas olydnad** och som rättfärdiga **genom den endes lydnad**. Han sammanfattar v 12-19 med att stryka under att vi är syndare och/eller rättfärdiga inte på grund av eget val utan på grund av någon annan. Vi är delaktiga av Adam och/eller Kristus. Det är vår tillhörighet som bestämmer vårt öde. Vem tillhör du?

Gud gör vår tillhörighet tydlig för oss genom lagen respektive evangelium. **Dessutom kom lagen in för att fallet skulle bli större** eller för att vi skulle förstå vilka vi är, 3:20b, 4:14 och 7:13. Lagen är en del av Guds frälsningsplan, inte för att göra människan förmer än andra utan för att göra henne medveten om vem hon är. Samtidigt är det så att där medvetenheten om vår synd blir påtaglig **där överflödade nåden ännu mer**.

V 21 Det står nu klart att **synden regerade genom döden**. Men Paulus syfte är att visa hur **nåden ska regera genom rättfärdigheten**. Den eviga döden är nu ersatt med **evigt liv**. Det kommer slutligen att bli såsom Gud hade bestämt från begynnelsen. Detta är nu grunden för det kristna hoppet, för livet ”i Jesus Kristus”, för det hopp som redan nu lever inom oss och som vi ska studera närmare i kapitlen 6-8. Men för att ingen ska sätta sin lit till sin egen rättfärdighet avslutar Paulus detta kapitel med att skriva att det sker **genom Jesus Kristus, vår Herre**.

6:1-23, Förenade med Kristus

I de kapitel som nu ligger framför oss kommer Paulus att närmare beskriva vad det är att leva som kristna. Vi har förklarats rättfärdiga, vi har friköpts och lever i försoningen. Nu har Gud gett oss ett nytt liv och garanterat att vi kommer att bli frälsta undan vredesdomen. Förvandlingen har börjat. Hur ser vårt förhållande nu ut till synden, lagen och döden? Dessa makter finns fortfarande kvar och vi har att hantera dem, eller hur är det med den saken. Det är vad Paulus ska reda ut i kapitlen 6, 7 och 8.

Kapitel 6 består av två delar. Den första 6:1–11 handlar om hur vi befriats från synden och den andra 6:12–23 förutsättningen för ett liv med Gud.

6:1-11, döda från synden

Vi går igenom dessa centrala och grundläggande verser med ett mindre stycke i taget.

6:1 Vad ska vi då säga? Ska vi bli kvar i synden så att nåden blir större? ² Verkligen inte! Vi som har dött bort från synden, hur skulle vi kunna fortsätta leva i den?

Redan av 3:5-8 förstod vi att Paulus mött invändningar mot sitt sätt att förklara evangelium. De som inte förstod eller inte ville förstå menade att om allt beror av Guds nåd och om Guds nåd överflödar där synderna är många och grova, - varför då inte göra synder så att Gud får tillfälle att glänsa än mer?

Paulus slår bort sådana tankar som dumheter därför att vi kristna är döda för synden och lever för Gud. Han förklarar denna död i v 1-10 och låter dem kulminera i v 11. Han säger detsamma som han sade i Gal 2:19f. Det handlar om att vi har integrerats i Kristus. I kap 5 har Paulus noggrant visat hur vi nu tillhör Kristus. Det har skett ett ägarbyte. Nu är Jesus Herren. Detta är en andlig verklighet, en ontologisk sanning (Jag *är* i Kristus) som är överordnad den psykologiska (Jag *lever* i Kristus). Här finns en grund lagd som jag kan bygga vidare på – genom fortsatt tro.

V 1-2 Vad ska vi då säga? Ska vi bli kvar i synden så att nåden blir större? Frågan är retorisk. Vi får samma retoriska fråga i 3:5, 4:1, 7:7, 8:31, 9:14 och 30. Svaret är givet: **Nej, visst inte.** Min gamle greklärare lärde oss att detta var närmast ett kraftuttryck och tyckte vi skulle översätta det med orden: ”I helsicke heller.” Även om det är mindre lämpligt i våra sammanhang säger det något om Paulus. I Gal 2:20 skrev Paulus att det inte längre är han som lever utan Kristus lever i honom, något som allmänheten inte förstår, men som är den grund på vilken vi kristna står.

Vi har dött bort från Synden. Paulus beskriver här synden som en trilsk person som utövar herravälde över oss, se 6, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 20, 22 och 23. Nu tillhör vi en annan. Detta är ren juridik.

6:3 Eller vet ni inte att alla vi som är döpta till Kristus Jesus är döpta till hans död? ⁴ Vi är begravda med honom genom dopet till döden för att leva det nya livet, liksom Kristus är uppväckt från de döda genom Faderns härlighet. ⁵ För om vi är förenade med honom i en död som hans, ska vi också vara det i en uppståndelse som hans.

V 3-5 pekare Paulus på dopet och dess betydelse. **Eller vet ni inte att alla vi som är döpta till Kristus Jesus är döpta till hans död?** Det finns olika slag av dop, grekiska *baptizein*, se Hebr 6:2 och det är inte alltid lätt att urskilja dem eftersom de olika motiven går in i varandra. Här skriver Paulus att vi har blivit döpta *till* Kristus Jesus, grekiska *eis*. Den lilla prepositionen anger dels att dopet är tänkt som ett nedsänkande i vatten, även om det inte alltid förekom och dels att kandidaten förs över till Kristus. Prepositionen används inom bokföringen när man för en summa från ett konto till ett annat.

Den svårighet Fitzmeyer adresserar i sin kommentar är relationen mellan dop och tro, ett vanligt trätoämne inom västerländsk kristenhet. Paulus har noggrant i föregående kapitel talat

om hur Gud har visat sig rättfärdig och att han rättfärdiggör dem som tror på Jesus Kristus. Tron har gjorts överordnad laggärningarna så att också hedningar utan lag kan förklaras rättfärdiga.

Fitzmeyer är tydlig med att Paulus knappast hämtat sin dopundervisning från Skrifterna, från esséerna eller Johannes döparen. Han tillstår att Paulus undervisning här har likheter med de samtida mysteriereligionerna. Inom dessa kunde kandidaten identifiera sig med en gud, dö och uppstå med denne och så födas på nytt. Men, skriver Fitzmeyer, här finns också slående olikheter. I kristen tro handlar det inte om att först ha gjort någon mystisk erfarenhet för att sedan försättas i ett kontemplativt tillstånd där man identifierar sig med en gud. Det finns inget mänskligt, religiöst engagemang hos Paulus som gör dopet utan det är uteslutande ett Guds verk.

Paulus är beroende av Jesu egen undervisning, Mark 10:38 och från de första kristna. Paulus skriver att vi **är döpta till hans död**, 1 Kor 15:3-5. Kyrkans bekännelse är att vi förenas med Kristus och betydelsen av detta är att vi dör bort från synden, lägger den bakom oss och lever ett nytt liv. Har detta hänt? När skedde det?

Vi har blivit döpta till hans död betyder att vi har fogats in i hans död, begravning och uppståndelse. Paulus använder sig av prefixet *syn-* som anger samtidighet, tillsammans med. Han skriver att vi har, grekiska *syn-thaptein*, att vi är **begravda med honom**, Kol 2:12. Det Jesus gjorde, gjorde han för alla. Hans död och uppståndelse är giltig och verksam också idag när den ena människan efter den andra fogas in i honom.

När Jesus dör på Golgata kors och sedan uppväcks från de döda är det inte bara ett sätt för Gud att visa sin rättfärdighet utan också ett sätt att visa sin härlighet, hebreiska *kabod* och grekiska *doxa*. Det var Fadern som försonade världen med sig och som uppväckte Jesus från de döda, 6:9, 7:4, 8:34, 1 Kor 15:12, 20 och 2 Tim 2:8. Detta har skett **genom Faderns härlighet**, jämför 2 Mos 15:6, 11, 16:7 och 10. När HERREN uppenbarar sin härlighet förvandlas allt. Guds härlighet och makt hör samman, se Rom 1:4, 1 Kor 6:14, 15:45, 2 Kor 13:4. Detta är denna härlighet som förvandlar och fullkomnar oss, **för att också vi skall leva det nya livet**, se Rom 8:17 och 2 Kor 3:18.

Paulus använder ett favorituttryck när han skriver att vi ska grekiska *peripatein* vandra i det nya livet. När han använder det om oss kristna knyter han an till Skriften som så ivrigt talar om hur vi ska vandra, se 2 Mos 18:20, 2 Kung 20:3, 22:2, Ps 86:11, Ordspr 8:20, 28:18 eller min kommentar till Gal 5:16ff.

Så kommer den närmast självklara förklaringen: **För om vi är förenade med honom i en död som hans, ska vi också vara det i en uppståndelse som hans.** Bilden Paulus använder sig av är bilden av hur en gren ympats in i ett träd. Fitzmeyer översätter *if we have grown into union with him*.

6:6 Vi vet att vår gamla människa har blivit korsfäst med Kristus, för att syndens kropp ska berövas sin makt så att vi inte längre är slavar under synden.

V 6 **Vi vet**, på grekiska *ginosko*, betyder verkligen att ha kunskap, insikt, övertygelse eller visshet, en matematisk säkerhet. Men det är en andlig sådan, Ef 1:17. Det är vi som vet **att vår gamla människa ...** Vad menar Paulus med vår gamla människa? Det är lätt att förstå eftersom vår gamla människa är den människa som fanns innan vi blev kristna. Den människa

som inte trodde på Jesus, sådana vi var innan vi blev döpta, otrons människa. Sådan är du inte nu! Du är en ny människa placerad i Jesus Kristus, en ny skapelse och en trons människa. Du har blivit korsfäst *med* Kristus, grekiska *syn-estaurothe*. Detta är den grundläggande insikt varje kristen behöver ha, ta fasta på och inrätta sitt liv efter.

Att vi är nya människor betyder inte att vi inte längre är köttsliga, bundna till sådant som är världsligt eller syndfria. Det betyder **att syndens kropp ska berövas sin makt**. Det är ett verk som pågår och genom vilket Gud till sist ska göra oss fullkomliga, Kol 1:21ff. Som nya människor tror vi på Jesus, lever vi i honom och har honom som vår grund. Det betyder inte att vi är syndfria, men nya människan har fått en ny livsriktning. Kan du säga ditt ja till att Jesus är Herren?

7 Den som är död är förklarad fri från synden .⁸ Har vi nu dött med Kristus, tror vi att vi också ska leva med honom.⁹ Vi vet att Kristus är uppväckt från de döda och aldrig mer dör. Döden har ingen makt över honom längre.¹⁰ Hans död var en död från synden en gång för alla, men hans liv är ett liv för Gud.

Hur ska vi då kunna förklara detta att vi är döda för synden och lever för Gud? I verserna 7-10 ger Cranfield oss fyra sätt att förstå denna vår död. Vi är döda

1. i juridisk mening, eftersom Gud har förklarat oss sådana, 2 Kor 5:14
2. genom dopet som är personligt, se också 1 Kor 6:11, 10:1f, 12:13, 2 Kor 1:22 och Gal 3:27f.
3. i moralisk mening eftersom vi kallats att leva för Gud
4. i eskatologisk mening, se Kol 3:3, 13, 1 Petr 4:1

V 7 Denna undervisning är viktig därför att bara **den som är död är förklarad fri från synden**. För det första kan det låta närmast självklart att den som är död är fri. Detta är en universell princip men fanns också inskriven i den judiska lagen, se 7:1 och Apg 13:38. Detta är ett rent juridiskt sätt att förstå saken och så förstår vi Guds sätt att förklara oss rättfärdiga. Det har inte med oss att göra utan med Jesus. Det är på grund av honom vi förklaras rättfärdiga. Vi lever inte längre i eller för oss själva. Den gamla människan finns inte längre. Vi har fått en ny status. Vi är kristna, det vill säga nya människor.

V 8 För det andra blir denna nya status personlig i dopet. Är jag döpt har jag en ny status som visar att JAG är död och att ”det liv jag nu lever, lever jag i Kristus”, 1 Kor 6:11, 2 Kor 1:22 och Gal 3:27. Det nya livet levs i och genom tron, se 2 Kor 5:17, Fil 3:10ff eller 2 Tim 2:11. **Har vi nu dött med Kristus, tror vi att vi också ska leva med honom**. Såväl Jesu verk som vårt dop är historiska händelser och följaktligen mycket påtagliga. Detta att vi ska leva med honom är ett löfte som gäller för denna dag och för morgondagen. Och det påverkar vår moral.

V 9 För det tredje är vi döda för synden i moralisk mening. Vår kallelse är att leva för Gud och att då välja synden är moraliskt fel och leder till död. Detta är det avgörande skälet till att Paulus uppmanar oss att inte synda. Det leder oss fel och det bär ingen frukt annan än död. Paulus vill oss inte ont utan avråder oss från att synda. Men **döden har ingen makt över honom längre**.

V 10 För det fjärde uppväcktes Jesus från de döda inte endast för att vi skulle se och förstå, eller för övertyga oss om att han är Messias, utan för att visa oss ett nytt sätt att leva, ett

eskatologiskt sätt. Han har visat vägen och sättet att leva efter Anden, något Paulus noggrant redogör för i kapitel 8. Han har gjort oss delaktiga av **det liv han lever**. Det är ett teocentriskt liv. Gud utgör centrum i denna världsbild. Detta är en omställning vi behöver göra för att inte hindras i vår vandring genom livet. Han lever **för Gud**.

6:11 Så ska också ni se på er själva: ni är döda från synden och lever för Gud i Kristus Jesus.

Ni är döda från synden och lever för Gud i Kristus Jesus. Det är ett eskatologiskt perspektiv, ett förverkligande av profetian i Jer 31:31ff. Se A 5 Inledning, Det nya förbundet. Vi har som kristna redan här i tiden fått del av det Gud berett åt oss människor genom Anden. Detta är en andlig verklighet som vi kan och behöver få uppleva också i psykologisk mening. **Så skall också ni se på er själva.** Paulus kan efter kap 5 och så här långt in i kap 6 börja använda uttrycket **i Kristus Jesus**, se också v 23 och 8:2. Vi ska se oss själva som inympade i det sanna vinträdet, som lemmar i Kristi kropp. Det här uttrycket svarar mot en andlig verklighet till vilken vi ska anpassa oss. Han använder detta i 8:1, 9:1, 12:5, 15:17, 16:3, 7, 9, 10. Tidigare i Gal 1:22, 2:4, 3:28, 5:6, 1 Thess 2:14, 4:16, 1 Kor 1:2, 30, 4:10, 15, 17, 15:18f, 31, 16:24, 2 Kor 2:17, 5:17, 12:2, 19, och senare Fil 1:1, 4:7, 21 och Filem v 20 och 23.

Kristna är förenade med den Uppståndne Jesus Kristus genom den helige Ande och därför också delaktiga i Faderns härlighet. Det är den givna utgångspunkt vi måste ha för våra liv. I Romarbrevet skriver Paulus att denna kunskap, 6:6, ska vi hålla för sann, v 11. Vi ska ställa oss själva till Guds förfogande och så vandra efter Anden. Det är de fyra sätt på vilka vi ska förstå vår egen död. De är beroende av varandra men medför att vi inte längre kan vara slavar under synden.

Flera kommentarer som Byrne, Byrskog, Cranfield och Nygren föredrar att ta med v 12-14 till ovanstående avsnitt om vår frihet från synden. De tar fasta på att frågan i v 1 kommer igen i v 15. Jag tar fasta på Fitzmeyer som skriver att v 1-11 är skrivet i indikativ och v 12-23 som imperativ, det vill säga den vanliga indelningen i undervisning och tillämpning.

Därmed går jag över till tillämpningen av att vi är döda för synden men lever för Gud.

6:12-23, lever för Gud

Den andra halvan av kap 6 talar om oss kristna som Guds redskap. Vi låter v 12-14 utgöra övergången och sedan fortsätter vi med v 15-19 och 20-23.

6:12 Synden ska därför inte regera i er dödliga kropp så att ni lyder dess begär.¹³ Ställ inte era kroppar i syndens tjänst som redskap för orättfärdigheten, utan ställ er i Guds tjänst. Ni som var döda men nu lever, ställ era kroppar i Guds tjänst som redskap för rättfärdigheten.¹⁴ Synden ska inte vara herre över er, för ni står inte under lagen utan under nåden.

Här börja tillämpningen av den undervisning Paulus gett i v 1-11. Den kommer lite tidigt i brevet eftersom den riktiga eller större tillämpningen börjar först med kap 12. En förklaring till detta kan vara att v 12-23 är en standardformulering knuten till det kristna dopet. Dessa verser är en följd av dopet, av att en människa satt tro till förkunnelsen om Jesus, förklarats rättfärdig av Gud, genom dopet försatts i Jesus Kristus och nu får en första beskrivning av vad det är att leva som kristen.

V 12-14 Kristna människor är inte fullkomliga och därför behöver vi höra att synden inte skall **regera i er dödliga kropp, så att ni lyder dess begär**. Här pågår med andra ord en fortsatt tävlan mellan den nya viljan och köttets begär eller lustar. Synden hör inte hemma i kroppen. Den har sitt säte i onda tankar, ord och gärningar. Den har ockuperat våra i och för sig dödliga kroppar. De drivkrafter Gud lagt ner i oss människor är inte fel men vi behöver använda dem på ett riktigt sätt. Denna kamp, som Paulus kallar för den goda kampen, 1 Tim 1:18, pågår hela livet och justeras genom den nya livsinriktningen. Se kommentaren till 8:13b.

Våra lemmar är **redskap åt orättfärdigheten** ... eller redskap ställda **i Guds tjänst**. Paulus använder sig av militära termer, se 13:12, 2 Kor 6:7, 10:4 och 2 Tim 2:3f. Ordet för ”redskap” kan därför väl översättas med ”vapen”. Bilden finns redan i Jes 59:17 och kommer igen i Ef 6:10ff. Det gäller att komma ihåg vilken armé vi ingår i, Herrens armé. **Synden skall inte vara herre**, grekiska *kyrios*, **över er**. Förr var vi döda för Gud men nu har vi gjorts levande i Jesus Kristus och lever för Gud.

I kap 7 kommer Paulus att tala om vårt förhållande till lagen. Det var den stora frågan för de jude-kristna, men redan nu säger han: **ni står inte under lagen utan under nåden**. Det betyder att den goda kampen inte kan handla om att göra laggärningar för att på det sättet behaga Gud eller leva rätt. Den goda kampen kan aldrig vara en kamp mot synden, lagen eller döden. Den kampen kommer vi alltid att förlora. Jesus Kristus har ensam vunnit den kampen och han har gett oss del i den segern. Synden, lagen och döden är fortfarande verksamma makter, men vi har befriats från att slava under dem. Vi har tagits ur dessa makter genom döden. Vi har lämnat våra egna försök till rättfärdighet bakom oss och fått en ny livsinriktning. Vi har gett upp och i stället satt vår lit till Herren Jesus. Det är endast genom att leva i Jesus Kristus som vi kan vara övervinnare. När vi nu lever under nåden lever vi inte ansvarslost utan tvärtom kommer vi att försöka lära oss vad det betyder att leva i Jesus Kristus.

6:15 Hur är det då? Ska vi synda, eftersom vi inte står under lagen utan under nåden? Verkligen inte! ¹⁶ Vet ni inte att om ni ställer er som slavar under någon och lyder honom, då är ni hans slavar och det är honom ni lyder: antingen synden, vilket leder till död, eller lydnaden vilket leder till rättfärdighet? ¹⁷ Men Gud vare tack! Ni var slavar under synden, men nu har ni av hjärtat börjat lyda den lära som ni blivit överlämnade åt. ¹⁸ Nu är ni befriade från synden och slavar hos rättfärdigheten – ¹⁹ jag använder en enkel bild för er mänskliga svaghets skull. Så som ni förr ställde era kroppar i orenhetens och laglöshetens tjänst till laglöshet, så ska ni nu ställa era kroppar i rättfärdighetens tjänst till helgelse.

Nu upprepas frågan från v 1. **Ska vi synda, eftersom vi inte står under lagen utan under nåden? Verkligen inte!** Kom ihåg vilken armé du tillhör.

V 15-16 Paulus påminner oss om vad det innebär att ställa sig i någons tjänst. Här vill jag lyfta fram en poäng som kan vara viktig. När jag blivit en kristen har jag inte fortsättningsvis ett val att antingen lyda synden eller lyda Gud. Den saken är redan avgjord när Gud ympat in oss som grenar i det sanna vinträdet. Vi är nu soldater i Guds armé, betraktar oss själva som sådana och Gud använder oss som sådana. Han vill se **lydnaden vilket leder till rättfärdighet** upprättad bland oss, se 1:5. Vår kallelse som kristna är att förbli i Kristus, vara lyhörda, lydiga och handlingskraftiga i enlighet med den nåd och tro han ger var och en av oss som vi ska se i den vidare tillämpningen, 12:3ff.

V 17 **Gud vare tack!** Paulus fylls av glädje när han ser hur Guds rike breder ut sig och människor ”tas till fånga”, Ef 4:7f, och blir soldater i Kristi armé. **Ni var slavar under synden, men har nu av hjärtat börjat lyda den lära som ni blivit överlämnade åt.** I denna mening lägger vi märke till

1. *av hjärtat börjat lyda.* Detta var också den stora vision profeter som Jeremia, Jesaja och Hesekiel hade sett framför sig, det nya förbundet, Jer 31:31bff, 32:39, Hes 11:19 och Hes 36:26ff. Det är ett förbund där Gud skulle ta bort stenhjärtat ur kroppen och ersätta det med ett hjärta av kött och så göra att vi vandrar efter Guds vilja. Lagens lydnad är ersatt med trons lydnad där tron är uppfyllelsen av lagen.

2. *den lära som ni ...* I 16:17 upprepar Paulus att det finns en lära. Det är viktigt att känna till den och vad som ingår i den. För och främst innehåller den *kerygmat* sådant det är återgivet i 1:3f och 4:25, jämför Apg 13:12, 16:4 och 1 Kor 15:1-5. Denna lära fanns muntligt förklarad enligt *regula veritatis* eller *regula fidei* och utvecklades till den *Apostoliska trosbekännelsen* som sannolikt använts främst vid dop. I vår tid är denna lära satt på undantag vilket kan vara förödande, se vidare 1 Kor 4:17, Ef 4:14, 1 Tim 4:6, Tit 1:9 och Hebr 6:1.

3. *som ni blivit överlämnade åt.* Läran kommer från Herren Jesus och har genom apostlarnas försorg traderats vidare. Läran är med andra ord en objektiv enhet, knuten till och personifierad i Jesus Kristus. Vi har lemmats in i denna lära. Människor får inte ändra genom att lägga till eller dra ifrån.

V 18-19 Sedan vi döpts in i Jesus Kristus, in i Kyrkan med stort K. **Nu är ni befriade från synden och slavar hos rättfärdigheten.** Detta är första gången Paulus talar om en kristen människas frihet. Framöver ska han skriva om dess förverkligande, se 6:20, 22, 7:3, 8:2 och 21. Så ursäktar han sig därför att han använder **en så enkel bild** förenklad bild, bilden av slaven och dess herre, en bild de alltför väl kunde identifiera sig med. Men han vill att de ska förstå att den kristnes frihet inte handlar om att göra som man själv vill. Nu **ska ni ställa era kroppar i rättfärdigheten tjänst, till helgelse.** Vi har fått frihet att tjäna Gud och medmänniskor. Det dubbla kärleksbudet kan nu uppfyllas. Denna livsinriktning leder också till helgelse. Paulus hämtar ordet helgelse ifrån Skriften, 2 Mos 3:5, 19:14, 26:33, 3 Mos 19:2, Jes 48:2, 62:12, 64:10. Denna term avgränsade föremål eller personer från det profana. För Paulus blev Kristus själv, 1 Kor 1:30, vår helgelse. Vi blir i honom de heliga, se 1:7, 12:13, 15:25f, 31, 16:2, 15. Att vara avskild på detta sätt som vi är leder till evigt liv.

6:20 När ni var slavar under synden var ni fria från rättfärdigheten.²¹ Men vad fick ni då för frukt? Sådant som ni nu skäms över, eftersom det slutar i döden.²² Men nu när ni är befriade från synden och slavar hos Gud, får ni helgelse som frukt och till slut evigt liv.²³ Syndens lön är döden, men Guds gåva är evigt liv i Kristus Jesus, vår Herre.

V 20-21 Paulus använder det grekiska ordet *telos* när han talar om slutmålet. Det betyder den eviga döden.

V 22-23 Slutmålet för den kristne **evigt liv.** Det betyder som vi har sett inte att vi är fria från besvärligheterna i den här världen, men att vårt liv och förhållningssätt i grund blivit annorlunda. Det eviga liv vi har i Jesus Kristus har redan **nu** börjat och präglar vårt sätt att tänka och vara, 1 Petr 1:9, Hebr 12:14. Så blir det eviga livet på en och samma gång vår nya grund, en gåva och en uppgift.

7:1–8:13, Fria från lagen

Paulus har beskrivit synden som en herreman, som en makt vilken regerar oss. När vi blev kristna befriades vi och införlivades vi ”i Jesus Kristus”, vi dog från synden och Jesus blev Herren. Vi har lämnat synden bakom oss och därför kan vi inte heller lyda synden. Men hur är det då med lagen? Den är väl knappast upphävd? Och det är lagen som ständigt talar om för oss vad som är synd? I 6:14 skriver Paulus att vi inte står under lagen, något han upprepar i 7:4 och 6. Är vi då befriade från den? Är den eller är den inte giltig för oss? Det är frågorna som nu söker svar.

Paulus har tidigare nämnt om lagen, 3:20, 31, 4:15, 5:13 och 20. I kapitel 7 går han grundligt igenom vårt förhållande till lagen. Han återkommer sedan till det i 8:1-7, 9:31, 10:4f, 13:8ff, se också vad han skrivit tidigare i Gal 2:16–6:13, 1 Kor 9:20 och 15:56.

Vi delar in kapitel 7 i tre mindre delar

- V 1-6 dödade från lagen
- V 7-13 genom lagen lärde jag känna synden
- V 14-25 ”det onda som jag inte vill”

7:1-6, dödade från lagen

7:1 Eller vet ni inte, bröder – jag talar till sådana som känner lagen – att lagen råder över människan så länge hon lever? ² En gift kvinna är genom lagen bunden vid sin man så länge han lever. Men om mannen dör, är hon fri från den lag som band henne vid mannen. ³ Om hon ger sig åt en annan man medan hennes man lever, kallas alltså hon äktenskapsbryterska. Men om mannen dör är hon fri från lagen, och då är hon ingen äktenskapsbryterska om hon ger sig åt en annan man. ⁴ Så har också ni, mina bröder, genom Kristi kropp dödats från lagen så att ni tillhör en annan, honom som har uppstått från de döda, för att vi ska bära frukt åt Gud.

V 1-4a Paulus börja med en metafor. Han riktar denna metafor till **bröder – sådana som känner lagen**. Det är första gången han använder order bröder (och systrar) i Romarbrevet och han gör det för att visa förtrolighet. Ordet kommer igen i v 4.

I detta avsnitt nämner han **Lagen** åtta gånger. Här menar han de fem Moseböckerna. Andra gången uppfattar jag att han tillfälligt vidgar begreppet när han inkluderar också icke judar. Han skriver att lagen, som makt, **råder över människan så länge hon lever**. Paulus menar inte att lagen är död, att den inte längre är giltig eller att den är ersatt. Vi lärde av kapitel 6 att det är den människa som har flyttats in i Jesus Kristus som har dött och det är poängen med denna metafor, se v 4.⁵⁹ **Så har också ni, mina bröder, genom Kristi kropp dödats från lagen, så att ni tillhör en annan**, se Gal 2:19f, 2 Kor 5:14f och Kol 1:22. Vår död ägde rum när vi flyttades in i Kristi kropp. Sedan dopet tillämpas Kristus-mönstret, död och uppståndelse på våra liv. Vi är nya skapelser och har nu ett annat förhållande till både synd och lag än tidigare.

⁵⁹ Paulus ärende är här inte att diskutera lagen utan att diskutera den kristnes relation till lagen. Därför hoppar jag här över vad Mose lag säger om äktenskapet. Den som vill studera det kan gå tillbaka till min kommentar över äktenskapet i 1 Kor 7. Här skulle en sådan diskussion leda bort från ämnet.

V 4b På samma sätt som Gud förde oss från vreden till kärleken och från synden till rättfärdigheten förde han oss från lagen till nåden, 6:14. Det handlar med andra ord om din och min självbild. Hur ser vi på oss själva? Förstår vi vad Gud har gjort när han genom tron placerade oss i Jesus Kristus? Gud har placerat oss i **honom som har uppstått från de döda, för att vi skall bära frukt åt Gud**. Gud kan och vill förse oss med nåd, med liv och Ande, så att det märks. Han vill välsigna oss, låta oss bära sådan frukt han har bestämt så att han blir synlig för andra, stor och ärad. I ett sådant läge, menar Paulus, är det orimligt att vi söker synden eller att vi låter lagen tyrannisera oss för vår svaghets skull. Vi ska i grund inte följa vår självupptagna, köttsliga natur utan låta oss ledas av Anden, något vi återkommer till i kapitel 8.

⁵ *Så länge vi levde i köttet var de syndiga begären som väcktes genom lagen verksamma i våra kroppar så att vi bar frukt åt döden.* ⁶ *Men nu är vi lösta från lagen, eftersom vi har dött bort från det som höll oss fångna. Nu står vi i Andens nya tjänst och inte i bokstavens gamla tjänst.*

V 5 Innan vi blev kristna var **de syndiga begären som väcktes genom lagen verksamma i våra kroppar**. Denna vår natur ansågs ond främst därför att den ”undertrycker sanningen”, se 1:18, och inte vare sig vill eller kan leva enligt Guds vilja, 8:5-8. När så Guds ord, lagen, träffade människans hjärta väcktes **de syndiga begären** ... till liv, jämför Apg 2:37. De var inte bara verksamma i våra kroppar utan fick oss att bära **frukt åt döden**. Detta skedde med alla människor, inte bara med äktenskapsbrytare, missbrukare eller kriminella, se 1:18–3:20.⁶⁰

V 6 Genom att Gud sände sin Son uppenbarades Guds rättfärdighet på Golgata kors och *han lade grunden* för att förklara oss rättfärdiga. När *vi tog emot budskapet flyttade han in oss* i Jesus Kristus och vi är **nu lösta från lagen, eftersom vi har dött bort från det som höll oss fångna**. Det lilla ordet nu har eskatologisk betydelse, det vill säga himlen har anlänt, se kommentaren till 5:1. Något nytt har kommit.

Lagen finns fortfarande kvar men vi har förflyttats. Vi står under nåden, har fötts på nytt och har en annan utgångspunkt än den vi hade tidigare. Vi är kallade att leva ett eskatologiskt liv. Vi står i **Andens nya tjänst och inte i bokstavens gamla tjänst**. Jag menar att Paulus karaktäriserar det liv vi kristna lever som ett liv i Anden.⁶¹ Livet i Anden är inte något som vi kan ta oss utan något som faktiskt är för handen, se 2 Kor 3:6ff. I Rom 8 kommer Paulus att ytterligare beskriva det liv vi lever.

Det är av synnerlig vikt att förstå vårt förhållande till lagen. I judiska öron lät budskapet om att vi är lösta från lagen närmast hädiskt. Lagen är nämligen Guds gåva till folket. Utan lag öppnas frestelsen att leva laglöst. Paulus måste därför upprepa kapitel 6 men nu ur lagens perspektiv. Lagen har aldrig varit och är inte heller nu problemet. Det är synden som bor i oss som är problemet, se v 17. Vi förmår inte av naturen göra oss av med synden och lagen kan inte heller hjälpa oss. Guds lösning blir att placera oss i Jesus Kristus.

⁶⁰ Detta fenomen att lagen väcker synden beskrivs utmärkt i Hebr 6:7f där regnet väcker jorden till liv.

⁶¹ Som tonåring läste jag en bok av den kinesiske pastorn Watchman Nee. Boken heter på svenska *Ett rikt kristenliv* och det lockade mig. Boken undervisar just om kapitel 6-8 i Romarbrevet. Jag upptäckte sedan att bokens engelska titel är *A normal Christian Life*. Den titeln föreslår ett annat perspektiv.

Men hur ska vi då förstå lagen och dess roll? På ett sätt är frågan meningslös. Vi är ju döda och lever nu för Gud. När det är sagt blir 7:7–25 närmast att betrakta som en parentes. I detta avsnitt visar Paulus att lagen fortfarande inte kan hjälpa oss. Vi delar upp resten av kapitel 7 i två delar. Först visar Paulus hur lagen träffar och överbevisar människan om synd, v 7-13 och sedan försvarar han lagen mot klagomål, v 14-25.

7:7-13, genom lagen lärde jag känna synden

De avsnitt vi har framför oss, v 7-13 och 14-25, räknas som några av de svåraste i hela NT. Det beror till stor del på att vi läser ur vårt eget perspektiv och inte ur Paulus' perspektiv. Vi identifierar oss med det lilla ordet ”jag” som finns i v 7, 9, 10 och sedan vidare i v 14, 17, 20, 24 och 25 utan att förstå vem denne ”jag” är. Vem är denne ”jag”? Inledningsvis vill jag visa på fyra olika tolkningar.

Inledande diskussion

För det första har många västerländska forskare lagt ut texten som handlar den om en kristen människas erfarenhet. I v 7-13 sägs Paulus blicka tillbaka på sitt liv innan omvändelsen, om hur det var för honom att leva utan lag och att komma till tro på Jesus. *Före* omvändelsen levde han utan budord för att sedan bli överbevisad om sin synd av budordet. Av Gal 1:13f och senare i Fil 3:5f framgår emellertid att han inte var utan lag. Tvärtom hävdar han att han tidigare nitälskat för lagen. Han var inte utan den. När man sedan fortsätter in i v 14-25 kommer den kamp som beskrivs där att placeras *inom* Paulus, som *efter* omvändelsen gör vad han inte vill och inte gör vad han vill. Men om Paulus önskan är att visa på den köttsliga naturen varför då så ofta hänvisa till lagen? Som svensk bibelläsare är det lätt att identifiera sig med denna modell.⁶² Men stämmer verkligen denna tolkningstradition?

Senare forskare som Fitzmeyer, Byrne och Byrskog ifrågasätter denna modell. Hur kommer det sig att Paulus i kapitel 6 grundligt talat om att vi *befriats från synden*? Visar inte sammanhanget i kapitel 7 att Paulus stryker under *vår frihet från lagen*? Och i kapitel 8, för att inte hänvisa till 7:25, att vi nu *lever i Jesus Kristus* och *ska vandra i och efter Anden*? Varför vill han då krångla till det hela?⁶³

För det andra finns det forskare som har menat att ”jag” i kapitel 7 mer ska förstås som judens väg mot tron. De menar att Paulus ser tillbaka på sin tid som praktiserande jude. Hur

⁶² Denna tolkningsmodell återfinns hos Augustinus och präglar den lutherska traditionen. Den ger innehåll till förståelsen att vi är på en gång rättfärdiga och syndare, latin *simul iustus et peccator*, ett uttryck förknippat med Luther och i hans fotspår ofta använt av CO Rosenius. När vi läser Rom 7 med lutherska glasögon kommer Paulus att likna en ung Luther. Cranfield skriver att dessa versar ”depict vividly the inner conflict characteristic of the true Christian, a conflict such as is possible only in the man in whom the Holy Spirit is active, and whose mind is being renewed under the discipline of the gospel”, vol 1, sid 341. Men en sådan tolkning gör knappast Paulus rättvisa. Stendahl skriver i sin bok *Paulus bland judar och hedningar* att denna tolkning är främmande för Paulus. Paulus hade aldrig dåligt samvete och hävdade knappast ens att han omvänt sig. Han hade bara gått vidare på trons väg.

⁶³ Det fanns vid denna tid, i Korint varifrån Paulus skrev Romarbrevet, en pågående filosofisk diskussion om människans viljesvaghet och brist på självkontroll. Det var två skolor som stod emot varandra. Den ena präglad av Platon som tänkte att känslor av lust eller smärta stod över förnuftet. Den andra skolan leddes av Sokrates som menade att känsla och förnuft samspelade och att individen behöver förstå själens harmoni. (Informationen har jag hämtat från Byrskog, sid 185f.) Det är troligt att Paulus kände till dessa diskussioner och inte omöjligt att de funnits med i bakgrunden till Rom 7 även om Rom 7 inte ska betraktas som ett inlägg i den debatten. Paulus intresse är inte främst psykologiskt utan teologiskt.

han levde under lagen men fann den vägen omöjlig. Andra menar att Paulus beskriver en psykologisk utveckling. Avsnittet kan syfta på den unge judiske pojken som fram till sin *bar mitzva*, sin andliga myndighetsförklaring vid 12 års ålder, succesivt konfronterades med lagen. Men också här blir v 9 ett motargument. Hur meningsfullt blir det att en omyndig 12-åring talar om tiden "utan lagen"? Eller att "när budordet kom, fick synden liv och jag dog"? Varför skulle Paulus skriva så?

För det tredje säger en tolkningstradition att "jag" är en omskrivning för Adam, mänsklighetens fader. Utläggningen blir då en sorts fortsättning på kapitel 5. Adam (och Eva) följde sin önskan att vilja bli som Gud. V 7 syftar på Guds ord till Adam och Eva i 1 Mos 2:16f och v 11 på 1 Mos 3 där synden, det vill säga ormen, grep tillfället och bedrog, se kommentar till v 8b-10. Men denna tolkning kräver att vi läser in sådant som inte finns i texten. Det hör till exegetikens grundregler att försöka undvika sina egna fördomar. Frågan är vad Paulus vill ha sagt, inte vad läsaren tycker.

För det fjärde finns en tolkningsmodell som gör gällande att Paulus använder "jag" som en tänkt person, en människa vilken som helst. Han gjorde ju så i kapitel 2-4, se till exempel 2:1, när han talade om "du", vilket syftade på en fiktiv jude. Inom retoriken kallas formen för diatrib. "Jag" får här en kosmisk-historisk dimension. Han talar om *den effekt lagen alltid har på en tänkt individ, jude, hedning eller kristen*. Han talar allmänt om vad som händer när en människa möter lagens krav och sätter sin lit till den egna förmågan.⁶⁴

Problemet med dessa tolkningar är att de lägger an ett västerländskt individuellt, ja, ett psykologiskt perspektiv, vilket var främmande för Paulus. Paulus har ett historiskt perspektiv på människan och lagen och han läser historien ur ett kristet perspektiv. Därför tror jag att den fjärde tolkningsmodellen kommer närmast Paulus.

Paulus syfte är enligt min mening inte att tala om sig själv eller om någon tänkt jude. Hans syfte är helt enkelt att förklara att lagen aldrig kan tillåtas vara drivkraften hos en människa, vare sig denna är jude, hedning eller kristen. Avsnittet handlar därför inte om "jaget" utan om lagen, eller vad som händer när lagen träffar en människa. Ämnet är med andra ord lagen, den som omnämns inte mindre än 20 gånger i kapitel 7. Kapitlet belyser vad som händer en människa när hon i egen kraft vill fullborda lagen oavsett om vi är judar, hedningar eller kristna. Det är förvisso så att vi som kristna kan känna igen oss i vad Paulus skriver på grund av vår köttsliga natur, men hans första avsikt är att förklara lagens plats och betydelse. Det är först i v 14-25 han blir personlig. Så går vi till verserna.

7:7 Vad ska vi då säga? Att lagen är synd? Verkligen inte! Men det var först genom lagen som jag lärde känna synden. Jag hade inte vetat vad begäret var om inte lagen hade sagt: Du ska inte ha begär.⁸ Men synden grep tillfället och väckte genom budordet alla slags begär i mig. Utan lag är synden död.⁹ En gång levde jag utan lag, men när budordet kom fick synden liv¹⁰ och jag dog. Det visade sig att budordet som skulle föra till liv ledde till död.¹¹ Synden grep tillfället och bedrog mig genom budordet och dödade mig genom det.¹² Alltså är lagen

⁶⁴ Stott har en i sammanhanget mycket intressant tes. Han menar nämligen att "jag" är en lärjunge som älskar lagen, men som fortfarande är kvar i synden därför att hon inte känner den helige Ande. Rom 7 beskriver en troende som lever kvar under lagen i stället för under evangeliet, i köttet i stället för anden. Det är fel, skriver Stott, att tro att kristna måste gå igenom Rom 7 för att sedan komma till kap 8, men han tror bestämt att många kristna lever i det gamla förbundet. Detta är en tanke som liknar den jag förfäktar nämligen att många lärjungar ännu inte blivit döpta i den helige Ande, blivit kristna enligt Apg 19:2 och 1 Kor 12:13. Se inledningen, A5 om det nya förbundet.

helig och budordet heligt, rätt och gott.

¹³ Har då det som är gott blivit min död? Verkligen inte! Det var synden, för att den skulle avslöjas som synd. Den vållade min död genom det som är gott, för att synden genom budordet skulle avslöjas som synnerligen syndig.

V 7-8a Paulus ställer två frågor i vårt avsnitt. I v 7 ”Ska vi säga att lagen är synd” och i v 13 ”Har det som är gott blivit min död?” Genom dessa två frågor får vi rätt fokus på texten. Den första frågan är närmast retorisk. **Vad skall vi då säga? Att lagen är synd?** Paulus har blivit kritiserad för att vara laglös eller för att nedvärdera lagen. Nu avfärdar han kritiken samtidigt som han pekar på lagens uppgift. Han säger *för det första* att det var **först genom lagen som jag lärde känna synden**. Det är genom budordet jag förstår vad som är Guds vilja och vad som inte är det. Utan lagens budord hade Paulus **inte vetat vad begäret var**. Det fick han veta till exempel genom 2 Mos 20:17 och 5 Mos 5:21.

V 8b-10 *För det andra* visar Paulus att lagen är viktig därför att **utan lag är synden död**, men nu har den blivit levande, något han skyr. Orden **en gång levde jag utan lag, men ...** ska vi förstå kosmiskt-historiskt. Det fanns en tid då det inte existerade någon lag. Då levde jag, det vill säga människan, men så kom budordet och jag dog. I stället levde synden upp.

För det tredje visade det sig att budordet som skulle föra till liv, blev till död, det vill säga budordet gjorde att synden levde upp och det är synden som blir min död. Så länge budordet talar till mig är jag fången under dess bokstav. ”Jag” kunde inte leva upp till den och den kunde inte förändra mig. Den blev min död, Gal 2:19.

Byrne tecknar skeendet på följande sätt:

	<u>förr</u>	<u>så kom budordet</u>	<u>sedan</u>
”jag”	levande	→→→→→→→→	död
”synden”	död	→→→→→→→→	levande

V 11-13 Här får vi inte dra fel slutsats. Det är inget fel på lagen. Tvärtom den beskyddar mig och vägleder mig, *men* den kan inte frälsa mig på grund av synden. När synden härskade använde den lagen mot mig. *Synden lurade mig med hjälp av lagen*, jämför 1 Mos 3:13, som ormen och djävulen alltid gjort och gör. Den **dödade mig genom** använda lagen mot mig. Så ställer Paulus den andra fråga: **Har det som är gott blivit min död?** Inte alls. Det är inte lagen som gjort mig ont. Det är synden. Budordet är **heligt, rätt och gott**, men genom att synden använde lagen mot mig kunde synden **avslöjas som synd**, se 6:23a.

Så förklarar Paulus ytterligare vad han redan sagt. Han byter tempus och skriver nu i presens vilket antyder att han nu talar om sig själv, men det stannar vid en antydning. Paulus syfte är fortfarande inte att tala om sig själv. Syftet behöver inte ens vara att tala om en allmängiltig kristen erfarenhet av att inte räcka till. Det kan tvärtom vara att varna för vad som i lutherska sammanhang kallas för lagens tredje bruk, ett bruk jag ska återkomma till nedan. Lagen kunde inte frälsa en människa, men kan den inte vara till stöd och hjälp för människan när hon väl blivit en kristen? Är den inte Guds sätt att hålla de kristna på plats så de inte blir högmodiga? Dessa frågor ska nu besvaras. Paulus avsikt förefaller mig vara att stryka under att den köttsliga naturen aldrig kan leva upp till lagens krav.

7:14-25, "det onda som jag inte vill"

Här delar jag upp stycket i mindre hanterbara stycken. Jag börjar med v 14-20.

7:14 Vi vet att lagen är andlig. Men själv är jag köttslig, såld till slav under synden.¹⁵ Jag kan inte fatta att jag gör som jag gör. Det jag vill, det gör jag inte, men det jag hatar, det gör jag.¹⁶ Och om jag nu gör det jag inte vill, då erkänner jag att lagen är god.

¹⁷ Men då är det inte längre jag som gör det, utan synden som bor i mig.¹⁸ Jag vet att det inte bor något gott i mig, det vill säga i mitt kött. Viljan finns hos mig, men inte förmågan att göra det goda.¹⁹ Det goda som jag vill gör jag inte, men det onda som jag inte vill, det gör jag.²⁰ Men om jag gör det jag inte vill, då är det inte längre jag som gör det utan synden som bor i mig.

Det är särskilt fyra påståenden i textavsnittet ovan.

1. I mitt kött bor inte något gott, v 18a
2. att göra det goda förmår jag inte, v 18c
3. en annan lag (syndens lag) ligger i strid med lagen i mitt sinne, v 23
4. Jag kan bara bli frälst tack vare Jesus Kristus, v 25

Paulus frikänner lagen helt och hållet. Det är den köttsliga naturens oförmåga att leva efter den som är det verkliga problemet. Den köttsliga det vill säga den fallna naturen får vi dras med. Det är inget fel att vara människa, inget fel att vara kött – om det inte vore för att synden tagit sin boning i och förstört vår natur. Paulus kan därför å ena sidan utbrista i förtvivlan i v 24 och å andra sidan tala om hur han med sitt sinne tjänar Guds lag, v 25a.

V 14 **Lagen är andlig.** Den är Guds lag och kommer från Gud, v 22 och dess syfte är att föra till liv, v 10. Lagen uttrycker Guds vilja. **Men själv är jag köttslig** och av naturen oförmögen att leva upp till Guds lag. Jag är **såld till slav under synden**, se kommentaren till 5:12. Jämför denna tanke med Jes 50:1b, 52:3 och 59:2ff. Samtidigt visar denna vers att Paulus inte talar om en kristen människas kamp. Den kristne är ju friköpt från synden, 6:15–23, och kämpar inte någon sådan kamp! Nej, han talar om syndens ständiga närvaro i den köttsliga naturen, se Gal 5:17, och om hur *den* strider mot mig.⁶⁵

V 15 Synden lever inom mig och skadar mig. Jag är friköpt och har min identitet i Kristus, *men* synden finns kvar i den köttsliga naturen. Den gör att jag **inte kan fatta att jag gör som jag gör**. Jag har blivit en främling för mig själv. Jag har förlorat kontrollen över mig själv. Det jag vill, det gör jag inte.

V 16 **Om jag nu gör det jag inte vill, då erkänner jag att lagen är god.** Paulus är medveten om att han gör det han inte vill. Han ger lagen rätt och skulle gärna göra den, - om han förmådde. Men det är omöjligt på grund av synden.

⁶⁵ Repetera 6:7–10. Paulus diskuterar inte antropologi utan teologi. Den gamla människan är korsfäst i juridisk mening, personligt genom dopet, därför också i moralisk mening och eskatologisk. Det senare innebär emellertid att förvandlingen inte är färdig i psykologisk mening. Det är denna psykologiska aspekt Paulus diskuterar här.

V 17 **Då är det inte längre jag**, det vill säga den nya människan som förklarats rättfärdig av Gud, **som gör det, utan synden som bor i mig**. Synden kom in i världen för att härska, 5:12, 21, och ”jag” kunde inte råda över den.

V 18 Paulus vet att det inte **bor något gott i mig, det vill säga i mitt kött**. Han upprepar vad han sagt i v 17 att det inte längre är ”jag” som gör det, **utan synden som bor i mig**, det vill säga min köttsliga natur ”går igen” eller ”spökar”. **Viljan finns hos mig, men inte förmågan att göra det goda**.

Avsnittet visar hur viktigt det är för en kristen att *inte* ha sin identitet i sin köttsliga natur utan att vara vänd mot, bejaka och bekänna Guds verk i och genom Jesu död och uppståndelse för mig. Vi är i och genom tron på Jesus Kristus förenade med Gud. Vi är upptagna i Guds hushåll, inlemmade i Jesu Kristi kropp och levande stenar i den helige Andes tempel. Men ännu inte fullkomnade som vi ska se i v 21-23. Du är människa, men det avgörande nu är vem du tillhör.

7:21 Jag finner alltså den lagen för mig som vill göra det goda: att det onda finns hos mig.²² I min inre människa gläder jag mig över Guds lag,²³ men i mina lemmar ser jag en annan lag som kämpar mot lagen i mitt sinne och gör mig till fånge under syndens lag i min kropp.

V 21-23 När vi kommer till v 21 **Jag finner alltså den lagen** översätter Fitzmeyer: *So I discover this principle.*⁶⁶ Paulus använder ordet lag på olika sätt och här handlar det inte om tio Guds bud utan om lagen som makt eller princip, som är verksam i alla människors samveten, se särskild kommentar till 2:6-11 ”Lagen i Romarbrevet”. Jag **vill göra det goda, men det onda finns hos mig**. Denna princip pågår i min köttsliga natur vare sig jag vill eller inte. Det finns skäl för en kristen att vandra i ödmjukhet och i tro. Samtidigt **gläder jag mig över Guds lag**, men som köttslig natur har människan inte kraften att leva efter Guds lag vare sig hon är jude, hedning eller kristen.

Lagens tredje bruk

Martin Luther talade om lagens första och andra bruk. Det första handlar om vad vi kallar den borgerliga lag som samhället lever med och som ska begränsa kriminalitet och reglera tillvaron till samhällets fromma. När en människa får dåligt samvete och börjar fråga efter Gud betecknas det som lagens andra bruk. Det är den helige Ande som vill driva oss till tron på Jesus Kristus. Men eftersom en kristen inte kan vara laglös uppstår frågan hur den kristne ska förhålla sig till lagen. Martin Luther talade, vad jag vet, aldrig om lagens tredje bruk, men det gjorde generationen efter honom. I *Konkordieformeln*, ”VI Om lagens tredje bruk”, beskrivs huvudfrågan i denna strid med orden ”Frågan gäller, huruvida man bland de pånyttfödda kristna skall driva detta lagens bruk eller icke. Den ena parten har svarat ja, den andra nej på denna fråga.”⁶⁷ Där befinner vi oss och jag menar med anledningen av vad jag tidigare sagt att svaret är ett nej. Användandet av lagens tredje bruk står i den tolkningstradition kyrkofadern Augustinus inledde, den som också Luther stod i. Det är den som gjort att det i vår tradition ofta talas om att predika ”lag och evangelium” och dessa två

⁶⁶ Bibel 2000 översätter grekiska *nomos* men försöker förklara innehållet vilket gör översättningen något krånglig. Den engelska översättningen New Revised Standard Version översätter enklare: *So I find it to be a law* ... Jag tycker Fitzmeyers översättning är lysande och återger därför den här.

⁶⁷ Svenska kyrkans bekännelseskriter, sid 516.

begrepp ska enligt traditionen på en och samma gång hållas samman och hållas isär. Det händer att samma tankegång ibland tar sig uttryck som "lagiskhet" och "moralism" där predikanten försöker tala om för åhöraren hur denne ska leva.

Det är insikten att lagen aldrig kan hjälpa den köttsliga naturen som gör att jag inte tror på lagens tredje bruk. Jag har numera den uppfattningen att lagens tredje bruk är slutresultatet av en felläsning och därmed också feltolkning av Romarbrevet 7 där "jaget" kommit att bli centrum. Som vi har sett vill jag i stället hävda att Paulus syftar till att tala om lagens oförmåga att tämja den köttsliga naturen. Men Konkordieformeln hävdar:

Ty lik en otämd och gensträvig åsna är den gamle Adam ännu en del av dem, och denna del måste tvingas till Kristi lydnad icke blott med lagens undervisning, förmaning, pådrivande och hotelse, utan stundom även med straffens och plågornas knölpåk, till dess syndens kött är helt och hållet avklätt och människan är fullkomligt förnyad i uppståndelsen. Då är hon icke mer i behov av lagens predikan eller dess hotelser och straff, liksom icke heller av evangeliets budskap, ty båda höra detta ofullkomliga liv till ...⁶⁸

Av citatet ovan framgår att "den gamle Adam" förväxlas med vad Paulus kallar den köttsliga naturen. Paulus låter oss förstå att vi förflyttats från Adam till Kristus. Vi befinner oss inte under två herrar på en och samma gång. Vi tillhör inte Adam, synden eller lagen, utan Jesus Kristus. Det är i Kristus vi lever om vi än fortfarande har kvar vår köttsliga natur. Men också den har Jesus Kristus tagit emot. Han tog emot oss sådana vi är, med allt vårt goda och allt vårt onda. Adam, den gamla människan, otrons människa är genom Kristi verk på Golgata och genom dopet korsfäst, död och begravet. En ny människa har fötts genom tron på Jesus Kristus, förklarats rättfärdig och fötts på nytt. Det är en människa som är död i förhållande till lagen om än lagen fortfarande är andlig, god och har ett förhållande till oss. Den nya människan ska inte längre låta sig luras av synden eller av sin köttsliga natur. Lagen får inte återigen bli vår drivkraft. Även om vi fötts på nytt och blivit nya människor kan inte lagen (-s tredje bruk) bistå oss utan att vi omedelbart kommer i underläge. Den köttsliga naturen ska inte och kan inte helgas utan dess slut är döden. Det är bara genom döden den återuppstår.⁶⁹

Jag ställer med hjälp av de lutherska teologerna Gustaf Wingren och Wolfhart Pannenberg upp följande skäl mot lagens tredje bruk:

1. Lagen är fullbordad och dess uppgift är avslutad "i Jesus Kristus", Gal 3:23–25, Rom 10:4.
2. Lagen ska inte ges utrymme inom evangeliets sfär eftersom där inte finns någon synd.
3. Lagens tredje bruk leder till moralism och elitism.
4. Lagen kräver alltid lydnad och kan därför aldrig vara till evangelisk hjälp.
5. Lagens tredje bruk uppstod på grund av oro och rädsla att kristna skulle bli laglösa. Det är en oro och rädsla som inte Kristus delar.
6. Lagens tredje bruk gör att evangeliets etiskt förnyande förmåga underskattas.
7. Livet i den helige Ande präglas av frivillig, uppfinningsrik och dynamisk kärlek till skillnad mot lagens fixerade formuleringar.
8. De förmaningar som finns i Nya Testamentet ska inte ställas in under lagen eftersom de är ett uttryck för evangeliet.

⁶⁸ Svenska kyrkans bekännelseskrifter, sid 607f.

⁶⁹ Det resonemang jag här för, fortsätter i inledningen av den fjärde huvuddelen under rubriken "Förmaningens roll och betydelse", sid 125.

Denna sammanställning har jag gjort utifrån Thomas Nygrens doktorsavhandling *Lag och evangelium som tal om Gud*, se litteraturlistan.

Det är Guds nåd, inte Guds lag, som fostrar oss att säga nej till ogudaktighet och så vidare, se Tit 2:11–15. Räcker detta verkligen? Ja, menar jag och det är den helige Ande som är skillnaden, något Paulus avslutar med i 8:1-4. En kristen människa är *förpliktad att leva efter Anden*. Det nya livet är ett liv med den helige Ande som drivkraft. Anden är den nya lag Paulus talar om i 7:22, 8:2 och Gal 6:2. Andens nya lag kommer inte till oss utifrån, från prästens eller predikantens förmaningar, utan verkar inifrån, inifrån samvetet.

7:24 Jag arma människa! Vem ska rädda mig från denna dödens kropp? ²⁵ *Gud vare tack, genom Jesus Kristus, vår Herre! Alltså tjänar jag själv med mitt sinne Guds lag, men med köttet tjänar jag syndens lag.*

V 24-25 Kommen till insikten att lagen inte kan hjälpa mig ens sedan jag blivit kristen brister Paulus ut i ett rop **Jag arma människa!** Han förstår att han inte, lika lite som någon annan människa, kan frälsa sig själv. Den fallna naturen har ingen annan framtid än död. **Vem ska rädda mig från denna dödens kropp?** Svaret är givet. Han har gett det så flera gånger innan. **Gud vare tack, genom Jesus Kristus, vår Herre!** Paulus fortsätter med att ge ett utförligare svar i 8:1-4 varför flera kommentatorer väljer att låta just 8:1-4 bli avslutningen på hela avsnittet. Det betyder att Paulus resonemang börjar med 7:1-5 och slutar på ett föregripande sätt med v 6. 7:7–25 ser jag som en förklarande parentes. I 8:1-4 återkommer Paulus till och avslutar sitt ärende.

Här avslutar jag med att låta Paulus sammanfatta sin insikt: **Alltså tjänar jag själv med mitt sinne Guds lag, men med köttet tjänar jag syndens lag.** Här framstår ”jag själv” och ”köttet” som två olika enheter. Det är inte så att Paulus menar att jaget blivit klivet. Hela jag är odelad i Jesus Kristus men den köttsliga naturen är vanmäktig. Enligt judisk uppfattning finns i människans hjärta både en god och en ond vilja. Juden var förpliktad att tjäna Gud med hela sitt hjärta, det vill säga med både sitt goda och sitt onda. Som kristna bekänner vi både vår tro och vår synd. Resultatet blir för en kristen att *hon vill* följa Jesus till 100 %, *men hon kan inte* utan är helt beroende av Guds nåd och av den helige Ande.

Paulus började i 5:1–11 med att nämna resultaten av att Gud förklarat oss rättfärdiga. Vi har befriats från synden och döden, 5:12–25, med Kristus dött bort från oss själva, 6:1–23 och genom dennes död har vi också lösts från lagen, 7:1–6. *Vi är nu i Jesus Kristus*. Vi lever i, av och för honom. Därför kan det aldrig vara rätt att åter ställa sig i syndens tjänst eller under lagen. Paulus har visat på Lagens oförmåga. Den kan inte hjälpa oss i vår kamp, 7:17, 20. Nu visar Paulus i stället på den helige Andes förmåga. Den inneboende Helige Ande befriar oss från ”syndens och dödens lag”, 8:2, vittnar om vår dödliga kropps uppståndelse, 8:11 och den härlighet som väntar oss, 8:17 och 23. Det kristna livet levs i den helige Ande som gör levande, uppehåller, vägleder och vill fylla våra liv. Kapitel 8 kan delas in på olika sätt och jag föredrar följande indelning.

8:1–13 Livets Andes lag
1-4 lagens krav uppfylls i oss
5-13 vi lever efter Anden

8:14–39 Livet i Anden

8:14–17 vi har fått barnskapets ande
8:18–22 skapelsen väntar ivrigt
8:23–25 i hoppet är vi frälsta
8:26–27 Anden själv ber för oss
8:28–30 för dem som älskar Gud samverkar allt till det bästa
8:31–39 en hymn till Gud

I 8:1-4 avslutar och sammanfattar Paulus vad som kan betraktas som en fortsättning på avsnittet 7:1-6 för att sedan fortsätta beskriva den kristnes verkliga liv, livet i Anden. Men först några ord den helige Ande.

Den helige Ande

När Paulus här skriver om Anden, det grekiska ordet *pneuma* förekommer 19 gånger i kapitel 8, tänker han inte grekiskt där anden förknippas med det magiska eller med hänryckningar. Paulus är förankrad i Skriften (GT) och det judiska tänkandet. Anden är i Skriften eskatologisk och för oss kristna, det eskatologiska folket (NT), knuten till den Uppståndne Herren Jesus Kristus. Guds Ande är Kristi Ande. I Skriften är Gud närvarande genom sin Ande, se till exempel 1 Mos 1:2, 4 Mos 24:2, 1 Sam 19:20, 23, 2 Krön 15:1, 24:20, Ps 51:12, 139:7, Jes 11:2, 61:1 och Hes 2:2, 11:5. När Paulus talar om Guds Ande, v 9, skriver han omväxlande ”Anden”, ”Kristi Ande”, ”Kristus” eller den ”Ande som uppväckte Jesus från de döda”. Denna Guds närvaro är drivkraften hos den kristne. Guds Ande bär personliga drag, v 9f, men framställs ännu inte som en egen person vid sidan av Fadern och Sonen. Den uttalade läran om Treenigheten är ett resultat av Uppenbarelsen. För Paulus är den helige Ande här närmast en beskrivning av Guds närvaro och verk ibland oss.

Kapitel 7 slutade med en fråga: ”Vem ska frälsa mig från denna dödens kropp?” Nu besvarar Paulus frågan och låter samtidigt v 1-4 bli en direkt fortsättning på 7:1-6. I 7:7–25 har han visat att lagen inte heller kan hjälpa den som är i Kristus Jesus. Skälet till att Paulus tar upp frågan om lagens förhållande till den kristne är att stryka under att den *inte* kan frälsa eller förändra den köttliga naturen. Men Gud kan frälsa oss genom att bli människa, uppfylla lagen, besegra synden och avsätta syndens herre för att i stället själv bli Herren. När människan tar emot denna Guds gåva förklaras hon rättfärdig i det att hon placeras i Jesus Kristus.

8:1-13, Livets Andes lag

När vi nu börjar läsa kapitel 8 är vi fortfarande kvar i det avsnitt där Paulus talar om vår frihet från lagen, men nu sett från den positiva sidan. Vi har placerats i Jesus Kristus och har fått livet på nytt, se Jer 31:31f, Hes 36:27, 37:14. Vi är nya skapelser och lever med Kristus som vårt nya förtecken. Jag kommenterar några verser i taget.

V 1-4, Lagens krav är uppfyllda

V 5-8, De som lever efter sin köttliga natur

V 9-13, De som lever efter Anden

Lagens krav är uppfyllda

8:1 Så finns nu ingen fördömelse för dem som är i Kristus Jesus.² Livets Andes lag har i Kristus Jesus gjort mig fri från syndens och dödens lag.

V 1 Kapitlet börjar med det lilla ordet **så** vilket indikerar att denna vers är en fortsättning, en sammanfattning av kapitel 7 och ordet **nu** påminner oss återigen om det eskatologiska perspektivet. Här har vi svaret på frågan i 7:24. Den nya tidsåldern har anlänt och att Paulus går över till att tala om vad han tidigare bara antytt i 6:22 och 7:6 där samma ”nu” används. Synden, lagen och döden hör till den gamla tidsåldern. Men den kristne är placerad i Jesus Kristus och tillhör därför den nya tidsåldern. Paulus pekar nu på två välsignelser.

Den första välsignelsen är v 1 **ingen fördömelse för dem som är i Kristus Jesus**. Den andra välsignelsen, som jag återkommer till v 2, säger att jag har gjorts **fri från syndens och dödens lag**.

Vi har som Paulus undervisade i 7:1-6 dött bort från vårt gamla förhållande till lagen eller som Jesus sa i Joh 5:24 övergått från döden till livet. Därför lever vi inte heller under någon fördömelse. Det grekiska ordet för fördömelse, *katakrima*, förekommer förutom här endast i 5:16 och 18. Det är synonymt med uttrycket lagens förbannelse, 5 Mos 27:26 och Gal 3:10. Vi är frikända och förklarade rättfärdiga genom tron på Jesus Kristus.

Paulus använder ofta uttrycket **i Kristus Jesus**. Det är ett uttryck som rymmer åtminstone tre olika dimensioner, mystiskt, lokalt eller instrumentellt. Det talar om att vi förenade med Kristus Jesus, befinner oss i Kristus Jesus, men också att vi lever av Kristus Jesus. Detta är helt avgörande för en kristen människa. Det är i honom vi har vår identitet. Det är avgörande därför att vi i vår köttsliga natur fortfarande endast kan tjäna synden och det vill vi inte. Vi vill vara i, leva av och för Kristus Jesus som för oss är en ”livgivande ande”, 1 Kor 15:45.

V 2 är ett resultat av v 1. När vi nu är i gemenskap med Kristus Jesus kommer hans liv till oss med liv och frid genom Anden och genom att Anden bor i oss blir vi uppväckta från de döda, se v 6 och 11. Detta är så till den grad bestämt att Paulus talar om det som en lag, **livets Andes lag**. Denna lag är av annat slag än Mose lag. Livets Andes lag är helt enkelt Guds lag, 7:22 eller Kristi lag, se Gal 6:2. Att leva i Kristus Jesus är att leva under en levande och dynamisk kraft, se v 8b, 9a och 14f. Detta är motsatsen till vad han talade om i 7:23. Redan i Gal 2:20 och 5:25 undervisade Paulus på detta sätt, något nytt har kommit, se också 2 Kor 5:17.

Paulus har här fyllt begreppet lag med *nytt* innehåll. Nu är lagen fylld med liv och frid. Det är viktigt för mig att framhålla eftersom jag tidigare har argumenterat mot vad som kallas lagens tredje bruk. Paulus tänker inte på Mose lag som kommer till oss *utifrån* utan på lagen som en princip, en makt som lever inom oss i kraft av Jesu uppståndelse. Den lagen verkar *inifrån*. Det handlar här om att följa sitt av Anden upplysta samvete, se särskild kommentar nedan *Om samvetet*.

Den andra välsignelsen är att Jesu har **gjort mig fri från syndens och dödens lag**. Diskussionen i kapitel 7, särskilt v 14-25, mynnade ut i ett förtvivlat rop. Nu säger Paulus att han har befriats genom den inneboende Helige Andes makt. Det är visserligen sant att Paulus använder det grekiska ordet *nomos* för ”lag”, men han har som sagt fyllt det med nytt innehåll. Livets Andes lag är fyllt av evangelium. Nu ska vi se hur Gud gjorde detta.

8:3 Det som var omöjligt för lagen, svag som den var genom den köttsliga naturen, det gjorde Gud genom att sända sin egen Son som syndoffer, till det yttre lik en syndig människa. I hans kropp fördömde Gud synden. ⁴ Så skulle lagens rättfärdiga krav uppfyllas i oss som inte lever

efter köttet utan efter Anden.

V 3-4 Det **var omöjligt för lagen** att frälsa oss på grund av **den syndiga naturen**. Mose lag kunde inte få ordning på oss, än mindre föda oss på nytt. Men för Gud är ingenting omöjligt. I denna v 3 stryker Paulus under *hur* Gud gjorde detta. Paulus uttrycker det på fem sätt.

För det första gjorde Gud det genom att **sända sin egen Son**. Detta är helt avgörande för vår frälsning. Att Gud sände sin Son visar att han kommer med ett uppdrag. Uppdraget är att rädda oss undan synden. Lägga märke till uttrycket "sin egen Son" eftersom det är starkare än "Guds son", ett uttryck som skulle kunna användas om vilken människa som helst eller om Israels kung. Paulus talar om den andra personen i gudomen, jämför 1:3, Gal 4:4 och Fil 2:5. Några kommentatorer påminner om 1 Mos 22:2.

För det andra kom han för att vara **som syndoffer**, se 8:32. De grekiska orden *peri hamartias* kan översättas allmänt med att han kom "för syndens skull" eller "för att ta itu med synden". Så översattes det i 1917 års översättning. I sådana fall anger Paulus orsaken till uppdraget. Jesus kom för att ta ifrån synden dess makt genom att besegrar den, fränkänna den dess rätt över människan, genom att avsätta dess herre och fördöma synden och det på dess eget område, det vill säga som människa.

Modernare översättare menar snarare att Paulus pekar ut Jesus som ett syndoffer. Så översätts orden också i Hebr 10:6, 8 och 13:11. Dessutom föreskrev Mose lag att syndoffer skulle bäras fram för ouppåtliga synder, se 3 Mos 4:1ff. Detta svarar också mot Paulus egen klagan i 7:20. Vilken översättning man än väljer pekar de åt samma håll. Syndens herre besegras.

För det tredje var han till det yttre **lik en syndig människa**. Med detta uttryck, grekiska *homoioima*, kommer Paulus så nära han kan komma vad vi kalla inkarnationen, jämför Joh 1:14. Ordet betyder vanligtvis "lik", "kopia" eller "form" och visar att det inte är en fullständig kopia av den mänskliga naturen. Han är snarare originalet eller prototypen, den syndfria människan, Hebr 4:15, men blir gjord till synd, 2 Kor 5:21, till en förbannad, Gal 3:13. Genom att så helt identifiera sig med oss kunde han som subjekt besegra och fördöma synden, 4 Mos 8:8, Gal 1:4, Hebr 2:17 och 1 Petr 3:18. För vår skull eller i vårt ställe levde han på syndens område, i mänsklig syndig gestalt. Han levde under synden, lagen och döden.

För det fjärde läser vi **i hans kropp fördömde Gud synden**. Han besegrade och tog bort (sonade) synden. Paulus använder det grekiska ordet *katakrinein* både i v 1 och här i v 3. Ordet användes vid den tidens domstolar och innehöll två delar, dels själva domen och dels verkställandet. Här sammanfaller dessa två i Jesu död. Cranfield skriver: "för dem som är i Jesus Kristus ... finns ingen fördömelse eftersom den fördömelse de förtjänar redan till fullo burits av honom".⁷⁰

För det femte **så skulle lagens rättfärdiga krav uppfyllas i oss som inte lever efter köttet utan efter Anden**. Nu har lagens krav uppfyllts i såväl positiv som negativ mening. Lagen är fullbordad och straffet är förverkligat. Så skulle **lagens krav uppfyllas i oss**, inte av oss. Genom att vi placeras i Kristus Jesus är lagen uppfylld och vi har fått ett rätt förhållande till Gud. Vi kan förklaras rättfärdiga, - för Jesu Kristi skull. Detta är utgångspunkten för det nya livet. Vi har fått en ny start. Detta gäller oss **som inte lever efter köttet utan efter Anden**. Människan har getts nya förutsättningar, fått Anden och har möjlighet att leva i, av och för

⁷⁰ Citatet är hämtat från Stott, sid 220, min översättning.

Gud. Lagg märke till att detta inte sker hos oss därför att vi är döpta eller troende utan därför att vi *lever efter* Anden. Det grekiska ordet *peripatein*, här översatt ”lever efter” står i presens. Det uttrycker vår pågående vandring, vår livsstil.

Att vi förklarats rättfärdiga är med andra ord inte slutet på vår vandring i Anden utan början. Vi har tagits in i det nya förbund som profeterna Jeremia och Hesekiel talat om, Jer 31:33ff, Hes 36:26f, jämför 2 Kor 3:3 och som Jesus beseglat med sitt blod, Matt 26:26f. *Vår vandring syftar nu till helighet och härlighet.* Den helige Ande är vår drivkraft som hjälper oss att leva i, av och för Jesus Kristus, vilket är lagens uppfyllelse. Hur detta går till ska vi se mer av i v 9-11 men först 5-8.

De som lever efter sin köttliga natur

8:5 De som lever efter köttet tänker på det som hör till köttet, men de som lever efter Anden tänker på det som hör till Anden. ⁶ *Köttets sinne är död, men Andens sinne är liv och frid.* ⁷ *Köttets sinne är fiendskap mot Gud. Det underordnar sig inte Guds lag och kan det inte heller.* ⁸ *De som lever i köttet kan inte behaga Gud.*

V 5 Dessa verser tecknar en bakgrund till och stryker under vikten av att vandra efter Anden. Den **som lever efter sin köttliga natur**, ett själviskt liv har fel livsriktning och riskerar att missa målet. Paulus kontrasterar den köttliga livsstilen med den andliga, jämför Gal 5:16–26. De som lever efter sin köttliga natur tänker på det som hör till köttet. Paulus ställer här köttet och anden mot varandra och vi behöver först förstå vad han menar. Med köttet, grekiska *sarx*, menas här den fallna naturen, den själviska naturen. Det är människan sådan hon är *utan* Kristus. Med Anden, grekiska *pneuma*, här klokt nog med stort A, menas inte det andliga hos människan, utan Guds Ande eller den människa som lever i Kristus. Se mer om detta i min kommentar till 1 Kor 2:14ff. Det handlar om att leva utanför Kristus eller i Kristus. I de följande verserna kommer dessa två olika tillstånd till uttryck i vår livsstil. Det kommer till uttryck genom värderingar, i livsstil, attityder och i förhållande till lagen. Vi tar en sak i taget.

För det första tänker vi enligt våra värderingar. De som lever efter köttet, **tänker på det som hör till köttet**. Det grekiska ordet *phronein*, svenska tänker, talar om hur en människa tänker och avslöjar vad hon önskar. Paulus använder samma ord i 12:3, 1 Kor 13:11, Fil 1:7, 2:5, 3:19. Den köttliga människan tänker inte först och främst på Gud utan på sig själv och sina egna önskningar. När han talar om dem som lever efter sin köttliga natur syftar det på den människa som inte har Guds Ande, som inte är född på nytt, på den som ännu inte har blivit en kristen utan är kvar i den gamla tidsåldern även om hon i och för sig kan vara en lärjunge. Kristen är den människa som placerats i Jesus Kristus och som nu **tänker på det som hör till Anden**. Hon motiveras inte längre av den köttliga naturen utan av Andens liv. Synden bor visserligen i den köttliga naturen, men har inte sista ordet i ”jaget”.

V 6 För det andra blir resultatet av vårt liv synligt i livsstilen. **Köttets sinne är död, men Andens sinne är liv och frid**. Resultatet av att leva efter sin köttliga natur kan aldrig vara gott. Det leder alltid till död. Det är skälet till att Paulus varnar oss för att synda. Resultatet är alltid negativt. Livet i Anden däremot leder till **liv och frid**.⁷¹ Gud är liv, 8:2, Gal 6:8 och vi

⁷¹ Här hänvisar jag min kommentar till 1 Korintierbrevet 3:1. En kristen människa är en andlig människa *men kan bete sig som en köttlig*. De förmaningar Paulus allt som oftast förmedlar är nödvändiga för att vi inte är syndfria. Vi är ännu inte framme vid slutmålet. Förmaningarna är meningsfulla eftersom vi är medborgare i Guds rike och har en mottagare i den helige Ande som vi har fått, se i Se särskild kommentar *Förmaningens roll och betydelse*, i inledningen till kapitel 12.

har blivit vänner med Gud, se 5:1f och 14:17. Han är fridens Gud, 15:33, 1 Kor 14:22, 2 Kor 13:11, Fil 4:19, 1 Thess 5:23. Se också Kol 3:15, Ef 2:14 och 2 Thess 3:16. Den andliga människan har frid med Gud, sig själv och sina närmaste. Ps 41:1ff och 63:1ff beskriver hennes väsen.

V 7a För det tredje handlar det om attityder, eftersom **köttets sinne är fiendskap mot Gud**. Denna fientliga attityd tar sig uttryck i oförsonlighet och ständiga uppror, 5:10.

V 7b-8 För det fjärde blir vårt förhållande till lagen synligt. Här fördjupar Paulus vad han sagt i 7:22–25. Den köttsliga naturen kommer i ständig konflikt med Guds lag. **Det underordnar sig inte Guds lag och kan det inte heller**. Jag brukar tala om två diken. Antingen berömmar vi oss av våra som vi tycker goda gärningar eller lever vi i fördömlse för att vi inte räcker till. Den köttsliga människan har inte förstått att hon är korsfäst med Kristus. Hon lever fortfarande under lagen och försöker att hantera den på olika sätt. Den kristne är däremot död från synden och lagen, se 6:2ff och Gal 2:20. Återigen vill jag här varna för vad som kallas lagens tredje bruk, den som smyger på oss bakvägen och gör livet eländigt. Lagen kan *aldrig* vara vår drivkraft. **De som lever i köttet kan inte behaga Gud**. Vill du fullborda lagen så stå inte under lagen utan under Kristus.

Om samvetet

Redan i 2:15 mötte vi samvetet, grekiska *syneidesis*. Paulus talar där om hedningarna som inte har lagen men samvetet. Ordet samvete betyder ”samvetande” och är i grund inte ett bibliskt ord. Det kommer från den västerländska världen. På 5-300-talet f Kr syftade det på människans självmedvetande. Det hade ingen moralisk klang utan visar bara att människan är medveten om fakta och tillstånd. På 100-talet f Kr sker en förskjutning när ordet används för att tala om människans egna gärningar och då praktiskt taget alltid när något blivit fel, när självinsikten visade sig felaktig. Då blev samvetet ”dåligt” eller ”ont”. Då kunde man tala om vad man ”borde” ha gjort och vad man ”faktiskt gjorde”. Nu föreligger två olika ”jag” och samvetet blir platsen från vilken etik och moral utgår.

Ordet samvetet finns inte i Skriften (GT) även om det förekommer i svenska översättningar av 1 Sam 24:6 och 2 Sam 24:10. Förklaringen är att det hos juden inte är fråga om vad han eller hon tycker utan etik och moral utgår från Gud. Hans lag är normen, inte det egna samvetet. Det är med Gud juden ska ”samveta” och det är Gud som närvarar och talar sin lag, se Ps 16:7, 40:9, 119:11 eller 139. I Skriften används i stället det hebreiska ordet *leb* som betyder hjärta. Juden bär Guds ord eller lag i sitt hjärta. Hjärtat kan renas och förnyas, Ps 51:8-12, 24:4 eller 73:1. Människan kan känna glädje när hon gör Guds vilja.

Paulus är hedningarnas apostel och tar in ordet samvete i sin vokabulär. Paulus medarbetare evangelisten Lukas använder ordet i Luk 12:57, Apg 2:37. Paulus använder ordet 20 gånger

Rom 2:15, 9:1, 13:5

1 Kor 8:7, 10, 12, 10:25, 27, 28 och 2 ggr i v 29

2 Kor 1:12, 4:2, 5:11

1 Tim 1:5, 19, 3:9, 4:2

2 Tim 1:3

Tit 1:15

I 1 Kor (8 ggr) handlar det om att äta offerkött som av somliga betraktades som avgudadyrkan). Paulus knyter med andra ord an till sin samtids förståelse av samvetet. Men hos Paulus är Skriften norm. Samvetet eller hjärtat ska vara upplysta av Gud. Det är från Gud normen för våra liv utgår. Samvetet är inte självständigt utan knutet till uppenbarelserna i Jesus Kristus. Det kan vara knutet ”starkt” eller ”svagt” och de med ”starkt” samvete, medvetna om den stora frihet vi har i Kristus ska inte demonstrera med sitt samvete eftersom Gud är närvarande också hos ”den svage”, se 14: 1ff. Gud har också insatt överheten, kap 13 och därför behöver den kristne underordna sig denna för ”sitt samvetes skull”.⁷²

Sammanfattningsvis kan sägas att:

- alla människor har ett samvete, 2:12, 2 Kor 4:2
- samvetet kan fördärras, 1:18ff, 28, 13:5
- samvetet är inte ofelbart, 1 Kor 3:4, 1 Joh 3:20
- levande tro har ett gott samvete, 1 Tim 1:3, 19, 3:9
- det goda samvetet vandrar i helighet och rättfärdighet, 1 Kor 1:12, 1 Joh 3:19ff
- det goda samvetet är Guds verk, Hebr 9:9, 14, 10:22 och 13:8

Här finns vad jag förstår en nyckel till vår vandring i eller efter Anden. Prästen Anders Piltz sa vid ett tillfälle till mig några ord som fastnade för alltid. Han sa: ”Man ska följa sitt samvete” och jag uppfattade att man ska följa Anden eller anden. Inom New Age talar man om att ”följa sitt hjärta”. Det är otillräckligt. Vi behöver följa vårt *av Guds Ord* pånyttfödda hjärta eller upplysta samvete. Så går vi vidare till v 9-11.

De som lever efter Anden

8:9 Ni däremot lever inte i köttet utan i Anden, eftersom Guds Ande bor i er. Den som inte har Kristi Ande tillhör inte honom.¹⁰ Om Kristus bor i er är visserligen kroppen död på grund av synden, men Anden är liv på grund av rättfärdigheten.¹¹ Och om Anden från honom som uppväckte Jesus från de döda bor i er, då ska han som uppväckte Kristus från de döda också göra era dödliga kroppar levande genom sin Ande som bor i er.

V 9 Alla förmaningar tar sin utgångspunkt i det faktum att **Guds Ande bor i er.**⁷³ Här blir återigen skillnaden mellan den som ännu inte blivit kristen, som fortfarande lever i, av och för köttet, och den som blivit född av Anden. Denna vers är läromässigt viktig eftersom den talar om för oss att varje kristen har den helige Ande. Utan Anden är ingen kristen i paulinsk mening även om hon är en lärjunge. I varje människa bor synden, se 7:17, 20, men i en kristen bor *också* Anden. Och det är den stora skillnaden. Här står med andra ord klart att Anden är ”förstlingsgåvan” som ges till var och en som vänder sig till Herren och ber att det Han gjort ska komma oss till del. Gud ger Anden som ger oss ett nytt hjärta och förändrar vår livsinriktning. När vi placerades i Kristus Jesus placerades vi ”i Anden”. Här skriver Paulus att Anden bor i oss. Det är bara ett annat sätt att uttrycka saken. Gud har

⁷² Hebreerbrevets författare använder ordet samvete i 9:9, 14, 10:22 och 13:18 och låter oss förstå att vi kan ha ”rena samveten” när vi låter Jesus försvara oss.

⁷³ Jag har tidigare angett fyra skäl till varför förmaningar, grekiska *parakaleo* som snarast betyder ”uppmuntra”, ”uppmuntra” eller ”trösta” alls behövs. För det första är vi inte syndfria. För det andra har vi ännu inte nått målet, det vill säga saligheten. För det tredje vill vi uppföra oss som äkta medborgare av Guds rike och för det fjärde är vi mottagliga för trösterika och uppmuntrande ord. Det handlar inte om att Paulus vill göra livet svårt för oss. Tvärtom vill han stödja oss i vandringen efter Anden. Se särskild kommentar *Förmaningens roll och betydelse*, i inledningen till kapitel 12.

- sänt sin Ande till oss, Gal 4:6,
- som ett förskott, 1 Kor 1:22, 5:5
- lärt oss att dricka av Anden, 1 Kor 12:13
- vi lever av Anden, Gal 5:18
- våra kroppar har blivit Guds tempel, 1 Kor 6:19, 2 Kor 6:16
- Vi lever efter Anden, v 5
- Anden bor i oss, 9a
- utan Anden tillhör vi inte honom, 9b

Alla dessa sätt att uttrycka sig är uttryck för livet ”i Anden”. Sådana människor tillhör Kristus, 1 Kor 1:12, 3:23, 15:23, 2 Kor 10:7, Gal 3:29 och 5:24. **Den som inte har Kristi Ande tillhör inte honom.**

V 10 **Om Kristus bor i er** eller Anden, v 9, Gal 2:20, 2 Kor 5:17, 13:5, Kol 1:27; Det inledande ordet ”om” är inte till för att ifrågasätta utan bör snarare förstås som ett ”eftersom”.

Så följer två sakuppgifter av att vi lever i Kristus. Den första finner vi här i v 10 att vi dör och uppstår för syndens skull och den andra som jag ska återkomma till i v 13 talar om våra skyldigheter.

Paulus skriver att **kroppen (är) död på grund av synden men Anden är liv på grund av rättfärdigheten**. Kristus-mönstret är tolkningsmönstret också för våra liv. Han åsyftar syndakroppen, den köttsliga naturen, inte kroppen i fysisk mening även om den dras med i fallet.

Kroppen är lagd under förgängelsen, 5:12, 6:6 7:24, för syndens skull. Men i kroppen finns *också* anden som lever i gemenskap med Kristus, förenad med Kristus genom Anden. Tidigare var döden ett straff för syndens skull men eftersom Jesus Kristus har tagit vårt straff är den inte längre ett straff utan ett sätt för oss att lämna denna tidsålder för att i stället för alltid vara med Herren. När vi uppstår med honom ska vi förhärligas och få nya andliga kroppar, se kommentaren till 1 Kor 15. Graven blir *en dörr* till himlen. Våra kroppar *en sådd* för det nya livet. Döden och uppståndelsen blir *vår himmelska födelse*. ”Döden är uppslukad och segern är vunnen”, 1 Kor 15:55

V 11 **Och om Anden från honom som uppväckte Jesus från de döda bor i er**, inte heller här är ordet ”om” ett ifrågasättande utan utgångspunkten för vad som kommer, **då skall han som uppväckte Kristus från de döda också göra era dödliga kroppar levande.**

Paulus skriver i futurum. Gud *skall* göra våra kroppar levande. Det är inte syndakroppen Paulus har i tankarna utan ”den dödliga kroppen”, 6:12, det vill säga våra fysiska kroppar utan synd. Den eskatologiska uppståndelsen ligger framför oss, se vidare 1 Kor 6:14, 2 Kor 4:14, Gal 6:8, Fil 3:10f, 21 och 1 Thess 4:14. Detta ska Gud göra **genom sin Ande som bor i er**. Den bibliska bakgrunden hittar vi i Hes 37:14 där det talas om Anden som livgivaren. Vi kan också förstå att detta sker **på grund av Anden som bor i er**.

Efter denna genomgång av två olika liv, det efter köttet och det efter Anden, kommer så den andra sakuppgiften.

8:12 Vi har alltså skyldigheter, bröder, men inte mot vår köttsliga natur så att vi ska leva efter köttet.¹³ Om ni lever efter köttet kommer ni att dö. Men om ni genom Anden dödar kroppens gärningar kommer ni att leva.

V 12-13a Den andra sakuppgiften talar om våra skyldigheter. Vi står i skuld men **inte** till synden eller **vår köttsliga natur** utan till Gud och hans evangelium, 13:8. Det är fortfarande möjligt för en kristen att leva ”som om vore vi köttsliga människor”, se 1 Kor 3:1, Gal 3:3. Vi är *inte köttsliga men betar oss som om vi vore det*. Men genom att lyssna, lära och leva av Anden dödar vi kroppens gärningar och får **leva**. Varför står det inte ”köttets gärningar” utan kroppens? Kanske av samma skäl som i 6:12f där det talas om att kroppen ska ställas i Guds tjänst, därför att kroppen ska stå i Andens tjänst. Dessutom har Paulus i v 10 talat om kroppens framtid, död och uppståndelse.

V 13b Här inställer sig frågan hur det går till när vi **dödar kroppens gärningar**. Det går inte att döda kroppens gärningar då de redan har skett, eller ... Sannolikt syftar Paulus på de själviska begären och de frestelser vi ideligen drabbas av. De ska dödas när de fortfarande befinner sig i sin linda, innan de blir till gärningar, genom ”sinnets förnyelse”, ett begrepp vi återkommer till i tillämpningen i 12:1f.

Fitzmeyer är ganska kortfattad när han skriver att vi ska vara lyhörda för och lyda Andens maningar. Vi ska samarbeta med nåden, Tit 2:11f, jämför Kol 3:5f. Fitzmeyer menar inte att vi ska leva asketiskt men att ”dödandet av kroppens gärningar” är normen för det nya livet. Genom att förlita oss på Anden dödas syndakroppen och resultatet är liv och frid. Jämför dessa utsagor med den särskilda kommentaren om samvetet, sid 85.

Stott är däremot lite utförligare eller åtminstone mer mångordig. Han ställer tre frågor:

1. Vad betyder ”att döda kroppens gärningar”?
2. Hur går det till ”att döda kroppens gärningar”?
3. Varför ska vi praktisera detta ”att döda kroppens gärningar”?

1. Vad betyder ”att döda kroppens gärningar”?

Stott börjar med att avvisa tvångsmässiga beteenden som masochism eller asketism. Själv avvisar jag även lagens tredje bruk. Egenrättfärdigheten leder till högmod. Det finns ingen förtjänst i detta att döda kroppens gärningar utan det är snarare *ett resultat av livet i Anden*. Stott menar att det handlar om klarsyn, om konsten att urskilja det onda och att reagera negativt på köttets gärningar. Vi lockas av mycket som vi vet är fel och själviskt, skriver Stott. Vi ska lära oss att vända oss bort ifrån sådant. Stott påminner om Jesu ord att varje dag bära sitt kors, Mark 8:34 och Luk 21:16. Den som korsfästes av romarna fick som Jesus själv bära sitt kors.

2. Hur går det till ”att döda kroppens gärningar”?

Hur går det till, frågar Stott och svarar; Det är något vi själva måste göra. *Vi får inte vara passiva utan ska aktivt ”arbeta på vår frälsning”*. Det kan endast ske genom Andens kraft. Det är Anden som ger impulser, talar i samvetet och ger kraft. Men i slutänden är det ändå vi själva som handlar. Jag är här mån om att varna för lagens tredje bruk. Det är meningslöst att arbeta på sin egen helgelse, att försöka bli ”en bättre kristen”. Då rekommenderar jag i stället syndabekännelse, själavård eller bikt. Det är också rätt att stryka under det positiva anslaget vi läser om i till exempel Fil 4:8f och Kol 3:1f. Det sker endast genom den kraft grenarna får från stammen, Joh 15:4. Här är vägen smal för oss människor, se not 60.

3. Varför ska vi praktisera detta ”att döda kroppens gärningar”? Slutligen kvarstår frågan varför vi ska döda kroppens gärningar. Det verkar inte bara besvärligt utan rent av plågsamt. Varför ska vi utsätta oss för detta? Det strider mot vår mänskliga natur. Paulus ger svaret; Vi har skyldigheter ... De som dödar **kroppens gärningar** skall få leva. Klokt nog varnar nu också Stott mot egen-verket men säger samtidigt att syndens död är befrielse, liv, frid och glädje. *Det nya livet njuts på det gamlas bekostnad.* Det världen kallar frid och glädje är i själva verket olycka. Den som mister sitt liv i denna världen kommer däremot att vinna det.⁷⁴ Känner du igen det?

8:14–39, Livet i Anden

Det kristna livet är ett liv i eller genom Anden/anden. Här råder frihet från Guds vrede, frihet från syndens herravälde, lagen och döden. Drivkraften är nu den helige Ande och målet är helgelsen och Guds härlighet, v 14-17. I det efterföljande kommer Paulus att visa på ytterligare tre resultat av vår vandring med Anden. Det första är att hela skapelsen samfällt suckar och vändas inför sin förlossning, v 18-23. Det andra att vi hoppas på det vi ännu inte ser, v 24-25 och det tredje att Anden hjälper oss, v 26-27. Sedan avslutar Paulus undervisningen med att skriva om målet för oss kristna, v 28-30 och med en lovsång till Gud, v 29-39.

8:14-17, Barnskapets Ande

8:14 Alla som drivs av Guds Ande är Guds barn.¹⁵ Ni har inte fått slaveriets ande så att ni på nytt måste leva i fruktan. Nej, ni har fått barnskapets Ande, och i honom ropar vi: "Abba! Far!"¹⁶ Anden själv vittnar med vår ande att vi är Guds barn.¹⁷ Och är vi barn så är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar, lika visst som vi lider med honom för att också förhärligas med honom.

V 14 Vår översättning säger att vi **drivs av Guds Ande**, drivs av grekiskans *ago*. I Gal 5:18 översätter FB samma ord med ”leds av Anden” och båda översättningarna är riktiga. I Rom 8:4 använde han det grekiska ordet *peripateo*, vandra efter Anden och det gör han också i Gal 5:16. Det olika uttrycken får betraktas som parallella uttryck.⁷⁵ Det handlar om att vi är under den helige Andes ledning och genom att vara lyhörda för Anden/anden dödar vi köttets gärningar.

Är vi **Guds barn**, grekiska *hyoi theou*, är vi också hans arvingar. Tidigare skrev FB ”Guds söner”. Paulus använder olika ord för barn i v 14, 16 och 17. I v 14 används det grekiska ordet *hyos*, son, medan han i v 16 och 17 skriver *tekna*, barn. Det förra ordet pekar på vår ställning som rättmätiga arvingar medan det senare syftar på omyndiga barn i allmänhet. Paulus stryker under att vi verkligen är Guds barn och längre ner att vi därmed också är arvingar. Genom tron på Kristus och genom dopet blir vi Guds barn, se Gal 3:26f och 4:6. Denna ställning aktiveras och förverkligas genom Anden, 8:14 och utgör en garant för den kommande härligheten, 8:23.

V 15 **Vi har inte fått slaveriets ande**. Det är en väsensskild mellan att ha synden som herre eller Jesus som Herren. Vi är inte slavar i den gamla meningen sedan vi blivit kristna utan mer

⁷⁴ Anders Nygren översatte 1:16f med orden ”den genom tron rättfärdige skall leva”.

⁷⁵ Se min kommentar till Gal 5:16 och 18.

som barn i huset. Det var aldrig meningen att vi **på nytt skulle leva i fruktan**, jämför 2 Kor 3:17.

Paulus skriver att vi **har fått barnskapets Ande** och använder sig av en teknisk term, grekiska *hyoithesia*. I den grekisk-romerska världen betydde latinets *patria potestas* att ett barn adopterats och blivit son i juridisk mening med samma rättigheter som de biologiska barnen. Adoption fanns inte i den judiska traditionen men emellanåt framskymtar saken, som till exempel i 1 Mos 15:2, 48:5, 1 Krön 28:6 och Jer 3:19. I 2 Mos 4:22 kallas Israel för Herrens förstfödde och i Hos 11:1. I Jes 1:2, Jer 3:19ff och 31:9 kallar han människorna för sina barn. Här i vår text poängterar Paulus att vi är adopterade av Gud, såsom man förstod detta i romersk lagstiftning. Gud tar ansvar för oss och ger oss sin Ande och det är mot denna bakgrund **vi ropar: ”Abba! Far!”** Detta ropande användes redan i Skriften, se 2 Mos 22:23, Ps 3:5, 17:6, 18:7, 30:3, 34:18, 88:2, 10, 107:13. Ropandet användes troligen också i liturgin som ett sätt att förkunna och bekänna.

V 16 Här används ett ord med prefixet syn-. Den helige Ande **vittnar** tillsammans **med vår ande att vi är Guds barn**. Denna bekräftelse från ovan gör att vi kan ropa till Gud som vår himmelske far, något som knappast är möjligt för dem som ännu inte tror. Vi är Guds barn, se också v 17, 21, 9:8 och Fil 2:15.⁷⁶ Denna visshet är också central hos aposteln Johannes, Joh 1:12, 11:52, 1 Joh 3:1, 2, 10 och 5:2.

Såsom i sanning adopterade har vi rätt, grekiska *exousia*, att vara Guds barn. Denna visshet är viktig för den kristna människan.

V 17 **Och är vi barn så är vi också arvingar**, Gal 3:29, 4:7. Detta arv kallas ibland för Guds rike, 1 Kor 6:9, 10, oförgänglighet, 1 Kor 15:50, Gal 5:21 eller som i vårt kapitel för Guds härlighet, 8:21. Jesus talade om sig själv som den rättmätige arvingen, se Matt 21:38, Mark 12:7, Luk 20:14, se också Hebr 1:2. Vi som nu har placerats i Jesus Kristus blir **Guds arvingar och Kristi medarvingar, lika visst som vi lider med honom, för att också förhärligas med honom**. Återigen använder Paulus prefixet syn- som gör oss till ett med Jesu Kristi död och uppståndelse. Vi lever i och med Kristusmönstret, se kommentaren till 6:5. Vägen till Guds härlighet går därför genom Jesus Kristus. Vi lever igenom hans livsmönster, se 3:23, 5:2f, 6:4, Gal 3:29, 4:7 och 2 Tim 2:12, 1 Petr 4:13 och 5:1.

Nu är det dags att göra en sammanställning av de kännetecken Paulus har gett oss på ett liv i Anden. I v 5-8 gav Paulus oss fyra kännetecken på en människa som fötts av Anden. Han pekade på hur

1. Vi tänker på det som hör till Anden (värderingar), v 5
2. Vi har liv och frid (i samvetet), v 6
3. Vi underordnar oss Guds lag (attityder), v 7
4. Vi har rätt förhållande till lagen, v 8-9a

Och nu har han närmare beskrivit vad som händer när Anden driver eller leder oss.

5. Vi dödar kroppens gärningar, v 13f
6. Vi ersätter rädsla med frihet, v 15a

⁷⁶ Läs eller sjung gärna Svpsb 250;- ”Är det sant att Jesus är min broder ...”, skriven av Lina Sandell 1863 med musik av Oskar Ahnfeldt samma år.

7. Vi får oss att åkalla Gud som vår far, 15b-16
8. Vi får förskott på arvet, v17, 23

I fortsättningen av kapitel 8 styrker han vad han redan sagt. I v 18-23 talar han fortsatt om hur lidande och svårigheter får oss att sucka och vändas. Suckandet och vändande blir ett tecken på det liv vi bär inom oss. Om vi inte brydde oss behövde vi inte sucka eller vändas. I v 24-25 talar han om det hopp vi bär inom oss. Också det är en bekräftelse på det nya livet. I v 26-27 får vi veta att också Anden manar gott för oss. I v 28-30 talar han om att den fasta kallelsen som leder oss till Guds härlighet. Detta påstående kan jämföras med vad Paulus skriver i Gal 6:7-10.

Jag avviker nu från strukturen i FB och följer i stället Fitzmeyer. På det sättet får vi ytterligare tre resultat sprungna ur livet i Anden.

9. Vi suckar och vändas, v 18-23
10. Vi hoppas, v 24-25
11. Vi får förbön av Anden, v 26-27

8:18-23, Skapelsen suckar och vändas

8:18 Jag menar att den här tidens lidanden inte kan jämföras med den härlighet som ska uppenbaras och bli vår. ¹⁹ Själva skapelsen väntar och längtar efter att Guds barn ska uppenbaras. ²⁰ Skapelsen har ju blivit lagd under förgängelsen, inte av egen vilja utan genom honom som lade den därunder. Ändå finns det hopp om ²¹ att även skapelsen ska befrias från sitt slaveri under förgängelsen och nå fram till Guds barns härliga frihet. ²² Vi vet att hela skapelsen gemensamt fortfarande suckar och vändas. ²³ Och inte bara den, utan också vi som har fått Anden som förstlingsfrukt suckar inom oss och väntar på barnskapet, vår kropps förlossning.

Paulus har tidigare talat om ”våra lidanden”, 5:3f men sätter nu in dem i det större sammanhanget. Han gör det i tre steg. Först talar han om ”skapelsen”, v 19-22, sedan om ”oss”, v 23-25 och slutligen om ”Anden” i v 26-27.

V 18-19 När Paulus här talar om skapelsen undantar han oss människor. Om oss människor talar han i det andra steget, v 23-25. Den gamla tidsålder vi lever i håller hela skapelsen i fångenskap, men dess undergång ser Paulus som födslovändor. **Den här tidens lidande** står inte i motsats till rättfärdiggörelsen eller den kommande härligheten. Tvärtom skriver Paulus att de **inte kan jämföras**. De är födslovändor. I v 35 räknar han upp några lidanden, se också 2 Kor 4:10f, 17 och Fil 1:20.

Av Paulus sätt att tala om skapelsen framgår att han verkligen menar den materiella världen skild från människorna. Han har tidigare anspelat på skapelseberättelsen och nu är det den mark som förbannats i 1 Mos 3:17-19 som står i centrum. **Själva skapelsen väntar och längtar**. I den judiska traditionen länkas ofta skapelsen och människan som skapelsens krona samman i ett kosmiskt skeende, se till exempel Jes 43:19-21, 55:12f, Hes 34:25-31, Hos 2:18, Sak 8:12. I samma tankebana finns också detta med ”födslovändorna”. I ändens tid kulminerar vändorna och något nytt föds, se Dan 12:1ff, Matt 24:8, Joh 16:21 eller 1 Thess 5:3.

Detta faktum att skapelsen suckar och vändas är därför inte slutet utan början. Tillsammans med Jesaja väntar Paulus ”nya himlar och en ny jord”, Jes 65:17 och 66:22. Under den intertestamentala tiden hade dessa ord och liknande hänförts till den messianska tiden.⁷⁷ Detta löfte kommer igen i 2 Petr 3:13 och Joh Upp 21:1.

V 20-22 Det var med andra ord inte bara synden och döden som kom genom Adam utan också **skapelsen har blivit lagd under förgängelsen**. Men det finns **hopp om att även skapelsen ska befrias från sitt slaveri under förgängelsen**. Det betyder att det Kristus-mönster vi tidigare talat om nu tillämpas på hela skapelsen. Också skapelsen väntar på att **nå fram till Guds barns härlighet**. Den har ännu inte fått del av denna härlighet. Den härlighet vi har förlorat, Ps 8:6, har Jesus Kristus. Den är nu målet för oss kristna, se 1:23, 2:7, 10, 3:23 och 5:2. Jesus Kristus hade den med sig, vi fick del av den och den övriga skapelsen väntar på den.

V 23 **Vi vet**, grekiska *oidamen*, är Paulus sätt att uttrycka sig när sedan det självklara följer, jämför 3:19, 7:14, 8:22, 28, 1 Kor 8:1,4 2 Kor 5:1. **Och inte bara den** (skapelsen); på samma sätt suckar vi **som har fått Anden som förstlingsfrukt**, jämför 2 Kor 1.22 och 5:5. Vi väntar fortfarande på den fulla utbetalningen, 1 Kor 15:20ff. Den nya tidsålder vi lever i överlappar den gamla. Vi är ”i Jesus Kristus” och vi vet det genom Anden, se 5:5 och 8:15f samtidigt som vi **suckar inom oss och väntar på barnskapet, vår kropps förlossning**. På samma sätt som skapelsen väntar, väntar också vi tillsammans med den. Människan är i den meningen sammanlänkad med skapelsen och kosmos. Guds verk i och genom Jesus Kristus har kosmiska dimensioner. Kosmos väntar på sin **förlossning**. När Paulus talar om vår kropps förlossning syftar han naturligtvis på ”denna dödens kropp”, 7:24.

8:24-25, I hoppet är vi frälsta

8:24 *I hoppet är vi frälsta. Men ett hopp som man ser uppfyllt är inte längre något hopp. Vem hoppas på det han redan ser?*²⁵ *Men om vi hoppas på det vi inte ser, så väntar vi uthålligt.*

V 24-25 Som kristna lever vi, som Abraham i 4:18–21, i väntan på vad vi redan har tagit emot. Kristna lever inte som dem utan hopp, Ef 2:12b och 1 Thess 4:13c. När vi har ett hopp behöver det vara grundat på någonting och vårt hopp är grundat på vår gemenskap med Jesus Kristus. Vi har genom tron på honom tagits upp i Guds hushåll, inlemmats i Kristi kropp och är levande stenar i Andens tempel. Detta faktum gör oss uthålliga.

Men ett hopp som man ser uppfyllt är inte längre något hopp. Vanligtvis talar Paulus om frälsningen i futurum, 5:9f, 9:27, 10:1, 9, 10, 13, 11:11, 14, 26, 13:11, 1 Kor, 3:15, 5:5, 7:16, 9:22, 10:33, Fil 2:12 och Thess 2:16, 5:9. Men här skriver han i perfekt. Av grekiskan framgår att ”vi har blivit frälsta” samtidigt som här finns en eskatologisk nyans, jämför 8:18. Paulus kombinerar två aspekter; detta att vi har blivit frälsta med att vi ska bli frälsta, jämför 2 Kor 4:18, se också 5:7 och Hebr 11:1. **Så väntar vi uthålligt**, Gal 5:5

8:26-27, Anden ber för oss

8:26 *Så hjälper också Anden oss i vår svaghet. Vi vet inte vad vi borde be om, men Anden själv vädjar för oss med suckar utan ord.*²⁷ *Och han som utforskar hjärtan vet vad Anden menar, eftersom Anden vädjar för de heliga så som Gud vill.*

⁷⁷ Fitzmeyer hänvisar till 1 Enok 45:4f, 2 Baruk 31:1-32:6 och 4 Ezra 7:11, 30-32, 75.

V 26 Det finns ytterligare ett skäl till att vi kan vara frimodiga. Även om vi är svaga i oss själva, suckar och vändas, så manar den helige Ande gott för oss. Suckar och vända är i sig ett tecken på att vi tillhör den nya tidsåldern. Redan i v 23 nämner Paulus om hur vi suckar och nu förstärks denna klagan med den helige Ande. Det är den helige Ande som gör att vår klagan inte bara kan betraktas som en klagan utan som en verklig bön. **Anden hjälper oss i vår svaghet**, Jes 44:3-5, Hes 36:26f, Joel 3:1f. Denna vår svaghet gör att vi inte vet hur vi ska be, men Anden hjälper oss. Svagheten här är en oförmåga. Vi ser inte, kan inte urskilja Guds vilja och förstår därför inte hur vi ska be.

Vår bön handlar inte bara om att begära av Gud, utan om hela vårt sätt att umgås med Gud. Det handlar om att prisa och lova Gud, välsigna och tacka, bekänna synd och tro, om att ta emot Guds gåvor, att bekänna Gud som vår Far, se 8:15 och Jesus som Herren, 1 Kor 12.3, se också Ef 6:18 och Judas v 20.

När det står att **Anden själv vädjar för oss** går tankarna till Abraham, 1 Mos 18:23-33, Moses, 2 Mos 8:8, 12, 28-30, prästerna i 3 Mos 16:21f, 4 Mos 6:23ff, kungar i 2 Sam 12:16 eller till profeter i 2 Kung 18:22-40. Skriften talar om människors förböner, men Paulus är den förste som talar om att den helige Ande ber för oss. Anden ber för oss **med suckar utan ord**. Andens ord kan inte uttalas men finns inom *varje* enskild kristen. Även om Paulus här har tungomålstalendet i tanken kan dessa suckar inte reduceras till tungomålstalendet.

V 27 Anden **utforskar hjärtan**. Detta är en Skriftelig fras, se 1 Sam 16:7, 1 Kung 8:39, 1 Krön 28:9, Ps 7:11, 17:3 eller 139:1. Se också 1 Kor 2:10. **Anden vädjar för de heliga**. De heliga är benämningen på alla kristna, inte bara några. Alla kristna kan vara säkra på Guds stöd. Det finns ingenting i den här världen som kan skada oss i det stora perspektivet. I det som nu följer bekräftas det och v 28ff innehåller för första gången ordet ”förutbestämt”, det vill säga predestinerat. Tanken återkommer sedan i kapitel 9. Vi ska lägga märke till att det inte är individer som är predestinerade utan kollektivet, dem ”i Jesus Kristus”.

8:28-30, Allt samverkar till det bästa

8:28 Vi vet att allt samverkar till det bästa för dem som älskar Gud, som är kallade efter hans beslut.²⁹ Dem som han i förväg har känt som sina har han också förutbestämt till att formas efter hans Sons bild, så att Sonen blir den förstfödde bland många bröder.³⁰ Och dem som han har förutbestämt har han också kallat, och dem som han har kallat har han också förklarat rättfärdiga, och dem som han har förklarat rättfärdiga har han också förhärligat.

V 28-30 **Vi vet**, skriver Paulus, att **för dem som älskar Gud** samverkar allt till det bästa. Paulus uttrycker sig judiskt och sättet fanns redan i 5 Mos 5:10, 6:5, 7:9, 10:12 och Ps 31:24 och 97:10. Orden, **allt samverkar till det bästa**, syftar sannolikt på vad som nämnts i v 18-27, lidanden, den kommande härligheten, skapelsens vändor och den helige Andes bistånd – allt ingår i Guds plan för oss och samverkar till det bästa. I 5:5 försäkrade Paulus oss att hoppet inte bedrar oss. Det är grundat i Guds kärlek, 5:8. Förutbestämmelsen är med andra ord inte grundad i oss utan i Guds goda vilja för oss. **Vi är kallade efter hans beslut**. Här är det fortsatt viktigt att se med Guds ögon. När Gud skapade människan skapades hon ”till Guds avbild” och ”för att bli lika honom”, 1 Mos 3:26. Denna Guds vilja har aldrig ändrats och den gäller alla människor. ”Dem som älskar Gud” är de som har tagit emot, bejakat och nu formas efter Guds vilja, jämför 1:6 och 1 Kor 1:2. **Dem som han i förväg har känt som sina har han också förutbestämt till att formas efter hans Sons bild.**

Paulus återger hela skeendet med hjälp av fem steg. Gud

1. känner oss som sina
2. har i sin allmakt förutbestämt oss
3. Han har därför kallat oss
4. förklarat oss rättfärdiga
5. och han har förhärligat oss

När det heter att **han i förväg har känt** oss som sina går tankarna till 1 Mos 18:9, Ps 1:6, Jer 1:5, Amos 3:2, 1 Kor 8:3 och Gal 4:9.

Gud har redan i skapelsen **förutbestämt** människan, se 1 Kor 2:7 och Ef 1:5 och 11, **att formas till hans Sons bild**. Tanken fanns redan i 8:15, 17. Vi har fått barnskapets ande och ska nu formas till att bli lika Jesus, 2 Kor 3:18, 4:4b-6, Gal 4:4ff och Fil 3:20f. Vi ska bli lika honom hette det redan i skapelseögonblicket, 1 Mos 3:26.

Det tredje steget är nu givet. Gud kallar oss att tro evangelium. Det står klart att Gud vill oss människor det allra bästa, **dem har han också kallat**. Han kallar oss vid namn, Jes 43:1. Detta är ett budskap som funnits med redan från början, se 1 Thess 2:12 och 2 Thess 2:13f.

För det fjärde är detta ett budskap som tas emot genom att vi litar på Gud, vi tror att Gud på grund av Jesu Kristi död och uppståndelse kan ge oss ett rätt förhållande till honom. Dem har han **förklarat rättfärdiga**, 3:24ff, 5:1 och 9.

Slutligen, som ett femte steg, **har han också förhärligat**. Även om vi ännu inte är där ingår detta i Kristus-mönstret. Jesus inte bara dog och uppstod. Han förhärligades också. Det liv han nu lever, lever han för Gud, 6:10. Denna härlighet är vi insatta i samtidigt som vi väntar på dess uppenbarelse, 8:18. Den helige Ande är ett förskott på vårt arv. Han har kallat oss till ”sitt rike och sin härlighet”, 1 Thess 2:12 och vi är redan i detta livet delaktiga av Guds härlighet, 2 Kor 3:18, 4:4bff.

Nu har Paulus inte bara beskrivit det härliga liv vi har fått av Gud utan också med kraft strukit under dess tillförlitlighet. Det Gud har gjort står fast. Det går inte längre att tvivla på Guds goda vilja. Den är uppenbarad i och genom Jesus Kristus. Och Gud själv kommer att göra allt vad som står i hans makt för att denna hans bestämmelse ska gå i fullbordan.

8:31-39, En hymn till Gud

Så brister Paulus ut i en hymn, i en lovsång till Gud. Den handlar om Guds kärlek som är uppenbarad i Jesus Kristus. Vi har blivit fria från synden, döden och lagen, makter som vi annars bara kan besegras av. Gud har genom Jesus Kristus besegrat dessa makter en efter en och han har sedan placerat oss i Jesus Kristus. Han har inte bara skapat oss till Guds avbild utan också bestämt sig för att göra oss lika Jesus Kristus. Jesus Kristus själv är den förste och en garant för oss som kommer efter.

Hymnen är uppbyggd på följande sätt:

en inledande retorisk fråga, v 31a, och därefter fyra strofer, två plus två:

- Gud skonade inte sin egen Son, v 31b-32
- Gud och Jesus Kristus är på vår sida, v 33-34
- Vem kan skilja oss från Kristi kärlek? v 35-37
- Inget kan skilja oss från Guds kärlek, v 38-39

8:31a Vad ska vi nu säga om detta?

V 31a Paulus knyter an till **detta**, det vill säga inte bara v 28-30 utan hela stycket v 18-30, ja, kanske till hela den andra huvuddelen 5:1–8:30. Bakgrundsscenen kan vara anklagelserna inför domstolen i Job 1-2 och Sak 3. Den rättfärdige anklagas men Paulus förklarar att den rättfärdige inte behöver frukta någonting, Ps 118:6. Efter denna inledande retoriska fråga följer först två strofer där Guds gränslösa kärlek till oss hyllas, v 31b-34 och sedan ytterligare två strofer som betygar att ingen kan hindra Guds kärlek till oss, v 35-39.

8:31b Om Gud är för oss, vem kan då vara emot oss? ³² Han som inte skonade sin egen Son utan utlämnade honom för oss alla, hur skulle han kunna annat än att också skänka oss allt med honom? ³³ Vem kan anklaga Guds utvalda? Gud är den som frikänner. ³⁴ Vem är det som fördömer? Kristus Jesus är den som har dött, ja, än mer, den som blivit uppväckt och som sitter på Guds högra sida och vädjar för oss.

V 31b-32 Självklart är det Israels Gud som har räddat oss. Det är inte någon gud vem som helst. Om denne Gud är för oss kan ingen stå emot. Men för Paulus räcker det inte med ett ”ingen”. Det blir för litet. Det är Israels Gud **som inte skonade sin egen Son**, se 5:8 och 8:3. Ända sedan Origenes tid (185-254 e Kr) har bibeltolkare anat 1 Mos 22:16 bakom dessa ord, orden där Abraham fick skona sin son. Paulusorden är som ett eko från den händelsen.

Också orden **utlämnade**, grekiska *paredoken*, **honom för oss alla** ingår sannolikt i urdogmat, jämför Jes 53:6 och 12. Ordet användes redan i 4:25 och strofen kan mycket väl ha använts i liturgiska sammanhang, till exempel vid dop. Hela evangeliet anas i dessa ord, Joh 3:16.

V 33-34 Om nu Gud handlat så **vem kan anklaga Guds utvalda?** När Paulus talar om Guds utvalda tänker han inte bara på messiastroende judar utan i lika hög grad på de hedningar som kommit till tro på Jesus Kristus. Genom sitt sätt att uttrycka sig förbereder han kapitlet 9-11 som handlar just om Guds utvalda, se vidare kommentar till 9:6.

Några kommentarer hävdar att anklagelserna kommer från satan, men i dessa ord ligger att ingen, säger ingen, har rätt att anklaga dem Gud **frikänner**. Fitzmeyer har satt ett frågetecken efter orden ”Gud är den som frikänner” ”den Gud som frikänner?” Han håller fast vid retoriken. Vem kan anklaga? Skulle den Gud som frikänner anklaga? På samma sätt gör Fitzmeyer i nästa strof. Då får hans översättning av v 34 följande ordalydelse: ”Vem är den som fördömer? Den Kristus Jesus som har dött (för oss)? På detta sätt blir retoriken kraftigare. Inte kommer den Jesus Kristus som utlämnades för våra synder skull, 4:25, och gjordes till ett syndoffer för vår skull, 8:3, och som **sitter på Guds högra sida och vädjar för oss**, att fördöma oss. Se 1 Joh 2:1, Ef 1:20, Hebr 7:25 och 9:24.

8: 35 Vem kan skilja oss från Kristi kärlek? Nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd? ³⁶ Det står ju skrivet: För din skull dödas vi dagen lång, vi räknas som slaktfår. ³⁷ Men i allt detta vinner vi en överväldigande seger genom honom som har älskat oss. ³⁸ För jag är viss om att varken död eller liv, varken änglar eller furstar, varken något som nu är eller något som ska komma, varken makter, ³⁹ höjd eller djup eller något annat skapat ska kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre.

V 35 Ingen har rätt att anklaga Guds utvalda och ingen kan heller skilja honom från oss. Kristi kärlek är drivkraften bakom allt han har gjort för oss, 2 Kor 5:14f och Gal 2:20. Inte heller kan **nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd** skilja oss från Kristi kärlek, jämför 1 Krön 21:12, 2 Krön 20:9, 32:11 eller 2 Kor 11.26f, 12:10. Vi kan hotas av dessa makter som hör till denna världsvillkor, men de betyder ingenting, 8:18 i jämförelse med Guds härlighet och de kan inte skilja oss från Gud.

V 36-37 Så citerar Paulus Ps 44:23: **För din skull dödas vi dagen lång, vi räknas som slaktfår**, jämför Jes 53:7 och Sak 11:4, 7. Psalmen är en klagopsalm eftersom Israels barn tycker att fienden besegrat dem och Gud förkastat dem. Men i själva verket är den en åkallan, ett löfte om att stå fast, se Ps 44:18f. Fåren slaktas visserligen, men det betyder inte att Gud övergivit dem, 2 Kor 4:10f. Det lilla ordet **men** utgör här vändpunkten. Paulus fortsätter **i allt detta vinner vi en överväldigande seger**. Detta påstående påminner oss om 2 Korintierbrevet, se min kommentar till 2 Korintierbrevet och särskilt 2 Kor 12:9. Alla de makter som vill dra ner oss, synden, döden, lagen, fiendskap och vad som nämnts i v 35 är besegrade av **honom som har älskat oss**, Herren Jesus Kristus.

V 38-39 **För jag är viss om ...** Paulus avslutar med ett personligt vittnesbörd, med samma emfas som senare i 14:14 och 15:14.

Den andra huvuddelen är därmed avslutad och kan nu sammanfattas på följande sätt.

5:1-8:39

Andra huvuddelen, sammanställning

5:1-11	Rättfärdiggörelsens resultat
5:12-21	Från Adam till Kristus
6:1-23	Förenade med Kristus
6:1-11	döda från synden
6:12-23	lever för Gud
7:1-8:13	Fria från lagen
7:1-6	dödade från lagen
7:7-13	genom lagen lärde jag känna synden
7:14-25	”det onda som jag inte vill”
8:1-13	Livets Andes lag
8:14-39	Livet i Anden
8:14-17	Barnaskapets Ande
8:18-22	Skapelsen suckar och våndas
8:23-25	I hoppet är vi frälsta
8:26-27	Anden ber för oss
8:28-30	Allt samverkar till det bästa
8:31-39	En hymn till Gud

Så återstår ytterligare två huvuddelar, kapitel 9-11 och 12-15. När jag första gången fördjupade mig i Romarbrevet, någon gång i slutet på 1980-talet använde jag mig av Nygrens kommentar. I den diskuterar han ganska utförligt just kapitel 9-11 eftersom tidigare kommentarer haft svårt för att förstå hur dessa kapitel alls hörde hemma i Romarbrevet. Kapitel 9-11 betraktades av flera som en främmande kropp. Kapitlen kunde läsas för sig utan övriga kapitel i Romarbrevet. Kapitlen var som ett supplement. Andra menade att dessa kapitel bröt av det fina flödet fram till kapitel 9 och som sedan fortsätter med tillämpningen i kapitel 12. Det fanns till och med dem som menade att kapitel 9-11 motsäger de andra kapitlen.

Det är först under senare delen av 1900-talet som kapitlen fallit på plats och en av banbrytarna är svensken Krister Stendahl som hävdade att kapitlen 9-11 i själva verket utgör höjdpunkten i en fantastisk komposition. Fitzmeyer skriver att Stendahl ledde oss in på rätt spår. Paulus visar i den huvuddel vi nu har framför oss att löftena som gavs Israel, rättfärdiggörelsen genom tron, inte motsäger Lagen, utan tvärtom uppfyller den. Israels utkorelse kom ofta på skam på grund av synden. Profeterna talade därför om en dag när Gud själv skulle ta sig an synden, besegra den och lägga grunden för syndernas förlåtelse. Jesus fullbordar förbundet, förklarar det uppfyllt och beseglar det med sitt blod. Jesus ”bygger sin församling” betyder att han samlar det eskatologiska folket omkring sig och här är inte jude eller grek utan jude och grek. Jesus talar om sin ”lilla hjord”, i Luk 12:32 och om ”sina får”, Joh 10:14ff. Paulus visste att församlingen har ”liv i Jesus Kristus” som vi sett av kapitlen 6-8.

Minns att Paulus skriver till församlingen i Rom, en stad med ungefär 50 000 judar, en stad där judarna utvisades av kejsare Claudius år 49 e Kr och en stad till vilken de jude-kristna sedan återvände utan att spänningarna mellan judar, jude-kristna och hedna-kristna har minskat. Ersättningsteologin hotar från både judiskt som kristet håll och Paulus vill nu visa att den motsättningen är en chimär. Gud har bara ett folk!

Kyrkan härstammar från Jerusalem och det fanns en spänning mellan den judiskt dominerade församlingen i Jerusalem och församlingen i Rom som nu mestadels bestod av hedningar. Paulus skriver Romarbrevet för att visa hur Guds förbund med Israel nu fullbordats, hur evangeliet är uppfyllelsen av lagen och hur rättfärdiggörelsen genom tron öppnat vägen för hedningarna in i Guds folk. Innan vi tar oss an kapitel 9-11 vill jag redovisa tre hänsyn.

För det första är det onekligen så att Paulus mission bland judarna på det hela taget misslyckades. Det misslyckandet väckte frågor hos judarna. Står Gud fast vid sina löften trots Israels otro? Paulus mission bland hedningarna var framgångsrik men den gagnade inte judarna. Tvärtom växte sig ersättningsteologin i takt med antisemitismen allt starkare i Rom. Det är denna senare insikt som för min del kastat nytt ljus över Romarbrevet i sin helhet.

För det andra kan Romarbrevet vara svårtillgängligt för dem som bara läser om rättfärdiggörelsen genom tron men inte förstår sammanhanget. Just dessa kapitel, 9-11, innehåller en hel del citat och anspelningar till Skriften (GT) och hos oss som inte är självklart hemma i Skriften kan dessa anspelningar resa nya frågor eller till och med leda oss bort från ämnet.

En tredje svårighet för moderna läsare är den att Paulus har en tendens att generalisera. Här talar Paulus om Israel som en enhet, som ett korporativ och det blir frestande för oss idag att läsa in vår tids problem och frågeställning, ibland till och med politiska. Men då har vi lämnat

Paulus. Innan du går vidare kan det vara bra att repetera Inledningen A 5 om "Det nya förbundet".

Paulus har förberett denna tredje huvuddel redan i 3:1-9 och 21-31. Han har gång efter annan hämtat sina argument från Skriften, 1:17, 2:24, 3:4, 10-18, 4:3, 7-8, 17, 18, 22, 7:7 och 8:36. På det sättet ville han visa att rättfärdiggörelsen genom tron inte är emot lagen utan tvärt om den är för lagen, 3:31. Evangelium vänder sig "först till juden ...", 1:16, 2:9f, 3:9, men vad händer när de inte vill ta emot det? Nu ska Paulus ta sig an dessa frågor som dykt upp i den första och andra huvuddelen.

TREDJE HUVUDDLEN 9:1–11:36

Den tredje huvuddelen omfattar 9:1–11:36 och efter inledningen, v 1-5, visar Paulus att Israels fall⁷⁸, brist eller försummelse inte påverkar Guds utkorelse eller frälsningshistoria v 6-29 utan Israel får själv ansvara för sitt fall, 9:30–10:21 Avslutningsvis skriver Paulus att Israel endast misslyckats till viss del och tillfälligt, 11:1-32. Paulus talar med andra ord i kapitel 9, 10 och 11 om Israels bakgrund, nuvarande tillstånd och framtid. Sedan avslutas denna del med en doxologi, 11:33-36.

9:1-5	Paulus sorg och vanda över Israels fall
9:6-29	Israels fall ändrar inte Guds frälsningshistoria
9:30–10:21	Israels fall kommer från deras egen vägran
11:1-32	Israels fall till dels och tillfälligt
11:33-36	Avslutande doxologi

9:1-5, Paulus sorg och vanda över Israels fall

Paulus inleder med att visa sin samhörighet med det judiska folket, sin sorg och vanda.

9:1 Jag talar sanning i Kristus, jag ljuger inte. Mitt samvete betygar i den helige Ande² att jag har stor sorg och ständig vanda i mitt hjärta.³ Jag skulle önska att jag själv var fördömd och skild från Kristus i stället för mina bröder, mina landsmän efter köttet.⁴ De är israeliter, de har barnskapet och härligheten, förbunden och lagen, tempelgudstjänsten och löftena.⁵ De har fäderna, och från dem har Kristus kommit som människa, han som är över allting, Gud, välsignad i evighet. Amen.

V 1-2 Paulus lever i, tar sin utgångspunkt i och **talat sanning i Kristus**. Han har aldrig försökt att smickra judarna eller närmat sig de falska apostlarna utan hållit sig till sanningen. Han **ljuger inte**, 2 Kor 2:17, 12:6 och 19, se också 1 Tim 1:19 och 3:9.

Han talar till judarna både som en jude och som en kristen, se 11:13, för i Kristus är han både jude och hedning. Paulus visar ingen besvikelse eller bitterhet trots att han så ofta trakasserats och misshandlats av just judarna. Vi påminns på en och samma gång om det objektiva och det subjektiva. Paulus är i Kristus och hans samvete är i den helige Ande. **Mitt samvete betygar i den helige Ande**. För Paulus är samvetet knutet till Kristus. Jesus Kristus är Herren i samvetet och i den meningen talar Gud genom samvetet, jämför Ps 24:4, Ps 51:5 med 8 och 12f. I Skriften används sällan eller aldrig ordet samvete utan det där synonyma ”hjärtat”. För juden var det aldrig tal om något annat samvete än Guds. Gud som ingått förbund med dem bestämde vad som är gott och vad som är ont. Det är denna tanke som ligger bakom Paulus ord här. Vad sker då i Paulus hjärta, i hans samvete?⁷⁹ **Jag har stor sorg och ständig vanda i mitt hjärta.**

V 3-5 Paulus stryker under sin sorg och vanda genom att knyta an till Moses i 2 Mos 32:32. När Israel hade gjort sig en guldkalv och Gud ville utplåna folket trädde Moses upp som folkets försvarare och förebedjare. Nu gör Paulus detsamma. **Jag skulle önska att jag själv**

⁷⁸ Se 9:32. När judarna i sin iver sprang till templet snubblade de på en sten och ramlade omkull.

⁷⁹ Se särskild kommentar *Om samvetet* efter kommentaren till 8:8.

var fördömd och skild från Kristus, underförstått om det hade hjälpt, det vill säga **i mina bröders ställe**. Paulus använder det grekiska ordet *adelphoi* om sina bröder och systrar i Kristus, 1:13, men här använder han det om sina **landsmän efter köttet**. Det här är en klar markering eller sagt utifrån en självklarhet att det judiska folket trots sitt misslyckande att ta emot evangelium fortfarande är Guds utvalda folk.

Paulus talar inte här om ”judar” utan om israeliter, det uttryck Gud använder om folket, det namn som Gud gav Jakob efter att ha besekrat denne, 1 Mos 32:29. ”Du är Israel eftersom du har kämpat med Gud”. Begreppet Israel kom först att syfta på Nordriket efter den assyriska deportationen 722 f Kr, men senare också om Sydriket, om Juda och Benjamin, se Jes 5:7 och Mika 3:1. Den ursprungliga, av Gud givna benämningen och den framtida benämningen är med andra ord Israel. Och det är detta Israel som har företräden. Här räknas sju sådana företräden upp utöver Guds ord som Paulus talade om i 3:1ff då han avbröt den uppräknings som fortsätter här.

1. barnskapet

Paulus använder här inte ordet det grekiska ordet *huiiothesia* i den grekiska meningen att Gud adopterat ett folk. Nej, här är det ett folk som fötts av Honom, den förstfödde, äkta och utlovade sonen, 2 Mos 4:22f, 5 Mos 14:1f, Jes 1:2, Jer 3:19–22, 31:9 och Hos 11:1. I 5 Mos sägs inte mindre än 23 gånger att Gud älskar Israel, se 5 Mos 1:30f, 8:5, 14:1a men också Jes 1:2, Salomos Vishet 2:134, 16 och 16:26. Gud fostrade Israel och förväntade sig lydnad, 5 Mos 14:1 och Mal 1:6. Barnskapet var ett gudomligt företräde och den bild Paulus målar är samtidigt historisk och idealisk, ett barnskap som ska förverkligas.

2. härligheten

Det andra företrädet är att Gud har uppenbarat sin härlighet för Israel. Här tänker Paulus på uttåget ur Egypten, 2 Mos 16:10 och 40:34 och på härligheten i templet, 1 Kung 8:11. Denna härlighet återspeglades i Mose ansikte när han tog emot Lagen, 2 Mos 34:30ff och 2 Kor 3:7.

3. förbunden

Vi lägger märke till att det står förbunden i flertal. Paulus tänker på förbundet Gud ingick med Abraham, 1 Mos 15:18, 17:2, 7 och 9, med Isak, 1 Mos 26:3ff och 2 Mos 2:24, med de tre patriarkerna, 2 Mos 6:2ff, 3 Mos 26:42, med Moses, 2 Mos 24:7f och David, 2 Sam 23:5. Det finns rabbiner som menar att Gud ingick förbundet med Moses i tre faser (Sinai, Moab och Gerissim), men de flesta förstår det som förnyelse av ett och samma förbund.

4. lagen

I 2 Mos 20:1-17 och 5 Mos 5:1–22 läser vi om hur Gud ger lagen till Moses. Paulus har redan tidigare, i 3:2, talat om hur Gud gett sitt ord, eller sina ord, sina instruktioner, grekiska *ta logia tou theou*, till folket och hur de därför kan känna Guds vilja, 2:18. Lagen är en del av eller en avtalstext till förbundet, 2 Mos 24:6-8.

5. tempelgudstjänsten

Detta sätt att fira gudstjänst var förordnat av Herren själv, 2 Mos 25-31, Jos 22:27 och 1 Krön 28:11ff. Denna gudstjänst skilde sig radikalt från de omgivande folkens sätt att fira gudstjänst som ofta innehöll såväl tempelprostitution som människooffer.

Sabbaten och högtiderna i 3 Mos 23 är Herrens sabbat och Herren högtider. Han kommer för att i dem uppenbara sin härlighet.

6. löftena

De löften som Paulus syftar på är Guds löften till Abraham i 1 Mos 12:2, 13:14-17, 15:4, 17:4-8, 16, 19, 21:12, 22:16, till Isak i 1 Mos 26:3-5, Jakob i 1 Mos 28:13f, Moses 18:18f och David 2 Sam 7:11. Paulus skriver tidigare i Romarbrevet, 3:16 och 23f, något som upprepas i 11:29.

7. fäderna

Israel tillber fädernas Gud, se också 11:28 jämför 2 Mos 3:13 och 13:5. Detta betraktas som ett företräde att få tillhöra dessa fäder, 4:1, 12, 16, 9:10, Apg 7:2, 12 och 15.

I dessa sju företräden finns Jesus Kristus om än fördold, men nu träder han fram och blir kulmen för dem alla, **och från dem har Kristus kommit som människa**, jämför 1:3. Också här använder Paulus det grekiska uttrycket *kata sarka*. Det är ingen tvekan att Jesus hör samman med det historiska, etniska folket Israel. Paulus inser att Gud har utvalt det judiska folket att vara den monter genom vilken Gud visar upp sig själv och frälser världen.

Avslutningen på denna v 5, **han som är över allting, Gud, välsignad i evighet, amen**, har diskuterats mycket. Det beror på att den grekiska texten inte har kommatecken eller punkt. Genom att flytta kommatecknet kan vi få fyra olika tolkningar. Ända fram till 700-talet tycktes teologerna vara överens att orden ska läsas på följande sätt:

1. **från dem kommer Kristus (som människa) som är Gud över allting och prisad i evighet, amen.** Då är dessa ord en av de klaraste utsagorna om Jesu gudomlighet vi har. Kristus är Gud över allting och Paulus ärar Jesus med denna doxologi och bekänner Jesus som den andre personen i gudomen.⁸⁰ Det finns tre skäl som talar för denna tolkning. För det första; Eftersom Paulus betonar *kata sarka* förväntas det rent språkligt finnas en motsats. Och den är just hans gudomlighet, se 1:3f. Ett andra skäl är att när man i den judiska traditionen prisade Gud står ordet ”välsignad” alldeles innan ordet Gud. Så är det knappast här därför att denna doxologi *inte* är den vanliga. Lovprisningen riktas till Kristus och inte till Fadern. För det tredje är det rimligt att tro att Paulus här, liksom på andra ställen, faktiskt menar att Jesus Kristus *är* Gud. Det är i linje med den kristna tron redan från början. Alt 2 är ett möjligt alternativ, men inte alls så tydligt. Då lyder översättningen:
2. **från dem kommer Kristus som människa.** Här går att sätta punkt och då blir fortsättningen endast en traditionell doxologi; **Gud är över allting och prisad i evighet, amen.** Det betyder i sak att Paulus prisar Gud för att Kristus kommer från fäderna och inget annat.

Den tredje och fjärde möjligheten är mindre trolig och därför nöjer jag mig med att endast återge dem. **från dem kommer Kristus (som människa) som är över allting. Prisad vare Gud i evighet, amen.** Denna tolkning stryker under att Kristus kommer från fäderna

⁸⁰ De allra klaraste torde vara de sju ”Jag Är”-orden hos evangelisten Johannes.

men att han är överlägsen dem. Han är över allting. Den fjärde tolkningen innebär att man ändrar den grekiska ordföljden och får en annan syftning. Då blir meningen **från dem kommer Kristus (som människa) till vilken allting hör, Gud, prisad i evighet, amen.** Detta är att göra våld på texten och innebär inte att något blir klarare. Alternativ ett står därför fast.

De svenska översättningarna duger bra. Giertz skriver: *från dem leder Kristus sitt jordiska ursprung, han som är över alla, Gud, välsignad i evighet, amen.* Det tycks som att Paulus prisar Jesus Kristus som Gud.

I denna inledning har Paulus visat på de företräden Israel har. Är det då inte ett kraftigt misslyckande att de inte tar emot Jesus som Messias, som Kristus? Gud har fullbordat förbundet enligt sina löften, men Israel förstår inte. Är det Gud som har misslyckats eller var ligger felet? Paulus kommer nu att visa att på detta sätt har Gud handlat förr. Det kan tyckas att Gud är orättfärdig som utväljer Jakob men visar bort Esau, men Paulus kan inte alls ansluta sig till den typen av tankar.

Nu ska han förklara hur Gud tänkt sig frälsningshistorien. Frågan vi ställer oss när vi lyssnar till Paulus är vad han menar när han säger Israel. I v 6 som vi strax ska ta oss an säger han att "Israel inte är alla som kommer från Israel", men i 11:25-27 skriver han att "hela Israel ska bli frälst". Det här var säkert en fråga som de samtida judarna i Rom ställde sig. Vi ska därför ha denna utmaning i bakhuvudet när vi går vidare men försöka besvara den när vi kommer till 11:25-27.

9:6–29, Israels fall ändrar inte Guds frälsningshistoria

Romarbrevet 9-11 har emellanåt lästs i ljuset av 8:28–30 och kopplats till frågor om den fria viljan och predestinationen, förutbestämmelsen. Det gäller särskilt när vi kommer till v 14-23. Fitzmyer vill inte alls stämma in i en sådan tolkning. Enligt honom talar Paulus om Guds suveräna vilja men inte som förutbestämd. Fitzmyer delar in den första tredjedelen i följande avsnitt:

9:6–13, Guds löften hör samman med utkorelsen av Abraham och hans säd

9:14–23, Gud använder också motsträvighet för sina syften

9:24–29, Guds plan är förutsagd i Skriften

9:6–13, Guds löften hör samman med utkorelsen av Abraham och hans säd

9:6 Detta inte sagt som om Guds ord skulle ha slagit fel. Alla som härstammar från Israel är nämligen inte Israel,⁷ och alla Abrahams avkomlingar är inte hans barn. Nej, det är genom Isak din avkomma ska räknas.⁸ Det vill säga: det är inte de köttsliga barnen som är Guds barn, utan löftets barn räknas som hans avkomlingar.⁹ Detta ord var nämligen ett löftesord: Vid denna tid ska jag komma tillbaka, och då ska Sara ha en son.

V 6 Guds löften kommer från tiden Gud utvalde och ingick förbund med Abraham. Dessa löften har Gud aldrig tagit tillbaka. Inte heller kommer han att ta tillbaka dem som om **Guds ord skulle ha slagit fel.** När Paulus skriver Guds ord syftar han på de löften Gud gav Abraham, 4:17, 18, 9:4 och 9. Dessa löften gavs innan Israel var till och är därmed oberoende av hur Israel tagit emot dem. Inte ens det faktum att många judar inte ville lyssna till Paulus

predikan ändrar någonting. Löftena kan inte heller nu bara rinna ut i sanden, 9:6–29, jämför 4 Mos 23:19, Jes 55:10f och 2 Kor 2:17, 4:2. Men förutom detta skriver Paulus att **alla som härstammar från Israel är nämligen inte Israel** och detta behöver vi reda ut.

Paulus använder här beteckningen Israel på ett annat sätt än tidigare. Oftast betecknar Israel det etniska, historiska Israel, det judiska folket, 9:27, 31, 10:19, 21, 11:2, 7 och 25. Men inte här. Här talar han om dem som tror. Om Gud villkorslöst hade knutit *det etniska folket till sig* genom löftena hade inte folkets val att älska Gud skett av fri vilja. Det etniska folket har getts lagen och andra företräden, men löftena kan bara tas emot genom tron, och inte alla tror. Det är dem som har tagit emot Jesus som Herren som utgör det eskatologiska Israel Jesus började bygga. Vi har nu två definitioner av beteckningen Israel. För det första det etniska och för det andra det frälsta, nämligen de som tror och bekänner Jesus som Herren, det vill säga de judekristna. Det är också dem som åsyftas i Gal 4:23f och 6:16. Den spontana invändningen blir: Vad händer då med det etniska Israel? Går det förlorat? Har Gud misslyckats? Paulus återkommer till dessa invändningar i kapitel 11, se särskilt v 26. Men nu är temat ett annat.

V 7 **alla Abrahams avkomlingar är inte hans barn**. Här återupprepar Paulus att den etniska tillhörigheten i sig inte är tillräcklig. Abraham hade barn med Hagar, Sarah och Ketura, 1 Mos 25:1f, men bara ett av dem var löftets son, 1 Mos 18:10. Paulus har först skiljt det eskatologiska Israel från det etniska och nu skiljer han löftessonen från de andra sönerna. Och så tillägger han att **det är genom Isak din avkomma ska räknas**, 1 Mos 21:12, Hebr 11:18, eftersom han föddes enligt ett särskilt löfte.

V 8-9 **det är inte de köttsliga barnen som är Guds barn, utan löftets barn räknas som hans avkomlingar**, jämför Jesu undervisning i Joh 3:1-8 och 8:31ff. Det är de som är födda enligt löftet som räknas som Abrahams efterkommande, det vill säga de som genom tron har tagit emot löftet. Paulus lyfter fram löftets och trons betydelse. Han säger *inte* att Gud inte älskar alla andra barn. Den frågan berörs inte alls här. Här handlar det endast om Guds suveränitet, om en Gud som handlar efter sin vilja och efter vad han lovat. **Detta ord var nämligen ett löftesord: Vid denna tid ska jag komma tillbaka, och då ska Sara ha en son.** För att ytterligare stryka under detta fortsätter Paulus med ännu ett exempel från Skriften

9:10 Men inte bara det, även Rebecka fick två söner med en och samme man, vår far Isak. ¹¹ Innan barnen var födda och varken hade gjort gott eller ont, ¹² sades det till henne: Den äldre ska tjäna den yngre. Guds beslut att välja vem han vill skulle stå fast och inte bero på gärningar utan på honom som kallar. ¹³ Det står ju skrivet: Jakob älskade jag, men Esau hatade jag.

V 10-13 **Även Rebecka fick två söner med en och samme man, vår far Isak**. Men bara en av de två sönerna var utvald, Jakob. Och denne var utvald innan han ens **hade gjort gott eller ont**, ja, han var inte ens född. Valet av Jakob var helt beroende av Guds vilja, nåd och barmhärtighet och helt oberoende av förtjänstfulla gärningar. Det sas till Rebecka att **den äldre skall tjäna den yngre**, 1 Mos 25:23 trots att det vanligtvis är tvärtom: den yngre ska tjäna den äldre. Paulus fortsätter **Guds beslut att välja vem han vill skulle stå fast och inte bero på gärningar utan på honom som kallar**. Lagg ännu en gång märke till vad han säger

och vad han inte säger. Paulus säger att valet inte skedde på grund av gärningar utan på Guds suveräna vilja.⁸¹

Det står ju skrivet: Jakob älskade jag, men Esau hatade jag. Skriftcitatet är hämtat från Mal 1:2f och är formulerat som en österländsk hyperbol, som en retorisk överdrift. Poängen är att Gud älskar Jakob så mycket, inte att han hatar Esau. Så säger österlänningen om Esau bara för att stryka under hur mycket Gud älskar Jakob.

Paulus har nu strukit under att Israels historia inte står och faller med dess prestationer utan med Guds kärlek, utkorelse och nåd. Israels tillkortakommanden, uppror och motsträvighet, bekommer inte Gud så att hans planer skulle förändras. Gud är suverän i sitt handlande och han använder vem han vill, också de motsträviga. Så ger Paulus exempel på detta.

9:14–23, Gud använder också motsträvighet för sina syften

*9:14 Vad ska vi då säga? Finns det orättfärdighet hos Gud? Verkligen inte!*¹⁵ Han säger till Mose: *Jag ska vara nådig mot den jag är nådig mot och förbarma mig över den jag förbarmar mig över.*¹⁶ Det beror alltså inte på människans vilja eller strävan utan på Guds barmhärtighet.¹⁷ Skriften säger ju till farao: *Just därför lät jag dig uppstå, för att visa min makt på dig och för att mitt namn skulle förkunnas över hela jorden.*¹⁸ Alltså är han barmhärtig mot vem han vill och förhårdar vem han vill.

V 14-16 Det här avsnittet är liksom 3:1-8 uppställt som en diatrib, en debatt. Någon frågar: **Finns det orättfärdighet hos Gud?** Det kan tyckas vara en relevant invändning eftersom inte alla Israels barn är Israels sanna barn och eftersom Gud älskar Jakob mer än Esau eller att hedningarna plötsligt ska ha tillträde till Guds nåd och barmhärtighet. Paulus försöker inte ens besvara frågan. Han bara avfärdar den med orden **Verkligen inte!** Det går inte att använda mänskliga måttstockar för att mäta Gud, 5 Mos 32:4. Paulus fortsätter nu med att påminna om Skriftens ord. **Gud säger till Mose: Jag ska vara nådig mot den jag är nådig mot, och förbarma mig över den jag förbarmar mig över.** Citatet är hämtat från 2 Mos 33:19. Bakgrunden är att när Moses tagit emot budtavlor och kommer ner för berget har Israel gjort sig en guldkalv. Gud lovar då att straffa folket, 2 Mos 32:33, och Moses ber förböner för folket. Detta behagar Gud så att han visar sin härlighet för Moses och skjuter upp bestraffningen. Gud visar sin barmhärtighet. Men samtidigt säger Gud orden ovan till Moses. Nu står det klart att Israel inte kan åberopa någon förtjänst. **Det beror alltså inte på människans vilja eller strävan utan på Guds barmhärtighet.** Paulus använder en grekisk term, *trechontos*, från idrottsvärlden när han talar om människans ”strävan”, om hur hon kämpar för att nå målet, se 1 Kor 9:24ff, Gal 2:2, 5:7, Fil 2:16, 3:12ff eller 2 Tim 4:7.

V 17-18 Men Paulus ger ännu ett exempel på hur Gud verkar. **Skriften säger ju till farao: Just därför lät jag dig uppstå.** Citatet är från 2 Mos 9:16. Gud talar direkt till Moses, men till Farao talar han genom Moses. När Gud talar till hedningarna talar han genom Skriften, jämför med Paulus ord i Gal 3:8 och 22. Farao representerar all motsträvighet som kan tänkas och ändå spelar han en roll i Guds frälsningsplan. Gud **visar** sin nåd, barmhärtighet och **makt** på honom. Det var Gud som lät Farao finnas till och verka på sin position. Detta skedde för att Guds **namn skulle förkunnas över hela jorden. Alltså är han barmhärtig mot vem han vill och förhårdar vem han vill.**

⁸¹ Flera kommentatorer spekulerar i frågan om Guds förvetande eller predestination. Vad jag förstår finns inte den frågan på agendan. Paulus har här inga sådana frågor i sina tankar. Paulus talar om Guds suveräna vilja att göra som Han vill.

När det gäller förhärdelsen beskrivs den i Skriften som att den ibland orsakas av Farao själv, 2 Mos 7:14, 8:15 och 32 och ibland av Gud, 2 Mos 4:21, 7:3, 9:12, 10:20, 27 och 14:8

Sedan fortsätter diatriben med en andra invändning:

9:19 Nu säger du kanske till mig: Varför klandrar han oss då? Vem kan stå emot hans vilja? ²⁰ Du människa, vem är då du som ifrågasätter Gud? Det som formas kan väl inte säga till den som formar det: Varför gjorde du mig sådan? ²¹ Har inte krukmakaren den rätten över leran att av samma klump göra ett kärl för hedrande ändamål och ett annat för mindre hedrande? ²² Men tänk om Gud, trots att han ville visa sin vrede och uppenbara sin makt, ändå med stort tålmod har burit vredens kärl som var färdiga att förstöras? ²³ Och om han gjorde det för att uppenbara sin rika härlighet på barmhärtighetens kärl, som han i förväg har berett för härligheten?

V 19 Om Gud nu är så suverän och om han förhärdar människor **varför klandrar han oss då? Vem kan stå emot hans vilja?** Återigen används den mänskliga måttstocken. Förblindelsen säger att om Gud blir ärad och visar sin barmhärtighet när vi syndar, då kanske vi ska synda än mer? Se kommentaren till 3:7, 6:1ff och 15. Paulus avvisar naturligtvis också här en sådan invändning. En sådan invändning saknar kunskap om Gud och går inte att bemöta. Fitzmeyer anmärker här på de översättningar som översätter som våra. Det borde inte stå: vem *kan* ... utan ”vem har stått emot Guds vilja” eller ”vem står emot Guds vilja”. Många människor försöker, det vill säga i den meningen kan de. Däremot kan de inte hindra Gud från att bruka dem. Det går inte.

V 20-21 **Vem är då du som ifrågasätter Gud?** Det är inte så att Paulus försöker tysta sina kritiker. Det är tillåtet att ställa frågor, ha invändningar, tänka och reflektera. Men Paulus försöker lyfta debatten till rätt nivå. **Det som formas kan väl inte säga till den som formar det: Varför gjorde du mig sådan?** Det går inte att använda sig av mänskliga tankar, jämför Jes 45:9 eller Jesu ord till Petrus i Matt 16:23b. Så hämtar Paulus en illustration från profeten Jesaja, 29:16, en illustration från krukmakarens värld.

Krukmakeriet anses vara en av världens äldsta konster. Det finns lämningar av krukor från 4400 f Kr. I det antika Egypten avbildades skaparguden som en krukmakare och den bilden finns också i Skriften. När Gud skapade människan ”formade” han henne ”av stoft från jorden” till sin avbild, 1 Mos 2:7. Människan är med andra ord formad på Guds krukmakarskiva och Gud kontrollerar och regerar sin skapelse. Den här bilden finns på flera ställen i Skriften och den visar Guds allmakt, herravälde och frihet, se Jes 64:8 och Jer 18:3-6. **Har inte krukmakaren den rätten över leret att av samma klump göra ett kärl för hedrande ändamål och ett annat för mindre hedrande?** Paulus visar med detta att det är orimligt att människan har invändningar mot Gud. Israel vill nu inte lyssna till Paulus predikan om Guds verk i och genom Jesus Kristus, men det förändrar ingenting. Guds val och löften, vad Gud har bestämt, kommer att fullbordas.

Men **varför gjorde du mig sådan?** Frågan är inte varför Gud gjorde Israel till ett lerkärl, utan varför Gud gjorde Israel för **mindre hedrande användning**.

Det grekiska ordet för kärl är *skeuos* och kan användas om praktiskt taget vilket objekt som helst, men också just om ett kärl, som till exempel om en kruka. I ordets vidaste mening kan det användas om redskap, instrument också om människor som instrument, se 1 Thess 4:4. I vårt avsnitt är Israel ett sådant instrument i Guds plan. Att Israel används för mindre hedrande bruk betyder inte att Gud vill förgöra Israel, förkasta eller förbanna. Det betyder bara att Israel

har en särskild plats i Guds plan att frälsa mänskligheten. Israel är som en kollega till mig uttryckte det Guds utställningsmonter.

V 22 Paulus har gett exempel på Guds suveräna vilja från historien. Gud utväljer, tar i anspråk och använder kärnen som Han vill. På det sättet kan Gud **visa sin vrede och uppenbara sin makt**. Det sker som vi har sett i 1:18–3:20 när synden görs synlig och dess följder blir märkbara. Särskilt tydligt blir det naturligtvis när Israel som har Lagen bryter Lagen och trotsar sin Gud. Och än tydligare blir det i Jesu lidande och korsdöd. I honom blir vreden, makten och härligheten uppenbarad på en och samma gång.

Trots att Gud ville visa sin makt har han **ändå med stort tålamod burit** (eller ”**stått ut med**”, min anm.) **vredens kärnl**. Faraos var ett sådant kärnl men fick flera chanser att bättra sig. I Jes 13:5 och Jer 50:25 är assyrierna Guds vredes redskap vänt mot babylonierna. Paulus skriver att Gud använde sådana kärnl som egentligen var **färdiga att förstöras**. Det är viktigt att i tolkningen av dessa ord ha med sig att Paulus vill lyfta fram Guds suveräna vilja, långmodighet och rätt. Texten handlar inte om vad som ska eller inte ska hända med olika personer eller hela folk utan om Guds tålamod.

V 23 **Och om han gjorde det för att** han vill göra så vad har du då att säga? Kommentatorerna är överens om att Paulus vill visa att också kärnl för mindre hedersamt bruk är viktiga. **för att uppenbara sin rika härlighet på barmhärtighetens kärnl, som han i förväg har berett för härligheten?** De mindre hedersamma kärnen framhäver inte bara Guds godhet utan de banar också väg för andra kärnl som vi ska se i v 24-29.

Guds vilja är att både kärnl för mindre hedersamt bruk och de för hedersamt bruk i förlängningen ska få del av härligheten. Var och en som tro på Herren Jesus, oavsett vilka de är, judar eller greker, kallas till Guds härlighet. Denna tanke föregriper vad som ska komma i kapitel 11. Den tanke Paulus gav oss i 8:28–30 är nyckeln till förståelse. Gud handlar inte godtyckligt utan medvetet, klart och bestämt.

9:24–29, Guds plan är förutsagd i Skriften

I kapitel 11 skriver Paulus mer om Guds frälsningsplan. Men innan vi kommer till kapitel 11 konstaterar Paulus att Guds plan är förutsagd i Skriften, 9:24–29. Vi läser:

9:24 Till att vara sådana har han kallat oss, inte bara från judarna utan också från hednafolken. ²⁵ Så säger han genom Hosea: De som inte var mitt folk ska jag kalla mitt folk, och den oälskade ska jag kalla min älskade. ²⁶ Och på platsen där det sades till dem: Ni är inte mitt folk, ska de kallas den levande Gudens barn. ²⁷ Men Jesaja utropar om Israel: Även om Israels barn vore talrika som havets sand, ska bara en rest bli frälst. ²⁸ Snabbt och slutgiltigt ska Herren hålla räkenskap på jorden. ²⁹ Jesaja har också förutsagt: Hade inte Herren Sebaot lämnat kvar några ättlingar åt oss, då hade vi blivit som Sodom, vi hade liknat Gomorra.

V 24 Det diskuteras med jämna mellanrum om v 24 ska förstås som en avslutning på v 14-23 eller om den utgör, som här, inledningen till vårt avsnitt, v 25-29. Om v 24 är avslutningen på 14-23 blir versen ett konstaterande att Gud utväljer vem han vill, inte endast judar utan också hedningar. Men om jag gör som Fitzmeyer förordar vill Paulus visa att det som har skett och sker med Israel ingår i Guds fortsatta plan, något fortsättningen talar för. Också hedningarna är människor som behöver frälsas och det sker genom tron på Jesus Kristus och genom att Gud inkorporerar dem i det frälsta, det eskatologiska, Israel. Tillsammans är judar och

hedningar kallade **till att vara sådana** barmhärtighetens kär. Detta ingick redan i det löfte Abraham fick, 1 Mos 18:18: ”i honom skall alla folk på jorden bli välsignade”. För att stryka under detta citerar Paulus fyra Skriftställen, två från Hosea och två från Jesaja.

V 25-26 **Så säger han genom Hosea**, som var samtida med Jesaja 750-725 f Kr men verkade i Nordriket. Nordriket (Israel) levde vid den tiden med moraliskt förfall, religiös synkretism och politisk oro. 722 f Kr invaderade Assyrien landet och deporterade folket. Profeten Hosea fick personifiera Israels trolöshet genom att skaffa sig en otrogen hustru. De fick tre barn. Dottern fick namnet Lo-Ruhama som betyder ”hon som inte fått barmhärtighet” och en son fick namnet Lo-Ammi som betyder ”inte mitt folk”, se Hos 1:6 och 9. Men av 2:23 förstår vi att Gud ändå till sist ska förbarma sig över dem. **De som inte var mitt folk skall jag kalla mitt folk, och den oälskade skall jag kalla min älskade.** Paulus citerar inte ordagrant och det behövs inte. Han kunde citera fritt för att lyfta fram en poäng. En profetia var i regel flertydig. Den första förståelsen är bokstavlig och ska förstås i sitt historiska sammanhang. Den andra är bildlig eller andlig och den tredje är slutgiltig och fullbordad. Här är poängen att Guds kärlek räcker till för hela mänskligheten, att hedningarna kan och ska bli Guds folk..

Det andra citatet är därför från Hos 1:10. De som **inte är mitt folk, ska kallas den levande Gudens barn.** Här talar profeten om den levande Gudens barn och i Rom 8:21 använder Paulus samma uttryck om hedningarna.

V 27 Samtidigt som Hosea verkade i Nordriket verkade Jesaja i Sydriket. Paulus hämtar nu ett tredje ord, denna gång från Jesaja: **Men Jesaja utropar om Israel: Även om Israels barn vore talrika som havets sand, skall bara en rest bli frälst.**

Jesaja räknas till en av de större profeterna till skillnad mot Hosea som räknas till en av de mindre. Paulus förstärker med andra ord sin argumentation. Citatet är från Jes 10:22f och tydliggör Paulus uppfattning och utgör enligt min mening en brytpunkt genom sitt tal om en rest. När det talas om en rest syftade denna rest ursprungligen på den skara av judar som undslapp den assyriska deportationen, Jes 1:9, 10:20-23. Bara denna rest skulle räddas, bli frälst. Enligt judisk uppfattning är det Herren som i sin nåd och barmhärtighet räddar denna rest. Denna rest består nu, enligt Paulus, av de judar som har tagit emot Guds verk genom Jesus Kristus och av de hedningar som tagits upp i den. Tillsammans utgör judar och greker den heliga resten, kvarlevan eller den utvalda skaran, se 8:33.⁸² Genom tron har juden och

⁸² Longenecker menar att Paulus använder sig av *remmat theology*. I GT finns den centrala tanken om Guds kvarleva eller rest. Efter att profeten Elia besegrat Baals-profeterna på berget Karmel, 1 Kon 18:20ff, tvingades han fly undan drottning Isebels hämnd. Elia flydde ut i öknen och gick in i en grotta där Herren talade till honom. Elia beklagar sig över att han är ensam kvar. Då berättar Herren för honom att Herren har lämnat kvar 7 000 män som inte har böjt knä för Baal, se Rom 11:4f. I 2 Kon 19:4 är det kung Hiskia som manar profeten Jesaja att ”be en bön för den kvarleva som ännu finns”, se också v 31. Israels kvarleva är ett tecken på att Gud aldrig överger sitt folk. Det är en central tanke att det alltid har funnits och att det finns en räddad kvarleva av Israel, se Jes 1:9, 10:20ff, 11:11, 16. Longenecker menar att Paulus använder sig av denna tanke, men att han fyller den med nytt innehåll. Det är de som har fått ”nytt liv i Jesus Kristus” som är Guds utvalda, 8:33, som är kvarlevan. I den ingår också hedningar som tror på Jesus Kristus. Det är denna kvarleva som senare ska se till att ”hela Israel” blir frälst, se kommentar till 9:27, 11:5 och 12. Paulus menar inte att denna kvarleva är vid sidan om det etniska Israel. Tvärtom utgör den kärnan i det etniska Israel och den ska i förlängningen komma att genomsyra hela Israel, se 11:5 och 26. Denna kärna utgör en ny-start för Israel. Det är samma tanke som ligger bakom vad jag i inledningen kallar för det eskatologiska Israel. Genom tron på Jesus Kristus har judar och hedningar fått ett nytt hjärta och en ny Ande. Jag redogör för denna tanke då jag beskriver hur det gamla förbundet blir det nya.

greken blivit medborgare i det himmelska Jerusalem, det frälsta eller det eskatologiska Israel, se Hebr 12:22ff. Så blev det gamla förbundet ett nytt, se Inledningen A 5.

V 28 **Snabbt och slutgiltigt skall Herren hålla räkenskap på jorden.** Återigen är Paulus lite svårtillgänglig för oss. Vad menar han? Det verkar som att Herren ska fatta snabba och slutgiltiga beslut, men att dessa beslut framför allt berör kvarlevan. Några kommentarer menar att antalet frälsta kommer att reduceras till en mindre skara. Andra menar att Gud snabbt och slutgiltigt ska förrätta domen och att Gud på så sätt förkortar ändens tid. Fitzmeyer anser inte att någon av dessa förklaringar är bra, men förklarar ändå att citatet syftar just på den kvarleva som blir frälst. Detta gör att vi måste återkomma till problemet när vi kommer till 11:25-27 där det heter att ”hela Israel skall bli frälst”. Paulus återkommer till kvarlevan, resten i 11:1-5 och 25-32.

V 29 Så avslutar Paulus argumentationen genom att förstärka den ytterligare med ett fjärde citat. Det är ett citat från Jes 1:9 **Jesaja har också förutsagt: Hade inte Herren Sebaot lämnat kvar några ättlingar åt oss, då hade vi blivit som Sodom, vi hade liknat Gomorra.**

9:30–10:21, Israels fall kommer från deras egen vägran

Paulus har gett en första förklaring till Israels misslyckande. Frälsningen utgår från Gud och är helt beroende av honom. Guds ord och löfte står fast trots att Israel inte är fullkomligt. I detta misslyckande har Gud genom sin nåd sett till att det finns en kvarleva, en rest av trogna som kan vara mottagare av hans nåd och barmhärtighet, som kan, för att använda en bild från vår tid, utgöra landningsbana för evangelium.

Nu följer en andra förklaring där Paulus gör än tydligare vad som gäller. Israels skuld är deras egen. Även om Gud kunde förutse den är det deras egen skuld. I den första förklaringen såg Paulus frälsningshistorien ur Guds perspektiv. Gud har inte förändrats. Nu ser han samma skeende ur ett mänskligt perspektiv. Människan bär på en skuld och är ansvarig för sin skuld. Det gäller juden, men också greken.

Kommentatorer har genom tiden brottats med frågan om utkorelsen och predestinationen. Paulus ger ingen förklaring utan konstaterar bara att det finns sådant vi inte har insikt i. Men också det är en poäng. Det som är viktigt för Paulus är att hålla Gud för helig och trofast och låta skulden ligga hos människan.

I den del vi nu har framför oss, 9:30–10:21, tar Paulus fyra steg. Nämligen;

- 9:30-33 Israel tänkte sig vinna rättfärdigheten genom gärningar
- 10:1-4 Paulus sörjer att Israel inte förstår att Kristus är lagens fullbordan
- 10:5-13 Gärningarnas väg är svår men trons är lätt, skriftenlig och tillgänglig för alla
- 10:14-21 Israel har inte rätt använt sig av sina företräden

9:30–33, Israel tänkte sig vinna rättfärdigheten genom gärningar

9:30 Vad skall vi då säga? Jo, att hedningarna, som inte strävade efter rättfärdighet, vann rättfärdighet, den rättfärdighet som kommer av tro. 31 Israel däremot, som strävade efter en lag som ger rättfärdighet, har inte nått fram till den lagen. 32 Varför? För att de inte sökte

rättfärdigheten genom tron, utan genom gärningar. De snubblade på stötestenen, 33 så som det står skrivet: Se, jag lägger i Sion en stötesten och en klippa till fall. Men den som tror på honom skall inte stå där med skam.

V 30 Diatriben fortsätter. **Vad skall vi då säga?** Någon ställer en fråga och Paulus svarar genom att först erkänna att hedningarna inte strävade efter rättfärdighet. Men trots detta har de fått rättfärdigheten, nämligen den som kommer av tron på Guds verk i och genom Jesus Kristus. Han skriver: **Jo, att hedningarna, som inte strävade efter rättfärdighet vann rättfärdighet.** Det var när de lyssnade till förkunnelsen som de kom till tro, 10:17, jämför Gal 3:2. Detta är ett annat sätt än judarna vanligtvis tänkte sig. Inte så att de var emot att lyssna i tro, men gärningarna hade blivit överordnade. Vad Paulus menar med **den rättfärdighet som kommer av tro** berättar han mer om i kapitel 10. Den grekiska texten kan här översättas med ”den rättfärdighet som baseras på tron” eller ”den rättfärdighet som kommer från tron”.

V 31 **Israel däremot, som strävade efter en lag som ger rättfärdighet, har inte nått fram till den lagen.** Detta ska förstås som att Israel inte lyckades leva upp till lagens krav på fullkomlighet. Det har diskuterats vilken lag Paulus tänker på när han talar om ”den lag som ger rättfärdighet”. Vad är det för lag? I en särskild kommentar ”Lagen i Romarbrevet”, se övergången mellan 2:11 och 2:12, kommenterade jag det grekiska ordet *nomos*. Samma ord används här för lag, men i en mer svårtillgänglig betydelse. Menar Paulus bokstavligt den mosaiska lagen? Är det den som inte går att uppfylla? Så förstår Stott denna rättfärdighet. Eller menar han att Israel inte nått lagens mål, fullbordan det vill säga det eskatologiska livet?

Tidigare förstod några det som att rättfärdigheten kommer av laggärningar, men den tolkningen har övergetts. En variant är att tänka på ”den lag som undervisar om rättfärdigheten”, men inte heller det är att föredra. Inte heller ”den lag som kräver rättfärdighet” eller ”den lag som lovar rättfärdighet”. Fitzmeyer menar att vi leds fel i tanken när vi försöker med dessa varianter. Paulus syfte är inte alls att tala om någon lag, utan om *det sätt* på vilket vi når målet. Ingen kan i egen kraft uppnå rättfärdighet inför Gud. Guds rättfärdighet kan bara vara en gåva. Israel **har inte nått fram till den lagen**, det vill säga till den lag som ger rättfärdighet. Min förståelse är att han här använder ordet ”lag” på samma sätt som i 8:2 då han talar om Andens lag?

V 32 Varför kunde Israel inte nå fram till lagen? Av samma skäl som ingen annan heller kan det, det vill säga på grund av synden. Därför kan lagens fullbordan bara vinnas genom tron på Herren Jesus och de **inte sökte rättfärdigheten genom tro, utan genom gärningar**. Deras strävan var inte fel, men deras metod.

I texten står det inte ”tro på Jesus” utan bara tro. Det har gjort att några tänker sig det mer allmänna ”tro på Gud.” Etablerade och erkända forskare som till exempel Cranfield tänker gärna så. Fitzmeyer skriver att förklaringen till denna fråga finns i 10:2, det vill säga att de ”tror på Gud”, men på fel sätt, jämför Jes 51:1, som leder oss in i fortsättningen. **De snubblade på stötestenen.** Bokstavligen står det i texten att de har inte bara strävat eller snubblat utan de ha sprungit, rusat på stötestenen. De hade så bråttom att de inte såg stenen Kristus, 1 Kor 1:23. Han som är målet för och fullbordan av lagen, 10:4.

V 33 så som det står skrivet: **Se, jag lägger i Sion en stötesten och en klippa till fall. Men den som tror på honom skall inte stå där med skam.** Citatet är från Jes 28:16. Här har Paulus använt ordet på ett nytt sätt eftersom Jesaja i 28:16 talar om denna sten som Israels stöd och trygghet. Den sten som Jesaja talade om var den sten som HERREN placerade som

hörnstenen i Jerusalems tempel efter vilken templet var byggd. Det var frälsningens sten för dem som förtröstade på den. Från den skulle de inte behöva fly. *Men* Paulus låter denna sten sammanfalla med stenen i Jes 8:14f och uppnår därmed ett annat syfte. Stenen kommer nu att vara Herren Jesus och Paulus tillför därför en dimension som inte funnits tidigare. Nu handlar det inte bara om tro utan också om otro, hörnsten eller stötesten. Paulus är inte ensam om denna tolkning, utan den finns redan hos Jesus själv, Matt 21:42, Luk 20:17f, hos Petrus i 1 Petr 2:6ff och Paulus i Ef 2:20 och 2 Tim 2:19.

10:1-4, Paulus sörjer att Israel inte förstår att Kristus är lagens fullbordan

Nu går Paulus vidare genom att först i v 2-3 repetera vad han redan sagt men nu med termer som rättfärdighet och olydnad. Han sörjer att Israel inte förstår vad Gud gjort i och genom Jesus Kristus. Då inträffade det paradoxala att all deras iver, deras goda strävan och löpning har blivit olydnad.

10:1 Bröder, mitt hjärtas önskan och min bön till Gud för dem är att de ska bli frälsta. ² Jag kan vittna om att de har en iver för Gud, men de saknar den rätta insikten. ³ De känner inte rättfärdigheten från Gud utan försöker upprätta sin egen rättfärdighet, och därför har de inte underordnat sig rättfärdigheten från Gud. ⁴ Kristus är lagens fullbordan, till rättfärdighet för var och en som tror

V 1 Han kallar dem **bröder** och uttrycker sin längtan efter att de **ska bli frälsta**, jämför 9:1-3. Frälsningen, uttåget, intåget och fullbordandet, är det eskatologiska mål han ställer fram och önskar för hela Israel, 1:16 och 1 Thess 5:9. Här förbereder Paulus kapitel 11, se särskilt 11:26 och uttrycker sin övertygelse.

V 2 Paulus är själv jude och har själv varit en av dem som ansträngt sig, ivrat och strävat efter lagens mål och fullbordan, se Apg 22:3, Gal 1:13f och Fil 3:6. **Jag kan vittna om att de har en iver för Gud.** När det i vår översättning står att de hängivet tjänar Gud heter det på grekiska *zelos*. Det var denna hängivenhet som präglade zeloterna. De ivrade för lagen, templet och troheten, Ps 69:10 och 1 Mack2:26f och 58, se också Joh 2:17. Paulus kallar sig själv för ivrare i Gal 1:14. Ivrrarna var inte hycklare, utan helt ärliga i sin strävan. **Men de saknar den rätta insikten.**

V 3 Bibel 2000 översätter olyckligt ”de vet inte vad rättfärdighet från Gud vill säga”. Så menar knappast Paulus. Är det något dessa ivrare är medvetna om är det rättfärdigheten från Gud. FB skriver **De känner inte rättfärdigheten från Gud, utan försöker upprätta sin egen rättfärdighet.** De förstår inte att rättfärdigheten ges oss som en gåva genom tron på Jesus Kristus, 2 Kor 5:21. Han blir därför en stötesten för dem. Detta försök blir nu motsatsen till Guds gåva. **De har inte underordnat sig rättfärdigheten från Gud.** Så kommer förklaringen:

V 4 **Ty Kristus är lagens fullbordan.** Bibel 2000 översätter att Kristus är lagens slut och bäddar därmed för missförstånd. Det grekiska ordet *telos* har flera nyanser. Det kan förvisso betyda slut, att något upphör men det kan också betyda mål, ände och fullbordan. Prästen och teologen Göran Larsson påpekar ofta att det är den senare betydelsen som gäller här och hur viktigt det är att undvika det ersättningsteologiska diket. Lagen är här den mosaiska lagen och den har inte upphört. Den finns kvar, men den har fullbordats, nått sitt mål i Kristus, Matt 5:17. Därför är det gott att se att FB 2015 har ändrat i översättningen från ”slut” till ”fullbordan”.

Det finns fortfarande många forskare som föredrar att tala om att lagen nått sitt slut. Stott förstår att förtydliga detta genom att lägga till ”som frälsningsväg”. I så fall skulle det stämma överens med orden i Gal 4:2-6. Men då kommer nästa fråga; stämmer detta verkligen med det sammanhang vi har här i Romarbrevet? Är det verkligen vad Paulus vill säga till judarna? Att lagen inte längre gäller? Knappast, han vill säga tvärtom. Lagen finns kvar, men inte som frälsningsväg. Fitzmeyer och Cranfield är överens om att lagen inte är överspelad utan fullbordad i Kristus. Fitzmeyer hänvisar till 9:31–33 där Paulus godkänner det faktum att det faktiskt finns ett mål, en rättfärdighetens lag att sträva efter. Det är till och med så att tron på Jesus Kristus ger sitt erkännande till lagen, 3:31, jämför 13:10b och Gal 5:6. Den rättfärdighet som kommer av tron på Jesus, Guds egen rättfärdighet, fullbordar, upprätthåller och ”gör” lagen. Genom tron på Kristus uppfyller vi lagen. Annorlunda uttryckt; genom tron på Kristus är vi i lagens fullbordning.

När jag själv mediterar över detta återkommer jag till kap 7 där Paulus talar om att vi är döda för lagen. ”Jag är korsfäst med Kristus” och har därför inget förhållande till lagen.

Ett annat sätt att meditera över detta är att ta fasta på att tron på Kristus föregår gärningarna. Gärningarna är underordnade. De är en Andens frukt. De är ett resultat av tron. Tron på att Kristus fullbordat lagen har blivit **till rättfärdighet för var och en som tror**. De som försöker uppnå Guds rättfärdighet på annat sätt snubblar och faller. Paulus förklarar Israels skuld på fyra sätt. För det första har de misslyckats trots sin iver, 9:30–33. För det andra saknar de den rätta insikten, 10:1-4. Och därmed är vi framme vid det tredje sättet.

10:5-13, Gärningarnas väg är svår men trons är lätt, skriftenlig och tillgänglig för alla

Paulus visar nu på det enda rätta sättet; tron på Gud och den Han har sänt Jesus Kristus. Gärningarnas väg kontrasteras mot trons väg. V 5-8 är en utläggning av v 4.

*10:5 Mose skriver om den rättfärdighet som kommer av lagen: **Den människa som håller buden ska leva genom dem**.⁶ Men rättfärdigheten som kommer av tron säger: **Fråga inte i ditt hjärta: Vem ska stiga upp till himlen?** – alltså för att hämta ner Kristus –⁷ eller: **Vem ska stiga ner i avgrunden?** – alltså för att hämta upp Kristus från de döda.⁸ Vad säger den då? **Ordet är nära dig, i din mun och i ditt hjärta, alltså trons ord som vi predikar.***

V 5 är ett citat från 3 Mos 18:5, ett viktigt bibelställe för judarna. Paulus använde det i Gal 3:12 också. Där används det som en motsats till tron, men hur använder han det här? Kommentatorerna tycker detta är problematiskt, ja motsägelsefullt. Men jag menar återigen att det handlar om över- och underordnande. Vers 5 börjar med det grekiska ordet *gar*. Det betyder ”ty” och inleder en förklaring. Tron är det viktiga. Tron är nyckeln för att förstå gärningarna. Det är med andra ord samma logik som i 7:6b och i 2 Kor 3:6ff.

V 6 När Paulus citerar från 5 Mos 30 tillämpar han det på Kristus. 5 Mos 30:6 säger: ”Herren din Gud ska omskära ditt hjärta och dina efterkommandes hjärtan, så att du älskar Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ. Då ska du få leva!” Paulus menar att nyckeln till en rätt förståelse är tron på Jesus Kristus. Vi som tror behöver inte fråga oss **Vem skall stiga upp till himlen?** Vi behöver **inte stiga upp till himlen** och **inte stiga ner i avgrunden** för att hämta Kristus, se Ps 107:26. Kristus har kommit till oss och det är de goda nyheterna. Det är den urkristna bekännelse vi kallar inkarnationen.

V 7-8 Vi behöver inte heller **hämta upp Kristus från de döda**, en anspelning på Ps 71:20 och Vis 16:13. **Vad säger den då? Ordet är nära dig, i din mun och i ditt hjärta**, ett direkt citat från 5 Mos 30:14. När evangeliets ord kommer till oss svarar vi med tro, **alltså trons ord som vi predikar**. Teologer skiljer mellan *fides quae* och *fides qua*. Det förra syftar på läran och det senare på den mänskliga responsen. Det torde vara det senare som gäller här, den enskildes svar på förkunnelsen, men Fitzmeyer kan tänka sig att vi också svarar med ”den rätta läran”. Kanske knyter Fitzmeyer detta till v 9 som hör hemma i den urkristna läran.

10:9 För om du med din mun bekänner att Jesus är Herren och i ditt hjärta tror att Gud har uppväckt honom från de döda, ska du bli frälst.¹⁰ Med hjärtat tror man och blir rättfärdig, med munnen bekänner man och blir frälst

V 9-10 hör också hemma i den urkristna bekännelsen: **Jesus är Herren**. Jesus är den andra personen i gudomen se 1 Kor 12:3, 2 Kor 4:5 och Fil 2:9ff. Detta hör till själva kärnan i kristen tro, se 4:24, 1 Thess 4:14, 1 Kor 15:14 och 2 Kor 5:15.

Den grekiska texten börjar med det förklarande *hoti*, därför, här endast **För om du ...** Det är en förklaring till v 8 om ”trons ord som vi predikar”. Det är Kristus vi predikar. Paulus fortsätter med orden **i ditt hjärta tror att Gud har uppväckt honom från de döda**. Här är det tydligt att det handlar om *fides qua*, den personliga tron som mottagare. Det nya förbund som profeten Jeremia talade om skulle ingås med den enskilde, Jer 31:29f. se Inledningen A 5 om det nya förbundet. Det handlar om den kristna trons centrum; det att Fadern har uppväckt Sonen från de döda. Den som så tror **ska bli frälst**. Tidigare har Paulus betonat rättfärdiggörelsen och nu talar han om frälsningen. Det finns inga skäl att överbetona skillnaden. De två hör samman.

Lägg märke till i hur Paulus betonar den personliga tron, förtröstan och tilliten till Guds verk i Jesus Kristus, se v 10. ”Om du ... i ditt hjärta”. Paulus fortsätter att tala om den personliga tro.

¹¹ Skriften säger: Ingen som tror på honom ska stå där med skam. ¹² Här är ingen skillnad mellan jude och grek. Alla har samme Herre, och han ger av sin rikedom till alla som åkallar honom. ¹³ Var och en som åkallar Herrens namn ska bli frälst

V 11-13 är ett citat från Jes 28:16. Det görs ingen skillnad mellan judar och hedningar. **Ingen som tror på honom skall stå där med skam. Här är ingen skillnad mellan jude och grek. Alla har samme Herre**, se Apg 10:36 eller Fil 2:9ff. Och Gud **ger av sin rikedom till alla som åkallar honom**. Paulus skriver att ”alla” kan åkalla Herren, ropa till Herren, något som Samuel gjorde i 1 Sam 12:17f och David i 2 Sam 22:7. I Skriften syftade orden om att åkalla Herren på de riktigt fromma, men här syftar orden på var och en. V 12 och 13 vittnar om den tidiga kyrkans erkännande av Jesus som Herren. Och så upprepas det med ett ord från Joel 3:15: **Var och en som åkallar Herrens namn ska bli frälst**.

Budskapet är tydligt; det handlar om att åkalla Jesus som Herren, jämför Fil 2:9ff. Så kommer vi till den fjärde förklaringen i Paulus argumentation, 10:14-21. Israel har inte rätt använt sig av sina företrädare och måste hållas ansvariga för sitt fall.

10:14-21 Israel har inte rätt använt sig av sina företräden

Samtidigt som Gud gjort allt nödvändigt har Israel inte gjort sitt. De har inte känt igen Kristus i sina företräden, i barnskapet, härligheten, förbunden och lagen, tempelgudstjänsten och löftena. Varför inte? V 14-21 är disponerade som en diatrib, som en dialog. Det är fyra sakförhållanden som måste behandlas i en tänkt första invändning.

1. Det går inte att åkalla den man inte tror på
2. Man kan inte tro på den man inte hört talas om
3. Man kan inte höra om ingen predikar
4. Ingen kan predika om inte Gud sänder någon

10:14 Men hur ska de kunna åkalla den som de inte har kommit till tro på? Och hur ska de kunna tro på den som de inte har hört? Och hur ska de kunna höra om ingen predikar? ¹⁵ Och hur ska några kunna predika om de inte blir utsända? Som det står skrivet: Hur ljuvliga är inte stegen av dem som förkunnar det goda budskapet!

Paulus vill med detta visa att Gud har gjort allt man kan begära.

V 14 Den första invändningen gäller det citatet från Joel 3:15. Israel tänkte sig att var och en skulle bli frälst. De hade ju fått löftena och var utvalda av Gud? Men här har bara några åkallat och satt tro till Jesus som Herren. Och de övriga då? **Hur ska de kunna åkalla den som de inte har kommit till tro på.**” Man kan inte tro på den man aldrig hört talas om, påstår den tänkte motståndaren.

Paulus är förstående och inser att budskapet måste komma till en människa utifrån. Det kan inte spontant uppstå i hjärtat eller tanken. **Och hur ska de kunna höra om ingen predikar?** Det måste finnas en härold, en förkunnare eller predikant, någon som **predikar**. Det är här enligt min mening fråga om *en auktoriserad förkunnare*, en som inte säger något annat än den som har sänt honom, jämför Paulus ord i 1Kor 15:9ff, 2 Kor 4:5 och 11:4.

V 15 Jesus hade utvalt 12 att bli och sedan vara apostlar och de första kristna höll fast vid apostlarnas undervisning, Apg 2:42. Det grekiska ord Paulus använder för **utsända** är *apostello* som samtidigt visar oss att förkunnelsen ska vara apostolisk. Jag menar att det inte är tillräckligt att höra *om* Kristus. Vi behöver höra *från* honom. Den som predikar Ordet behöver själv ha fått det från Kristus, se kommentaren till v 17. Det var viktigt för Paulus att hänvisa till sitt apostolat, se 1:1 eller Gal 1:12 och 16. Det är denna tanke som förts vidare i vad vi kallar för den apostoliska successionen och som gjort att kyrkan viger biskopar, präster och diakoner.

Clemens sägs ha blivit prästvigd av aposteln Petrus och blev senare biskop i Rom mellan åren 91-96 (eller 101) e Kr. Han levde med andra ord i generationen efter Petrus och Paulus. Från hans hand finns ett brev bevarat, troligen författat år 96 e Kr, 1 Clemensbrevet, där han skriver:

Apostlarna fingo predika för oss det evangelium de mottagit från Herren Jesus Kristus, och Jesus Kristus utsändes av Gud: Kristus är alltså sänd från gud och apostlarna från Kristus. Bådadera skedde således i god ordning efter Guds vilja. När apostlarna nu hade mottagit uppdraget och blivit fyllda av visshet genom Herren Jesu Kristi uppståndelse och styrkts i tron genom Guds ords, gingo de ut, fyllda av den helige Ande, och förkunnade det glada budskapet, att Guds rike skulle komma. I land efter land och i stad

efter stad predikade de och döpte dem som lydde Guds vilja. Sina förstlingar insatte de, efter Andens prövning, till biskopar och diakoner.

1 Clemens 42:1-5

Detta skriver Clemens 40 år efter Paulus. Ignatius i Antiokia i Syrien ger än tydligare uttryck för denna tanke. Han dömdes till vilddjuren under Trajanus regering 98-117 e Kr och från hans hand finns sju brev bevarade. Han sänds till Rom där han sannolikt led martyrdöden på Colosseum. Men nu tillbaka till Paulus.

Paulus citerar från Jes 52:7. **Hur ljuvliga är inte stegen av dem som förkunnar det goda budskapet.** Här används det grekiska ordet *euangelizo* som betyder att förkunna det goda budskapet. I Jesaja handlar det om att en budbärare kommer till Jerusalem med de goda nyheterna att judar släppts ur den babyloniska fångenskapen. Här syftar orden på apostlarna eller dem som kommer med det apostoliska budskapet. När Paulus svarat på denna första invändning ställs han inför en andra. Israel tänkte sig att hela Israel skulle bli frälst, men så här långt har bara få tagit emot Jesus som sin Messias. Paulus svarar:

¹⁶ *Men alla ville inte rätta sig efter evangeliet. Jesaja säger: Herre, vem trodde vår predikan?* ¹⁷ *Alltså kommer tron av predikan och predikan genom Kristi ord.* ¹⁸ *Men nu frågar jag: Har de kanske inte hört? Jodå: Deras röst har gått ut över hela jorden, deras ord till världens ändrar.*

V 16-17 Här kommer nu en andra tänkt invändning. **Men alla ville inte rätta sig efter evangeliet.** Alla, det vill säga alla israeliter, ville inte rätta sig efter evangeliet. Här använder Paulus det grekiska ordet *hypakouein* som betyder höra och göra det man hört. Inledningen här påminner om v 3. Detta att de inte ville lyda var förutsett av profeten Jesaja. **Jesaja säger: Herre, vem trodde vår predikan?** Citatet är från Jes 53:1. Även om Gud själv talar kan människor stå emot. Paulus har redan beklagat sig över olydnaden. Men det motsatta gäller också. Det finns de som lyder, se v 20 och 15:21. Det går att höra Guds ord och ta emot det, sätta tro till det. **Alltså kommer tron av predikan.** Det lilla ordet ”alltså” kan utelämnas. Paulus skriver att tron kommer av predikan, jämför Gal 3:2, 5 och 1 Thess 2:13. Tron uppstår när vi hör att Jesus är Herren, 10:9. När vi hör, tar emot och gör, det vill säga lyder föds tron, trons lydnad och goda gärningar följer, 1:5, 16:26 och Gal 5:6.

Men Paulus säger att det ska vara en **predikan genom Kristi ord.** Orden kan översättas på olika sätt beroende på om det är en subjektiv eller objektiv genitiv. Är det en subjektiv kommer orden *från* Kristus. Är det en objektiv blir det en predikan *om* Kristus, se min kommentar till v 15. Jag föredrar en subjektiv genitiv, Fitzmeyer föredrar det senare. Någon översättning har skrivit ”trons ord som vi predikar”. Så kommer en tredje tänkt invändning.

V 18 **Men nu frågar jag: Har de kanske inte hört?** Paulus är snabb med svaret. Han säger **Jodå:** eller som Fitzmeyer översätter: *”of course they have”*. Så citerar Paulus från Ps 19:5. **Deras röst har gått ut över hela jorden och deras ord till världens ändrar.** Orden vittnar om att Gud talar genom sin skapelse, samma tanke som vi mötte i Rom 1:20. När vi sedan kommer till 15:19 skriver Paulus att han predikat ”överallt”, till och med i Illyrien, nuvarande Albanien och i 15:21 hoppas han komma till Spanien för att predika. Om hela världen hört predikan har också Israel hört den. Men så kommer den fjärde tänkta invändningen.

¹⁹ *Jag frågar också: Har Israel kanske inte förstått? Först säger Mose: Jag ska väcka er avund mot ett folk som inte är ett folk, mot ett folk utan förstånd ska jag väcka er*

vrede .²⁰ Och Jesaja går så långt att han säger: Jag lät mig finnas av dem som inte sökte mig, jag uppenbarade mig för dem som inte frågade efter mig .²¹ Men om Israel säger han: Hela dagen har jag räckt ut mina händer mot ett olydigt och trotsigt folk.

V 19-21 **Jag frågar också: Har Israel kanske inte förstått?** Frågan är retorisk. Det apostoliska budskapet är inte obegripligt. Men redan Moses har sagt: **Jag skall väcka er avund mot ett folk som inte är ett folk, mot ett folk utan förstånd skall jag väcka er vrede.** Citatet är från 5 Mos 32:21. Där försöker Gud tala till, ja, fostra Israels barn genom Moses. Det var pinsamt för judarna att behöva bli påmind om olydnaden i öknen. Om olydnaden i öknen var förödmjukande hur mycket mer förödmjukande är det inte då att vara olydig mot Kristus! Ett folk som inte är ett folk och ett folk utan förstånd begriper, men inte Israel, se också 1 Kor 10:7 och 22. På detta sätt förverkligas Guds ord. Israel ska väckas till avund, se 11:11 och 14. Nu kommer hedningarna in igen i Paulus argumentation. Brevet försöker förklara för Israel att hedningarna kommer till tro på det rätta sättet, genom tron på Kristus. **Och Jesaja går så långt att han säger: Jag lät mig finnas av dem som inte sökte mig, jag uppenbarade mig för dem som inte frågade efter mig.** Citatet är från Jes 65:1 och fortsättningen från Jes 65:2.

Men om Israel säger han: Hela dagen har jag räckt ut mina händer mot ett olydigt och trotsigt folk. Paulus har gått hårt åt Israel, men orden ”hela dagen har jag räckt ut mina händer” ska förstås som en stående inbjudan. Paulus levde med en vanda. Han var ledsen och besviken, se följande verser i denna ordning Apg 13:45, 1Thess 2:14f (här hänvisar jag till min kommentar över 1 Thess) och Apg 28:20ff. I Apg 28 talar han från sin husarrest i Rom till de jude-kristna. Han talar om Israels hopp och om detta handlar kapitel 11.

11:1-36, Israels fall är tillfälligt och meningsfullt

Paulus målar ingen vacker bild av Israels fall i kapitlen 9-11. De har till stora delar förfelat sin kallelse att ta emot sin Messias Jesus Kristus. Men Gud låter sig inte hindras av Israels fall. I kapitel 11 låter Paulus oss ana Guds fortsatta plan med Israel. Hur kommer det att gå för det judiska folket i framtiden? Har det fortfarande en plats i Guds frälsningsplan? Är alla Guds löften till Abraham fullbordade? Gud kommer att låta allt samverka till det bästa. Vi delar in kapitlet i fyra delar.

1. Det finns en helig rest, 11:1-10
2. Israels fall är tillfälligt, 11:11-24
3. Hela Israel ska bli frälst, 11:25-32
4. En hymn till Gud, 11:33-36

11:1-10, Inte alla har fallit

Vad ska hända med Israel i framtiden? Gud har inte förkastat Israel. Han är trofast och hans löften kommer att gå i fullbordan. Men innan Paulus tar sig an frågan om när och hur Israel ska bli frälst påminner han om att inte alla har fallit. Vi delar in den första delen i två mindre avsnitt:

1-4	Gud har inte förkastat sitt folk
5-6	Det finns en helig rest
7-10	De andra har blivit förhärdade

¹ Jag frågar nu: Har då Gud förkastat sitt folk? Verkligen inte! Jag är själv israelit, av Abrahams ätt och av Benjamins stam. ² Gud har inte förkastat sitt folk som han en gång har erkänt som sitt. Eller vet ni inte vad Skriften säger där den talar om Elia, hur han vänder sig till Gud och anklagar Israel: ³ Herre, de har dödat dina profeter och rivit ner dina altaren. Jag ensam är kvar, och de är ute efter mitt liv. ⁴ Men vad är Guds svar till honom? Jag har lämnat kvar åt mig sjutusen man som inte har böjt knä för Baal.

V 1 Precis som i kapitel 9 och 10 börjar Paulus med sig själv. Den här gången med en fråga: **Har då Gud förkastat sitt folk?** Och han dröjer inte med svaret: **Verkligen inte.** Frågan liksom svaret påminner om 1 Sam 12:22 och Ps 94:14. Ps 94 är en enskild judes klagan och bön om befrielse från fiender. Paulus lyfter vad många nämligen tänkte att Gud kanske har övergivit sitt folk, Jer 33:10f. Om evangelium gått till hedningarna vad händer då med oss? Paulus måste kommentera denna tanke. I 1 Krön 17 kan vi läsa om hur David efter Sauls död blir kung och om hur arken förs till Jerusalem som blir Davids stad. I 16-27 tackar David Herren för allt, för Guds ord och löften och för att Israel är Herrens folk. David säger ”Du fördrev hednafolken för ditt folk som du hade återlöst från Egypten”, 17:21b. Har detta ändrats? Är det Israel som ska fördrivas den här gången? **Verkligen inte.**

Jag är själv israelit, skriver Paulus och han är stolt över att vara jude, se till exempel 2 Kor 11:22. Det är naturligtvis inte något tillräckligt skäl för judarna, men säger något om Paulus motivation. Han är **av Abrahams ätt**, ett Abrahams barn i såväl bokstavlig som bildlig mening, se 4:16, 9:7 och Gal 3:29. Kopplingen till Abraham är viktig i sammanhanget. Paulus är en som tror. Han är vidare av Benjamins stam, Fil 3:5. Benjamin var son till patriarken Jakob och hans stam ansågs vara Guds älsklingsstam, 5 Mos 33:12. Den förste kungen av Israel, Saul, kom också från Benjamins stam. Paulus hette också Saul innan han mötte Jesus Kristus på vägen till Damaskus.

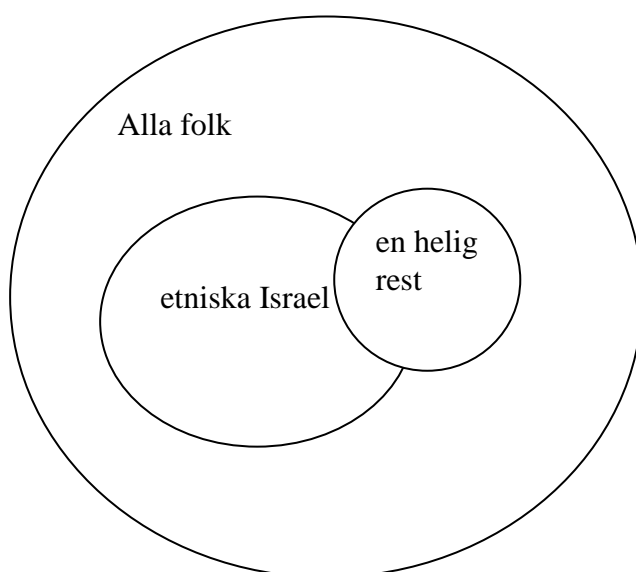
V 2 **Gud har inte förkastat sitt folk**, upprepar Paulus och anspelar på Amos 3:2 men också på vad han sagt tidigare i Rom 8:29. Amos kapitel 3-5 föregår Paulus tänkande med utkorelse, förhärdelse, klagan och kallelsen till omvändelse. **Eller vet ni inte vad Skriften säger?** Det handlar inte om vad Paulus tycker och tänker utan om Guds ord och löften, om Guds trofasthet och vilja att genomföra sin plan att frälsa världen. Paulus anger två skriftställen.

Det första skriftstället är från 1 Kon 19:14. Elia vänder sig till Gud och anklagar Israel. Han hade utmanat Baals profeterna och besegrat dem, 1 Kon 18:20-40. Händelsen rapporterades till drottning Isebel som genast sökte efter Elia för att hämnas. Elia flydde och gick in i en depression, 1 Kon 19, se särskilt v 10. Det heter i vår översättning att Elia **anklagat Israel.** Det grekiska ordet *entynchanein* betyder att vända sig till någon eller att förhandla med någon. Ordet förekommer i Apg 25:24. I Rom 8:27 och 34 översätts det med att be för eller manar gott för någon, liksom i Hebr 7:25. Fitzmeyer skriver att Elia förhandlar med Gud och mana gott för Israel.

V 3-4 **Herre, de har de dödat dina profeter, och rivit ner dina altaren. Jag ensam är kvar, och de är ute efter mitt liv. Men vad svarar Gud honom?** Berättelsen återfinns i 1 Kon 19:9-18 och Paulus använder den för att visa hur Gud handlar. I v 14 säger Elia att Israel har övergivit förbundet och att han är ensam kvar. **Jag har lämnat kvar åt mig sjutusen man som inte har böjt knä för Baal,** v 18. Gud säger då till Elia att smörja nya kungar och att sjutusen män inte har böjt knä för Baal utan fortfarande är i förbundet. De utgör en helig rest. Paulus vet att han själv och andra jude-kristna ingår i denna rest och kan därför skriva:

⁵ På samma sätt finns också nu i denna tid en rest som Gud har utvalt av nåd. ⁶ Men är det av nåd, så är det inte av gärningar. Annars vore nåden inte längre nåd.

V 5-6 **På samma sätt finns också nu i denna tid en rest som Gud har utvalt av nåd**, se 9:27. Denna rest består av jude-kristna och hedna-kristna. Den är utvald av nåd och har ingenting att göra med i vilken grad de lyckats med sina laggärningar. Abraham var också en gång för längesedan utvald av nåd och förklarades rättfärdig på grund av sin tro, liksom Jesu egen mor, jungfrun Maria. De ingår alla i den heliga resten. Jag påminner om kommentaren till den viktiga versen i 2:29 och 9:6. Ett sätt att förstå Paulus två definitioner av Israel, det etniska och det trofasta är att tänka sig mänskligheten i tre koncentriska cirklar. Den första cirkeln rymmer alla folk, den andra det etniska Israel och den mindre för det trofasta genom tron på Jesus Kristus består av både judar och greker. Det är i det senare vi är inympade.

Paulus betonar utkorelsen, nåden och tron. Människor i den heliga resten kan inte berömma sig eftersom de är där av nåd, Gärningarna saknar betydelse för rättfärdiggörelsen **annars vore nåden inte längre nåd**, se 3:24, 4:4, 9:16 och Gal 3:18. De kristna är beviset på att Gud är nådig. Men här gäller att upprätthålla perspektivet. De första kristna var alla judar och ytterligare tiotusentals hade kommit till tro, Apg 21:20. Tillsammans utgör de en helig rest, men de andra har blivit förhårdade.

⁷ Vad innebär då detta? Att Israel inte har uppnått vad de strävar efter. De utvalda har nått det, men de andra har blivit förhårdade. ⁸ Som det står skrivet: Gud har gett dem en likgiltighetens ande, ögon som inte ser och öron som inte hör, ända till denna dag. ⁹ Och David säger: Låt deras bord bli en snara och ett nät, en fälla och ett straff för dem. ¹⁰ Låt deras ögon förmörkas så att de inte ser, och böj deras rygg för alltid.

V 7-10 **Vad innebär då av detta? Att Israel inte har nått vad de strävar efter.** Det är inte hela Israel som misslyckats men en stor del, jämför 9:31. Detta till Paulus stora sorg. **De utvalda har nått det.** De ingår i den heliga resten. Det är de som har lyssnat till budskapet, tagit emot det och fått sina liv förvandlade, **men de andra har blivit förhårdade.** De valde fel väg och Gud lät deras hjärtan bli hårda, se kommentaren till 9:18.

Som det står skrivet: Gud har gett dem en likgiltighetens ande, ögon som inte ser och öron som inte hör, ända till denna dag. Detta citat är sammansatt från 5 Mos 29:4 och Jes 29:10. Israel har fallit i sömn och ser inte vad som händer. Budskapet predikas i hela världen, 10:18, och Israel hör ingenting. Giertz översätter likgiltighetens ande med orden sömnaktighetens ande, jämför Jes 29:10.

I Ps 69 beklagar sig kung David över att vara förföljd. Han bekänner också sin dårskap och skuld, v 6, hur han blivit främmande för sina bröder, v 9 och så ropar han till Herren om hjälp. Bönen kulminerar i v 22. Sedan kommer v 23 **Låt deras bord bli en snara och ett nät, en fälla och ett straff för dem.** Men psalmen är också en messiansk psalm och kan kännas igen i Jesu Kristi liv, se hur Jesus handlade i templet, Joh 2:14–17. Bilden av det dukade bordet talar om bekvämlighet, kanske lyx, men också oförstånd, se Hes 23:41. *Plötsligt* kommer verkligheten i kapp, jämför Ps 35:8 eller 1 Thess 5:3. Judarna kan ha nitälskat för Gud men på fel sätt, se 10:2. Paulus fortsätter att citera från Ps 69:24 **Låt deras ögon bli förmörkas så att de inte ser.** Fitzmeyer lyfter fram det faktum att Paulus citerar från 5 Mos 29:3, Jes 29:10 och Ps 69:23f eftersom det visar att Paulus hämtar från såväl Lagen, Profeterna och Skrifterna. Budskapet kan inte bli tydligare **och böj deras rygg för alltid.**

11:11-24, Israels fall är tillfälligt och meningsfullt

Paulus har sagt att en (stor) del av Israel har fallit. Nu lägger han till att fallet är tillfälligt *och* meningsfullt. Gud har använt deras fall som en del i sin frälsningsplan. Det har skett på tre sätt. För det första gick budskapet om frälsningen vidare till hedningarna. För det andra blir det till en tankeställare för det judiska folket och för det tredje kommer det judiska folkets erkännande av Jesus som Messias att bli ett tecken på vad det är att gå från död till liv. I de verser vi har framför oss vänder sig aposteln främst till de hednakristna, se v 13. Han liknar hedningarnas upptagande i Gudsfolket vid en gren som ympas in i ett äkta olivträd. På så sätt blir kyrkan en förlängning av Israel, inte en ersättning för Israel.

Frågan vi måste ställa oss är vilket Israel Paulus syftar på när han talar om olivträdet. Talar han verkligen om det etniska Israel? Hedningarna blir inte judar i bokstavlig mening. Vi ska inte omskäras och inte ska vi in under lagen. Är det inte det andliga Israel som åsyftas? Men då får vi en motsättning mellan det etniska Israel och det andliga, till det etniska Israels nackdel. Några kommentatorer hävdar att Paulus rör till det och är inkonsekvent. Andra att motsättningen endast är skenbar.

Denna andra del består av två mindre delar:

- 11-16 Varför har Israel snubblat?
- 17-24 Hedningar inympade i Olivträdet

Vi får ta en tanke i taget. Vi läser:

¹¹ Jag frågar nu: De har väl inte snubblat för att de skulle falla? Verkligen inte! Men genom deras fall har frälsningen kommit till hedningarna, för att väcka deras avund.

V 11 Paulus tar upp frågan från v 1 och talar om de som har snubblat som vår översättning skriver. Här generaliserar han inte som om misslyckandet skulle gälla hela Israel utan han begränsar sig till de som snubblat. **De har väl inte snubblat för att de skulle falla**, frågar

Paulus retoriskt. Israels fall varar inte för evigt. Det är inte tal om att de måste gå förlorade. Det är inte Guds avsikt att de ska förbli liggande. **Verkligen inte!** Israel har förvisso misslyckats att erkänna Jesus som Messias, men inte så att de inte skulle kunna återupprättas. Paulus ser fram mot denna återupprättelsens dag. Paulus verkade för att judarna skulle få höra det goda budskapet och vände sig först därefter till hedningarna, se Apg 13:46 och 18:6.

Genom Israels fall har **frälsningen kommit till hedningarna**. Detta var också Guds plan, se 1 Mos 12:3 även om det inte tidigare talats om hur det skulle ske. Som det nu blev nådde hedningarna målet innan Israel, till Israels förtret. Hedningarna behövde inte ens anstränga sig. Gud använder detta **för att väcka Israels avund**, se 5 Mos 32:21 och Apg 5:17, 13:45 och 17:5, och hjälpa Israel till omvändelse. Se kommentaren till v 13-14.

¹² Och om deras fall innebar rikedom för världen och deras fåtalighet rikedom för hedningarna, hur mycket mer ska då inte deras fulla antal bli det?

V 12 Paulus fortsätter att tala om **deras fall** och menar att det inte bara har påverkat utan till och med blivit **till rikedom för världen**, grekiska *kosmos*. Hela världen har fått del av Guds härlighet, 1:20, 3:19 och 4:13. Se också 10:12f. Det är inte bara världen i abstrakt mening utan hedningarna, ”alla folk”, i särskild mening.

Om Israels fall blivit till rikedom för hela världen **och deras fåtalighet** (grekiska *etema*) **rikiedom för hedningarna, hur mycket mer skall då inte deras fulla antal** (grekiska *pleroma*) **vara det?** Versen är inte helt lätt att förstå eftersom översättningen innehåller en tolkning som måste diskuteras.

Heikel-Fridrichsens *Grekisk-svensk ordbok* skriver om det grekiska ordet *etema* att den svenska översättningen ”fåtalighet” är oriktig. Rätt ska vara ”nederlag” eller ”förödmjukelse”. Ordet förekommer i Jes 31:8 där det står: ”Assur ska falla” och i 1 Kor 6:7: ”... att ni processar är ett nederlag för er.”

Det grekiska ordet *pleroma* kan enligt samma ordbok översättas med ”fyllnad”, ”fullt antal” ”fullhet” eller ”uppfylld”. I 15:29 talas om att denna fullhet. Kristi välsignelse ska komma i fullt mått, grekiska *pleroma*, jämför med Joh 1:16, Ef 3:19, 4:13 och Kol 2:9. Den närmast till hands bästa översättningen borde lyda **”och deras förödmjukelse rikedom för hedningarna, hur mycket mer skall då inte deras fullhet bli det”**

Flera översättare väljer trots detta att kontrastera de två orden så att det blir som här i FB 2015 ”fåtalighet” – ”fulla antal”, i 1917 års översättning blir ”fåtalighet” – ”fulltalighet”. I FB finns emellertid en not som visar på den alternativa översättningen.⁸³ Fitzmeyer översätter: ”and their loss the enrichment of Gentiles, how much more will there full number be!”⁸⁴ Kan hända hade Paulus Jer 11:16-17 i tankarna när han använde grekiska *etema*. Kanske vill han visa att Israels nederlag ledde till att endast ett fåtal överlevde? Vi vet inte. Det finns olika sätt att översätta denna vers och vilket val vi än gör öppnar det för vidare tolkningar. Tolkningen av v 12 får sin fortsättning i v 15 och sedan i v 25. Jag redogör först för en tolkning,

⁸³ Giertz översätter inte grekiska *etema* med fåtalighet utan med just nederlag: ”och deras nederlag till rikedom för hedningarna, när de fulltaligt vänder tillbaka igen”. Genom att skriva ”nederlag” får Giertz enligt min förståelse en riktigare översättning även om han behåller det fulla antalet.

⁸⁴ Vid ännu en genomläsning av Fitzmeyer ser jag att Paulus kanhända redan här syftar på att några grenar har brutits bort från olivträdet. Israel har tappat mark.

Darbyismen och kommer sedan tillbaka till den alternativa översättningen och en andra tolkning.

Den första tolkningen går att härleda till den irländske prästen John Nelson Darby (1800-1882) som utarbetade ett schema över den sista tiden där Jesu återkomst sker i två steg, se min kommentar till 1 Thess. Först kommer Jesus och rycker upp sin församling, osynligt för världen, när ”hedningarna i fullt antal kommit in”, se Rom 11:25. Judafolket lämnas kvar i vedermöda för att nästan förintas, endast en tredjedel överlever, se Sak 13:6-8. Denna tredjedel omvänder sig och tar emot Jesus som Messias. De blir sedan tusenårsrikets missionärer och världen förnyas. Denna teologi fick stort genomslag i England, USA och senare över hela världen. Lewi Pethrus, C.G. Hjelm och Folke Thorell var några av de svenskar som tog starka intryck av darbyismen *men* den är besläktad med ersättningsteologin. Den föreslår att det var Guds plan att Israel skulle falla och förkastas för att sedan efter att hedningarna haft sin tid och efter vedermödan benådas. Se vidare kommentaren till 15a om Israels förkastelse och v 25b och 26a.

Den andra tolkningen skyntar i Bibel 2000 som översätter: **och deras nederlag gav hedningarna rikedom, vad skall då inte deras fulla styrka ge?**” Men här finns ingen not eller kommentar. Den rikedom hedningarna fick är evangeliet men vad är Israels fulla styrka? Liksom till exempel Stott förstår jag det som att Paulus med orden ”fullhet” eller ”full styrka” syftar på Israels omvändelse och upprättelse, möjligen därefter också antal. I v 15 beskrivs detta med ordet ”upptagande”, se kommentar till v 15. Först när Israel fått Kristi fullhet har de återfått sin ”fulla styrka”. Flera översättningar som till exempel Fjellstedt, NIV, och Byrne väljer att översätta med ”fullhet”⁸⁵. En sådan läsning föredrar jag och ska återkomma till den i kommentaren till v 25b. Innan Paulus fortsätter sin tankegång i v 15 adresserar han hedningarna. Han skriver v 13 och 14 parentetiskt där han infogar sin egen tjänst i Guds frälsningsplan. I den tjänsten ingår också att predika för och väcka Israel. Han sätter sitt ämbete högt.

¹³ Och till er hedningar säger jag: som hedningarnas apostel sätter jag mitt ämbete högt, ¹⁴ i hopp om att väcka mina landsmäns avund och frälsa några av dem.

V 13-14 Paulus har tidigare kallat sig själv för hedningarnas apostel, 1:5, Apg 9:15, 22:21 och Gal 2:7. Eftersom Gud vill ge frälsningen vidare till hedningar betygar Paulus att han **sätter sitt ämbete högt**. Men det är v 14 som är viktig i sammanhanget. Paulus är fortfarande etnisk jude och han vill väcka sina **landsmäns avund**, Apg 5:17, 13:45 och 17:5. Så även om han är hedningarnas apostel har hans tjänst ett vidare syfte; Gud vill se hela Israel frälst och Paulus ser gärna att Gud kan använda honom för att **frälsa några av dem**. Den blygsamma deklARATIONEN ska ses mot bakgrunden att hela Israel ska bli frälst. Paulus vill att judarna ska ta till sig evangelium. Så återvänder han till sina tankar om Israel och dess framtid.

¹⁵ För om deras förkastelse innebar världens försoning, vad ska då deras upptagande innebära om inte liv från de döda?

⁸⁵ Andersen som delar den tolkningen skriver i sin kommentar, sid 196: “Denne måten å oversette på passer meget godt inn i sammenhengen. Det som Israel har tapt ved ikke å ta imot evangeliet er jo nettopp det som er blitt den store rikdom for hedningene. Men når Israel en gang mottar hele frelsen slik som Gud har skjenket og gitt oss den i evangeliet, da blir det naturligvis først og fremst en stor rikdom for Israel selv. Men det kommer til å få meget stor betydning også for hele menneskeheten. Ikke minst kommer det til å få betydning for evangeliets utbredelse blant hedningene.” Under mina studier har jag även sett en annan intressant variant nämligen där ordet «fullhet» får syfta inte på det etniska Israel utan på «den fulla kvarlevan».

V 15 Här fortsätter han från v 12. Några forskare, bland andra Nygren, uppfattar **deras förkastelse** som en objektiv genitiv, det vill säga som att Gud har förkastat Israel.⁸⁶ Därmed placerar han sig i den första tolkningen. Andra hävdar att versen ska översättas som en subjektiv genitiv det vill säga att det är judarna som har förkastat Gud eller åtminstone Guds evangelium. Frågan i v 1 med det nekande svaret talar för den senare tolkningen. Gud har inte mer än möjligtvis tillfälligt förkastat eller förhärdat Israel. Felet är Israels eget.

Deras förkastelse av evangelium **innebar världens försoning** och Gud har visat sin försyn. Gud har vänt det onda till något gott, jämför 2 Kor 5:21. Notera att världens försoning, Israel inkluderat, har ägt rum, även om de ännu inte har tagit till sig Guds gärning.

Vad skall då deras upptagande innebära, frågar Paulus. Att Israel blir upptaget betyder att det omvänder sig, blir frälst och upprättas. Detta stämmer överens med den andra tolkningen som säger att Israel får ”sin fulla styrka”. De får del av Guds fullhet, förmodligen också i fullt antal. Israel ska en dag, i sin helhet, acceptera Guds frälsning, jämför med kommentaren till v12. Några kommentatorer menar att Paulus menar att Gud ska acceptera Israel. Men eftersom Gud aldrig har förkastat Israel behöver Han inte heller ändra sig för att acceptera Israel. När och hur hela Israel ska bli frälst återkommer Paulus till i v 25f.

Men vad betyder orden **om inte liv från de döda?**

Medeltida exegeter tänkte sig att orden ska förstås bokstavligt. Paulus syftade på den allmänna uppståndelsen från de döda som ska äga rum vid ändens slut när Jesus kommer tillbaka. Hedningarnas omvändelse är då inledningen och judarnas omvändelse avslutningen. Andra tolkar orden bildligt. Den tolkningen är troligare än den första eftersom Paulus faktiskt inte skriver ”uppståndelse” från de döda som han gör i till exempel 6:5, 1 Kor 15:12, 13, 21 och 42, utan ”liv från de döda”. Jämför uttrycket med Hes 37:1-14 och Jesu liknelse om den förlorade sonen, Luk 15:24 och 32. När Israel omvänder sig kommer det att bli till stor välsignelse för alla, också för hedningarna. Några lägger gärna till att när Israel omvänder sig får mänskligheten en oöverträffad blomstringstid. Hela jorden och mänskligheten ska få ”liv från de döda”. Det blir en stor väckelse, en skördetid. Men det var knappast vad Paulus avsåg att meddela.

Ytterligare några kommentatorer, däribland Fitzmeyer, menar att orden ”liv från de döda” endast ska tillämpas på Israel. Det är Israel som genom sin omvändelse ska få ”liv från de döda”. Orden liv och död används då på samma sätt som Jesus använde orden i Joh 5:24 när han talade om dem som övergått från döden till livet, se också 4:17. Och så fortsätter Paulus:

¹⁶ Om förstlingsbrödet är heligt, är hela degen helig. Och om roten är helig, är också grenarna heliga.

V 16 I denna vers använder sig Paulus av två olika bilder, en från tempelgudstjänsten och en från jordbruket. Genom att jag placerat v 16 som en avslutning i delen v 1-16 blir den en teologisk motivering av det sagda. Hela Israel ska bli frälst enligt Guds löften att det är ett heligt folk, 2 Mos 19:5, 5 Mos 4:20, 7:6 och 26:18.

Båda bilderna tjänar samma syfte nämligen att gå i god för att den i Kristus påbörjade välsignelsen ska fortsätta att växa. I den första bilden talar han om en deg och i den andra om

⁸⁶ Förutom Nygren också Cranfield. Men att översätta uttrycket som en objektiv genitiv är att läsa in en tolkning som inte stämmer med sammanhanget. Tyvärr är det inte helt ovanligt.

ett olivträd. Den första bilden hämtas från 4 Mos 15:17-21 säger att folket ska offra av det första de bakar, det så kallade förstlingsbrödet. Det ska ges åt Herren som ett tecken på att allt tillhör honom. **Om förstlingsbrödet är heligt, är degen helig.**

I den andra bilden, som anspelar på Jer 11:16f, skriver Paulus att **om roten är helig, är också grenarna heliga**. Paulus talar om Israel och om det verk Gud har börjat, men vad mer exakt står förstlingsbrödet och roten för? För några av kyrkofäderna syftade ”förstlingsbrödet” och ”roten” på Herren Jesus vars heliga person garanterade fortsättningen. För uttolkare från vår egen tid syftar ”förstlingsbrödet” och ”roten” på den kvarleva, rest eller de utvalda som tror som Abraham. Och för ytterligare andra syftar ”förstlingsdegen” eller ”roten” på fäderna, patriarkerna Abraham, Isak och Jakob. Det är antagligen någon av de två senare Paulus åsyftar. Fitzmeyer väljer att låta ”förstlingsdegen” syfta på kvarlevan och ”roten” på fäderna. Båda bilderna är positiva och talar för att Gud har tänkt, tagit emot, verkat och gett liv åt begynnelsen. Men fortsättningen då?

V 17-24 talar om hur hedningarna ympats in i olivträdet.

¹⁷ Men om nu några av grenarna har brutits bort, och du som är en vild olivkvist har blivit inympad bland dem och fått del av det äkta olivträdets näringsrika rot, ¹⁸ då ska du inte förhäva dig över grenarna. Om du förhäver dig ska du veta att det inte är du som bär roten utan roten som bär dig.

V 17 **några av grenarna har brutits bort**. Det finns många förkunnare som gjort stor sak av detta olivträd. Men här gäller det att ha ett paulinskt perspektiv. Sammanhanget visar att Paulus vill förklara att hedningarna blir Abrahams barn. De grenar som har brutits bort är judar som inte kan acceptera evangeliet. Då har grenen från ett vilt olivträd blivit inympad bland dem och fått del av det äkta olivträdets feta rot. Paulus är diplomatisk och lågmäld eftersom han skriver att endast några av grenarna brutits bort. Eller var det så han såg det? Så långt Paulus poäng. Men då kvarstår frågan om olivträdet och jag vill kommentera det eftersom många bibelutläggare förstår olivträdet som Israel.

Olivträdet står som symbol för Israel i Jer 11:16ff och Hos 14:6. Det finns kommentatorer som menar att olivträdet är en bild för den grekisk-romerska kulturen, men jag bortser från det. Olivträdet står som symbol för Israel. Däremot går det knappast att bortse från att i normala fall sker ympning på motsatt sätt. Man tar en gren från ett äkta träd och ympar in det i ett vilt träd! Därför har många kommentarer beskyllt Paulus för att vara okunnig medan andra förklarar att för Gud är inget omöjligt. I dag är forskningsläget annorlunda.

Sir William Ramsay skrev en intressant artikel år 1905. Ramsey har tagit lärdom från såväl antiken som från modern tid. Författaren Columella, (4-70 e Kr) samtida med Paulus skrev Romartidens mest kända och bäst bevarade verk om lantbruket, *Rei rustica libri*. Columella skriver att ”i exceptionella fall”; Om ett olivträd inte bär frukt kunde man ympa in en oäkta gren för att på så sätt ”förnya” olivträdet, få det att bära frukt igen.⁸⁷ I sådana fall är inte Paulus okunnig om hur man gör som de flesta tycks mena utan tvärtom hänvisar han till en metod för förnyelse. När Paulus skriver att du **har blivit inympad bland dem** har han också sagt att det äkta olivträdet inte har huggits ner. Vi är nu inympade i Israel. Det är med andra

⁸⁷ Ramsay, William, *Paul and other studies*, NY, Armstrong 1906 i Thiselton, sid 214 och Stott, sid 300. Byrne skriver på sid 346: “This means that the long-standing charge against Paul that he (as a city-dweller) displays ignorance of horticultural procedure should at last be laid to rest.”

ord inte det faktum att en gren från ett vilt träd ympas in i ett äkta som är uppseendeväckande utan det faktum att de som inte var Guds folk blir ett Guds folk!

Men frågan om vi är inympade i det etniska Israel eller i det andliga Israel kvarstår. Jag tror att frågan är fel ställd. Paulus talar inte främst om det etniska Israel eller det andliga utan om hedningarnas plats. Hans syfte är att varna hedningarna för att förakta det äkta olivträdet eftersom ”dess rot är helig” och vi har **del av det äkta olivträdets näringsrika rot**, se Jes 11:10, Upp 5:5 och 22:16. Enligt mig har vi lösningen här. Vi har inte del i det etniska eller det andliga Israel utan i det äkta olivträdets *rot*. Paulus skriver om det i Gal 3:26–29 där det blir tydligt att vi är Abrahams barn, vi ingår i kvarlevan och tillsammans med dem som tror som Abraham ingår vi bland de frälsta i det eskatologiska Israel.

Paulus avsikt med v 17-24 är att varna hedningarna för att förhäva sig. Paulus vet att det etniska Israel har utvalts av Gud och fått företräden, se kommentar till 9:4f. Israels uppdrag är fortsatt att bära liv och frälsning till världen. Det är den hållningen en kristen behöver ha än idag i vetskap om att **det inte är du som bär roten utan roten som bär dig**. Här skymtar en del av orsaken till Romarbrevet fram. **Om du förhäver dig skall du veta ...** Det fanns spänningar mellan judar och kristna i Rom, antisemitism och en risk för ersättningsteologi. Så han varnar för ersättningsteologin och för att:

- förhäva sig, v 18
- otro, v 19
- högmod, v 20
- underskatta Guds stränghet, v 22

Vi läser:

¹⁹ *Nu invänder du kanske: "Grenarna bröts bort för att jag skulle ympas in." ²⁰ Det stämmer, de bröts bort på grund av otro, men du är kvar genom tron. Var inte högmodig, utan bäva.* ²¹ *För om Gud inte skonade de naturliga grenarna ska han inte heller skona dig.*

²² *Se här Guds godhet och stränghet: stränghet mot dem som föll, Guds godhet mot dig om du blir kvar i hans godhet. Annars blir också du bortskuren.*

V 19-20 Paulus förnekar inte att somliga grenar har brutits bort. Kritikern har rätt, för sin otros skull bröts de bort. Här ligger Israels misslyckande. Det litade för mycket på sina företräden samtidigt som de inte förmådde ta vara på den Guds nåd som var verksam i dessa företräden. Nu var det inte en nödvändighet att de bröts bort för att de vilda grenarna skulle inympas. Det var inte förutbestämt att de skulle brytas bort utan de bröts bort **på grund av sin otro**. Man bryts inte bort därför att man är jude utan på grund av otro. Samma misslyckande Israel gjort hotar nu de hednakristna. De frestas att förlita sig på sin egen tro men har kallats att stå fasta i tron på Jesus Kristus. Därför skriver Paulus: **Var inte högmodig utan bäva**, se 12:16, 1 Kor 10:12, 16:13 och 2 Kor 1:24.

V 21-22 Trots att **de naturliga grenarna** var äkta och hade sina företräden bröts de bort, jämför Jesu ord i Joh 15:6. Paulus varnar den kristne med orden då **ska han inte heller skona dig**. Det är därför avgörande att, som Jesus lär i liknelsen om vinträdet, att förbli i honom. Eller som Paulus lärt tidigare i brevet att vandra efter Anden, se kommentaren till 8:4. Här skriver han **om du blir kvar i hans godhet**, det vill säga i evangelium. **Annars blir också du bortskuren**.

²³ Men även de andra kommer att ympas in ifall de inte blir kvar i sin otro, för Gud har makt att ympa in dem igen. ²⁴ För om du blev bortskuren från vildoliven som du av naturen tillhörde och mot naturen inympad i ett äkta olivträd, hur mycket lättare ska då inte de naturliga grenarna ympas in i sitt eget olivträd?

V 23-24 Men så talar Paulus om att Gud **har makt**, grekiska *dynamis* är här samma ord som i 1:16, och talar om den Guds kraft som frälser. Gud har makt eller kraft **att ympa in dem igen**. Det är inte så att judar behöver bli judar igen utan de behöver tron på Guds nåd i och genom Herren Jesus Kristus. Paulus hoppas och tror att det ska ske. Om de vilda grenarna kan ympas in **hur mycket lättare ska då inte de naturliga grenarna ympas in i sitt eget olivträd?** Israels återupprättelse blir lättare än hednafolkens, vilket vi ska se nedan. Det står nu klart att Israels misslyckande är tillfälligt.

Paulus talar om det etniska Israel. Det är det utvalda folket som har misslyckats att erkänna Jesus som Herren. Nu kan det tas upp igen genom tron på Herren Jesus. Fitzmeyer påminner om kap 4, det om hur Abraham förklaras rättfärdig därför att han tror Herren. Abraham är trons fader. Han är Israels stamfader, den heliga roten, se Gal 3:29. I kap 4:9–12 talas om att Abraham förklarades rättfärdig medan han ännu var omskuren. Och vidare i v 23-25 att vi hedningar förklaras rättfärdiga (utan att vara omskurna) genom tron på Jesus Kristus.

11:25-32, Hela Israel ska bli frälst

Paulus inser att har man sagt A får man säga B. Men hur är det möjligt att tala om Guds hemlighet? Guds hemlighet är inte obegriplig för en människa men den behöver uppenbaras. Allt ligger inte i öppen dager. Israel utgör navet i Guds frälsningsplan. Även om Israel ännu inte förstått vem Jesus är förändrar det ingenting. Det är Paulus medveten om samtidigt som han nu kommer till själva höjdpunkten i sin utläggning om Israel. Guds plan för mänskligheten har uppenbarats för hela världen genom Israel och självklart kommer den dag då Israel självt ska förstå det. *Hela Israel ska bli frälst*, v 26. Uttalandet har diskuterats mycket under århundraden. Vad menar Paulus? Hur ska det gå till?

²⁵ Bröder, jag vill att ni ska känna till denna hemlighet så att ni inte har för höga tankar om er själva: förhärdelse har drabbat en del av Israel, och så ska det förbli till dess att hedningarna i fullt antal har kommit in. ²⁶ Och det är så hela Israel ska bli frälst,

V 25-26a Paulus blir personlig och talar till sina **bröder** och systrar. Han vill att de skall **känna till denna hemlighet**. Det är första gången i Romarbrevet Paulus använder ordet *mysterion*, andra gången i 16:25. Tidigare använde han det i 1 Kor 2:1, 7, 4:1, 13:2, 14:2, 15:51 och senare i Ef 1:9, 3:3ff, Kol 1:26f och 3:11. Han använder det när något varit fördolt hos Gud men nu uppenbaras i Kristus och är ägnat åt hela mänskligheten. Detta *mysterion* finns i själva evangeliet. Här syftar ordet på att Israels förhärdelse endast drabbat en del, att förhärdelsen varar till dess att hedningarna nått sin fullhet och att hela Israel ska bli frälst. Innan han tar sig an dessa tre fakta varnar Paulus de kristna **så att ni inte har för höga tankar om er själva**. Tidigare har han varnat hednakristna för att i v 18 förhäva sig, i v 20 för högmod och nu i v 25 för att ha för höga tankar om oss själva. Om bara de judekristna och de hednakristna kunde se och förstå något av Guds frälsningsplan med juden och greken skulle ingen behöva skryta på den andres bekostnad.

För det första påminner Paulus om att Gud har låtit **förhärdelse har drabbat en del av Israel**, se kommentaren till 9:18. Israel fick som de ville. Denna förhärdelse kan jämföras med slöjan i 2 Kor 3:14ff och 4:3.

För det andra ska denna förhärdelse pågå till dess att hedningarna kommit in i fullt antal, jämför Jesu ord i Mark 13:10 och i Uppenbarelseboken 7:8ff. Tanken att **till dess att hedningarna i fullt antal har kommit in** går sannolikt tillbaka på Jes 2:2f, 56:6f, 60:3-14, Mika 4:1f och Sak 14:16f. Det grekiska ordet *pleroma* översätts här på samma sätt som i v 12 och därmed antyds ett tidsschema. Först ska alla hedningar komma till tro. Kanske spelar Jesu ord i Matt 24:14 in: ”Och detta evangelium om riket ska förkunnas i hela världen till ett vittnesbörd för alla folk. Sedan ska slutet komma.”

Men som vi har sett kan grekiska *pleroma* ha andra betydelser som till exempel ”fullhet” eller ”full styrka”, något som jag förordade, se kommentaren till v12. Det betyder att hedningarna har sin tid. Andersen skriver i sin kommentar: ”Hva betyr ’intil fylden av hedningene er kommet in? ... Gud har satt et bestemt mål for hedningemisjonen, og når det er fullt, kommer Israels forherdelse til å opphøre.”⁸⁸ Hedningarnas fullhet kan bedömas på annat sätt än just genom antal. I Ef 4:13 talar Paulus om hur tjänsterna ska bygga upp Kristi kropp ”tills vi alla når fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds Son, till en fullvuxen man med ett mått av mognad som motsvarar Kristi fullhet”, grekiska *pleroma*. Kanske är det kyrkans inre och yttre enhet som är hedningarnas fullhet och som överbevisar det judiska folket? Så länge kyrkan är svag och omogen kan inte Israel tro. Men när hedningarnas fullhet har förverkligats blir det möjligt. Så kommer vi till det tredje påståendet.

V 26a **Och det är så hela Israel ska bli frälst.** Inledningen har ofta tolkats som en tidsangivelse. Giertz skriver: ”När det skett, då ...” och Bibel 2000 på liknande sätt. Men var det verkligen Paulus tanke? Var den inte att stryka under att Israel ska bli frälst, inte när eller hur det ska gå till varför översättningen här är mer återhållsam. Men så mycket tycks klart att så länge Israel förblir under förhärdelsen är evangeliet verksamt bland hedningarna. Sedan ska evangeliet återvända och hela Israel ska bli frälst.

Hela Israel syftar uppenbarligen på det etniska Israel, Jes 60:21f. Uttrycket ”hela Israel”, på hebreiska *kol-Yisrael*, återfinns 148 gånger i Skriften (GT) och syftar varje gång på det etniska Israel. Det är ett kollektivt uttryck och rymmer inte nödvändigtvis alla individer.

Men det finns minst tre olika förståelser av vad Paulus menar och hur det ska gå till när hela Israel skall bli frälst. Och varje grundmodell har i sin tur varianter.

Den första förståelsen tar fasta på att hela Israel ska bli frälst i samband med *parusin*, Jesu återkomst. Jesus kan komma för att tillsammans med hela Israel regera i 1000 år, se de båda tolkningarna till v12. Det är inte Paulus avsikt att här förklara detaljerna. För att få en samlad bild av denna förståelse måste man först, så vitt jag kan förstå, först bestämma sig för denna modell och sedan plocka fram bibelord som passar. Se vidare min kommentar nedan till v 26b.

Nygrens kommentar till Romarbrevet gör mig betänksam. Den är skriven 1947 vilket kan vara en förmildrande omständighet om man så vill. Men Nygren hävdar bestämt att *förkastelsen är Guds väg till Israels frälsning*. Israel måste förkastas för att kunna bli upptaget. Det är nu för tiden sällan man möter en så tydlig ersättningsteologi som här. Inför Gud, skriver Nygren, finns bara två slags människor: ”vredens kärll” och ”barmhärtighetens kärll”. Hedningarna var vredens kärll men blev barmhärtighetens. Den vägen måste också det judiska folket gå. Judarna är genom utkorelsen barmhärtighetens kärll men måste bli vredens för att kunna upptas. Tanken har mycket gemensamt med darbyismen som menar att den stora vedermodan

⁸⁸ Andersen, sid 206

ska se till att det blir så. Det är skrämmande läsning med tanke på att Nygrens kommentar skrevs 1947.

Den andra förståelsen hänvisar till orden ”ska bli frälst” som teologiskt passivum. *Gud ska frälsa Israel utan deras medverkan i kraft av sina löften*. Förespråkarna för denna tolkning anser inte att tron på Jesus Kristus är nödvändig. De löften Gud har gett Abraham är tillräckliga för att Gud ska frälsa. Gud ska genom sin Frälsare ta bort slöjan. Gud ska själv fullborda sina löften. Huvudargumentet för denna tolkning är att Paulus inte har nämnt Jesus en enda gång i hela kapitlet, inte sedan 10:17. Paulus har i 10:2 gett sitt erkännande till Israels tro på Gud och strävan men också sagt att de inte har den rätta insikten, det vill säga tron på Jesus. Förespråkarna för denna andra förståelse hävdar att det förbund Gud ingick med kung David är ett evigt förbund, 2 Sam 23:5, och står för sig utan något ”nytt förbund”.

Denna tolkning, på engelska ”two-covenant theology” talar med andra ord om två förbund, ett för judar och ett för hedningar. Tolkningen förespråkades av biskop Krister Stendahl i hans bok *Paul among Jews and Gentiles*, se Inledningen A 4 Hur ska vi förstå Romarbrevet? Det är först på senare tid i samband med den tilltagande judisk-kristna dialogen som denna förståelse rönt framgång. Tyskarna talar om att judarnas särskilda kallelse förser dem med en särskild väg, tyska *Sonderweg*. Tolkningen kan begripas mot bakgrund av förintelsen under Andra Världskriget och den antisemitism som varit och är rådande. Kyrkan bör inte driva mission bland judar utan i stället respektera deras religion, kunde det heta. Några gick så långt att de jämställde mission bland judar med antisemitism.

Paulus hade knappast tillåtit en sådan tolkning. I hans ögon skulle säkert motviljan att missionera bland judar betraktas som antisemitism. Paulus vill ge tron på Jesus Kristus till hela det judiska folket. Därmed är vi framme vid den tredje förståelsen.

Den tredje förståelsen tar fasta på att det bara finns ett äkta olivträd gemensamt för judar och kristna. Jesus Kristus har brutit ner skiljemuren mellan judar och kristna, Ef 2:14f och den ska inte byggas upp igen. Jesus är den Frälsare som har kommit och det är genom tron på honom Israel ska bli frälst. Vägen är med andra ord en och densamma för judar och hedningar. Med denna förståelse är det lätt att se kyrkans och Israels upprättelse som ett parallellt skeende. Kyrkan växer till Kristi fullhet och i samma grad kommer Israel till tro. Apg 3:19–21 som talar om tider av nytt liv och om återupprättelse kan stödja en sådan förståelse.

11:26b som det står skrivet: *Från Sion ska Frälsaren komma och ta bort ogudaktighet från Jakob*.²⁷ *Och detta är mitt förbund med dem, när jag tar bort deras synder.*

V 26b-27 Citatet är från Jes 27:9 och 59:20f. Till följd av det sagda om den första förståelsen sägs orden **från Sion ska Frälsaren komma** syfta på parusin, Jesu återkomst. När Jesus kommer tillbaka och de ser honom då ska judarna tro. Profetian är hämtad från Jes 59:20f. I Skriften är Frälsaren eller Befriaren Herren själv. Vid parusin fullbordas profetian om det nya förbundet med Israels hus och med Juda hus, Jer 31:3. Då tas slöjan bort och då ska Herren förlåta deras missgärning, Jer 31:34c. Det öppnas med andra ord *en särskild väg* för judarna i samband med Jesu återkomst. Också denna frälsning sker genom Guds nåd, genom tron på Jesus och utan laggärningar.

Den andra förståelsen innebär att Paulus inte alls talar om någon särskild väg för judarna utan att de hänvisas till samma väg som alla andra i enlighet med 1:16. Det finns ingenting i dessa

verser som syftar på Jesu återkomst. Det är genom tron på ”honom som utlämnades för våra synders skull och uppväcktes för vår rättfärdiggörelse skull” vi blir frälsta, 4:25, 10:9, 11:14. Utan den tron finns ingen frälsning. Det evangelium Paulus förkunnar är lika mycket riktat till judar som till hedningar. Den historiske Jesus är Frälsaren eller Befriaren som har kommit från Sion för att **ta bort ogudaktighet från Jakob**. Detta har skett och sker inte igen vid hans återkomst. Jakob ska här liksom i Jer 31 förstås som hela Israel. **Och detta är mitt förbund med dem, när jag tar bort deras synder**. Paulus citerar från Jes 59:21, 27:9. Detta förbund är det nya förbund i Jer 31:31ff, 32:37-41 och Amos 9:11-15 som åsyftas, se också 1 Kor 11:25 och 2 Kor 3:6. Med dessa citat har Paulus sagt att

- Frälsaren kommer från Sion
- Tar bort all synd och ogudaktighet
- Och så förverkligas (det gamla) förbundet

Den enklaste förståelsen är onekligen att Paulus konsekvent hänvisar till tron på den historiske Jesus. Jesu person och verk är uppfyllelsen av och grunden för (det nya) förbundet. Grunden är lagd en gång för alla. Och en annan grund kan ingen lägga, 1 Kor 3:11. Jesaja skriver:

Vem trodde vår predikan? För vem blev Herrens arm uppenbarad? Som en späd planta sköt han upp inför honom, som ett rotskott ur torr jord. Han hade varken skönhet eller majestät när vi såg honom, inget utseende som vi drogs till.

Jes 53:1-2

Det är svårt att tillskriva Paulus två olika sätt på vilka man kan bli frälst, ett sätt för judar och ett annat för hedningar. Paulus är kristocentrisk, har Jesus i centrum och något annat var knappast aktuellt. Han ville hålla ihop Israel och den växande församlingen, något som senare visade sig omöjligt. Under de trehundra första åren i kyrkans historia kommenterades inte v 26. Kyrkofäderna tycks vara helt införstådda med tron på Jesus Kristus men drog vad jag förstår den felaktiga slutsatsen att kyrkan ersatt Israel, det vill säga att den ersättningsteologi Paulus kämpat emot ändå segrat. Kyrkofäderna drog också den slutsatsen att kyrkan var den enda enhet inom vilken frälsningen kunde finnas. Utanför kyrkan ingen frälsning. Men idag borde det heta: ”utanför Kristus ingen frälsning”. Nu kan Paulus dra två slutsatser.

²⁸ När det gäller evangeliet är de fiender för er skull, men när det gäller utkorelsen är de älskade för fädernas skull, ²⁹ för Gud ångrar inte sina gåvor och sin kallelse.

V 28-29 När Paulus skriver **när det gäller evangelium är de fiender för er skull** gör han det tydligt att frälsningen endast förverkligas genom tron på Jesus. Samtidigt **när det gäller utkorelsen de älskade för fädernas skull**. Här föreligger med andra ord en spänning, jämför 9:5, 11 och 15:8. Denna spänning beror på Gud, v 29, för Gud ångrar inte **sina gåvor och sin kallelse**. Gud har en kallelse för Israel som aldrig upphör. Det kommer en dag när Israel återigen blir ett ”rike av präster och ett heligt folk”, 2 Mos 19:6.

Det kan i förstone tyckas som att Israel har ett företräde som tävlar med tanken om tron på Jesus. Kan judar bli frälsta på grund av sina företrädarnas, Gud löften och kärlek? De är både ”fiender” och ”älskade”. Paulus spelar inte ut dessa mot varandra. I stället skriver han att judarna kommer att gå från förhärdelse till tro, från att ha snubblat till att resas upp och från att en del förhärdats till att hela Israel blir frälst.

Kallelsen Paulus har i sinnet är Guds kallelse till Abram, 1 Mos 12:1f. Den kallelsen vidgades till valet av Israel som folk, 5 Mos 7:6f, jämför Ps 135:4, Jes 41:8ff och Hes 20:5.

³⁰ *Förr var ni olydiga mot Gud, men nu har ni fått barmhärtighet genom deras olydnad.* ³¹ *Så har nu också de varit olydiga, för att sedan få barmhärtighet genom den barmhärtighet som ni har fått.* ³² *Gud har gjort alla till fångar under olydnaden för att sedan förbarma sig över alla.*

V 30-32 Så adresserar Paulus syskonen i Rom och skriver **förr var ni olydiga mot Gud** och fortsätter i v 31 **så har nu också de varit olydiga**. I det senare fallet är det olydnaden mot Kristus som åsyftas. De har blivit ”vredens kär!”, se 9:22f, ”ett olydigt och trotsigt folk”, 10:21. Men genom Israels olydnad gick barmhärtigheten över till hedningarna. Och nu ska det omvända ske. Den barmhärtighet som hedningarna har fått ska gå tillbaka till Israel, se 11:11, 14 och 26. Här kan jag inte låta bli att stryka under vikten av att vi som kristna ”tröstar” Israel, Jes 40 och visar barmhärtighet. Se inledningen om Det nya förbundet, A 5 C, sid 19.

Paulus slutar undervisningen med att brista ut i sång. Han har talat om och till dels avslöjat Guds mysterium, v 25, om något som blivit synligt i Kristus och som senare ska bli synligt för hela världen. Det mänskligheten inte kan åstadkomma ska Gud göra. Gud har försonat världen med sig och det ska visa sig att **Gud har gjort alla till fångar under olydnaden för att sedan förbarma sig över alla**, i Kristus. Det finns forskare som hävdar att Paulus här förespråkar en apokatastasis-lära, det vill säga att allt en gång ska återställas. Gud ska bli allt i alla. Läran är inte erkänd av kyrkan i stort med mindre än att den återställelsen, som i och för sig erbjuds alla, sker i Jesus Kristus.

11:33-36, En hymn till Gud

11:33 O vilket djup av rikedom och vishet och kunskap hos Gud! Hur outgrundliga är inte hans domar hur ofattbara hans vägar! ³⁴ *Vem har förstått Herrens sinne? Eller vem har varit hans rådgivare?* ³⁵ *Eller vem har gett honom något först så att han måste betala igen?* ³⁶ *Av honom, genom honom och till honom är allting. Hans är äran i evighet. Amen.*

V 33 I denna hymn lovsjunger Paulus Gud. **O vilket djup av rikedom och vishet och kunskap hos Gud!** Han har tidigare talat om Guds *mysterion*, Guds hemlighet. Det finns ett sådant djup i denna hemlighet att den förblir ofattbar för oss människor. Denna hymn syns omfatta alla de tre huvuddelarna, kapitlen 1-11 där Paulus undervisar om Guds frälsningsplan. Paulus lovar Gud för försoningen, för Israel, ja, för hela kosmos som framgår av v 36.

Det finns mycket vi inte förstår. Men genom Jesus Kristus låter Gud oss ana något av hans storhet. Om inte avslöjandet ägt rum i Jesus Kristus hade människorna knappast kunnat räkna ut Guds frälsningsplan. Då hade vi aldrig fått veta hur Gud uppfyller sina löften och vad som ska ske med Israel. Vi hade inte fått perspektiv på Guds suveränitet och hur han låter allt samverka.

V 34 **Vem har förstått Herrens sinne?** Samma fråga ställer Paulus i 1 Kor 2:16. Det kapitlet handlar också om Guds mysterium, se 2:1 och 7, och svaret blev i slutet på kapitlet: ”Vi har Kristi sinne”, för oss har Gud uppenbarat det genom Anden, jämför Jes 40:13f och Job 15:8.

V 35 **Vem har gett honom något först så att han måste betala igen?** Svaret är givet. Retoriken syns vara hämtad från Jobs bok. Ofta hänvisas till Job 41:2 även om citatet inte är exakt. Det verkar inte vara hämtat från LXX, snarare från MT. Några föreslår att citatet kommer från Job 35:7 eller 41:1. Gud är inte god därför att han är skyldig oss något som han måste betala igen. Guds godhet, nåd och barmhärtighet kommer ur hans kärlek.

V 36 Han ensam är vårt ursprung, mening och mål. Allting kommer **av honom, genom honom och till honom**, på grekiska används prepositionerna *ek*, *dia* och *eis*. Denna Guds storhet lovsjungs också i 1 Kor 8:6, 11:12, jämför Kol 1:16f och Hebr 2:10. Och orden **Hans är äran i evighet. Amen.** fanns redan i 1:25 och återkommer i 16:27, se också Ef 3:21, Fil 4:20, 1 Tim 1:17 och 2 Tim 4:18c.

Så har vi avslutat den tredje huvuddelen och det är dags att göra en sammanställning av vad vi gått igenom.

9:1-11:36

Tredje huvuddelen, sammanställning

9:1-5		Paulus sorg och vanda över Israels fall
9:6-29	9:6–13,	Israels fall ändrar inte Guds frälsningshistoria Guds löften hör samman med utkorelsen av Abraham och hans säd
	9:14–23,	Gud använder också motsträvighet för sina syften
	9:24–29,	Guds plan är förutsagd i Skriften
9:30–10:21	9:30-33	Israels fall kommer från deras egen vägran Israel tänkte sig vinna rättfärdigheten genom gärningar
	10:1-4	Paulus sörjer att Israel inte förstår att Kristus är lagens fullbordan
	10:5-13	Gärningarnas väg är svår men trons är lätt, skriftenlig och tillgänglig för alla
	10:14-21	Israel har inte rätt använt sig av sina företräden
11:1-32		Israels fall till dels och tillfälligt
	11:1-10	Det finns en helig rest
	11:11-24	Israels fall är tillfälligt
	11:25-32	Hela Israel ska bli frälst
	11:33-36	Avslutande doxologi

FJÄRDE HUVUDDALEN 12:1–15:13

Så kommer vi till den fjärde och avslutande huvuddelen. Den innehåller förmaningar. Jag har i kommentaren till kapitel 7 särskilt behandlat vad som kallas lagens tredje bruk och där distanserat mig från lagens fostrande karaktär, se särskild kommentar till 7:23. Skälet är att vi nu inte lever under lagen utan under nåden.⁸⁹ Nåden fostrar oss, Tit 2:12. Men varför behöver vi då förmaningar? Var det inte meningen att den helige Ande snarare än lagen nu ska vägleda oss? Växer inte det nya livet i den helige Ande fritt och spontant? För att svara på sådana högst relevanta frågor ägnar jag en sida åt just förmaningens plats och roll i den kristnes liv.

Förmaningens roll och betydelse

Förmaningen utgör en väsentlig del inte bara hos Paulus utan också hos Petrus, i Hebréerbrevet för att inte tala om Jakobsbrevet som i sin helhet är en förmaning. Förmaningen är gemensam för alla apostlarna men skiljer sig från vår tid. Hur då? I vår tid lever vi med mångfald också vad gäller etiska system.⁹⁰ De etiska systemen tar i regel sin utgångspunkt från förhållandena i samhället, från problemen i tiden, från uppgifterna som ska utföras. Apostlarna utgår alltid från evangeliet. Här föreligger den stora skillnaden.⁹¹

Ordet förmaning på grekiska är inte entydigt. Det finns flera olika ord hämtade från den tidens grekiska, men det mest framträdande i Nya Testamentet är det grekiska verbet *parakalein*. Det används i Rom 12:1, 8, 15:4, 30 och 16:17. Det översätts oftast med svenska ”förmana”, ”uppmåna” eller ”trösta”. Redan här konstaterar jag att ordet inte har en befallande klang och inte heller en bönfällande. Det är ett förtroligt, trösterikt och vägledande ord. Paulus skriver till sina bröder och systrar i Herren.

När Jesus i Joh 14:16, 26, 15:26 och 16:7 talar om den helige Ande som *parakletos* översätts ordet i regel med svenska Hjälparen. På så sätt fångas förmaningens anda. Detta är inte lagens anda utan evangeliets.

Det är viktigt att förstå att Herren fostrar oss inte för att vi ska bli kristna utan för att vi *är* kristna. Hela den kristna etiken utgår från att vi tillhör Jesus Kristus och får vår inspiration och fostran från honom, se Joh 15:2b. Redan i kapitel 6, där Paulus talar om att vi fogats samman med Kristus i dopet, skriver han att vi begravts med honom ”för att leva det nya livet”, 6:4. Nygren frågar i sin kommentar:

⁸⁹ Följande skäl angavs. 1) Lagen är fullbordad och dess uppgift är avslutad ”i Jesus Kristus”, Gal 3:23–25, Rom 10:4. 2) Lagen ska inte ges utrymme inom evangeliets sfär eftersom där inte finns någon synd. 3) Lagens tredje bruk leder till moralism och elitism. 4) Lagen kräver alltid lydnad och kan därför aldrig vara till evangelisk hjälp. 5) Lagens tredje bruk uppstod på grund av oro och rädsla att kristna skulle bli laglösa. Det är en oro och rädsla som inte Kristus delar. 6) Lagens tredje bruk gör att evangeliets etiskt förnyande förmåga underskattas. 7) Livet i den helige Ande präglas av frivillig, uppfinningsrik och dynamisk kärlek till skillnad mot lagens fixerade formuleringar. 8) De förmaningar som finns i Nya Testamentet ska inte ställas in under lagen eftersom de är ett uttryck för evangeliet. Paulus skriver att vi i stället ska vandra efter Anden.

⁹⁰ I skrivande stund diskuteras om en muslim får vägra att hälsa på en kvinna med handskakning, om en barnmorska får vägra att utföra aborter eller om män och kvinnor ska ha skilda tider på badhuset.

⁹¹ Se Börjesson, inledningen sid 11f.

Det är alltså fråga om den kristnes *vandel*. Huru skall den gestaltas? Pauli svar lyder: den måste gestaltas och formas i överensstämmelse med den nya äonen. Detta kan betecknas som själva grundregeln i den paulinska etiken.⁹²

Livet i Gud är ett liv i kärlek till honom och till medmänniskan. Det är denna kärlek som styr och vägleder oss genom livet. Livsstilen blir då ett resultat, en frukt, av det nya livet och ett uttryck för evangeliets inneboende kraft, se 1:16, jämför Gal 5:25. Kristen etik och moral är inte ett system eller en princip utan ett liv. Det livet utgår från tron på Jesus Kristus och utgör den grundläggande förutsättningen.

Förmaningarna pekar på Kristus och sporrar oss att ”klä oss” i Kristi kläder, Rom 13:12, 14, Gal 3:27, Ef 4:24 och Kol 3:12 och 14. Det kan ske genom dygde- och lastkataloger, genom hustavlor eller genom katekesundervisning. De fungerar som upprepningar och påminnelser om det nya livet i Kristus. De dygder vi sporras till sammanfaller med Jesus och den upprepning Paulus ger i Gal 5 om Andens frukt är betecknande. Därför kan jag göra följande sammanfattning som svar på frågan hur vi ska leva våra liv i den helige Ande och varför förmaningarna trots allt fortfarande behövs. Förmaningarna

1. utgår från vår gemenskap med Jesus Kristus.
2. beskriver vår delaktighet av Kristi liv.
3. visar vad den helige Ande håller på att återupprätta i vårt liv.
4. varnar oss för risken att falla in i fel livsstil.
5. avvisar all laglöshet och falsk frihet.
6. sporrar oss att klä oss i Kristi kläder.
7. pekar på det eskatologiska hoppet.

Dessa sju punkter är skäl nog för att undvika lagen och att förbli under nåden. Det betyder inte att lagens första bruk är satt ur spel. *Det* bruket är gemensamt för alla människor och vi återkommer till det särskilt i kapitel 13 om vår relation till överheten.

Den fjärde huvuddelen delas vanligtvis in i två delar, först allmänna påminnelser, 12:1-13:14 och sedan särskilda, 14:1-15:13.

12:1-13:14, allmänna påminnelser

Den första halvan består mestadels av allmänna påminnelser enligt de fem punkterna ovan. Påminnelser om det nya livet är gemensamma för alla kristna. Vi är kallade att vara förenade i honom och att leva med Kristi sinne. Jag ska kommentera ett stycke i taget enligt följande:

12:1-2,	den dagliga gudstjänsten
12:3-8,	varandras lemmar
12:9-21,	syskonkärlek
13:1-7,	de kristnas relation till överheten
13:8-10,	skyldiga att älska
13:11-14,	ett eskatologiskt perspektiv

⁹² Nygren, sid 412.

12:1-2, den dagliga gudstjänsten

Eftersom vi har förklarats för rättfärdiga får det följer. Redan i 6:4 och 18ff talade han om att leva i enlighet med den nya tidsåldern, jämför Gal 5:25.

12¹ Därför uppmanar jag er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud – er andliga gudstjänst. ² Och anpassa er inte efter den här världen, utan låt er förvandlas genom förnyelsen av ert sinne så att ni kan pröva vad som är Guds vilja: det som är gott och fullkomligt och behagar honom.

V 1 Paulus med ordet **Därför**. Det syftar tillbaka på allt han skrivit tidigare. Det som kommer nu följer på det nya livet i Jesus Kristus. Han lät oss ana något av följderna redan i 6:4 och 18ff. Eftersom jag tidigare har distanserat mig i förhållande till lagens tredje bruk vill jag stryka under skillnaden mellan lagens tredje bruk och vandringen efter Anden. *Lagen kommer till oss utifrån medan Anden verkar inifrån*, se kommentaren till 8:1–13. Det var just detta som var så svårt för de judekristna att urskilja eftersom de alltid haft sin stolthet i Lagen, ett av deras företräden. Paulus hävdar med apostolisk säkerhet, 1:5, 11:13, att Gud har bytt ut stenhjärtat mot ett hjärta av kött och blod. Gud har också gett oss Anden och därmed lever vi med nya förutsättningar drivna av Anden, något som ska tas på största allvar. Paulus **uppmanar sina bröder och systrar vid Guds barmhärtighet**. Än en gång ser vi med andra ord hur Guds evangelium, Guds barmhärtighet utgör grunden för uppmaningarna inte lagen.

Paulus uppmanar romarna **att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer**. Det första att lägga märke till är ordet ”kroppar”. Det är endast genom våra kroppar vi kan leva ut livet. Det är genom våra kroppar vi kommunicerar med andra människor och det är endast i dessa som vi kan leva våra liv. Det kristna livet kan aldrig vara skilt från vår vardag.

Vid den här tiden frambars fortfarande djuroffer vid Jerusalems tempel. Men de var döda då de bars fram. Flera av Israels stora profeter hade påpekat det meningslösa med dessa offer om de inte bars fram av hjärtat, 1 Sam 15:22, Jes 1:10–20, (Matt 9:13 och 12:7), Jer 6:20, Hos 8:11, 13, Amos 5:21–27, se också Ps 50:8-15 och 51:18f.

Vi däremot är levande och behöver inte skämmas för att bära fram oss själva sådana vi är till Gud. I 1917 och i Giertz översättning blir anknytningen till tempelgudstjänsten tydligare eftersom där heter ”er andliga tempeltjänst”. Hela vårt väsende till ande, själ och kropp tillhör Gud och vi står till hans förfogande. Paulus talar om oss som levande och heliga. Gud har gett oss en frimodighetens Ande och inlemmade i Jesus Kristus är vi offer **som behagar Gud**. Att stå till förfogande på detta sätt, jämför 6:17–23, är vår **andliga gudstjänst**. I den grekiska texten används ordet *logikos*, hos oss översatt ”andliga”. Att en kristen bär fram sig själv till Gud är logiskt. Hon tillhör ju redan honom, se också 5:2, Fil 2:17, 4:18 och 1 Petr 2:5. Bättre än så här kan inte Paulus förklara livet. Det är i allt ett liv i gemenskap med Gud. Men det har två sidor och det ser vi i nästa vers.

V 2 **Anpassa er inte efter den här världen**. Den första uppmaningen är en negativ uppmaning. I 2:18 skrev han på ett liknande sätt. Det har betydelse om vi ser in i världen eller in i himlen. I den judiska tro Paulus utgår från skiljer man mellan ”den här världen” och ”den tillkommande världen”. Den här världen kan inte erbjuda någon frälsning, se 1 Kor 7:31. De första kristna tog med sig det här sättet att förstå världen men med den skillnaden att den tillkommande världen redan hade kommit och blivit en verklighet genom tron på Jesus Kristus. Vi har ”vårt medborgarskap i himlen”, Fil 3:20. Där har vi vårt hjärta och våra tankar men inte ännu våra kroppar. Vi lever i övergången från den här världen och den tillkommande

och därför behöver vi vara vaksamma och påminna varandra om detta, 1 Kor 10:11. Sedan kommer den positiva uppmaningen.

Den andra uppmaningen är positiv och säger **låt er förvandlas**. Den handlar om vårt sätt att tänka, vilja och att uppföra oss. Det sker **genom förnyelsen av ert sinne** eller mer bokstavligt genom vårt sätt att tänka. Den här förvandlingen sker med andra ord inifrån. Sinnet, grekiska *nous*, är sätet för vår intellektuella och moraliska förmåga. Det handlar här om att Gud leder oss genom sin Ande som bor i våra hjärtan, se 8:12–14, jämför Ef 4:23, Kol 3:10 eller Tit 3:5f. Det är vårt sinne, inte våra begär, som ska vara vägledande, 1 Kor 2:15f. Vi har Kristi sinne. Bara så kan vi urskilja eller som det står här **pröva vad som är Guds vilja**. Guds vilja är normen för oss. Vi bedömer därför inte livets situationer enligt ”den här världens” norm utan efter Guds vilja, 2:18, se också Ef 5:17 och Fil 1:10. Paulus anger tre kännetecken på Guds vilja och därmed på vår vilja nämligen **det som är gott och fullkomligt och behagar honom**.

Det är i vardagen vi firar vår logiska gudstjänst. Men ingen av oss lever för sig själv. Har jag blivit en kristen lever jag i gemenskap med Gud och mina syskon. Jag har blivit insatt i Kristi kropp och ingår som en levande sten i den helige Andes tempel. Därför talar Paulus i v 3-8 om vårt förhållande till varandra.

12:3-8, varandras lemmar

Paulus skriver med anledning av de spänningar som finns mellan judar, judekristna och hednakristna i församlingen i Rom. Det handlade särskilt om vår ställning som nya skapelser och vår relation till lagen. Här rådde delade meningar. När vi kommer till 14:1-15:13 adresserar han dem som ”de svaga” och ”de starka” men här skriver han på ett föregripande och mer allmänt sätt. Det finns alltid en risk för uppriktiga kristna att överskatta sig själva. Paulus är därför mån om att påminna var och en av oss att vara nöjd med just den roll och betydelse vi har och att respektera att andra har andra roller.

³ I kraft av den nåd jag har fått säger jag till var och en av er: ha inte högre tankar om er själva än ni bör utan tänk förståndigt, efter det mått av tro som Gud har tilldelat var och en. ⁴ För liksom vi i en enda kropp har många lemmar och alla lemmarna inte har samma uppgift, ⁵ så är vi många en enda kropp i Kristus. Men var för sig är vi varandras lemmar.

Jag upprepar vad som är viktigt för att undvika lagens tredje bruk. De handlingar en kristen gör, gör han utifrån sin ställning i Kristus. Eftersom den kristne befriats från tvång, skuld och skam kan hon frivilligt, osjälviskt och med nästas bästa för ögonen göra goda gärningar.

Återigen talar Paulus **i kraft av den nåd** han har fått. Han har fått nåd. Han har tagit emot nåd och han bejakar Guds nåd. Det är bakgrunden till hans goda vilja att tjäna andra. Han hade fått mycket nåd med tanke på hur han tidigare förföljt de kristna. Guds nåd verkar vara personligt anpassad även om den i sig är obegränsad, jämför v 6 och Ef 4:7.

Vi uppmanas vidare att tänka efter **det mått av tro som Gud har tilldelat var och en**. Vi kan inte förstå det lilla ordet tro som vilken tro som helst. Det handlar inte heller om den ”tro som kan förflytta berg” eftersom Paulus vänder sig till var och en utan frågan är snarast om det är *fides qua* eller *fides quae* som åsyftas, se kommentaren till 10:7-8 och 9-10. Kanske tänker vi först på vår egen tro, att den kan vara starkare eller svagare, men sannolikt avser Paulus det mått av tro på Gud som avses. Hur mycket av vår tro överensstämmer med Herren själv, det vill säga den frälsande tron på Jesus.

De judekristna och hednakristna var **många** till antal men utgör **en enda kropp i Kristus**. Det behövde de höra och lyda. Tanken är här att romarna ska inse att de hör samman. Denna insikt utgör en del av svaret på frågan hur de ”starka” och ”svaga” ska förhålla sig till varandra. Även om Paulus kan undervisa mycket och länge om kyrkan som Kristi kropp är det inte avsikten här. Här vill han bara stryka under att de alla hör samman i Kristus Jesus och därför ska de också förhålla sig till varandra därefter. Enskilda kristna är inte längre isolerade utan ingår i en gemenskap. De är **var för sig varandras lemmar**, se också Ef 4:25b och 5:30. Så blir Paulus än mer personlig när han skriver:

12⁶ Vi har olika gåvor efter den nåd vi har fått: att profetera i överensstämmelse med tron, ⁷ att tjäna i vår uppgift, att undervisa i läran, ⁸ att förmana med uppmuntran och tröst, att dela ut gåvor utan baktankar, att vara hängiven som ledare, eller att visa barmhärtighet med glatt hjärta.

Varje kristen har personlig nåd och är personligt utrustad för att leva det nya livet. **Vi har olika gåvor**. Paulus leker något med ordet när han skriver gåvor, grekiska *charismata* eftersom ordet samtidigt innehåller betydelsen nåd, grekiska *charis*, gåva given av nåd eller nådegåva. De olika gåvorna är inte endast naturliga utan ska betraktas som nådegåvor, som manifestationer av den helige Ande. Den kristne har helgats och står nu i Guds tjänst. Gåvorna kommer från honom som själv är Guds gåva, grekiska *charisma tou theou*, 6:23, källan. Samtidigt är det angeläget att inte förändliga gåvorna utan förstå att hela den rika utrustning var och en av oss har, har vi i kraft av Guds närvaro i våra liv, se 1:11, 1 Kor 7:7b, 12:4 och 1 Petr 4:10.

Så ger Paulus sju exempel på den fatatur av gåvor Gud ger. Sju var siffran som stod för fullheten. Exempelen är därför bara ett axplock och om Paulus avser något mer än just gåvor givna till oss kristna, om han avser särskilda ämbeten, råder delade meningar. Troligen är det riktigast att se att exemplen utgör början på en utveckling.

1. **Att profetera** handlar om att tala inspirerad av Guds Ande, se 1 Kor 12:10, 28, 13:2, 14:1, 3-6, 24, 39 och 1 Tim 4:14. Det är med andra ord inte vilken predikan som helst utan en Guds gåva. Den som talar, talar Guds ord och avslöjar hjärtats hemligheter, 1 Kor 14:24f. När det heter **i överensstämmelse med tron** måste det uppfattas som att predikan är i enlighet med den kristna tron. Tron eller trons regel, se kommentaren till 6:17, p 2.
2. **Att tjäna i vår uppgift**. Det grekiska ordet för tjäna är *diakonia* och det är inte alldeles klart om Paulus använder ordet allmänt som han gör i 11:13, 1 Kor 12:5, 2 Kor 4:1, 11:8, jämför Ef 4:12 eller Kol 4:17. Eller om han syftar på något särskilt uppdrag. Det skulle kunna peka mot dem som tjänar vid borden, serverar, som i Apg 6:2 eller på dem som förvaltar församlingens gemensamma tillgångar i form av hjälpinsatser som i 15:25, 31 eller 1 Kor 16:15 och 2 Kor 8:4. Den grekiska texten säger *dikaionian en te dikaonia* det vill säga ”tjäna i vår tjänst” och måste nog uppfattas som att han vill betona att vi ska tjäna med hjärtat.
3. **Att undervisa i läran**. Här är det klart att Paulus syftar på en person, en person med gåvan att undervisa antingen genom att utlägga Skriften eller genom att fostra. Paulus talar i 1 Kor 4:17 och senare i Kol 1:28 och 3:16 om sig själv som en sådan person. Den lära som åsyftas är den kristna läran så som den kom från Herren Jesus till apostlarna, se Apg 2:42, 1 Kor 12:28, Ef 4:11 och 1 Tim 4:13. Denna uppgift skiljer sig från att predika, vittna eller tjäna på andra sätt.

4. **Att förmana med uppmuntran och tröst.** Meningen syftar sannolikt på andliga fäder och mödrar, män och kvinnor som mognat i tron och därför kan förmana, varna och trösta, se inledningen på denna fjärde huvuddel, 12:1-15:13 om förmaningens roll och betydelse, se också 1 Thess 5:11, Fil 2:1 och Hebr 13:22.
5. **Att dela ut gåvor utan baktankar.** Det handlar om att ge av sitt eget, om en filantropisk person, en som delar med sig utan baktankar. Denna dygd är djupt rotad i den judiska tron, se Job 31:17 eller Ordsp 11.26. Johannes döparen talade om detta, Luk 3:11 och Paulus talade om det i samband med insamlingen till de fattiga i Jerusalem, 2 Kor 8:2, 9:11, 13 och 11:3. Kom nu ihåg att skilja mellan vad som kallas lagens tredje bruk och gåvan att dela ut gåvor. Denna gåva är frivillig, osjälvisk och har medmänniskans bästa för ögonen. Den ges av hjärtat.
6. **Att vara hängiven som ledare.** Det grekiska ordet *proistamenois* betyder att förestå eller leda någon eller något. Ordet finns här, i 1 Thess 5:12 och i 1 Tim 3:4, 5, 12 och 5:17 där Paulus uppmanar Timoteus att väl ”ta hand om” församlingen. Enligt min mening skiljer Paulus mellan denna gåva och gåvan att ta väl hand om i allmänhet på så sätt att personen i fråga just har en ledarposition.
7. **Att visa barmhärtighet med glatt hjärta.** Orden syftar på människor med sociala uppdrag av olika slag. Att tjänsten utförs i rätt anda är lika viktigt som gärningen i sig.

Guds närvaro i våra liv tar sig inte främst uttryck i den personliga kallelsen och de gåvor Gud ger för att vi ska kunna förverkliga kallelsen. Guds närvaro tar sig uttryck i relationerna till varandra. Därför går Paulus nu över till att tala om dessa. I v 9 ger han oss en allmän regel och i v 10-13 tio stycken grundläggande råd som handlar om relationen till våra syskon i tron. Därefter, i v 14-21, talar han om relationen till våra motståndare.

12:9-21, syskonkärlek

⁹ *Älska varandra uppriktigt. Avsky det onda, håll fast vid det goda.*

V 9 Paulus börjar med kärlekens regel. Denna regel är en förberedelse för den särskilda skrivningen i 14:1-15:13 där han adresserar ”de svaga” och ”de starka”. Kärleken ska vara **uppriktigt**, se 1 Kor 13:7 och 2 Kor 6:6. Så långt har Paulus endast använt det grekiska ordet *agape* om Gud, se 5:5, 8 och 8:35, 39, men nu använder han det om den kristne. På det sättet stryker Paulus under att den kristnes kärlek reflekterar Guds kärlek, Gal 5:6 och Ef 5:2.

¹⁰ *Var innerligt tillgivna varandra i syskonkärlek. Överträffa varandra i ömsesidig aktning.* ¹¹ *Var inte tröga när det gäller iver, var brinnande i anden, tjäna Herren.* ¹² *Var glada i hoppet, tåliga i lidandet, uthålliga i bönen.* ¹³ *Hjälp de heliga med vad de behöver. Var ivriga att visa gästfrihet.*

Har Paulus satt samman den här listan själv eller är det en lista som var känd och använd av de tidiga kristna förkunnarna? Flera kommentatorer menar att råden är en tidigt sammanställd katekes som härstammar från Herren Jesus själv, se 14, 17a, 18 och 19a.

V 10 Paulus använder här det grekiska ordet *philadelphia*. Här betonar han inte att kärleken kommer från Gud utan pekar just på **syskonkärleken**, se också 1 Thess 4:9, Hebr 13:1 och 1 Petr 1:22. Vårt mål bör till och med vara att **överträffa varandra i ömsesidig aktning**. Det är tveklöst så att livet i Anden inte är ett passivt liv.

V 11 Vi kan inte tillåta oss själva att bli **tröga när det gäller iver**. Allt efter som vårt sinne förändras och vi förstår att använda Kristusmönstret i våra liv blir vi **brinnande i anden**.

Översättarna väljer ett litet a och det är nog riktigt att förlägga elden till människans ande eller hjärta. Samma uttryck används i Apg 18:25. Andra hävdar att det borde vara Anden med stort A eftersom det är den inneboende Helige Ande som åsyftas, men de båda meningarna utesluter enligt min förståelse inte varandra. I stället konstaterar jag än en gång att det kristna livet är ett liv där vi tar emot och där vi lever av vad Anden ger. Vi kan i allt **tjäna Herren**.

V 12 Det finns med andra ord alla skäl i världen att **vara glada i hoppet**, se 5:2f och jämför med 1 Petr 1:3-9. Då kan vi också vara **tåliga i lidandet och uthålliga i bönen**. Paulus rekommenderar oss att alltid tala med Gud, se Fil 4:6, 1 Thess 5:17 och jämför med Ef 6:18, Kol 4:2 och 1 Tim 2:1.

V 13 Den grekiska texten använder det grekiska *koinonia* när det heter att vi ska **hjälpa de heliga med vad de behöver**, var delaktiga, grekiska *koinonountes* i de heligas behov. Ordet *koinonia* används också i 15:26, 2 Kor 8:4, 9:13, Gal 6:6 och Fil 4:15. Till detta läggs så ett tionde råd nämligen att **visa gästfrihet**. Denna dygd var särskilt angelägen för de resande kristna. De kunde finna mat och logi hos varandra och samtidigt visa hur de hörde ihop, 1 Tim 3:2, 5:10, Tit 1:8, Hebr 13:2 och 1 Petr 4:9. Men hur tillämpas då livet i Anden i relation till motståndarna? Paulus skriver:

¹⁴ Välsigna dem som förföljer er, välsigna och förbanna inte. ¹⁵ Gläd er med dem som är glada, gråt med dem som gråter. ¹⁶ Var eniga med varandra. Tänk inte på det som är högt utan håll er till det enkla. Var inte självklaka. ¹⁷ Löna inte ont med ont. Tänk på det som är gott i alla människors ögon. ¹⁸ Håll fred med alla människor så långt det är möjligt och beror på er. ¹⁹ Hämnas inte, mina älskade, utan ge rum för Guds vrede. Det står ju skrivet: Min är hämnden, jag ska utkräva den, säger Herren. ²⁰ Men om din fiende är hungrig, så ge honom att äta. Om han är törstig, ge honom att dricka. Gör du det, samlar du glödande kol på hans huvud. ²¹ Låt dig inte besegras av det onda, utan besegra det onda med det goda.

V 14-15. V 14 förefaller vara ett eko från Matt 5:44–47 och Luk 6:27f. Det är inte troligt att de kristna i Rom förföljdes vid den här tiden även om det heter i texten **förföljer er**. Versen ska hellre förstås som ett ord från Jesus. Sedan fortsätter Paulus med uppmaningen **gläd er med dem som är glada**. Lägga märke till att denna utsaga står före den som säger **gråt med dem som gråter**. Flera kommentatorer menar att här finns en poäng. Det är lättare att gråta med tillsammans människor än att uppriktigt glädja sig över andra framgångar. Därför börjar Paulus med det svårare.

V 16 Den engelska översättningen lyder: *Think in harmony with each other*. Det handlar om att bli eniga i kärlek och insikt. Det är endast möjligt genom att alla strävar efter att bli lika Jesus Kristus. Vi får lägga bort **det som är högt** och märkvärdigt och i stället hålla oss **till det enkla**, skriver Paulus. **Var inte självklaka**, det vill säga lär i stället känna Guds tankar.

V 17-18. V 17 låter också som om orden **löna inte ont med ont** kom från Herren Jesus själv, Matt 5:38f, 43d och Luk 6:29, 35. Hur viktigt detta var för de kristna förstår vi eftersom orden också förekommer i 1 Kor 13:5f, 1 Thess 5:15 och 1 Petr 3:9. Det sker enklast genom att vi koncentrerar oss på **det som är gott i alla människors ögon**. Också i nästa vers står det alla människor. Lägga märke till orden **så långt det är möjligt**. Det är en kristen erfarenhet att vår kärlek och vilja till fred inte är gränslös. Vi kan i det här avseendet jämföra inte oss med Herren själv men eftersom han har gett oss sin Ande har det ändå blivit eftersträvansvärt också för oss.

V 19-20 Paulus har säkert 3 Mos 19:18 i åtanke när han skriver **hämnas inte** och lägger till **mina älskade**. När han sedan talar om Guds vrede, grekiska *orge*, är det Guds eskatologiska vrede som avses. Gud vill inte någon människa något ont men ondskan hinner så att säga ifatt sig själv, se 1 Thess 2:16. Se särskild kommentar *Hur ska vi förstå Guds vrede?* till 1:18-32. Och så kommer ett citat från 5 Mos 32:35. Citatet finns också i Hebr 10:30 och återger snarare den hebreiska texten (MT) än den grekiska (LXX). Det händer också att citaten till dels är hämtade från MT och till dels från LXX. Det är skälet till att citaten inte alltid ser ut att stämma i våra svenska översättningar.

Orden **Men om din fiende är hungrig, så ge honom att äta. Om han är törstig, ge honom att dricka** är från Ordspr 25:21f. Paulus gör här de orden till sina och rekommenderar de kristna att rätta sig efter dem. De kan också utgöra en del av Jesu undervisning, se Matt 5:44a och Luk 6:27a och 35. Men hur ska vi förstå avslutningen på citatet **Gör du det, samlar du glödande kol på hans huvud**. Tolkningen är inte självklar.

För det första förstår några forskare prepositionen ”på” som ”från”. Det betyder att vi genom att tillmötesgå vår motståndare hämtar eller tar bort glödande kol från hans huvud. Den förståelsen utgår från MT men Paulus lutar sig snarare från LXX och då blir tanken omöjlig och måste avfärdas.

För det andra menar ett antal forskare att orden ska förstås bildligt. De glödande kolen på vår motståndares huvud är skammens glödande kol. När vi behandlar vår motståndare väl kan det komma honom att skämmas. Fitzmeyer avfärdar också denna tolkning eftersom den inte förekommer någon annanstans.

För det tredje finns det egyptiska beskrivningar från 200-talet e Kr där en skyldig får bära ett fat med glödande kol på sitt huvud för att så uttrycka sin vilja till ånger.

För det fjärde menar några kyrkofäder att vi genom att vara vänliga mot vår motståndare dels ger honom möjlighet till omvändelse och dels om så inte sker förökar hans skuld. Men inte heller en sådan tolkning står att finna någon annanstans.

Vad Paulus än avser med detta citat står det klart att han inte vill att vi ska vara passiva i vårt förhållande till en motståndare. Det gamla Israel hade fått lära sig att förlåta och benåda, se 2 Kon 6:20–23 för att på så sätt vinna seger. En sådan insikt tycks bekräftas av följande vers och i linje med Jesu egen undervisning.

V 21. **Låt dig inte besegras av det onda, utan besegra det onda med det goda.** Om den kristne använder sig av ondskan uppträder hon likadant som de onda. Det måste anses som uteslutet och som stridande mot kristen tro. V 21 kan nu betraktas som en sammanfattning av avsnittet 9-21.

Den sammanfattningen kan också tjäna som en introduktion till fortsättningen. Här blir det viktigt att komma ihåg hur det såg ut i Rom vid den här tiden. Det var Nero som var kejsare mellan åren 54-68 e Kr. Romarbrevet är skrivet vintern 56/57 e Kr och när Paulus hade avslutat vad vi kallar den tredje missionsresan är Nero fortfarande kejsare. Därför är det också viktigt att förstå att Paulus inte principiellt talar om relationen till kejsaren eller staten. Judar i allmänhet och kristna som betraktades som en judisk sekt var i grund rätt privilegierade.

När kejsare Claudius utvisade judarna och med dem jude-kristna från Rom år 49 e Kr berodde det snarast på lokala bekymmer i Rom. Det hade varit oroligt bland judarna i Rom, något som förmodligen avspeglas i avsnittet om de i tron starka och de i tron svaga, 14-15:13 och Paulus kunde förstå problematiken. Det är denna problematik han adresserar med Romarbrevet. Det fanns också ett mer allmänt missnöje bland judarna i diasporan över de skatter man tvingades betala till kejsaren, se för övrigt redan i Matt 22:17, Luk 23:22. Men det första judiska upproret skedde först 66 e Kr och någon direkt förföljelse mot de kristna tycks ännu inte vara för handen. Inte desto mindre finns här något som pyr och som snart skulle leda till öppet krig för judarnas del och direkta förföljelser mot de kristna. Med den bakgrunden blir det nödvändigt för Paulus att skriva något om situationen.

Men det vi nu får del av är knappast något annat än den grundläggande inställning som följer av det nya livet i Kristus. Det faktum att vi är medborgare i Guds rike är överordnat men så länge vi lever i världen är det dess lagar och förordningar som gäller. Ordningen med en överhet kommer från Gud själv även om också den är ofullkomlig. Det handlar om ordningar, auktoriteter och om civil (o-)lydnad. Det handlar om skatter och om statens inkomster, men självklart mot bakgrunden att Jesus är Herren, inte kejsaren, se 10:9, 1 Kor 8:6 och 12:3. Det finns en spänning mellan det himmelska och det jordiska. Hur ska de kristna förhålla sig i den spänningen? I vår tid händer att avsnittet antingen övertolkas eller helt missförstås. Paulus talar inte om hur kristna regelmässigt ska förhålla sig till auktoriteter särskilt inte om den är orättfärdig, om den kräver otillbörlig lydnad eller om möjligheterna att överklaga. Paulus visste att Pontius Pilatus dömde Jesus utan grund. Han hade själv piskats och fängslats av orättfärdiga domare, Apg 16:19-24, stått inför Gallio i Apg 18:12-17, talat emot överbefälhavaren som skulle piska honom, Apg 22:24f och förhandlat med ståthållaren Festus i Apg 25:6-12. Ingenting talar för att Paulus hyste agg mot överheten. Snarare hade han lärt av profeten Jeremia att söka ”stadens bäst”, Jer 29:7.

Det är värt att notera att Paulus i det avsnitt vi har framför oss inte skriver någonting om Jesus Kristus, ingenting om tron eller citat ifrån Skriften eller några rabbinska finurligheter. Han skriver helt enkelt om det Martin Luther kallade för lagens första bruk. Det Paulus skriver är allmängiltigt och han riktar sig till hela mänskligheten. Det är inte fråga om Israels Gud eller Jesu Kristi Fader. Det är fråga om Gud! V 1 börjar också med att han tilltalar ”varje människa”. Jag delar upp kapitel 13 i tre delar

13:1-7 vår hållning till överheten
13:8-10 skyldiga att älska varandra
13:11-14 ett eskatologiskt perspektiv

13:1-7, de kristnas relation till överheten

13¹ Varje människa ska underordna sig den överhet hon har över sig. Det finns ingen överhet som inte är av Gud, och den som finns är tillsatt av honom. ² Den som motsätter sig överheten går därför emot Guds ordning, och de som gör så drar domen över sig själva.

V 1 Paulus talar inte bara till kristna utan till varje människa. **Varje människa ska underordna sig.** Det grekiska verbet *hypotassein* visar att det inte bara handlar om att lyda utan just om att underordna sig. Varje människa ska veta sig vara underordnad **den överhet hon har över sig**, se också Titus 3:1 och 1 Petr 2:13f.

Det grekiska ord som översatts med svenska överhet är här *exousiais* medan samma ord i v 3 är *archontes* på grekiska. I Ef 3:10 använder Paulus samma grekiska ord när han talar om ”härskare och makter i den himmelska världen”. Det gjorde att man under reformationen på medeltiden ofta diskuterade om inte överheten ska uppfattas som andliga storheter. Det är ingen diskussion som förs i dag men Cullman håller ändå fast vid att Paulus troligen avser ett både och, se också 1 Kor 2:8, 15:24, Ef 1:21, 3:10, 6:12, Kol 1:16, 2:10, 15 och 1 Petr 3:22. De flesta bibelforskare avvisar detta eftersom skatten i v 6 ska betalas till kejsaren och inte till änglar. Det är knappast heller paulinskt riktigt att människor ska underordna sig änglar. Snarare tvärtom. Kyrkofäder som Clemens av Rom eller Polycarpus i Smyrna skriver också att det handlar om människor av kött och blod.

Däremot är det klart att Skriften hävdar att all överhet **är av Gud**. Gud är källan och det är Gud som står bakom överheten, 2 Sam 12:8, Ordspr 8:15f, Jer 27:5, Jes 45:1, Dan 2:21, 37, 4:17. Det är med andra ord inte folket som fritt väljer och tillsätter. Den överhet **som finns är tillsatt av Gud**. Följden av den förståelsen är självklar:

V 2 Den som motsätter sig överheten går därför emot Guds ordning. Detta ska förstås som en generell slutsats av det faktum att ordningen är av Gud. Det kan vara så att överheten inte är kristen eller till och med mot kristna men faktum kvarstår att överheten är av Gud och ska svara inför Gud. Den dom Paulus avser är Guds eskatologiska dom men kan förmodligen också utlösas redan här i tiden, se 2:2.

³ *De styrande är ju inget hot mot dem som gör det goda, utan mot dem som gör det onda. Vill du slippa vara rädd för överheten? Gör då det goda, så får du beröm av den.* ⁴ *Överheten är en Guds tjänare till ditt bästa. Men gör du det onda ska du vara rädd, för överheten bär inte svärdet utan orsak. Den är en Guds tjänare, en hämnare som straffar den som gör det onda.* ⁵ *Därför måste man underordna sig, inte bara för straffets skull utan även för samvetets.*

V 3 Här använder Paulus ordet *archontes* för **de styrande**. Det är tydligt att han inte avser änglamakter utan människor av kött och blod, jämför 1 Kor 2:8 där samma ord används. Det råd Paulus här ger är självklart; vi gör som överheten bestämmer så långt det är möjligt. Paulus tar upp denna tanke också i 1 Tim 1:8f.

V 4 Så upprepar Paulus v 1, **överheten är en Guds tjänare**. Det var den också enligt svensk lag fram till år 1974 då den inleddes med orden ”All makt utgår från Gud ...”. Det är värt att stryka under det bakomliggande skälet att överheten är Guds tjänare till ditt bästa. Till detta goda hör också att Gud sätter gränser för ondskan, se 1 Tim 1:8f. Paulus menar inte att det är fel av oss att protestera när vi behöver det, att överklaga beslut eller ens vad vi kallar civil olydnad. Nej, det är kriminaliteten i sina grövsta former som ska bestraffas. **Överheten bär inte svärdet utan orsak. Den straffar den som gör det onda.**

V 5 Paulus uttrycker samma sak men med andra ord. Han talar om att **man måste underordna sig ... för samvetets skull**. Samvetet bör vara i harmoni med Gud och med överheten, se särskild kommentar *Om samvetet* efter 8:8.

⁶ *Det är också därför ni betalar skatt, för de styrande är Guds tjänare och ständigt verksamma för just den uppgiften.* ⁷ *Ge alla vad ni är skyldiga dem: skatt åt den som ska ha skatt, tull åt den som ska ha tull, respekt åt den som ska ha respekt och heder åt den som ska ha heder*

V 6 Nu får vi förklaringen till varför vi **betalar skatt**. Sedan säger Paulus för tredje gången att de styrande är Guds tjänare. Här använder Paulus ett annat ord för **de styrande** nämligen det grekiska *leitourgia*. Ordet är sammansatt av *laos* som betyder folk och *ergein* som betyder verka för. Det är samma ord vi numera har i ”lekmän” och i ”liturgi” som är just lekmännens tjänst inför Gud. Men i klassisk grekiska syftade ordet på civila myndighetspersoner, så i LXX Jos 1:1, 2 Sam 13:18 och 1 Kon 10:5. **De är ständigt verksamma för just den uppgiften.**

V 7 Paulus uttrycker principen att vara allt för alla. Vi står i skuld till varandra på olika sätt. I den här världen råder sociala och politiska ordningar och människor ingår i olika klasser. Givet att vi lever i ”Jesus Kristus” är vi också medborgare i denna värld och skyldiga att visa överheten respekt. Det är denna skuld han nu utvecklar.

13:8-10, skyldiga att älska

Paulus har tidigare talat om Guds kärlek, grekiska *agape* i 5:5, 8, 8:35, 37, 39, 9:13 och 25, men nu talar han om hur människorna är förpliktade att älska varandra, 12:9, 13:8-10 och 14:15, 15:30. Avsnittet kan ses som ett föregripande av och något som Paulus kommer att utveckla än mer i kapitel 14 där han talar om vårt förhållande till de ”svaga”.

⁸ *Var inte skyldiga någon något, utom i detta att älska varandra. Den som älskar sin nästa har uppfyllt lagen.* ⁹ *Buden: Du ska inte begå äktenskapsbrott, Du ska inte mörda, Du ska inte stjåla, Du ska inte ha begär och alla andra bud sammanfattas i detta ord: Du ska älska din nästa som dig själv.* ¹⁰ *Kärleken gör inte sin nästa något ont. Alltså är kärleken lagens uppfyllelse.*

V 8 Efter att ha talat om vår hållning till överheten går Paulus vidare med att tala om kärleken som den övergripande principen. Han säger att vi inte ska vara **skyldiga någon något, utom i detta att älska varandra**. Kärleken är inte en lag som vi kan fullborda. Eftersom kärleken är gränslös kommer vi alltid att vara skyldiga varandra kärlek. Detta är en kärlek som ges till alla dem som kommer i vår väg. När det står ”varandra” syftar det självklart på våra närmaste men ordet kan inte begränsas till de närmaste vilket framgår av nästa mening som talar om vår **nästa** och i v 9 där det upprepas, jämför Kol 3:14, 1 Tim 1:5 och 1 Joh 4:11. Det grekiska ordet, här översatt nästa, är *ton heteron*, och betyder ordagrant ”den andre”. Det används också i 1 Kor 6:1, 10:24, 29, 14:17 och Gal 6:4.

Den kärlek med vilken vi kan leva med en rätt hållning till överheten, älska varandra och därmed uppfylla lagen utgår från det nya livet i Anden. Det nya livet visar sig just genom kärleken och på så sätt kan Gud regera i och genom oss. Redan i Rom 8:4 pekade han på det nya livet i Anden, se också Gal 5:6.

V 9 Paulus citerar vad vi kallar för 6, 5, 7 och 9 eller 10 budet enligt 5 Mos 5:17–21. Dessa **och alla andra bud** sammanfattas i vad vi kallar det dubbla kärleksbudet. I orden ”alla andra bud” får vi förstå inte bara övriga av de tio orden utan just alla andra legala system som till exempel det romerska. Paulus kunde läsa om visheten i Salomos Vishet:

Att söka fostran är att älska henne och att älska henne är att älska hennes lagar, att hålla lagen är att försäkra sig om odödlighet

Vish 6:18

Här skriver Paulus att alla andra bud **sammanfattas i detta enda ord: Du skall älska din nästa som dig själv**. Det dubbla kärleksbudet är en kombination av 5 Mos 6:4-5 och 3 Mos 19:18b. Jesus formulerar detta i ett samtal med en laglär, se Matt 22:32-40 med parallellställena. Paulus använde det redan i Gal 5:14. I Jak 2:8 kallas samma dubbla kärleksbud för ”den kungliga lagen”. Den judiska förståelsen var begränsad till judiska landsmän, men Paulus har vidgat begreppet till att omfatta alla människor som kommer i vår väg. Ganska självklart eftersom Paulus vänder sig till hedningar.

V 10 Paulus förstår kärleken som ett uttryck för tron på Gud. I Rom 8:4 talade han om att vi lever efter Anden. Påståendet får en längre utläggning i Gal 5:16–26. Om vi har liv genom Anden, låt oss då också följa Anden, Gal 5:25, jämför 1 Kor 13:4-6. I vår vers uttrycker sig Paulus negativ genom att hävda att **kärleken inte gör något ont mot sin nästa**. Och det har han naturligtvis alldeles rätt i. **Alltså är kärleken lagens uppfyllelse**, grekiska *pleroma*. Återigen ser vi hur Paulus antytt detsamma redan i 8:4 ... så skulle lagens rättfärdiga krav uppfyllas i oss. Också i 10:4 finns densamma tanken att när vi kommit till och befinner oss ”i Kristus” har vi kommit in i lagens fullbordan. Kärleken ”i Kristus” har med andra ord blivit den kristnes norm, den norm efter vilken den kristne lever. På det sättet tjänar den samma syfte som lagens i sin helhet. Tron på Gud och kärleken till Gud upprätthåller med andra ord lagen som Paulus hävdade i 3:31.

13:11-14, ett eskatologiskt perspektiv

Så avslutar Paulus den första delen, 12:1-13:13, av sin förklaring av det kristna livet. En kristen behöver förstå att hon redan här i den gamla tidsåldern lever utifrån den nya tidsåldern, grekiska *eschaton*. Guds rike har kommit till oss och vi är medborgare i detta nya rike. Det gamla förbundet har blivit nytt, se A.5. Därför kan vi inte längre anpassa oss efter den här världen, 12:2 utan måste vara i harmoni med den nya. Men det är fortfarande så att fullkomningen ligger framför oss. Paulus har endast något litet berört det eskatologiska perspektivet i Romarbrevet. Tidigare, år 51 e Kr i 1 Thess 5:1–11, tröstade han de oroliga i Thessalonike. När han år 54 e Kr skrev till korintierna, 1 Kor 7:26–32, bad han de ogifta att tänka sig för innan de gifte sig eftersom tiden är kort. Den enda gången i Romarbrevet, skrivet år 56/57 e Kr, som Paulus tidigare tagit upp det eskatologiska perspektivet förutom när han allmänt i kap 1:18–3:20 talade om Guds vrede är i 2:5–11 när han talar om att människan ska dömas efter sina gärningar, se också 14:10, 12. Nu skriver han:

¹¹ Gör detta och tänk på tiden, att det är dags för er att vakna upp ur sömnen. Frälsningen är oss närmare nu än när vi kom till tro. ¹² Natten går mot sitt slut och dagen är nära. Låt oss därför lägga bort mörkrets gärningar och ta på oss ljusets vapenrustning. ¹³ Låt oss leva värdigt, som på dagen, inte med vilda fester och fylleri, inte med otukt och orgier, inte med strid och avund. ¹⁴ Nej, iklä er Herren Jesus Kristus och ha inte en sådan omsorg om kroppen att begären väcks till liv.

V 11-12 Orden **gör detta** syftar tillbaka på det nyss sagda. Paulus lägger till **tänk på tiden**, grekiska *kairos*. Paulus tänker inte i första hand kronologiskt utan att vi lever i en kritisk tid, jämför 3:26, 5:6, 8:18, 11:5 där han använder samma ord. Trots att frälsningen ligger framför oss har den *de facto* kommit, 1 Kor 7:29. Det är dags för er att vakna upp ur sömnen, se också 1 Thess 5:6, 1 Kor 15:34 och jämför med Ef 5:14 och Joh 4:23.

Med orden **frälsningen är oss nu närmare än när vi kom** till tro påminner Paulus om att vi redan här i tiden har fått Andens sigill, vi har fått smörjelsen och skördat förstlingsfrukten, 2

Kor 1:22 och Rom 8:23. De kristna lever i en tid av överlappning av en messiansk-historisk tid och dess fullbordande vid Kristi återkomst, världens slut har kommit till oss, 1 Kor 10:11. **Natten går mot sitt slut**, änden, grekiska *eshaton*, har börjat och för varje dag som går nalkas vi ”Herrens dag”. Eftersom vi är på väg så **låt oss lägga bort**, kasta, kränga bort, klä av oss **mörkrets gärningar**, det vill säga synd och död. Den nya tidsåldern präglas av ljus. **Dagen är nära** och vi klär oss i **ljusets vapenrustning**. Vapenrustningen beskrivs inte här, men i 1 Thess 5:8, jämför med 2 Kor 6:7, 10:4, Ef 6:13–17. Våra gärningar kan inte längre vara köttets gärningar, Gal 5:19.

V 13 **Låt oss leva värdigt**. Paulus använder samma grekiska ord här som i 8:4 där han talar om att vi lever efter Anden, *peripatein*, att leva och att vandra (genom livet) är synonyma. Inte med vilda **fester och fylleri** ... När kyrkofadern Augustinus berättar om sin omvändelse berättar han om hur han hörde ett litet barn sjunga: ”Tolle lege, tolle lege” som är latin och betyder: ”plocka upp och läs, plocka upp och läs”. Han plockade då upp en skriftrulle som låg bredvid honom, slog upp och läste denna vers och nästa i Romarbrevet. Dessa verser blev skälet till omvändelse för västerlandets kanske mest betydelsefulla kyrkofader.

Nej, iklä er Herren Jesus Kristus. Genom tron på och dop till Kristus blir evangeliet personligt, Gal 3:27. Då ikläds du den vita dopdräkten och du blir en annan Kristus. Från och med nu lever den kristne ”i Kristus” tillsammans med andra troende på och döpta till Kristus, se 1 Thess 5:8 och Ef 6:10–20. **Ha inte en sådan omsorg om kroppen att begären väcks till liv**, jämför Gal 5:16, 19f. Eftersom ”köttet” kräver sitt finns det inte skäl att gå det halvvägs till mötes.

Den fjärde huvuddelen delas vanligtvis in i två delar, först allmänna påminnelser, 12:1-13:14 och sedan särskilda, 14:1-15:13. Nu kommer vi till den andra delen där Paulus riktar sig med särskilda påminnelser till de kristna i Rom.

14:1-15:13, särskilda påminnelser

Denna andra del går att dela upp i fyra mindre delar:

- 14:1-13a om de svaga i tron
- 14:13b-23 om de starka i tron
- 15:1-6 Jesus Kristus vårt föredöme i allt
- 15:7-13 Välkomna alla, judar och greker

14:1-13a, om de svaga i tron

Paulus har i allmänna ordalag talat om kärleken till varandra. Nu blir han konkret. Det handlar om att äta kött, dricka vin och om att iaktta särskilda dagar. Eller rättare sagt om invändningar, betänkligheter contra frimodighet. Tydligen är detta ett problem i den kristna gemenskapen. Även om det inte är något stort problem finns det skäl för Paulus att formulera några lärdomar som utgår från övertygelser, 14:1, 22 och 23, från kärlek, v 15, från Kristi exempel, v 9, 15 och 15:3, 7f och de kristnas gemenskap med honom, 15:13. Sedan avslutar Paulus med en vädjan om endräkt.

Denna andra del innehåller inte mindre än 12 uppmaningar (14:1, 2 ggr i v 3, v 5, 2 ggr i v 13, 15, 16, 19, 20, 22 och 15:2 och 7.)

1. Den som är svag i tron skall ni ta emot (14:1)
2. Den som äter skall inte förakta (14:3)
3. Den som inte äter skall inte döma (14:3)
4. Var och en bör vara fullt övertygad (14:5)
5. Låt oss därför inte längre döma varandra (14:13)
6. Inte lägga något hinder i vägen (14:13)
7. Bli inte genom din mat orsak till att den går förlorad (14:15)
8. Låt alltså inte det goda ni har fått bli smädat (14:16)
9. Låt oss sträva efter det som tjänar friden (14:19)
10. Riv inte ner Guds verk (14:20)
11. Den tro som du har skall du behålla för dig själv (14:22)
12. Vi som är starka är skyldiga att bära de svagas svaghet (15:1)
13. Ta därför emot varandra emot varandra (15:7)

14:¹ Den som är svag i tron ska ni ta emot utan att döma över hans betänkligheter. ² Den ene har tro till att äta allt, den andre är svag och äter bara grönsaker. ³ Den som äter ska inte förakta den som inte äter, och den som inte äter ska inte döma den som äter. Gud har ju tagit emot honom. ⁴ Vem är du som dömer en annans tjänare? Det är inför sin egen Herre han står eller faller. Men han kommer att stå, för Herren har makt att hålla honom upprätt.

V 1 Den som är svag i tron ska ni ta emot. Fitzmeyer översätter engelska *welcome among you...* Detta är en etisk självklarhet, jämför 15:7 och är utgångspunkten för fortsättningen. Paulus motiverar tesen med orden, därför att

- v 3 Gud har tagit emot honom
- v 8 lever vi så lever vi för Herren
- v 10a han är din broder
- v 10b vi alla ska stå inför Guds domstol

Om det är Paulus som har myntat uttrycken ”svaga i tron” eller ”starka i tron” vet vi inte. Det kan mycket väl vara så att det var så de själva kallade varandra. Med uttrycket ”de svaga i tron” avses sannolikt judekristna. Det var deras bakgrund som hade varit reglerad med diverse föreskrifter, något som de hednakristna saknade. Även om Skriften inte innehåller några förbud mot att äta kött eller dricka vin fanns det judar som avstod, särskild om de själva levde i en hedniska miljö, se till exempel Dan 1:8, 12-16 eller 10:3. Och av 2 Sam 17:28 går att ana någon typ av vegetarism. David fick ”vete, korn, rostade ax, bönor, linsärter, annat rostat, honung, gräddmjölk, får och ost av komjolk” att äta. Jämför med 2 Mack 5:27 där det står att ”och de livnärde sig hela tiden på växter för att inte bli delaktiga i den rådande orenheten”. Det är vidare känt att praktiskt taget allt kött i Korint och Rom först var offrat till gudarna innan det såldes vidare därför kan det vara rimligt att anta att ”de svaga i tron” vad de judekristna som hyste betänkligheter. Av textsammanhanget framgår också att förmaningarna syftar till att judar och hedningar ska finna varandra i Kristus, se särskilt 15:1-13, liksom hela Romarbrevet.

Det lilla ordet ”tron”, grekiska *pistis* återkommer i v 22 och två gånger i v 23 men kan knappast tolkas som om det gällde den kristna trosbekännelsen eller ens den kristna övertygelsen. Fitzmeyer reducerar ordets betydelse till just övertygelse eller åsikt. Fitzmeyer undviker i sin översättning ordet ”tron” eftersom ordet här inte talar om att någon är svag i sin

kristna tro. Här handlar det i stället om tro i betydelsen olika övertygelser, engelska *convictions*. Den som är svag i tron och hyser **betänkligheter** har visserligen inte riktigt förstått villkoren i det nya förbundet men ska ändå välkomnas. Det nya förbundet är inte mat eller dryck, se v 17. Däremot handlar det om kärlek, välkomnande och mottagande, se 15:1, 1 Kor 8:9, 9:22 och 1 Thess 5:14.

V 2-4 I den kristna gemenskapen försöker vi inte överföra åsikter till varandra än mindre tvinga. **Den ene har tro till att äta allt, den andre är svag och äter bara grönsaker.** När vi ser och förstår att vi inte rör vid den kristna trons kärna blir det lättare att acceptera varandra. Det finns inte skäl att kritisera varandra.⁹³ **Gud har ju tagit emot honom** och då kan inte du låta bli att ta emot honom. **Vem är du som dömer en annans tjänare?** Den som hyser betänkligheter ska inte döma dem som äter och dricker. En tjänare är endast ansvarig inför sin herre, inte inför andra tjänare. **Det är inför sin egen Herre han står eller faller.** När en kristen dömer en broder eller syster ikläder hon sig felaktigt Guds roll, jämför 2:1 och Kol 2:16 och **Herren har makt att hålla honom upprätt.**

⁵ Den ene sätter en dag högre än en annan, den andre håller alla dagar lika högt. Var och en ska vara fullt övertygad i sitt sinne. ⁶ Den som firar en viss dag gör det för Herren, och den som äter gör det för Herren. Han tackar ju Gud. Den som låter bli att äta gör det för Herren, och även han tackar Gud. ⁷ Ingen av oss lever för sig själv, och ingen dör för sig själv. ⁸ Lever vi, så lever vi för Herren. Dör vi, så dör vi för Herren. Vare sig vi lever eller dör tillhör vi alltså Herren. ⁹ Kristus har dött och fått liv igen för att vara Herre över både levande och döda.

V 5 Paulus går så över till en andra betänklighet. Sabbaten har en oerhört stark ställning i den judiska traditionen. Dagen är helig. Men så var det knappast för de hednakristna. Det var lätt för de judekristna att peka på Skriften och förmana de hednakristna. Så hände det att **den ene sätter en dag högre än en annan, den andre håller alla dagar lika högt.** Låt så vara. Om saken inte hör till evangeliets centrum betyder det inte att den behöver vara oviktig för individen. Men ingen ska låta det mindre viktiga ta evangeliets plats. Samtidigt ska vi inte ignorera teologiska eller moraliska frågor. Det gäller att urskilja och förstå att **var och en ska vara fullt övertygad i sitt sinne.**

V 6 Den övertygelse vi låter vara viktigt ska också vara viktigt för Herren. Paulus skriver att **den som firar en viss dag gör det för Herren, och den som äter gör det för Herren.** På samma sätt ska det vara för den som **låter bli att äta.** Det är tydligt att Paulus dels inte slår fast något regelsystem och dels att han litar på att en kristen vandra efter Anden på det sätt han undervisade om i kapitel 8. Paulus tror om den andre att **även han tackar Gud.** Genom att tacka Gud tas blicken bort ifrån oss själva och riktas mot Gud. Det finns skäl för en kristen att leva i en sådan gemenskap med Gud att hon är känslig för vad som är Guds vilja också i vardagliga händelser och åtaganden.

V 7-8 Så tar Paulus oss med till det mest grundläggande. När vi föds har Gud en vilja med oss och vi lever inför honom. **Ingen av oss lever för sig själv, och ingen dör för sig själv.** Vi

⁹³ På Medeltiden talades ofta om evangeliets centrum till skillnad mot vad som finns i periferin (adiafora). Sådant som är adiafora får inte tillåtas att bli centralt. Det är viktigt att förstå skillnaden eftersom en sammanblandning av de två rör vid den kristnes självförståelse, vid själva identiteten. Exempel på adiafora i vår tid kan vara sättet på vilket vi döper, överlämnandet av bruden vid vigseln, bruket av kosmetika eller alkohol, uppfattningar om tusenårsriket et cetera.

lever för att tacka och ära Gud och likaså när vi dör, dör vi med tacksägelse. **Vare sig vi lever eller dör tillhör vi alltså Herren.**

V 9 Kristus har dött och fått liv igen för att vara Herre över både levande och döda.

Hans död och uppståndelse tog oss ur syndens, lagens och dödens grepp för att vi ska kunna leva för Gud, se 6:1–10 och Gal 2:19f.

14:10 Varför dömer då du din broder? Eller varför föraktar då du din broder? Vi ska alla stå inför Guds domstol. ¹¹ Det står skrivet: Så sant jag lever, säger Herren, för mig ska varje knä böjas och varje tunga prisa Gud. ¹² Alltså ska var och en av oss avlägga räkenskap inför Gud.

V 10 Varför dömer då du din broder? Det kunde vara frestande för dem som vuxit upp med Skriften eller för människor som likt de ”gudfruktiga” gjort allt för att hålla sig till Skriften att döma nykristna greker. **Eller varför föraktar då du din broder?** På samma sätt kunde det vara lätt för dem med nyvunnen frihet att förakta dem som fortsatt respekterade Skriftens olika föreskrifter. **Vi ska alla stå inför Guds domstol.**

V 11-13a Så citerar Paulus från Jes 45:23 och 49:18 **Så sant jag lever, säger Herren, för mig ska varje knä böjas och varje tunga prisa Gud.** Ordet kom senare att användas också i Fil 2:10f. Hos profeten Jesaja syftar orden på Herren Gud och Paulus låter dem syfta på Jesus Kristus. Här finns också ett liturgiskt inslag i det att de kristna brukade böja knä och bekänna sina synder inför Gud. Om det är ett bruk ska vi inte samtidigt kunna döma eller förakta andra människor. **Alltså ska var och en av oss avlägga räkenskap inför Gud.** Så formulerar Paulus regeln som gäller både de med svaga övertygelser och de med starka. Jag har fört v 13a hit som en avslutning till v 1-12 och som en uppmaning särskilt till de med svaga samveten. **Låt oss därför inte längre döma varandra.** De med starkare övertygelser och som gärna tar ut svängarna riskerar snarare att förakta än att döma svagare.

Det som återstår av kapitel 14 handlar främst om dem med starka åsikter även om det inte klart utsägs förrän i 15:1.

14:13b-23, om de starka i tron

Det finns en risk att inte bara förakta de i tron mer begränsade utan att vilseleda dem eller få dem att handla mot sitt samvete. Det senare är olyckligt eftersom det innebär att de handlar mot sin egen övertygelse, ja, mot den helige Ande.

14:13b Bestäm er i stället för att inte lägga hinder eller stötestenar i vägen för en broder. ¹⁴ Jag vet och är i Herren Jesus övertygad om att ingenting är orent i sig självt, men för den som betraktar det som orent blir det orent. ¹⁵ Om din broder blir oroad av den mat du äter, så lever du inte längre i kärleken. Låt inte din mat bli orsak till att den går förlorad som Kristus har dött för.

V 13b-15 En broder eller syster med större frimodighet kan bestämma sig **för att inte lägga hinder eller stötestenar i vägen för** andra. Detta är den övergripande uppmaningen till dem med stark åsikter. Skälen återfinns i

V 15 Kristus har dött för din broder

V 17 Guds rike är viktigare än mat och dryck

Vi kan inte leva tillsammans med mindre än att vi visar varandra hänsyn och kärlek, se 1 Kor 8:9. Här handlar det inte om vem som har rätt eller fel utan om att stärka goda relationer. Paulus är väl medveten om **att ingenting är orent i sig självt** men han tillåter inte sig själv eller andra att skapa förvirring, Gal 5:10. I 1 Kor 8:4 skriver Paulus att han visst vet att det inte finns någon avgud i världen, men fortsätter sedan i v 7 med att konstatera att den vissheten ännu inte finns hos alla. I Skriften talas om rent och orent, 3 Mos 17:15, men Herren Jesus har förklarat att det främst handlar om hjärtats hållning till saker och ting, Matt 15:11, 1 Kor 10:23-26. Men när någon **betraktar det som orent blir det orent**. Då går det inte att bete sig på ett sådant sätt **att din broder blir oroad** och riskerar att gå förlorad. Är det på det sättet jag använder min frihet **lever jag inte längre i kärleken**, Gal 5:6.

När tiden var inne gav Kristus sitt liv för den ogudaktige, 5:6 och 8, skulle då inte vi visa återhållsamhet gentemot dem **som Kristus har dött för** och som vandrar i enlighet med sin tro? Till detta kommer ytterligare skäl:

14¹⁶ Låt därför inte det goda ni fått bli smädat. 17 Guds rike är inte mat och dryck, utan rättfärdighet och frid och glädje i den helige Ande. 18 Den som tjänar Kristus på det sättet behagar Gud och blir erkänd av människor. 19 Låt oss därför sträva efter det som tjänar friden och den ömsesidiga uppbyggelsen. 20 Riv inte ner Guds verk på grund av mat. Allt är visserligen rent, men maten blir till skada för den människa som har betänkligheter när hon äter.

V 16-17 **Det goda** syftar här på den goda/starka övertygelsen. Genom att hantera denna rätt och riktigt behöver **det ni fått inte bli smädat**. Det nya förbundets väsen, gudsríkets väsen grundar sig inte på **mat och dryck** utan på den frihet som den helige Ande fört oss in i. Där råder **rättfärdighet, frid och glädje**, jämför 1 Kor 8:8. Paulus har tidigare i Romarbrevet undervisat just om rättfärdighet och frid, kap 1-4 och 5:1, 8:6. Dessa kännetecken är kännetecken på gudsríkets närvaro. Jesus talade ofta om Guds rike, se till exempel Mark 1:15, 4:11, 16 och 30, men Paulus talar inte ofta om det. Han nämner om Guds rike i 1 Kor 4:20, 15:24 och 1 Thess 2:12 och något i sin katekesundervisning som Gal 5:21, 1 Kor 6:9f och 15:50. Paulus talar däremot om hur Kristus regerar bland de sina. I Gal 5:13 skriver han att vi ska vara varandras tjänare eller slavar. I 1 Kor 4:20 att Guds rike inte består av tomma ord utan i ande och kraft. När det här talas om rättfärdighet, frid och glädje i den helige Ande är det sådant som kännetecknar de kristnas förhållande till varandra. Och så fortsätter han:

V 18-21a **Den som tjänar Kristus på det sättet behagar Gud och blir erkänd av människor**. Vi sätter en ära i att behaga Gud, 2 Kor 5:9, 10:18 och Hebr 12:28b. Låt oss därför sträva efter det som tjänar friden och den ömsesidiga uppbyggelsen, se 15:2 och Hebr 12:14, ett eko från Ps 34:15. Så repeterar han vad han redan sagt i v 15b **Riv inte ner Guds verk på grund av mat**, se Tit 1:15.

14²¹ Det är bättre att avstå från att äta kött eller dricka vin eller göra något annat som din broder tar anstöt av. 22 Den tro som du har ska du behålla för dig själv inför Gud. Salig är den som inte måste döma sig själv för det som han väljer. 23 Men den som har betänkligheter och ändå äter är dömd, eftersom det inte sker av tro. Allt som inte sker av tro är synd.

V 21 Så repeterar Paulus vad han sagt i v 13 och stryker därmed under vikten av att tänka på den andre. Den kristna gemenskapen ska präglas av endräkt, harmoni och kärlek. Det går att hysa starka övertygelser men starkast ska kärleken till bröderna och systrarna vara. Då är det

bättre att avstå från att äta kött eller dricka vin eller göra något annat som din broder tar anstöt av, skriver Paulus. Återigen står det klart att det här inte handlar om att avstå från sin kristna tro utan om att hålla tillbaka övertygelser som kan vara till anstöt för syskonen. Kanske uppfattar vi ordet anstöt, grekiska *proskoptei*, olika. 1917: års översättning skriver ”stöttesten” och det gör även Bibeln 2000. Giertz översätter starkare när det talas om att få ”någon på fall”. Det grekiska ordet betyder stöta emot och i överförd mening stöta sig eller bli sårad. Här gäller det med andra ord att tänka sig för två gånger i de lättkränkta land Sverige. Fitzmeyer har förtydligat Paulus så det heter *that causes your brother to trip, to stumble or to be weakened*. Det är kärleken till syskonen som får vara vägledande därför drar Paulus en skiljelinje mellan privata åsikter och offentligt uppträdande.

V 22 Då är det bättre att **behålla** (din övertygelse) **för dig själv inför Gud**. När det gäller det centrala i kristen tro kan vi komma att få utstå spott och spe, men när det gäller sådant som är oviktigt är det inte rätt. Då får det räcka med att vara glad över den egna vissheten. **Salig är den som inte måste döma sig själv för det som han väljer**. Men Paulus skriver också att det är viktigt för dem med starka övertygelser att inte lura sig själva.

V 23 Om jag **har betänkligheter och ändå äter** lurar jag mig själv. Då har jag tagit mig friheter, lurat mig själv att jag har friheter som mitt samvete inte har. Problemet med detta är vad jag förstår att jag återigen kommer under lagen. Mina handlingar blir plötsligt viktiga och får mig att slå mig för bröstet eller att förtvivla. Jag blir **dömd, eftersom det inte sker av tro. Allt som inte sker av tro är synd**.

Maximen innehåller tre svårigheter. För det första vad betyder ”allt”? För det andra vad är ”tro” i det här sammanhanget? Och för det tredje vad menas med ”synd”? Jag kommenterar frågorna en i taget.

För det första: När Augustinus diskuterade arvsynnen med Pelagius, se kommentaren till 5:1-3 och 12, hävdade Augustinus att ”allt” verkligen betyder ”allt”. Det är rimligt att tycka att Augustinus hård drog Paulus ord. Johannes Chrysostomos menade däremot att ”allt” i sammanhanget syftar tillbaka på ”allt” vad Paulus talat om nämligen mat, dryck och heliga dagar.

För det andra: Augustinus menade med ”tro” just det väsentliga i den kristna tron som i 1:17 och 3:25, 28. Alla de gärningar som hedningar begår innan de kommer till tro är synd. Därför är tron skiljelinjen. Men återigen tar Augustinus tolkningen för långt eftersom Paulus här faktiskt talar om de troende! Inte om dem som inte tror! Han talar om kristna med svagare och starkare övertygelser. Han talar inte om hedningar.

Martin Luther menade att ”tro” här är dubbeltydigt. Den betyder ”mening” eller ”samvete” samtidigt som han föredrog att föra samman denna ”tro” med Herren Jesus själv och dennes tro. Så förstår forskare det än i dag. Men än fler anser att denna förståelse är ett förändligande. De underskattar eller bortser från människors normala beteende. ”Tro” menar dessa som Best, Black, Cranfield, Fitzmeyer med flera, menar att Paulus med ”tro” här avser åsikter eller övertygelser.

För det tredje: Med ”synd” kan här knappast förstå den väldiga makt som bor i människans kött eller som kontroller hennes gärningar, men väl den grundläggande betydelsen ”att missa målet”. Om människan inte handlar efter inre övertygelse om vad som är rätt och riktigt handlar hon fel. Hon missar målet att handla rätt.

Sammanfattningsvis går det knappast att förstå maximen i v 23 som en regel, som ett lagens tredje bruk utan v 23 ska förstås i sitt sammanhang. Den handlar *inte* om att vi syndar om vi inte i allt alltid handlar efter vår övertygelse. Paulus ger oss *inte* en regel som ska styra de troendes relation till Gud, än mindre hedningarnas uppförande. Däremot stryker han under vikten av att lyssna till sitt samvete (Andens röst) och att respektera, visa hänsyn och kärlek då det handlar om mat, dryck, heliga dagar et cetera.

Men ännu är jag inte klar med denna andra del. 13 verser återstår.

15:1-6, Jesus Kristus är vårt föredöme

15¹ *Vi som är starka är skyldiga att bära de svagas svagheter och inte tjäna oss själva.* ² *Var och en av oss ska tjäna sin nästa till hans bästa och hans uppbyggelse.* ³ *Kristus tjänade ju inte sig själv, utan som det står skrivet: Dina smädares smädelser föll över mig.*

⁴ *Allt som har skrivits tidigare är skrivet till vår undervisning, för att vi ska bevara vårt hopp genom den uthållighet och tröst som Skrifterna ger.* ⁵ *Må uthållighetens och tröstens Gud hjälpa er att vara eniga med varandra efter Kristi Jesu vilja,* ⁶ *så att ni alla med en mun prisar vår Herre Jesu Kristi Gud och Far.*

V 1-3 vänder sig huvudsakligen till hednakristna. De **är starka**, grekiska *dynatoi*, de verkligt frigjorda, kapabla och kraftfulla.⁹⁴ Denna styrka ska användas **för att bära de svagas svagheter**, grekiska *adynatoi*, jämför Gal 6:2. Kallelsen är inte att **tjäna oss själva**. Paulus tänker på 3 Mos 19:18b när han skriver om att tjäna sin nästa, Det finns ett djupare syfte med att tjäna sin nästa nämligen uppbyggelsen. Fitzmeyer hävdar att uppbyggelsen här inte handlar om den privata uppbyggelsen utan om gemenskapens uppbyggelse, se 1 Kor 10:23 och 1 Thess 5:11. Ingen lever längre för sig själv. Var och en av oss bidrar till det gemensamma bästa. **Kristus tjänade ju inte sig själv** utan sin nästa. Han drevs av kärlek till sin nästa och den kärleken är också vår drivkraft. Så citerar Paulus Ps 69:10 och här säger ordet att Kristus tog människors hån och smädelser mot Gud på sig. Nu menar Paulus att ordet också kan tillämpas på oss.

V 4-6 **Allt som har skrivits tidigare är skrivet till vår undervisning.** Skriften hade inte bara sin betydelse i den historiskt aktuella situationen. Den har betydelse också för oss, se 4:23. De ord som förr riktades till det judiska folket gäller nu de kristna, 1 Kor 9:10, 10:1-6 och 2 Tim 3:16. Skriftens ger oss **uthållighet och tröst** och att Gud genom den också **hjälper oss att vara eniga med varandra**. Vi förenas genom tron på Kristus och genom Skriftens vittnesbörd. Vår gemenskap blir på så sätt också den en gåva från Gud. Vår enighet är därför ett resultat av tron på Guds Ord, se 12:16, 2 Kor 13:11, Fil 2:2 och 4:2, **efter Kristi Jesu vilja**. Versen slutar med orden **så att ni alla (endräktigt) med en mun ...** Så översätter också Giertz. Detta att judekristna och hednakristna är till för varandra är det genomgående temat för dessa verser och förmaningar. Denna gemenskap är Guds vilja och ger ära åt Gud. Så kan Gud visa sin trofasthet, bekräfta löftena han gav och få hedningarna att prisa Gud.

15:7-13 Ta emot varandra

7⁷ *Ta därför emot varandra, så som Kristus har tagit emot er till Guds ära.* ⁸ *Vad jag vill säga är att Kristus har blivit de omskurnas tjänare för att visa Guds trofasthet och bekräfta löftena till fäderna,* ⁹ *och att hedningarna har fått prisa Gud för hans barmhärtighet, som det*

⁹⁴ Var det inte Astrid Lindgren som skrev att ”är man stark måste man vara snäll”?

står skrivet: Därför vill jag tacka dig bland hednafolken och lovsjunga ditt namn .¹⁰ Det står också: Jubla, ni hednafolk, tillsammans med hans folk .¹¹ Och på ett annat ställe: Lova Herren, alla hednafolk, prisa honom, alla folk .¹² Och vidare säger Jesaja: Ishais rot, han som står upp för att regera över folken, på honom ska hednafolken hoppas .¹³ Må nu hoppets Gud fylla er med all glädje och frid i tron, så att ni överflödar i hoppet genom den helige Andes kraft.

Nu har vi kommit till avslutningen på den fjärde huvuddelen av Romarbrevet, 12:1-15:13 som samtidigt är den logiska avslutningen på hela brevet.

V 7-8 **Ta därför emot varandra, så som Kristus har tagit emot er till Guds ära.** Hela Guds verk slutar i Guds ära, Fil 1:11 och 2:11. Jesus kom till det judiska folket och blev **de omskurnas tjänare** för att så uppfylla och fullborda Guds löften **och för att visa Guds trofasthet och bekräfta löfterna till fäderna**, jämför Matt 15:24. Dessa löften var menar Paulus i förlängningen givna till alla folk, se 1 Mos 12:1-3, 17:6-8, Mika 7:20, Apg 2:39 och 3:25.

V 9-12 Hedningarna har tagits upp i det nya förbundet och kan nu prisa Gud för hans barmhärtighet. Och för att det ska vara riktigt klart citerar Paulus från Skrifterna, Lagen och Profeterna i nämnd ordning.

Därför vill jag tacka dig bland hednafolken och lovsjunga ditt namn.

(Ps 18:50)

Det står också: Jubla, ni hednafolk, tillsammans med hans folk.

(5 Mos 32:43)

Ishais rot, han som står upp för att regera över folken, på honom ska hednafolken hoppas.

(Jes 11:10)

V 13 Så fullbordar Paulus sin undervisning med en bön för och en välsignelse över starka och svaga kristna i Rom.

Lägg märke till att han slutligen adresserar det nya livet som **överflödar i hoppet genom den helige Andes kraft**. Därmed har Paulus avslutat den fjärde huvuddelen av detta brev. Nedan kan vi se en sammanställning av de allmänna och särskilda påminnelser Paulus har gett oss.

12:1-15:13

Fjärde huvuddelen, sammanställning

12:1-13:14 Allmänna påminnelser

12:1-2,	den dagliga gudstjänsten
12:3-8,	varandras lemmar
12:9-21,	syskonkärlek
13:1-7,	de kristnas relation till överheten
13:8-10,	skyldiga att älska
13:11-14,	ett eskatologiskt perspektiv

14:1-15:13 Särskilda påminnelser

14:1-13a	om de svaga i tron
14:13b-23	om de starka i tron
15:1-6	Jesus Kristus vårt föredöme i allt
15:7-13	Välkomna alla, judar och greker

Nu återstår brevets avslutning.

15:14-16:27, Brevets avslutning

Paulus befinner sig i Korint, Grekland när han skriver brevet till församlingen eller rättare sagt husförsamlingarna i Rom. Han ska avsluta vad vi kallar den tredje missionsresan och segla hem mot Antiokia, Syrien när han får höra att judarna planerar ett attentat mot honom, Apg 20:3. Då bestämmer han sig för att tillsammans med sitt arbetslag åter resa norrut. I Romarbrevets avslutning som vi nu har framför oss berättar Paulus om sina planer. Avslutningen består av tre delar.

15:14-33, Paulus plan, hans uppdrag och vädjan om förbön

16:1-23, Rekommendationer och hälsningar

16:24-27, Avslutande doxologi

15:14-33, uppdrag, resplaner och vädjan om förbön

Denna första del består av tre avsnitt. Först talar Paulus om sitt uppdrag, v 14-24. Därefter om sina resplaner i v 25-29 och avslutningsvis i v 30-33 vädjar han om romarnas förböner.

15:14-24, Paulus uppdrag

15¹⁴ Mina bröder, för min del är jag övertygad om att ni själva är fyllda av godhet och uppfyllda av all kunskap och att ni också kan förmana varandra. ¹⁵ Ändå har jag delvis skrivit ganska djärvt till er, för att påminna er i kraft av den nåd som jag fått från Gud. ¹⁶ Jag är Kristi Jesu tjänare bland hedningarna, i helig prästtjänst för Guds evangelium, så att hedningarna blir ett offer som Gud med glädje tar emot, helgat genom den helige Ande.

V 14-16 Paulus skriver till **mina bröder** och systrar, se kommentaren till 1:13. Han betraktar dem som sina eftersom de tillhör samma gemenskap. De flesta av dem har han aldrig mött men genom bland andra Prisca och Aquila har han tämligen god kunskap om dem. Redan i 1:8 skriver han att man överallt talar om deras tro. Här skriver han att de är **fyllda av godhet och uppfyllda av all kunskap**. De har alla möjligheter att förmana varandra men han har ändå **delvis skrivit ganska djärvt**. Skälet är inte bara att trösta, hjälpa och förmana romarna utan lika mycket att han förstår det som sitt ansvar. Han har i 1:5 talat om **den nåd som han fått från Gud**. Han har iklänts apostlaämbetet och kallats att föra alla folk till trons lydnad, se också 12:3 och jämför med 1 Kor 3:10, 4:6, Gal 2:7ff och Ef 3:2 och 7f. Han beskriver sitt uppdrag i liturgiska termer när han skriver att han är **Kristi Jesu tjänare ... i helig prästtjänst**, jämför med kommentaren till 12:1 och 13:6. Hans uppgift är inte att vara ceremonimästare utan att missionera och evangelisera bland hednafolken. Det är hans vardagliga och logiska gudstjänst.

Paulus använder här det grekiska ordet *hierourgein*, vara präst. Det är enda gången han gör det. Bakgrunden är sannolikt att prästerna i Jerusalem fortfarande vid den här tiden tjänar vid templet. Paulus jämför sig med Aron och hans söner i 2 Mos 28:35, 43 och 29:30. Med hans sätt att tala är det också möjligt att tänka på prästerna vid hednatemplen. Det går därför inte att dra slutsatsen att Paulus tänkte på sig själv som en kristen präst. Skriftens tal om präster, grekiska *hiereus* används i NT endast om Kristus i Hebr 5:6 och 7:1-23, aldrig om några lärjungar eller apostlar. Vårt ord präst motsvaras för övrigt av det grekiska ordet *presbyteros* som syftade på judarnas äldste och inte på deras präster.

Paulus fortsätter med att tala **om hedningarna som ett offer som Gud med glädje tar emot**. Hedningarna har genom tron på Jesus helgats genom den helige Ande. Så Paulus offerar inga döda djurkroppar utan bär i stället fram levandegjorda hedningar.

¹⁷ Alltså har jag en ära i Kristus Jesus i min tjänst inför Gud. ¹⁸ Jag vågar inte tala om annat än det som Kristus har gjort genom mig för att föra hedningarna till lydnad, genom ord och gärning, ¹⁹ genom kraften i tecken och under, genom Andens kraft. Så har jag från Jerusalem och runt omkring ända till Illyrien överallt predikat Kristi evangelium.

V 17-19 Paulus stolthet och glädje är **en ära i Kristus Jesus**, jämför 5:2. Det är hans tydliga kallelsemedvetande och rena samvete som gör honom så frimodig. Han talar om hur han lyckats **föra hedningarna till lydnad**, se 1:5, men skriver inte om **något annat än det som Kristus har gjort genom mig**. Paulus betraktar sig själv endast som ett redskap. Det är Gud som har verkat **genom ord och gärning, genom kraften i tecken och under**. Förkunnelsen och undervisningen har tydligen åtföljts av ett antal mirakler, se 2 Kor 12:12. Lukas som reste med Paulus berättar om detsamma i Apg 16:18, 26 och senare i 20:10 och 28:6. Paulus skriver att det skett **genom Andens kraft**, se också 1 Kor 2:4 och 1 Thess 1:5.

Han har sett till att evangelium hörts i hela den östra delen av Romarriket, från Arabien, Syrien, **från Jerusalem och runt omkring**, Mindre Asien, Makedonien, Akaja och **ändå till Illyrien**. Predikade han också för judarna? Jo, säkerligen om man får tro 1 Kor 9:10 och 2 Kor 11:24. Illyrien som är nuvarande Albanien och de södra delarna av Montenegro och Kosovo blev en romersk provins 11 f Kr. Befolkningen gjorde revolt mot romarna men besegrades igen år 6-9 e Kr av kejsare Tiberius. Illyrien delades i två delar och fick senare namnen Pannonien och Dalmatien. Det är inte helt klart var Paulus har varit men det troliga är att han med Illyrien syftade på norra delen av Makedonien. Trots att Lukas beskrivit Paulus tre missionsresor tämligen utförligt har han inte skrivit om Illyrien. Ändå kan Paulus väl ha varit också i Illyrien.

Paulus har överallt **predikat Kristi evangelium**. Jag har i andra sammanhang talat om uttrycket Kristi evangelium som en subjektiv genitiv. Här förstås det bäst som en objektiv genitiv.

²⁰ Jag har satt en ära i att förkunna evangeliet där Kristi namn ännu inte är känt, så att jag inte bygger på en grund som någon annan har lagt. ²¹ Det står ju skrivet: De som inte har fått budskapet om honom ska se, och de som inte har hört ska förstå.

V 20-21 Paulus har varit mån om att **förkunna evangelium där Kristi namn inte är känt**. När han skriver att Kristi namn inte är känt avser han något mer. Han syftar på platser där Kristus inte bekänns, där inga gudstjänster firas. Jes 26:13 och Amos 6:10 talar om platser där Gud inte erkänns eller där Gud namn inte får nämnas. Dessa platser är missionsfält.

Versen fungerar också som en delförklaring till varför Paulus inte har varit i Rom. Där är Herrens namn bekänt och Paulus **bygger inte på en grund som någon annan har lagt**. När han skriver sitt andra brev till församlingen i Korint uttrycker han sig på ett liknande sätt, 2 Kor 10:14-16. I Rom 1:13 och 15 talar Paulus om att han vill predika evangelium för dem och några menar att detta är motsägelsefullt. Den motsättningen menar jag är skenbar. Paulus har aldrig menat att han *inte* ska predika där Kristus redan är bekänd. Men hans första kallelse är att predika där Kristus är okänd. I 1 Kor 3:5-9 talar Paulus om att de alla, Apollos, Kefas och han själv med flera tillhör korintierna.

Paulus citerar Jes 52:15. Orden **de som inte har fått budskapet** om honom syftar på hednafolken. Orden **om honom** finns inte i den hebreiska texten (MT) utan är ett förtydligande i den grekiska (LXX). Med det tillägget får man anse att Paulus syftar på Jesus Kristus och inte på någon annan som några kommentatorer påstått.

²² Det är därför som jag många gånger har varit förhindrad att komma till er. ²³ Men nu har jag inte längre någon uppgift i de här regionerna, och jag har längtat i många år efter att besöka er ²⁴ när jag reser till Spanien. Jag hoppas få träffa er på genomresan och bli utrustad för resan dit, efter att först en tid ha haft glädjen att vara tillsammans med er.

V 22-24 Så har Paulus förklarat varför han **många gånger har varit förhindrad att komma till Rom**. Så fortsätter Paulus med att förklara att hans uppgift är utförd i det han skriver **nu har jag inte längre någon uppgift i de här regionerna**. Paulus förstår naturligtvis att han inte har fått se alla hedningar i den östra delen av Romarriket komma till tro, men hans uppgift som banbrytare är över. Praktiskt taget hela östra delen har fått höra om Kristus. Nu kan han äntligen få komma till Rom. **Han har längtat i många år efter att besöka** de kristna där. Nu får andra fortsätta arbetet i öst medan Paulus tar sig an väst då han reser till Spanien. Men innan dess **hoppas han få träffa er på genomresan**. Spanien ingick i Romarriket. Sedan 200-talet f Kr fanns två romerska provinser i Spanien men det var först under kejsare Augustus som hela halvön lagts under romarnas välde. I Paulus ögon var halvön ett missionsfält. Ett antal forskare menar att Paulus ville dit eftersom där bodde många judar. Det kan ha varit en drivkraft att Guds förbundsfolk bebodde ön men en lika stark drivkraft var säkert hans kallelse till hedningarna, se 11:13f.

Paulus ville också **bli utrustad för resan** dit, åtminstone med deras förböner och välsignelser, kanske också materiellt. Han använder det grekiska ordet *propempein* för att bli utrustad. Det är samma ord som i 1 Kor 16:6, 11 och i 2 Kor 1:16. Men först efter att **en tid ha haft glädjen att vara tillsammans med er**, minns orden i 1:11f..

15:25-29, Paulus resplaner

²⁵ Men nu reser jag till Jerusalem med hjälpen till de heliga. ²⁶ Makedonien och Achaia har nämligen bestämt sig för att göra en insamling till de fattiga bland de heliga i Jerusalem. ²⁷ Så har de bestämt, och de står också i skuld till dem. För om hedningarna har fått del i deras andliga goda, så är de också skyldiga att betjäna dem med sitt materiella goda. ²⁸ När jag har slutfört detta och på ett säkert sätt överlämnat den gåvan till dem ska jag resa till Spanien och besöka er på vägen. ²⁹ Och jag vet att när jag kommer till er, så kommer jag med Kristi välsignelse i fullt mått.

Paulus har ägnat en del utrymme åt insamlingen till de fattiga i Jerusalem. Skälet till det kan vara att Paulus verkligen vill hålla ihop de hednakristna med de judekristna. Insamlingen är ett tecken på samhörigheten i Kristus, jämför Gal 2:10.

V 25 **Men nu reser jag till Jerusalem.** Resan tillbaka till Jerusalem var planerad sedan tidigt, Apg 19:21 och 20:22. Det grekiska verbet *poreuomai*, nu reser jag, visar att han just är på väg. Han är på väg med **hjälp till de heliga**. Denna insamling har Paulus fått med sig från församlingarna i Galatien, Makedonien och Akaja, Gal 2:10, 1 Kor 16:1-4 och 2 Kor 8:1-9:5. Paulus vill gärna resa västerut men ser det som nödvändigt att han först personligen får överlämna pengarna till de fattiga i Jerusalem.

V 26 Makedonien omfattade norra Grekland och södra Balkan och hade på 300-talet f Kr blivit ett viktigt politiskt, militärt och ekonomiskt område under Philip II och hans son Alexander den Store. 146 f Kr blev området en romersk provins med Thessaloniki som huvudstad och städer som Pella, Herakles, Filippi, Neapolis, Amfipolis, Apollonia och Berea. Det var städer som Paulus rest igenom se Apg 16:11, 17:1 och 10. Åtminstone i Filippi och Thessaloniki uppstod regelrätta församlingar.

Akaja var den södra delen av dagens Grekland. Här var Korint den stora staden och Aten den mindre. Denna del blev romersk provins under kejsare Augustus år 27 f Kr och styrdes av en prokonsul, se 18:2.

V 27 Dessa båda provinser hade **bestämt sig för att göra en insamling till de fattiga bland de heliga i Jerusalem.** Paulus tycker det är rimligt på mer än ett sätt. Hedningarna står **i skuld till dem, skriver han**, eftersom frälsningen kommer från judarna, Joh 4:22 och Rom 9:4f. Se också Gal 6:6 och 1 Kor 9:11.

V 28 Orden att Paulus **har slutfört detta på ett säkert sätt** kan behöva en förklaring. Det grekiska ordet *sphragisamenos* är en specialterm hämtad från handeln med jordbruk och var inget mindre än en ursprungsmärkning. Varorna märktes så att människor skulle veta varifrån de kom. Det var viktigt för Paulus att de fattiga skulle förstå att denna gåva kom från hednakristna bröder och systrar i tron. Kanske är detta också redan ett tecken på att Paulus ännu inte åtnjöt något större förtroende bland de judekristna i Jerusalem. När han överlämnat gåvan ska han **resa till Spanien och besöka er på vägen.**

V 29 Och när han kommer, kommer han **med Kristi välsignelse i full mått**, grekiska *pleroma*, se kommentaren till 11:12.

Så kommer vi till den tredje och avslutande delen där Paulus vädjar om romarnas förböner.

15:30-33, vädjan om förbön

15³⁰ Jag uppmanar er, bröder, för vår Herre Jesu Kristi skull och för den kärlek som Anden ger, att kämpa tillsammans med mig genom att be till Gud för mig. ³¹ Be att jag blir räddad från dem i Judéen som inte tror och att hjälpen jag har med mig till Jerusalem blir väl mottagen av de heliga. ³² Då ska jag med glädje komma till er, om Gud vill, och vila ut tillsammans med er.

³³ Fridens Gud vare med er alla. Amen

V 30 Han kommer här med en sista förmaning: **jag uppmanar er bröder**. Han förstår att han kommer att möta svårigheter, kanske till och med att han kan komma att bli dödad. Han ber om dessa förböner **för vår Herre Jesu Kristi skull och för den kärlek som Anden ger**. För mig är det uppenbart att Paulus håller Gud för att vara Treenig, se v 33. Nu vill han att Guds namn inte ska bli vanärat utan hedrat genom gåvan. Orden ”den kärlek som Anden ger” är en genitiv som här har tolkats som en subjektiv genitiv. Det betyder att kärleken kommer från Anden. Det är Anden som manar gott för oss, 8:26f, se även Ef 6:18f och Kol 1:8. Paulus menar tydligen att förbönerna kan komma att påverka mottagandet, 1 Thess 5:25, 2 Kor 1:11, jämför med Kol 4:3, 2 Thess 3:1f och Hebr 13:18. Bönen innehåller fyra önskningar.

V 31 För det första: **be att jag blir räddad från dem i Judéen som inte tror**. De som inte tror är de som inte är övertygade och inte har tagit emot evangeliet, se Apg 14:2 och 19:9. Judéen hade nu blivit en egen mindre romersk provins som leddes av prokonsulen eller ståthållaren M Antonius Felix, se Apg 23:24. Innan tillhörde Judéen den syriska provinsen.

För det andra: **be att hjälpen blir väl mottagen** av de heliga, Apg 24:17.

V 32 För det tredje ber Paulus att, **om det är Guds vilja**, han ska kunna **komma med glädje** till Rom. Återigen ser vi hur Paulus lever i Guds vilja oavsett vad som sker, se 1:10 och 12:2. Guds vilja är avgörande, se 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, 8:5 och Gal 1:4.

För det fjärde önskar Paulus att få **vila ut tillsammans med er**, se 1:12.

V 33 **Fridens Gud vare med er alla. Amen**. Detta är ett ovanligt sätt för Paulus att avsluta ett brev och är sannolikt inte heller avslutningen även om flera forskare menat så. Jämför med avslutningen i 1 Kor 16:23, 2 Kor 13:13 eller 1 Thess 5:23.

16:1-23 Rekommendationer och hälsningar

Så kommer vi till den riktiga avslutningen 16:1-27. Detta kapitel delar Fitzmeyer in i fem delar enligt följande:

16:1-2	ett rekommendationsbrev för Febe
16:3-16	hälsningar till personer i församlingen i Rom
16:17-20	varning för dem som skapar splittring
16:21-23	hälsningar från Paulus och hans medarbetare
16:25-27	doxologi

16:1-2, Febe, diakonen

16¹ Vår syster Febe som tjänar församlingen i Kenchrea vill jag lägga ett gott ord för. ² Ta emot henne i Herren på ett sätt som anstår de heliga och hjälp henne med allt hon kan behöva från er. Hon har själv varit en hjälp för många, även för mig.

V 1 Den grekiska texten börjar med ordet *de* vilket betyder att versen utgör en fortsättning på det föregående. Detta sagt eftersom flera forskare hävdar att vi här skulle haft ett tillägg till det egentliga brevet som slutar med kapitel 15. När Paulus skriver **vår syster Febe** talar han för hela församlingen Korint varifrån han skriver Romarbrevet. Hon är för övrigt okänd för oss men var den som ansvarade för att Romarbrevet togs från Korint till Rom. Hennes namn

antyder att hon inte bara var hednakristen utan förmodligen också en friköpt tidigare slav. Paulus vill **lägga ett gott ord för** henne. Hon beskrivs som en **som tjäna församlingen**. Det grekiska ordet *diakonos* användes om dem som tjänade vid borden, alltså om servitriser. Paulus använder det först i allmän mening som i 2 Kor 3:6 och 11:23 och senare i Fil 1:1,1 och Tim 3:8 i en något mer specifik mening. FB översätter där *diakonos* med det svenska församlingstjänarna.

Romarbrevet är skrivet år 57 och det är fortfarande lite väl tidigt att tala om ett diakonämbete även om det inte är helt uteslutet. Det är först cirka 40 år senare ett sådant ämbete kan beläggas, se Ignatius av Antiokia Ef 2:1 och Magn 6:1. Jag citerar det senare brevet skrivet på denne apostoliske faders sista resa till Rom där hankastades för vilddjuren:

... så förmanar jag eder att vara ivriga att utföra allt i gudomlig endräkt med biskopen som ledare i Guds ställe och presbyterna i apostlarådets ställe, jämte diakonerna, som äro mig särskilt ljuva, betrodna med Kristi tjänst ...

Det är också första gången i Romarbrevet som Paulus använder ordet *ekklesia*. Ordet syftar sannolikt på en husförsamling i **Kenchrea**. Så används ordet också i v 4, 5, 16 och 23. Detta kapitel 16 är det enda som innehåller ordet *ekklesia* i Romarbrevet och inte i något av dessa fem verser syftar ordet på den lokala församlingen i Rom och inte heller på den universella kyrkan.

Kenchrea är en förort till Korint. Den låg sju kilometer sydöst om Korint och där var hamnen anlagd. Härifrån idkades ivrig handel med Asien, se Apg 18:18.

V 2 Paulus har lagt ett gott ord för Febe och fortsätter med uppmaningen att de **ska emot henne i Herren på ett sätt som anstår de heliga**. De tillhör ju alla samma kyrka. Hon har ju **själv varit en hjälp för många**. Det grekiska ordet *prostatis*, latin *patrona*, översätts oftast som här med att Febe var en beskyddare, hjälpare eller någon som gav sitt stöd. Ordet används om prominenta personer. Febe kan mycket väl ha ägt ett större hus och varit stadd vid kassa. Hon kan ha varit en inflytelserik person i Kenchrea som har understött församlingen och Paulus erkänner att hon har varit understödjare **även för mig**. Fitzmeyer kallar henne på engelska för *a patroness*.

Så ber Paulus om sina hälsningar till en rad personer. Han nämner åtminstone 24 personer vid namn. Det är människor som han har arbetat tillsammans med eller som stått honom nära. Tolv av dessa känner han uppenbarligen personligen nämligen Prisca och Aquila. Epenetus, Andronicus och Junia. Ampliatus, Urbanus, Stachys, Apelles, Persis och Rufus och hans mor.

De flesta beskrivs som medarbetare i arbetet med evangeliet. Av dessa är fem män Aquila, Andronicus, Urbanus, Apelles och Rufus. De övriga sju är kvinnor. Några har grekiska namn, några latinska och några hebreiska så det är uppenbart god spridning på dem han hälsar till.

16:3-16, hälsningar

16³ Hälsa Prisca och Aquila, mina medarbetare i Kristus Jesus. ⁴ De har riskerat sina liv för mig, och inte bara jag utan alla hednakristna församlingar tackar dem. ⁵ Hälsa också församlingen som möts i deras hus.

V 3-5a **Prisca och Aquila** är omnämnda på sex olika ställen i NT; Apg 18:1-3, 18-19, 26-27, 1 Kor 16:19, Rom 16:3 och 2 Tim 4:19. De är hustru och man. Hustrun nämns här först. De kom från Rom men hade förvisats av kejsare Claudius år 49 e Kr och så kommit till Korint. De var tältmakare. Paulus mötte dem när han första gången kom till Korint, Apg 18:1-3 och de blev hans nära **medarbetare i Kristus Jesus**. Det grekiska ordet för medarbetare, *synergoi* använder Paulus också i v 9 och 21, likaså i 1 Thess 3:2, Fil 2:25, 4:3, 1 Kor 3:9, 2 Kor 1:24 och 8:23 samt Filemon 1:24. De följde Paulus till Efesus och stannade där. De ledde husförsamlingar både i Rom, Korint och Efesus, men var nu tillbaka i Korint då kejsare Claudius dött och ersatts av efterträdaren kejsare Nero år 54 e Kr. Paulus säger om dem att **de har riskerat sina liv för mig**. Paulus syftar förmodligen på upploppet i Efesus som vi kan läsa om i Apg 19:23ff. Det kan också ha varit så att de suttit i fängelse tillsammans med Paulus, enligt 1 Kor 15:32 och 2 Kor 1:8f. 2 Kor är skrivet i Efesus.

När de första kristna omedelbart efter Pingstdagen började samlas utöver vad de tidigare gjort i synagogans gemenskap var det särskilt tre nyheter det handlade om.

- de höll fast vid apostlarnas undervisning,
- de samlades i hemmen och
- de bröt brödet, det vill säga firade nattvarden.

Hemmen fick med andra ord redan från början en central position för de första kristna och var säkert en del av hemligheten bakom utvecklingen, se Apg 12:12, 17, 16:33ff.

De kristna samlades i hemmen för att där fira gudstjänst utifrån sina egna premisser. I Rom 16 tycks detta vara ett faktum, förutom hos de redan nämnda Prisca och Aquila hos Aristobulus, v 10, Narcissus, v 11, Asynkritis, v 14 och hos Filologus

Det kom att dröja innan brytningen med judaismen blev ett faktum. Det går att följa utvecklingen i Apostlagärningarna i fyra steg. Steg ett i brytningen var när diasporajuden Stefanus höll sitt tal i Apg 7. Det andra steget när Petrus i Apg 10 predikat i Kornelius hus och Anden hade fallit. Problemet var ur judisk aspekt inte att Anden hade fallit utan att Petrus varit inne hos de oomskurna och dristat sig att äta med dem, Apg 11:2. Det tredje steget är när Paulus börjar etablera församlingar som står helt fria i förhållande till den judiska lagen, Apg 15. Slutligen ägnar Lukas fem och ett halvt kapitel, 21:17-26:32, åt Paulus sista vistelse i Jerusalem för att åskådliggöra den slutliga brytningen.

16^{5b}Hälsa min älskade Epenetus, som är Asiens förstlingsfrukt till Kristus. ⁶ Hälsa Maria, som har arbetat mycket för er. ⁷ Hälsa Andronicus och Junia, mina landsmän och medfångar, som är högt ansedda bland apostlarna och som kom till Kristus före mig. ⁸ Hälsa min älskade Ampliatus i Herren. ⁹ Hälsa Urbanus, vår medarbetare i Kristus, och min älskade Stachys. ¹⁰ Hälsa Apelles, prövad i Kristus. Hälsa dem som tillhör Aristobulus familj. ¹¹ Hälsa min landsman Herodion. Hälsa dem i Narcissus familj som tillhör Herren.

V 5b-6 **Epenetus**, ett hedniskt namn, är okänd för oss men Paulus betraktade honom tydligen som **Asiens förstlingsfrukt till Kristus**. Det betyder att många kom att följa Epenetus i hans spår. Det är Epenetus som genom att vara först har visat vägen för hela Asiens befolkning. Enligt en senare legend kom Epenetus att bli biskop i Kartago. I 1 Kor 16:15 talar Paulus på ett liknande sätt om Stefanus och hans hushåll. Vidare **hälsa Maria, som har arbetat mycket för er**. Också hon är okänd för oss. Hennes namn är judiskt.

V 7 Vidare ska de hälsa till **Andronikus och Junia**. Paulus skriver *Iounian* på grekiska och det kan, enligt Fitzmeyer, vara en kvinna eller en man och det har understundom diskuterats. Den vanligaste uppfattningen är att hon är Andronikus hustru. De är och har varit hans **landsmän och medfångar**. Paulus kan ha suttit i fängelse tillsammans med dem i Efesus, 1 Kor 15:32, i Filippi, Apg 16:23 eller någon annanstans, 2 Kor 11:23. Av texten att döma behöver de inte ha suttit inne vid samma tidpunkt. Den apostoliska fadern Clemens skriver i 1 Clemens 5:6 att Paulus var fängslad sju gånger.

Det har väckts frågor kring dem eftersom Paulus beskriver dem som **högt ansedda bland apostlarna** eller som Fitzmeyer skriver *they are outstanding among the apostles*. Texten låter oss veta att de är apostlar. Vid den här tiden har begreppet apostel utvidgats så det inte längre endast används om de tolv utan även om andra som sänts ut. I NT är det åtminstone 16 personer som kallas apostlar. Det är förutom de tolv Paulus själv och Barnabas, Apg 14:4, 14, några onämnda personer i 1 Kor 9:5, 12:28, 2 Kor 8:23, 11:13, Ef 4:11 och kanske också Andronikus och Junia. Kanske betraktades de som grundare av församlingen i Rom. Paulus skriver att de **kom till Kristus före mig**.

V 8-11 **Ampliatius** är okänd för oss likaså **Urbanus, Stachys** och **Apelles** som är **prövad i Kristus**. Alla dessa stod uppenbarligen nära Paulus. Ampliatius och Urbanus var vanliga slavnamn. Även Stachys är ett namn som återfunnits om än på latin på en slav i ett kejsarligt hushåll. Apelles är däremot okänd.

Paulus skriver **hälsa dem som tillhör Aristobulus**. Paulus hälsar inte till Aristobulus utan till dem som tillhör honom. Aristobulus kan ha varit en icke kristen eller möjligen slav i ett kejsarligt hushåll. Men det fanns också ett barnbarn till Herodes den store och broder till Herodes Agrippa I som hette Aristobulus tillika god vän med kejsare Claudius och som sedan länge bott i Rom.⁹⁵ Några kommentatorer spekulerar i om dessa Paulus hälsar till kan ha tillhört Aristobulus även om Aristobulus själv var död vid den här tiden. Om de tillhört Aristobulus kan de väl ha varit bland de första som fått med sig evangeliet från Jerusalem.

Hälsa min landsman Herodion. Det grekiska ordet *syngenes* kan också visa på släktskap. Det troliga här förefaller att han var en friköpt slav från det herodianska sammanhanget. Paulus skriver ordagrant hälsa **dem som tillhör Narcissus**. Han hälsar inte Narcissus utan de kristna som tillhör Narcissus. Några kommentatorer hävdar att det här handlar om den Narcissus som tidigare var sekreterare hos kejsare Claudius. När kejsare Claudius dog år 54 e Kr fängslades en Narcissus som tvingades begå självmord när kejsare Nero tillträdde. Så även om han inte levde skulle hans hushåll ha bestått av kristna.

¹² Hälsa Tryfena och Tryfosa som arbetar i Herren. Hälsa den älskade Persis, som har arbetat mycket i Herren. ¹³ Hälsa Rufus, utvald i Herren, och hans mor som är en mor också för mig. ¹⁴ Hälsa Asynkritis, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas och bröderna hos dem. ¹⁵ Hälsa Filologus och Julia, Nereus och hans syster, Olympas och alla heliga hos dem. ¹⁶ Hälsa varandra med en helig kyss. Alla Kristi församlingar hälsar er.

V 12-13 **Tryfena** och **Tryfosa** är okända för oss men har betraktats som två systrar. Paulus har inte träffat dem men hört gott om **deras arbete i Herren**. **Persis** är också okänd för oss. Nästa person är **Rufus** och han har identifierats som den Rufus vi läser om i Mark 15:21.

⁹⁵ Herodes Agrippa I kan du läsa om i Apg 12.

Hans pappa skulle då ha varit Simon från Kyrene, den Simon som tvingade bära Jesu kors. Markusevangeliet tycks vara skrivet i Rom och då kan det ligga nära till hands för Markus att nämna om Rufus och hans mor. Modern lär ha betytt en hel del för de kristna i Rom och Paulus skriver att **hans mor är en mor också för mig**. Enligt en legend skulle Rufus senare ha blivit biskop i Thebes (?). I sådana fall visar dessa rader hur nära de första kristna stod varandra. Många kände varandra.

V 14 **Hälsa Asynkritis, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas och bröderna hos dem**. Dessa hörde med andra ord samman förmodligen i en och samma husförsamling. Kyrkofäderna Origenes (185-254 e Kr) och Eusebius (262-340 e Kr) hävdar båda att Hermas är den som också kalla Hermas Herden vars bok ingår i *De apostoliska fäderna*, se litteraturlistan. Moderna forskare ifrågasätter detta.

V 15 En annan husförsamling utgjordes förmodligen av **Filologus och Julia, Nereus och hans syster, Olympas och alla heliga hos dem**.

V 16 Så avslutar Paulus med orden **hälsa varandra med en helig kyss**, se också 1 Thess 5:26, 1 Kor 16:20, 2 Kor 13:12. Den heliga kyssen användes som en liturgisk gest inte minst vid firandet av Herrens måltid. **Alla Kristi församlingar hälsar er**. Det är församlingarna i hela den östra delen av Romarriket enligt beskrivningen i 15:19.

Så avslutar Paulus med en alldeles personlig hälsning. Kanske har han till och med skrivit den med egen hand. Eftersom romarnas tro är känd i hela världen, 1:8, 15:14 och 16:19, ska de vara på sin vakt för dem som skapar splittring och väcker anstöt.

16:17-20, se upp för dem som skapar splittring

16¹⁷ Jag uppmanar er, bröder, att se upp för dem som skapar splittring och väcker anstöt mot den lära som ni har fått undervisning i. Håll er borta från dem, ¹⁸ för sådana människor tjänar inte vår Herre Kristus utan sin egen buk, och med fina ord och vackert tal bedrar de godtrogna människor. ¹⁹ Er lydnad är ju känd av alla. Därför gläder jag mig över er, men jag vill att ni ska vara kloka när det gäller det goda och oskyldiga när det gäller det onda. ²⁰ Fridens Gud ska snart krossa Satan under era fötter. (Vår Herre Jesu Kristi nåd vare med er.)

V 17-18 Det är praktiskt taget omöjligt att förstå vilka Paulus riktar sig till när han skriver **jag uppmanar er, bröder**. Det kan knappast var ”de svaga” eller ”de starka” i tron. Varningen liknar snarare den mot judaiserande bröder i Gal 6:12f och i Fil 3:2-21. Paulus talar om dem som väcker anstöt **mot den lära** som ni har fått undervisning i, se kommentaren till 6:17. De som gör så **tjänar inte vår Herre Kristus**. Paulus syftar på dem som inte lever enligt tron, 12:1f och 14:18. Det är i vardagen tron blir synlig, jämför Ef 6:7, Kol 3:24, 2 Tim 3:5 och Tit 3:10f. De tjänar i stället **sin egen buk** det vill säga sig själva. Den grekiska texten är här stark och skulle kunna översättas med att de är slavar under sin egen buk, under sig själva. De bedrar människor med **fina ord och vackert tal**, Ef 5:6, Kol 2:4, Titus 1:10 och 2 Petr 2:3.

V 19-20 **Er lydnad**, grekiska *hypakoe*, det vill säga det faktum att ni lever i enlighet med tron, är **känd av alla**, 1:5, 8, 15:18 och 16:26. Paulus lovprisar romarna och vill att de också fortsättningsvis **ska vara kloka när det gäller det goda och oskyldiga när det gäller det onda**. Han går till och med så långt i sin önskan att han anspelar på 1 Mos 3:15 där det talas

om att kvinnans säd ska krossa ormens huvud. Ormen står för allt ont, oordning, meningsskiljaktigheter och skandaler i församlingarna. Men **fridens Gud ska snart krossa Satan under era fötter**. Falska lärare är enligt Paulus influerade av Satan, 2 Kor 11:14f jämför också med 1 Joh 4:1ff.

Så slutar Paulus som han brukar **Vår Herre Jesu Kristi nåd vare med er**, se 1 Kor 16:23, 1 Thess 5:28 eller 2 Thess 3:18. I 2 Kor 13:33 avslutar Paulus med en trinitarisk hälsning och så också här. Men goda manuskript har här utelämnat ordet Kristi nåd, lagt till det och placerat det som en v 24. Så är det gjort i den svenska *Reformationsbibeln*. Där det inte har skett saknas v 24.

16:21-23, medarbetarna hälsar

16²¹ Min medarbetare Timoteus hälsar er liksom mina landsmän Lucius, Jason och Sosipater. ²² Jag, Tertius, som har skrivit ner detta brev, hälsar er i Herren. ²³ Gaius, som är min och hela församlingens värd, hälsar er. Erastus, stadens kassör, hälsar er, likaså brodern Quartus.

Paulus hälsar från åtta personer som nu står ingår i hans arbetslag. Här anges bara männen men det finns skäl att tro att ett antal kvinnor också var med i arbetslaget. I 15:26 har Paulus antytt att han befinner sig i Makedonien och Achaia och det stämmer väl med Apg 20:1-5, se Inledningen A.3. *När skrevs Romarbrevet?* Här i 16:21-23 är han fortfarande i Achaia, närmare bestämt Korint och vid hans sida finns Timoteus, Sosipater och Gaius, personer som också nämns i Apg 20:4.

V 21 **Min medarbetare Timoteus** möter vi första gången på Paulus första missionsresa. Han var son till en judisk-kristen kvinna vid namn Eunice, se Apg 16:1-3 och en grekiska far. Han var inte omskuren men för lugnets skull lät Paulus omskära honom. Timoteus kom att ingå i Paulus sällskap och följde honom på missionsresorna. Han fick också särskilda uppdrag som när han till exempel sändes att medla i Korint enligt 2 Kor 1:1, 19. Han var väl känd i Efesus, 1 Kor 4:17 och 16:10. Timoteus står med som avsändare till fyra av Paulus brev, 1 Thess 1:1, 2 kor 1:1, Fil 1:1 och Filemon 1:1. I Timoteusbreven adresseras han som biskop i Efesus, jämför Hebr 13:23.

Mina landsmän Lucius, Jason och Sosipater. Fitzmeyer vet att förneka att denne Lucius skulle vara densamme som i Apg 13:1. Lucius är okänd för oss förutom att legenden utpekar honom som biskop i Kenchrea, hamnstaden utanför Korint, Jason kan däremot väl vara densamme som omnämns i i Apg 17:5-9. Sosipater är onekligen densamme som i Apg 20:4 och den som följde med Paulus tillbaka till Jerusalem.

V 22 Paulus använde sig av en skrivare, se 1 Kor 16:21, Gal 6:11 och jämför med 2 Thess 3:17 och Kol 4:18. Han som skrev Romarbrevet hette Tertius. Det är ett latinskt namn och skulle kunna visa på en anknytning till Rom. Tertius **hälsar er i Herren**. Legenderna säger att Tertius blev biskop i Ikonium.

Gaius är min och hela församlingens värd. Gaius är omnämnd i 1 Kor 1:14 och av den versen framgår att Paulus hade döpt honom. Av denna vers framgår att församlingen möttes regelbundet hemma hos Gaius. Det visar än en gång på att vi har att göra med husförsamlingar.

Erastus är omnämnd i Apg 19:22 och 2 Tim 4:20. Han var en prominent person i det att han var hela **stadens kassör**, grekiska *oikonomos*. Vid utgrävningar har arkeologerna funnit hans namn inskrivet på den östra sido-ingången till stadens teater vid torget. Där står att han i tacksamhet för sin position i staden själv bekostade bygget av en stenlagd gata.

Brodern Quartus hälsar också. Han är okänd för oss men hans namn är liksom Tertius latinskt och kanhända finns här en anknytning till Rom. Några spekulerar i om han kan vara bror till Tertius. Då skulle Tertius vara den tredje och Quartus den fjärde sonen i ett äktenskap. Legendan säger att Quartus senare blev biskop i Beirut.

16:24-27, avslutande doxologi

16²⁵ Gud har makt att styrka er genom mitt evangelium och förkunnelsen om Jesus Kristus. Han har avslöjat den hemlighet som i oändliga tider varit dold²⁶ men som nu har uppenbarats och gjorts känd genom profetiska Skrifter på den evige Gudens befallning för att föra alla folk till trons lydnad.²⁷ Han är den ende vise Guden, och hans är äran genom Jesus Kristus i evighet. Amen.

Det har ifrågasatts om denna doxologi eller lovprisning kan vara ursprunglig. Språket skiljer sig något från det övriga i Romarbrevet. Paulus har en liknande doxologi i 11:36. Likaså i Gal 1:5, Fil 4:20 jämför med Ef 3:21 och 1 Tim 1:17, men ingen är så lång som denna.

Här skriver Paulus att **Gud har makt att styrka er genom *mitt* evangelium** (min kursivering). Han vet väl att evangeliet är Guds men det har anförtrots åt honom. Det har blivit hans och han ger det oförvanskat vidare, 2:16 och 11:28. Orden **förkunnelsen om Jesus Kristus** är här en objektiv genitiv men skulle också kunna vara en subjektiv och då översättas med orden **Jesu Kristi förkunnelse**. Se också 10:8, 1 Kor 1:21, 23, 2:4, 15:1, 2 Kor 1:19 och Gal 2:2.

Återigen låter Paulus oss förstå att Gud har **avslöjat den hemlighet som i oändliga tider varit dold**. Detta är en grundtanke hos Paulus. Han talar om detsamma i 1 Kor 2:6-10, Kol 1:26f, 2:2, Ef 1:9, 3:3f och 9. Denna grundtanke låg särskilt bakom resonemanget i kapitlen 9-11. Men genom förkunnelsen har hemligheten **uppenbarats och gjorts känd**, Ef 3:5, 1 Petr 1:20 och 2 Tim 1:9f. De profetiska Skrifterna är bärare av detta evangelium, se 1:1f och 3:21. Paulus är mån om att visa sambandet mellan förkunnelsen om Jesus Kristus och den judiska tron. Det nya är att Gud vill **föra alla folk till trons lydnad**, 1:5, 15:18, Apg 6:7 och 1 Petr 1:22.

Kulmen i denna lovprisning hittar vi i orden **Han är den ende vise Guden**, se 11:33-36 och jämför 1 Tim 1:17, Judas v 24 och Upp 15:4. Gud är en, 2 Kung 19:15, Ps 83:19, 86:10, Jes 37:16, 20 Neh 9:6. Han är både judars och grekers Gud, 3:29f, och Gud är vis, 11:33. Gud leder mänskligheten också när vägarna är obegripliga för oss.

hans är äran genom Jesus Kristus i evighet. Amen.

Så har vi avslutat kommentaren till Romarbrevet. Vi har läst det i ljuset av kapitlen 9-11. Paulus har skrivit brevet med stor kärlek till sitt folk och i stor vända över att så många judar stått emot honom och därmed också avvisat hans förkunnelse.

I brevet har Paulus försökt övertyga judarna om att eftersom rättfärdiggörelsen sker genom tro på Jesus Kristus har en dörr öppnats för hedningarna. Nu kan också de ympas in i det enda olivträdet. Genom tron kan hedningarna bli vad de av naturen inte är.

När Febe begett sig iväg med brevet till Rom lämnar Paulus och hans sällskap Korint och reser norrut mot Filippi. Där firade de påsk och tog sig sedan över till Troas där de stannade i sju dagar, Apg 20:6, innan de fortsatte färden mot Jerusalem. Lukas ägnar fem och ett halvt kapitel åt Paulus sista vistelse i Jerusalem. Där fängslas han och han förblir två år i fängelset i Caesarea vid havet innan han transporteras vidare till Rom. Han kom till Rom men han kom som en fånge för Jesu Kristi skull.

De brev som nu står på tur är de så kallade "Fångenskapsbreven", Efesierbrevet, Filippierbrevet, Kolosserbrevet och brevet till Filemon. De kallas så därför att av dem framgår att Paulus satt i fängelse när han skrev dem. Om de är skrivna i ett och samma tillfälle tvistar forskarna. Vad vi känner till satt Paulus i fängelse åtminstone vid fyra tillfällen, förmodligen vid sex och kanske fler tillfällen. Han satt i Filippi, förmodligen också i Efesus och Korint och definitivt i Jerusalem, Caesarea och Rom. Men varifrån skrev han fångenskapsbreven? Kanske skrev han dem i fängelset vid Caesarea vid havet där han satt i två år innan han togs till Rom.

C. SÄRSKILDA KOMMENTARER

Om tro, del 1	sid 28
Vad menas med Guds rättfärdighet	sid 32
Om tro, del 2	sid 33
Hur ska vi förstå Guds vrede?	sid 34
Lagen i Romarbrevet	sid 40
Vad är synd?	sid 41
Laggärningar	sid 48
Rättfärdiggörelsen	sid 49
FriköpanDET eller återlösningen	sid 50
Försoningen, grunden för förlåtelsen	sid 51
Inledande diskussion till kap 7	sid 76
Lagens tredje bruk	sid 80
Den helige Ande	sid 83
Om samvetet	sid 87
Förmaningens roll och betydelse	sid 133

D. APPENDIX

1. Paulus liv – en kronologi

År		
1 (?)	född i Tarsus	Apg 22:3
	utbildad i Jerusalem	Apg 22:3, 26:45
	rabbin, ivrig farisée	Apg 23:6, Fil 3:5
	förföljare av Kyrkan	Apg 9, 22, 26
31	omvänd på väg till Damaskus,	Apg 9, 22, 26
32	besök i Arabien	Gal 1:17
34	Första besöket i Jerusalem (efter omvändelsen)	Apg 9:26ff, Gal 34
	tillbaka till Tarsus	Apg 9:30
35-44	mission i Syrien och Kilikien	Gal 1:21ff
39	kallad som lärare och profet till Antiokia i Syrien	Apg 11:25, 26
44	till Jerusalem med ”hungersnödsbidrag”, enligt	Apg 11:29, 12:25
45-46	FÖRSTA MISSIONSRESAN	Apg 13:1 - 14:28
48	skriver Galaterbrevet från Antiokia/Jerusalem	
49	Apostlamöte i Jerusalem	Apg 15, Gal 2:1ff
49-52	ANDRA MISSIONSRESAN	Apg 15:36-18:22
50-51	stannar 18 månader i Korint	
50	skriver 1 Tess från Korint	Apg 18:11
51	skriver 2 Tess från Korint	Apg 18:18
53	ett år i hemförsamlingen, Antiokia i Syrien	Apg 18:22-23
53-57	TREDJE MISSIONSRESAN	Apg 18:23-21:14
54-56	stannar tre år i Efesus	
54	skriver 1 Kor från Efesus	Apg 19:10
55	skriver 2 Kor från Grekland	Apg 20:3
56	skriver Rom från Korint	Apg 20:3
57	till Jerusalem med kollekten	Apg 21:15ff
57	ställer till tumult i templet	Apg 21:27ff
58-59	två år som fånge i Caesarea Skriver under tiden de s.k. fångenskapsbrevnen, Ef, Fil, Kol samt brevet till Filemon	Apg 23:31-33
60	RESAN TILL ROM	Apg 27:1-28:28
60-61	Husarrest i Rom	Apg 28:16, 30
	Här slutar Apg och vi hänvisas till de s.k. pastoralbrevnen, 1 och 2 Tim samt brevet till Titus. I dessa antyds att Paulus gör ytterligare några resor.	
62-64?	Spanien: Rom 15:24, Kreta, Tit 1:5, Makedonien, 1 Tim 1:3, Mindre Asien: 2 Tim 4:13 och Korint: 2 Tim 4:20.	
63	skriver 1 Tim	
64	skriver brevet till Titus	
64	skriver 2 Tim	
64-67?	fångenskap i Rom död i Rom, martyr troligen avrättad genom halshuggning.	

2. Inspelningar

Del 1	Församlingen i Rom	Del 30	8:9–11
Del 2	Församlingen i Rom	Del 31	8:12–13
Del 3	Det nya förbundet	Del 32	8:14–15
Del 4	Brevets struktur	Del 33	8:16–22
Del 5	1:1-6	Del 34	8:23–27
Del 6	1:7–15	Del 35	8:28–39
Del 7	1:16–17	Del 36	9-11, en övergång
Del 8	Vad menas med Guds rättfärdighet?	Del 37	9:1-5
Del 9	1:18	Del 38	9:6-18
Del 10	1:18–32	Del 39	9:19-29
Del 11	2:1–16	Del 40	9:30-10:2
Del 12	2:17–29	Del 41	10:3-13
Del 13	3:1–20	Del 42	10:14-21
Del 14	3:21–24	Del 43	11:1-11
Del 15	3:25–26	Del 44	11:12-15
Del 16	3:27–31	Del 45	11:16-26a
Del 17	4:1–12	Del 46	11:26b-36
Del 18	4:13–22	Del 47	Förmaningens roll och betydelse
Del 19	4:23–25	Del 48	12:-1-2
Del 20	5:1–11	Del 49	12:3-8
Del 21	5:12–21	Del 50	12:9-21
Del 22	6:1-5	Del 51	13:1-10
Del 23	6:6–11	Del 52	13:11-14:4
Del 24	6:12–23	Del 53	14:5-22
Del 25	7:1-6	Del 54	14:23-15:13
Del 26	7:7–13	Del 55	15:14-28
Del 27	7:14–25	Del 56	15:29-16:7
Del 28	8:1-2	Del 57	16:8-27
Del 29	8:3-8		

3. Romarbrevet i den Svenska Evangelieboken 2003

Kyrkodag	I årg	II årg	III årg
1 advent	13:11-14		
2 advent	15:4-7		
4 advent	10:4-8		
Nyårsdagen	10:9-13		
Sond ef Nyår		12:1-2	
3 ef Trettondagen	1:16-17		
5 ef Trett			2:12-16
Sexagesima		10:13-17	
Palmsönd, Luk ser	5:1-15	5:1-15	5:1-15
Påsknatten, Matt ser	6:3-11	6:3-11	6:3-11
Sönd f Pingst	8:16-18	8:31-39	
Bönsöndagen			8:24-27
Heliga Trefaldighet		11:33-36	
1 ef Tref,	6:23-11		
2 ef Tref		8:28-30	
3 ef Tref	5:6-11		
4 ef Tref	2:1-4	14:11-14	
Apostladagen			16:1-7
8 ef Tref			8:14-17
10 ef Tref		12:3-8	
11 ef Tref	3:21-28	7:14-25	
12 ef Trefaldighet		8:12-23	
13 ef Tref		13:8-10	12:16-21
21 ef Trefaldighet	13:7-10		
22 ef Tref		5:15-21	
Marie Bebådelse d	8:1-4	4:18-21	

4. Litteraturlista

Bibelutgåvor

Bibel 2000, *Stora studiebibeln med svensk NIV kommentar*, EU: CorVita 2007.

Bibeln, *Den svenska folkbibeln 98*, Malmö: Stiftelsen Svenska Folkbibeln 1998.

Bibeln, *Den svenska folkbibeln 2015*, Vitryssland: XP Media 2015.

Fjellstedt, Peter. *Biblia, Det är All den heliga skrift, med förklaringar, tredje bandet*, Stockholm, Beijers Bokförlagsaktiebolag 1910.

Giertz, Bo. *Förklaringar till Nya Testamentet – Johannes-Korintierbrev*, Uddevalla: Verbum-Pro Caritate 1985.

Hedegård, David. *Nya Testamentet på vår tids språk, del 2, Apostlagärningarna, breven, Uppenbarelseboken*, Stockholm: EFS 1965.

Holy Bible - New International Version (NIV), USA: Zondervan Publisher 1984.

Reformationsbibeln – Nya Testamentet, Svenska reformationsbibelsällskapets revidering av Karl XII:s kyrkobibel, Finland: Svenska reformationsbibelsällskapet 2003.

Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament, Göttingen, Tyskland: Brunnen-Verlag GmbH, Giessen-Basel 1970.

Bibelkommentarer

Andersen, Öivind. *Fortolkning till Romerbrevet*, ingår i serien bibelverket, Oslo, Norge: Lunde forlag 1972.

Barrett, C K. *The Epistle to the Romans* ingår i Black's New Testament Commentaries, , Great Britain: Adam & Charles Black 1971.

deBenoit, Claire-Lise. *Romarbrevet*, Örebro:Libris 1973.

Bernspång, Erik. *Romarbrevet*, Malmö: Salt & Ljus 1987.

Bruce, F.F. *The Epistle of Paul to the Romans*, ingår i serien Tyndale New Testament Commentaries, England: Tyndale Press 1971.

Byrskog, Samuel. *Romarbrevet 1-8*, ingår i serien Kommentar till Nya Testamentet, Göteborg, EFS-förklaget 2010.

Byrne, Brendan, S.J. *Romans*, ingår i serien Sacra pagina: USA.The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 1996.

Carson, D.A. *New Testament Commentary Survey*, 6th ed, USA: Baker Academic 2007.

Cranfield, Charles E. B. *The epistle to the romans*, vol 1, ingår i serien The international critical commentary, Edinburgh: T. & T.Clark limited 1975.

Cranfield, Charles E. B. *The epistle to the romans*, vol 2, ingår i serien The international critical commentary, Edinburgh: T. & T.Clark limited 1979.

Fitzmeyer, Joseph A. *Romans, a new translation with introduction and commentary*, ingår i serien The Anchor Bible, vol 33, USA: Geoffrey Chapman 1993.

Keil C.F. – Delitsch F. *Commentary on the Old Testament, vol VIII*, Grand Rapids Michigan, USA: William B. Eerdmans company 1975.

Larsson, Göran. *Uppbrottet – bibelteologisk kommentar till Andra Mosebok*, Göteborg: Göran Larsson och Verbum förlag 1993.

Longenecker, Richard N. *The Epistle to the Romans*, Grand Rapids, Michigan, USA: William B. Eerdmans Publishing Company 2016.

Murray, John. *The Epistle to Romans* i serien The New International Commentary on the New Testament, Eerdmans 1968.

Nygren, Anders. *Pauli brev till romarna*, ingår som nr VI i serien Tolkning av Nya Testamentet, II upp, Lund: Svenska kyrkans Diakoniförlag 1947.

Odland, Sigurd. *Kommentar till Romarebrevet*. Stockholm: EFS Bokförlag 1939.

Rosenius, C.O., *Pauli bref till Romarna – till uppbyggelse i tron och gudaktigheten*, Stockholm: EFS-förlags expedition 1906.

Schlatter, A. Nya Testamentet utlagdt och förklaradt, band III Rom-Efes, Uppsala: A Sundquists bokförlag 1909.

Stott, John R.W. *The Message of Romans*, ingår i serien The Bible speaks today, England: Inter-Varisy Press 1994.

Sunnliden, Håkan. *Jakobsbrevet & Galaterbrevet – en bibelteologisk kommentar*, Värnamo: Värnamo församling och författaren 2009.

Sunnliden, Håkan. *1 Korintierbrevet – en bibelteologisk kommentar*, Värnamo: Värnamo församling och författaren 2012.

Sunnliden, Håkan. *2 Korintierbrevet – en bibelteologisk kommentar*, Värnamo: Värnamo församling och författaren 2014.

Thiselton, Anthony C. *Discovering Roman – content, interpretation, reception*. USA: Grand Rapids, Michigan 2016.

Övrig litteratur

Andrén, Olof. *De apostoliska fäderna – i svenska översättning*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag 1967.

Aurelius, Carl Axel. *Hjärtpunkten – evangeliets bruk som nyckel till Augsburgska bekännelsen*, Sverige: Artos 1995.

Banks, Robert. *Paul's idea of Community, rev version*, USA: Hendricksons Publishers 1994.

Börjesson, Gustav. *Förmaningens roll i förkunnelsen*. Lund: Gleerups 1969.

Caragounis, Chrys C. *Homoerotik i forntid och nutid och den kristna församlingen*, Malmö: XP-Media 2000.

Dunn, D.G. James. *The Theology of Paul the Apostle*, USA: Eerdmans 2006.
Eusebios. *Kyrkohistoria*, i översättning av Olof Andréén, Skellefteå: Artos 1995.

Ferguson, Everett. *Backgrounds of Early Christianity*, USA: Eerdmans 1990.

Hägglund, Bengt. *Sanningens regel – regula veritatis*, Malmö: Bengt Hägglund och Artos & Norma förlag 2003.

Keller, Marie Noel. *Prisca and Aquila – Pauls coworkers in Christ Jesus*, ingår i serien Paul's social network, USA: Liturgical Press 2010.

Magnusson, Börje. *Rom – en konst- och kulturhistorisk vägledning*, Värnamo: Wahlström & Widstrand 2001.

Nee, Watchman. *Ett rikt kristenliv*, Örebro: Bokförlaget Libris 1970.

Nyman, Tomas. *Lag och evangelium som tal om Gud – en analys av synden på lag och evangelium hos några nutida lutherska teologer: Pannenberg, Wingren och Scaer*, Malmö: Artos förlag 2007.

Sanders, E.P. *Paul and Palestinian Judaism*, USA: Fortress Press 1977.

Stark, Rodney. *The Triumph of Christianity*, USA: HarperOne 2011.

Stendahl, Krister. *Paulus bland judar och hedningar*, Arlöv, Verbum 1985.

Svenska kyrkans bekännelseskifter utgivna av Samfundet Pro Fide et Christianismo, 3 uppl, Netherlands, AB Verbum 1969.

Tegel, Alf. *Från Jesus till moder Theresa – kristenhetens historia*, Göteborg: Verbum 1992

Urquart, Colin. *I Jesus Kristus*, Örebro: Evangeliepress förlags AB 1981.

Witte, Karl. *Guds ord och löfte – dagliga betraktelser av Martin Luther*, sammanställda av D:r Karl Witte i översättning av Henrik Hägglund. 2 uppl. Uppsala: SKD 1944.

Internet

Luthers företal till Paulus' brev till romarna

<http://www.logosmappen.net/uppbbyggelse/luther/foretalbibeln/foretalrom.htm>

Gemensam deklamation om rättfärdiggörelseläran
<http://signum.se/gemensam-deklamation-om-rattfardiggorelselaran-2/>